Elena Ferrante
Prietena mea genială

Traducere de Cerasela Barbone
Editura Pandora M, 2015

Titlul original:
L'amica geniale (2011)

COLECŢIE COORDONATĂ DE
Magdalena Mărculescu

L’amica geniale
Elena Ferrante

Copyright © 2011 by Edizioni e/o
Copyright © Pandora M, 2015

pandoram.ro

Pandora M face parte din Grupul Editorial Trei

ISBN ePUB: 978-606-8780-32-0
ISBN PDF: 978-606-8780-33-7
ISBN Print: 978-973-198-970-9

Editori: Silviu Dragomir, Vasile Dem. Zamfirescu
Design: Faber Studio
Imagini copertă: © H. Armstrong Roberts/Corbis
© Fine Art Photographic Library/Corbis
© Christie’s Images/Corbis

DOMNUL:
Doar liber tu şi-aici te-arată;
Celor ca tine ură nu le port.
Din spiritele de tăgadă
Cel mai uşor pe hâtru îl suport.
Slăbeşte lesne-a omului activitate,
Curând el vrea repaus absolut;
De-aceea soţ să-i dau îmi e plăcut,
Ca, diavol, să aţâţe-n creativitate.
J.W. Goethe, *Faust.*[1]

1 Johann Wolfgang Goethe, *Faust. O tragedie*, traducere de Mihail Nemeş, Editura Paralela 45, Piteşti, 2005

INDICE PERSONAJE

Familia Cerullo (familia cârpaciului):
Fernando Cerullo, cizmar.
Nunzia Cerullo, mama Lilei.
Raffaella Cerullo, toţi îi spun *Lina*, *Lila* e doar pentru Elena.
Rino Cerullo, fratele mai mare al Lilei, cârpaci şi el.
Rino se va numi şi unul dintre fiii Lilei.
Alţi copii.
Familia Greco (familia portarului):
Elena Greco, zisă *Lenuccia* sau *Lenù*. Prima născută, după ea vin *Peppe*, *Gianni* şi *Elisa*.
Tatăl este portar la primărie.
Mama, casnică.
Familia Carracci (familia lui don Achille):
Don Achille Carracci, căpcăunul din poveşti.
Maria Carracci, soţia lui don Achille.
Stefano Carracci, fiul lui don Achille, mezelar la mezelăria familiei.
Pinuccia şi *Alfonso Carracci*, ceilalţi doi fii ai lui don Achille.
Familia Peluso (familia tâmplarului):
Alfredo Peluso, tâmplar.
Giuseppina Peluso, soţia lui Alfredo.
Pasquale Peluso, fiul cel mare al lui Alfredo şi al Giuseppinei, zidar.
Carmela Peluso, care vrea să i se spună şi *Carmen*, sora lui Pasquale, vânzătoare la mercerie.
Alţi copii.
Familia Cappuccio (familia văduvei nebune):
Melina, o rudă a familiei Lilei, văduvă nebună.
Soţul Melinei, care descărca lăzi în piaţa de fructe şi legume.
Ada Cappuccio, fiica Melinei.
Antonio Cappuccio, fratele ei, mecanic.
Alţi copii.
Familia Sarratore (familia feroviarului-poet):
Donato Sarratore, controlor.
Lidia Sarratore, soţia lui Donato.
Nino Sarratore, cel mai mare dintre cei cinci fii ai lui Donato

şi ai Lidiei.
Marisa Sarratore, fiica lui Donato şi a Lidiei.
Pino, *Clelia* şi *Ciro Sarratore*, fiii mai mici ai lui Donato şi ai Lidiei.
Familia Scanno (familia vânzătorului de fructe):
Nicola Scanno, vânzător de fructe.
Assunta Scanno, soţia lui Nicola.
Enzo Scanno, fiul lui Nicola şi al Assuntei, şi el vânzător de fructe.
Alţi copii.
Familia Solara (familia proprietarului de cafenea cu acelaşi nume):
Silvio Solara, patronul cafenelei.
Manuela Solara, soţia lui Silvio.
Marcello şi *Michele Solara*, fiii lui Silvio şi ai Manuelei.
Familia Spagnuolo (familia cofetarului):
Domnul Spagnuolo, cofetarul cafenelei Solara.
Rosa Spagnuolo, soţia cofetarului.
Gigliola Spagnuolo, fata cofetarului.
Alţi copii.
Gino, fiul farmacistului.

Profesorii:
Ferraro, învăţător şi bibliotecar.
Oliviero, învăţătoare.
Gerace, profesor de gimnaziu.
Galiani, profesoară de liceu.
Nella Incardo, verişoara din Ischia a învăţătoarei Oliviero.

Prolog
ŞTERGEREA URMELOR

1.

Azi-dimineaţă m-a sunat Rino, am crezut că vrea din nou bani şi m-am pregătit să-l refuz. Dar motivul telefonului era cu totul altul: mama lui era de negăsit.

— De când?

— De două săptămâni.

— Şi abia acum îmi telefonezi?

Probabil că tonul i s-a părut ostil, deşi nu eram nici furioasă, nici indignată, era în el doar o urmă de sarcasm. A încercat să protesteze, dar a făcut-o confuz, stânjenit, când în dialect, când în italiană. A zis că era convins că mama lui se plimba prin Napoli, ca de obicei.

— Chiar şi noaptea?

— Ştii cum e.

— Ştiu, dar ţi se par normale două săptămâni de absenţă?

— Da. Tu n-ai văzut-o de mult, e mai rău: nu-i e somn niciodată, vine, pleacă, face ce vrea.

Oricum, în cele din urmă, se îngrijorase. Întrebase pe toată lumea, făcuse turul spitalelor, se dusese chiar şi la poliţie. Nimic, mama lui nu era nicăieri. Ce fiu bun: un bărbat voinic, spre patruzeci de ani, care n-a muncit niciodată în viaţa lui, ci a făcut doar trafic şi risipă. Mi-am imaginat cu câtă grijă o căutase. Cu niciuna. N-avea creier şi se iubea numai pe sine.

— Nu-i cumva la tine? m-a întrebat pe neaşteptate.

Mama? Aici, la Torino? Cunoştea bine situaţia şi vorbea doar ca să vorbească. El, da, era un mare călător, venise la mine acasă de cel puţin zece ori fără să fie invitat. Mama lui, pe care, în schimb, aş fi primit-o bucuroasă, nu plecase niciodată din Napoli în toată viaţa ei. I-am răspuns:

— Nu, nu e la mine.
— Eşti sigură?
— Rino, te rog: ţi-am spus că nu e.
— Şi atunci unde s-a dus?
A început să plângă şi l-am lăsat să-şi manifeste disperarea, hohote care debutau prefăcute şi continuau autentice. Când a terminat, i-am spus:
— Te rog, măcar de data asta comportă-te cum ar vrea ea: n-o căuta.
— Dar ce spui acolo?
— Spun ce-am spus. E inutil. Învaţă să trăieşti singur şi nu mă mai căuta nici pe mine.
Am închis.

2.

Mama lui Rino se numeşte Raffaella Cerullo, dar toţi i-au spus întotdeauna Lina. Eu nu, n-am folosit niciodată nici primul, nici al doilea nume. De mai bine de şaizeci de ani pentru mine e Lila. Dacă i-aş spune Lina sau Raffaella, aşa, dintr-odată, ar crede că prietenia noastră s-a terminat.
Sunt cel puţin trei decenii de când îmi spune că vrea să dispară fără să lase nicio urmă şi numai eu ştiu bine ce vrea să spună. N-a avut niciodată în minte vreo fugă, vreo schimbare de identitate, vreun vis să-şi refacă viaţa în altă parte. Şi nu s-a gândit niciodată la sinucidere, dezgustată de ideea că Rino va avea de-a face cu corpul ei şi va fi obligat să se ocupe de asta. Scopul ei a fost mereu altul: îşi dorea să se volatilizeze; îşi dorea toate celulele dispersate; din ea nu trebuia să se mai găsească nimic. Şi pentru că o cunosc bine, sau cel puţin cred că o cunosc, pun pariu că a găsit modalitatea de a nu lăsa în această lume nici măcar un fir de păr, nicăieri.

3.

Zilele au trecut. Am verificat poşta electronică, m-am uitat în cutia poştală, dar fără speranţă. Eu i-am scris foarte des ei, ea nu mi-a răspuns aproape niciodată:

acesta a fost mereu obiceiul. Prefera telefonul sau pălăvrăgitul din nopţile lungi când mă duceam la Napoli. Am deschis sertarele, cutiile din metal în care păstram tot felul de lucruri. Puţine.
Am aruncat multe chestii, în special pe cele care o priveau, iar ea ştie asta. Am descoperit că n-am nimic de-al ei, o imagine, un bileţel, un cadouaş. Am fost eu însămi uimită. Era posibil ca în toţi aceşti ani să nu-mi fi lăsat nimic de-al ei sau, mai rău, eu să nu fi vrut să păstrez ceva de-al ei? Era posibil.
L-am sunat eu pe Rino de data asta, am făcut-o fără niciun chef. Nu răspundea nici pe fix, nici pe mobil. M-a sunat pe seară, după placul lui. Cu vocea pe care-o avea încerca să-mi trezească un sentiment de milă.
— Am văzut că ai sunat. Ai veşti?
— Nu. Dar tu?
— Niciuna.
A vorbit dezlânat. Voia să meargă la televiziune, la emisiunea care se ocupă cu persoanele dispărute, să facă un apel, să-i ceară iertare mamei lui pentru tot, s-o implore să se întoarcă.
Am ascultat răbdătoare, apoi l-am întrebat:
— Te-ai uitat în dulapul ei?
— Ca să ce?
Bineînţeles că nu-i venise în minte lucrul cel mai evident.
— Du-te să te uiţi.
S-a dus şi şi-a dat seama că nu mai era nimic acolo, nici măcar o haină de-a mamei lui, nici de vară, nici de iarnă, doar umeraşe vechi. L-am trimis să scotocească prin casă.
Dispăruseră pantofii. Dispăruseră puţinele cărţi. Dispăruseră toate fotografiile. Dispăruseră toate filmele foto. Dispăruse computerul ei, şi vechile dischete care se foloseau odată, totul, orice lucru al experienţei sale de vrăjitoare electronică care începuse să se descurce

cu calculatoarele deja spre sfârşitul anilor şaizeci, pe vremea cartelelor perforate. Rino era uluit. I-am spus:
— Nu te grăbi, dar pe urmă sună-mă şi spune-mi dacă ai găsit chiar şi numai un ac cu gămălie care-i aparţine.
M-a sunat a doua zi. Era foarte agitat.
— Nu e nimic.
— Nimic, nimic?
— Nu. S-a decupat din toate fotografiile în care apăream împreună, şi din cele de când eram mic.
— Ai căutat bine?
— Peste tot.
— Şi în pivniţă?
— Ţi-am zis peste tot. A dispărut până şi cutia cu acte: ce ştiu eu, vechi certificate de naştere, contracte de telefonie, chitanţe. Ce înseamnă? A furat cineva tot? Ce caută? Ce vor de la mama şi de la mine?
L-am încurajat, i-am spus să stea liniştit. Era improbabil ca cineva să vrea ceva, mai ales de la el.
— Pot să vin să stau o vreme la tine?
— Nu.
— Te rog, nu pot să dorm.
— Descurcă-te, Rino, nu ştiu ce să fac în legătură cu asta.
Am închis şi, când a sunat din nou, n-am răspuns. M-am aşezat la birou.
Lila, ca de obicei, vrea să exagereze, m-am gândit.
Exacerba peste măsură conceptul de urmă. Nu voia doar să dispară ea, acum, la şaizeci şi şase de ani, ci şi să şteargă toată viaţa pe care o lăsase în spate.
M-am simţit dintr-odată foarte furioasă.
Să vedem cine izbuteşte de data asta, mi-am zis. Am deschis computerul şi am început să scriu fiecare detaliu al poveştii noastre, tot ce mi-am amintit.

Copilăria

POVESTEA LUI DON ACHILLE

1.

Atunci când Lila şi cu mine am decis să urcăm pe scara întunecată care ducea, treaptă cu treaptă, rampă cu rampă, până la apartamentul lui don Achille, a început prietenia noastră.

Îmi amintesc lumina violacee din curtea interioară, mirosurile unei seri călduţe de primăvară. Mamele pregăteau cina, era timpul să intrăm în casă, dar noi întârziam supunându-ne sfidător, fără să ne adresăm vreodată un cuvânt, la probe de curaj. De la o vreme, la şcoală şi în afara ei, nu făceam decât asta. Lila îşi strecura mâna şi tot braţul în gura neagră a unui canal, imediat după, la rândul meu, făceam şi eu la fel, cu inima bătându-mi, sperând ca gândacii să nu mi se urce pe piele şi să nu mă muşte şoarecii.

Lila se căţăra până la fereastra de la parter a doamnei Spagnuolo, se agăţa de bara din fier pe unde trecea sârma de întins rufele, se legăna, apoi îşi dădea drumul jos, pe trotuar, imediat după, la rândul meu, făceam şi eu la fel, temându-mă totuşi să nu cad şi să mă lovesc. Lila îşi înfigea pe sub piele acul de siguranţă ruginit găsit pe stradă nu ştiu când, dar pe care-l păstra ca pe un dar de la o zână; şi eu observam vârful de metal care îi săpa un tunel alburiu în palmă, iar apoi, când îl extrăgea şi mi-l întindea, făceam şi eu la fel.

La un moment dat, mi-a aruncat o privire de-a ei, hotărâtă, cu ochii mijiţi, şi s-a îndreptat spre blocul în care locuia don Achille. Am îngheţat de frică. Don Achille era căpcăunul din poveşti, mi se interzisese cu desăvârşire să mă apropii de el, să-i vorbesc, să-l privesc, să-l pândesc, trebuia să mă comport ca şi cum nu existau nici el, nici familia lui. La mine în casă, dar nu numai, existau, în privinţa lui, o teamă şi o ură care

nu ştiam de unde proveneau. Din felul în care vorbea tata despre el mi-l imaginasem voinic, plin de băşici movulii, furios în ciuda acelui „don” care mie îmi sugera o autoritate calmă. Era o fiinţă făcută din nu ştiu ce material, fier, sticlă, urzică, dar vie, vie cu răsuflarea foarte caldă care-i ieşea pe nas şi pe gură. Credeam că dacă doar l-aş fi văzut de departe, mi-ar fi înfipt în ochi ceva ascuţit şi usturător. Dacă, apoi, aş fi făcut nebunia să mă apropii de uşa casei lui, m-ar fi ucis.
Am aşteptat puţin să văd dacă Lila se răzgândeşte şi se întoarce. Ştiam ce voia să facă, sperasem degeaba să uite, dar nu. Felinarele nu se aprinseseră încă, şi nici luminile de pe scară. Din case se auzeau voci agitate. Ca s-o urmez, trebuia să renunţ la albăstriul din curtea interioară şi să pătrund în bezna intrării de la bloc. Când, în sfârşit, m-am hotărât, la început n-am văzut nimic, am simţit doar un miros de vechituri şi DDT. Apoi m-am obişnuit cu întunericul şi am descoperit-o pe Lila aşezată pe prima treaptă a primei rampe. S-a ridicat şi am început să urcăm.
Am înaintat ţinându-ne de perete, ea cu două trepte în faţă, eu cu două trepte în spate, ezitând între a scurta distanţa sau a o lăsa să crească. Mi-a rămas senzaţia umărului care se freacă de zidul coşcovit şi gândul că treptele sunt foarte înalte, mai înalte decât cele din blocul în care locuiam eu. Tremuram. Orice zgomot de paşi, orice voce era don Achille care ne ajungea din spate sau ne ieşea în întâmpinare cu un cuţit lung, din cele cu care se despică pieptul găinilor. Se simţea un miros de usturoi prăjit.
Maria, soţia lui don Achille, m-ar fi pus în tigaia cu ulei încins, copiii m-ar fi mâncat, el mi-ar fi supt capul la fel cum făcea tata cu barbunii.
Ne-am oprit des şi de fiecare dată am sperat ca Lila să decidă să ne întoarcem. Eram foarte transpirată, nu ştiu ea. Din când în când, privea în sus, dar nu pricepeam la

ce, se vedea doar cenuşiul ferestrelor la fiecare rampă. Luminile s-au aprins brusc, dar slabe, prăfuite, lăsând suprafeţe mari de umbră pline de pericole. Am aşteptat să ne dăm seama dacă fusese don Achille cel care rotise întrerupătorul, dar n-am auzit nimic, nici paşi, nicio uşă care se deschidea sau se închidea. Apoi Lila a înaintat, şi eu după ea.

Credea că face un lucru corect şi necesar, iar eu uitasem de orice motiv întemeiat şi cu siguranţă mă aflam acolo doar pentru că se afla ea. Urcam încet spre cea mai mare dintre spaimele noastre de atunci, mergeam să ne expunem fricii şi s-o luăm la întrebări.

La a patra rampă, Lila s-a comportat într-un mod neaşteptat. S-a oprit să mă aştepte, şi când am ajuns-o din urmă, mi-a dat mâna. Gestul acesta a schimbat pentru totdeauna totul între noi.

2.

Fusese vina ei. Nu cu prea mult timp în urmă – zece zile, o lună, cine ştie, ignoram tot ce era legat de timp pe-atunci – îmi luase păpuşa pe neaşteptate şi o aruncase în fundul unei pivniţe. Acum urcam spre frică, atunci ne simţiserăm obligate să coborâm, şi încă în viteză, spre necunoscut. În sus, în jos, ni se părea mereu că mergem spre ceva teribil care, deşi exista dinaintea noastră, numai şi numai pe noi ne aştepta. Când eşti pe lume de puţin timp, e dificil să înţelegi care sunt dezastrele de la originea sentimentului nostru de dezastru, poate că nici nu simţeam această nevoie. Cei mari, în aşteptarea zilei următoare, se mişcă într-un prezent în urma căruia există ieri sau alaltăieri sau, cel mult, săptămâna trecută: la restul nu vor să se gândească. Cei mici nu ştiu semnificaţia lui ieri, a lui alaltăieri şi nici a lui mâine, totul e asta, acum: strada e asta, uşa e asta, scările sunt astea, asta e mama, ăsta e tata, asta e ziua, asta e noaptea. Eu eram mică şi, în fond, păpuşa mea ştia mai mult ca mine. Îi vorbeam, îmi vorbea. Avea o

faţă de celuloid cu păr de celuloid şi ochi de celuloid. Purta o rochiţă albastră, pe care i-o cususe mama într-unul din rarele momente fericite, şi era foarte frumoasă. Păpuşa Lilei, în schimb, avea un corp din stofă galbenă plin cu rumeguş, mi se părea urâtă şi murdară.
Cele două se pândeau, se cântăreau din priviri, erau gata să scape printre braţele noastre dacă izbucnea o furtună, dacă tuna sau dacă cineva mai mare şi mai puternic şi cu dinţii ascuţiţi voia să le înşface.
Ne jucam în curtea interioară, dar ca şi cum nu ne-am fi jucat împreună. Lila stătea pe jos, de o parte a ferestruicii unei pivniţe, eu de cealaltă. Ne plăcea locul acela, în primul rând pentru că puteam întinde pe ciment între barele deschizăturii, sprijinite de plasă, atât lucrurile Tinei, păpuşa mea, cât şi ale lui Nu, păpuşa Lilei. Puneam acolo pietre, dopuri de sifoane, floricele, cuie, schije de sticlă. Eu interceptam ce-i spunea Lila lui Nu şi îi spuneam acelaşi lucru, cu voce joasă, Tinei, dar modificând puţin cuvintele.
Dacă ea lua un dop şi îl punea pe capul păpuşii ei ca şi cum ar fi fost o pălărie, eu îi spuneam păpuşii mele, în dialect: „Tina, pune-ţi coroana de regină, că altfel răceşti”.
Dacă Nu se juca şotronul în braţe la Lila, eu, puţin după aceea, o puneam pe Tina să facă acelaşi lucru. Dar nu se întâmpla încă să ne punem de acord în legătură cu vreun joc şi să înceapă vreo colaborare. Alegeam chiar şi locul fără vreo înţelegere prealabilă. Lila se ducea acolo şi eu îi dădeam târcoale, mă prefăceam că mă duc în altă parte. Apoi, ca şi cum nimic nu s-ar fi întâmplat, mă aşezam şi eu lângă gura de aerisire, dar pe latura opusă.
Lucrul care ne atrăgea cel mai mult era aerul rece din pivniţă, un suflu care ne răcorea primăvara şi vara. Apoi ne plăceau zăbrelele cu pânzele de păianjen, întunericul şi plasa deasă care, roşietică de rugină, se răsucea atât

pe partea mea, cât şi pe a Lilei, formând două spirale paralele prin care puteam lăsa să cadă în întuneric pietre şi să auzim zgomotul lor când ajungeau jos. Totul era frumos şi înspăimântător pe-atunci. Prin acele deschizături, întunericul ne putea lua pe neaşteptate păpuşile, uneori în siguranţă în braţele noastre, mai des aşezate intenţionat lângă plasa răsucită şi, deci, expuse răsuflării reci a pivniţei, zgomotelor ameninţătoare care veneau de acolo, foşnetelor, scârţâiturilor, bocănitului.
Nu şi Tina nu erau fericite. Spaimele pe care le savuram noi în fiecare zi erau ale lor. Nu aveam încredere în lumina de pe pietre, clădiri, câmpie, oamenii din exteriorul şi dinăuntrul caselor. Le intuiam ungherele negre, sentimentele reprimate, dar mereu pe punctul de a exploda. Şi tot ce ne speria la lumina zilei atribuiam acelor guri întunecate, cavernelor care, dincolo de ele, se deschideau sub clădirile cartierului. Don Achille, de exemplu, nu se afla doar în casa lui, la ultimul etaj, ci şi acolo jos, păianjen între păianjeni, şoarece între şoareci, o formă care lua toate formele. Mi-l imaginam cu gura deschisă din cauza colţilor lungi de animal, trup de piatră sticlos şi ierburi otrăvitoare, întotdeauna gata să adune într-o enormă geantă neagră tot ce lăsam să cadă prin colţurile desprinse ale plasei. Geanta aceea era o trăsătură esenţială a lui don Achille, o avea mereu, şi în casă la el, şi punea înăuntru materie vie şi moartă.
Lila ştia că mi-era teamă, păpuşa mea vorbea despre asta cu voce tare. De aceea, fără măcar să negociem, tocmai în ziua în care, doar din priviri şi gesturi, am făcut pentru prima dată schimb de păpuşi, ea, cum a luat-o pe Tina, a împins-o prin plasă şi a lăsat-o să cadă în întuneric.

3.

Lila a apărut în viaţa mea în clasa întâi şi m-a impresionat imediat pentru că era foarte rea. Toate eram puţin rele, dar numai când învăţătoarea Oliviero

nu ne vedea. Ea, în schimb, era rea tot timpul. Odată a rupt sugativa în bucăţele, le-a băgat mai întâi, una câte una, în călimară, apoi a început să le pescuiască cu stiloul şi să le arunce în noi. Pe mine m-a nimerit de două ori în păr şi o dată pe gulerul alb. Învăţătoarea a urlat cum ştia să facă ea, cu o voce ascuţită şi prelungă care ne îngrozea, şi a obligat-o să se ducă imediat în spatele tablei, pedepsită. Lila n-a ascultat şi n-a părut nici că se sperie, ba chiar a continuat să arunce în jur bucăţi de hârtie înmuiate în cerneală. Atunci, învăţătoarea Oliviero, o femeie zdravănă care ni se părea foarte bătrână chiar dacă pesemne avea puţin peste patruzeci de ani, a coborât de la catedră amenințând-o, s-a împiedicat nu se ştie bine în ce, n-a putut să-şi menţină echilibrul şi s-a lovit cu faţa în muchia unei bănci. Părea moartă cum rămăsese întinsă pe podea.
Ce s-a întâmplat imediat după nu-mi amintesc, îmi amintesc doar corpul nemişcat al învăţătoarei, un balot închis la culoare, şi pe Lila care o privea serioasă.
Am în minte multe incidente de felul acesta. Trăiam într-o lume în care copiii şi adulţii se răneau deseori, din răni ieşea sânge, apărea supurarea şi uneori mureau. Una dintre fiicele doamnei Assunta, vânzătoarea de fructe, se rănise într-un cui şi murise de tetanos. Fiul cel mic al doamnei Spagnuolo murise de crup. Un văr de-al meu, la vârsta de douăzeci de ani, a plecat într-o dimineaţă să strângă moloz şi seara murise strivit, cu sângele ieşindu-i pe urechi şi pe gură. Tatăl mamei mele murise deoarece construia un bloc şi căzuse de la etaj. Tatăl domnului Peluso nu avea un braţ, i-l tăiase strungul pe neaşteptate. Sora Giuseppinei, soţia domnului Peluso, murise de tuberculoză la douăzeci şi doi de ani. Fiul cel mare al lui don Achille – nu-l văzusem niciodată şi totuşi mi se părea că mi-l amintesc – plecase la război şi murise de două ori, mai întâi înecat în

oceanul Pacific, apoi mâncat de rechini. Toţi membrii familiei Melchiorre muriseră îmbrăţişaţi, urlând de frică, sub un bombardament. Bătrâna doamnă Clorinda murise inspirând gaz în loc de aer. Giannino, care era într-a patra când noi eram în clasa întâi, murise într-o zi fiindcă găsise o bombă şi o atinsese. Pe Luigina, cu care ne jucaserăm în curte sau poate că nu, era doar un nume, o omorâse tifosul exantematic. Lumea noastră era aşa, plină de cuvinte care ucideau: crupul, tetanosul, tifosul exantematic, gazul, războiul, strungul, molozul, munca, bombardamentul, bomba, tuberculoza, supuraţia. Multele frici care m-au însoţit toată viaţa îşi au originea în acele cuvinte şi în acei ani.
Puteai muri şi de lucruri care păreau normale. Puteai muri, de exemplu, dacă transpirai şi apoi beai apă rece de la robinet fără ca mai întâi să-ţi umezeşti încheieturile: ţi se întâmpla să te umpli de punctişoare roşii, te apuca tusea şi nu mai puteai respira. Puteai muri dacă mâncai cireşe negre fără să scuipi sâmburele. Puteai muri dacă mestecai gumă americană şi, din neatenţie, o înghiţeai. Puteai muri mai ales dacă primeai o lovitură în tâmplă. Tâmpla era o zonă foarte fragilă, eram toate foarte atente. Era de-ajuns o lovitură cu piatra şi loviturile cu piatra erau regula. La ieşirea de la şcoală o gaşcă de băieţi de la ţară, condusă de unul care se numea Enzo sau Enzuccio, unul dintre fiii Assuntei, vânzătoarea de fructe, a început să arunce cu pietre în noi. Se simţeau jigniţi de faptul că eram mai bune decât ei. Când veneau pietrele, fugeam toate, dar Lila nu, continua să meargă cu pas regulat şi uneori chiar se oprea. Se pricepea foarte bine la observarea traiectoriei pietrelor şi la evitarea lor cu o mişcare calmă, astăzi aş zice elegantă. Avea un frate mai mare şi poate că învăţase de la el, nu ştiu, şi eu aveam fraţi, dar mai mici decât mine şi de la ei nu învăţasem nimic. În orice caz, când îmi dădeam seama că rămânea în spate, deşi mi-

era foarte frică, mă opream şi o aşteptam.
De-atunci exista deja ceva care mă împiedica s-o abandonez. N-o cunoşteam bine, nu ne adresaserăm niciodată niciun cuvânt, deşi ne luam tot timpul la întrecere, în clasă şi în afara ei. Dar simţeam confuz că dacă aş fi fugit împreună cu celelalte, i-aş fi lăsat ceva din mine pe care nu mi l-ar mai fi dat înapoi.
La început rămâneam ascunsă după un colţ şi mă aplecam să văd dacă venea Lila.
Apoi, dat fiind că nu se mişca, mă forţam să mă duc lângă ea, îi dădeam pietrele, aruncam şi eu. Dar o făceam fără convingere, am făcut multe lucruri în viaţa mea, dar niciodată hotărâtă, m-am simţit mereu puţin desprinsă de propriile mele acţiuni. Pe Lila, în schimb, de mică – acum nu ştiu să spun cu precizie dacă deja la şase sau şapte ani sau când urcam împreună scările care duceau la casa lui don Achille şi aveam opt, aproape nouă ani – a caracterizat-o determinarea absolută. Că apuca în mână tocul tricolor al stiloului sau o piatră sau balustrada scărilor întunecate, transmitea ideea că lucrurile care urmau – să înfigă cu o aruncare precisă peniţa în lemnul băncii, să împartă ghemotoace îmbibate în cerneală, să-i lovească pe băieţii de la ţară, să urce până la uşa lui don Achille – trebuiau făcute fără ezitare.
Gaşca venea de pe terasamentul căii ferate, îşi făcea provizii de pietre dintre şine.
Enzo, şeful, era un copil foarte periculos, cu cel puţin trei ani mai mare decât noi, repetent, cu păr foarte scurt blond şi ochi de culoare deschisă. Lansa cu precizie pietre mici cu margini tăioase şi Lila îi aştepta aruncările ca să-i arate cum le evită, să-l enerveze şi mai tare şi să riposteze imediat cu aruncări la fel de periculoase. Odată l-am lovit în glezna dreaptă şi spun l-am lovit pentru că eu îi dădusem Lilei o piatră plată cu toate marginile ciobite. Piatra s-a frecat de pielea lui

Enzo ca o lamă, lăsându-i o pată roşie din care a ieşit imediat sânge. Copilul şi-a privit piciorul rănit, îl am în faţa ochilor: între degetul mare şi arătător ţinea piatra cu care se pregătea să tragă, braţul era deja ridicat pentru aruncare şi totuşi s-a blocat uluit. Şi băieţii de sub comanda lui au privit uimiţi sângele. Lila, în schimb, n-a arătat nici cea mai mică satisfacţie pentru reuşita loviturii şi s-a aplecat să ia o altă piatră. Eu am prins-o de un braţ, a fost primul nostru contact, un contact brusc şi speriat. Simţeam că gaşca va deveni mai feroce şi eu voiam să ne retragem. Dar n-a fost timp. Enzo, în ciuda gleznei sângerânde, şi-a revenit din stupoare şi a aruncat piatra pe care o avea în mână. O ţineam încă strâns pe Lila când piatra a nimerit-o în frunte şi a smuls-o de lângă mine. O clipă mai târziu era întinsă pe trotuar cu capul spart.

4.

Sânge. În general, ieşea din răni numai după ce schimbam între noi blesteme oribile şi obscenităţi dezgustătoare. Se urma întotdeauna acea filieră. Tata, care deşi mi se părea un om bun, emitea încontinuu insulte şi ameninţări dacă vreunul, cum spunea el, nu era demn să existe pe faţa pământului. Era supărat, în special, pe don Achille. Avea mereu să-i reproşeze ceva şi uneori îmi puneam mâinile la urechi ca să nu mă tulbure prea mult cuvintele lui urâte. Când vorbea cu mama despre el îi spunea „vărul tău”, dar mama renega imediat legătura aceea de sânge (era o rudă foarte îndepărtată) şi exagera cu insultele. Mă speriau nervii lor şi mă speria mai ales faptul că don Achille putea să aibă urechi atât de atente încât să audă şi insultele spuse de la mare distanţă.

Mă temeam că vine să-i omoare.

Duşmanul de moarte al lui don Achille, oricum, nu era tata, ci domnul Peluso, un tâmplar foarte priceput, mereu fără bani pentru că juca tot ce câştiga în magazia

din spatele cafenelei Solara. Peluso era tatăl colegei noastre de şcoală, Carmela, al lui Pasquale, care era mare, şi al altor doi fii, copii mai sărmani decât noi, cu care eu şi Lila ne jucam uneori şi care la şcoală şi în afara ei încercau mereu să ne fure lucrurile, stiloul, guma de şters, gemul de gutui, aşa încât ne întorceam acasă pline de vânătăi din cauza loviturilor pe care li le administram.
De fiecare dată când îl vedeam, domnul Peluso ni se părea imaginea disperării. Pe de o parte, pierdea totul la jocuri de noroc şi, pe de alta, îşi trăgea pumni în public fiindcă nu mai ştia cum să potolească foamea familiei lui. Din motive neştiute, îi atribuia lui don Achille propria degradare. Îl acuza de faptul că îi luase pe neaşteptate, ca şi cum corpul lui misterios ar fi fost din magnet, toate uneltele muncii sale de tâmplar, ceea ce făcuse inutil atelierul. Îi reproşa că i-l luase şi pe ăla şi-l transformase în mezelărie. Ani de zile mi-am imaginat cleştele, fierăstrăul, ciocanul, menghina şi mii, şi mii de cuie care erau supte în formă de roi metalic în materia din care era compus don Achille. Ani de zile am văzut ieşind din corpul lui, brut şi greu, din materii eterogene, salamuri, brânzeturi grase şi picante, mortadele, osânză şi şuncă, tot în formă de roi.
Fapte întâmplate în negura vremurilor. Don Achille probabil că-şi manifestase întreaga natură înainte ca noi să ne naştem. *Înainte*. Lila folosea adesea formula aceea la şcoală şi în afara ei. Dar părea să n-o intereseze atât ce se întâmplase înainte de noi – evenimente, în general, obscure, despre care cei mari nu vorbeau sau în legătură cu care se pronunţau cu mare reticenţă –, cât faptul că fusese, într-adevăr, un înainte.
Asta o lăsa perplexă atunci şi, mai mult, uneori o enerva. Când am devenit prietene, mia vorbit atât de mult de chestia aia absurdă – *înainte de noi* –, că a ajuns să-mi transmită şi mie nervozitatea. Era perioada lungă, foarte

lungă în care noi nu existaserăm; perioada în care don Achille li se arătase tuturor aşa cum era: o fiinţă rea cu o fizionomie nesigură animalo-minerală, care – aşa părea – scotea sângele celorlalţi în timp ce din el nu ieşea niciodată, poate că nici măcar nu era posibil să-l zgârii.
Eram în clasa a doua, poate, şi încă nu ne vorbeam, când s-a răspândit zvonul că exact în faţa bisericii Sacra Famiglia, la ieşirea de la slujbă, domnul Peluso începuse să urle furios împotriva lui don Achille şi don Achille îi lăsase pe fiul cel mare Stefano, pe Pinuccia, pe Alfonso, care era de vârsta noastră, pe soţia lui şi, manifestându-se pentru o clipă în forma lui cea mai înfiorătoare, se năpustise asupra lui Peluso, îl ridicase, îl aruncase spre un copac din părculeţ şi îl abandonase acolo, leşinat, cu sângele care-i ieşea din vreo sută de răni la cap şi de peste tot, fără ca amărâtul să poată spune măcar „ajutaţi-mă”.

5.

Nu am nostalgia copilăriei noastre, e plină de violenţă. Ni se întâmplau de toate, în casă şi în afara ei, în fiecare zi, dar nu-mi amintesc să fi crezut vreodată că viaţa care ni se oferise era foarte urâtă. Viaţa era aşa şi gata, creşteam cu obligaţia de a le-o face dificilă celorlalţi înainte ca ei să ne-o facă dificilă nouă. Desigur, mi-ar fi plăcut comportamentele delicate predicate de învăţătoare şi de preot, dar simţeam că acele comportamente nu se potriveau cartierului nostru, chiar dacă erai femeie. Femeile se băteau între ele mai mult decât bărbaţii, se luau de păr, îşi făceau rău. A face rău era o boală. Când eram copil mi-am imaginat animale foarte mici, aproape invizibile, care veneau noaptea în cartier, ieşeau din lacuri, din vagoanele de tren scoase din uz dincolo de terasament, din ierburile urât mirositoare, din broaşte, din salamandre, din muşte, din pietre, din praf şi intrau în apă şi în mâncare şi în aer,

făcându-le pe mamele şi bunicile noastre nervoase ca nişte căţele însetate. Erau mai contaminate decât bărbaţii, fiindcă bărbaţii erau furioşi tot timpul, dar, în cele din urmă, se calmau, în timp ce femeile, în aparenţă tăcute, conciliante, când se enervau, mergeau până la capătul furiilor lor fără să se mai oprească.
Lila a fost foarte marcată de ce i s-a întâmplat Melinei Cappuccio, o rudă a mamei sale. Şi eu la fel. Melina locuia în acelaşi bloc cu părinţii mei, noi la etajul întâi, ea la al doilea. Soţul ei era de o vârstă cu ea, descărca lăzi la piaţa de fructe şi legume. Mi-l amintesc scund şi gras, dar frumos, cu un chip mândru. Într-o noapte a ieşit din casă ca de obicei şi a murit poate ucis, poate de oboseală. A fost o înmormântare foarte tristă la care a participat tot cartierul, şi părinţii mei, şi părinţii Lilei. Apoi a trecut puţin timp şi cine ştie ce i s-a întâmplat Melinei. Pe dinafară a rămas aceeaşi, o femeie uscată, cu nasul mare, părul deja alb, vocea ascuţită cu care îşi striga copiii seara de la fereastră, unul câte unul, pe nume, cu silabe prelungite de o disperare furioasă: Aaa-daaa, Miiichè. La început a ajutat-o mult Donato Sarratore, care locuia chiar în apartamentul de deasupra ei, la etajul al treilea şi ultimul. Donato frecventa asiduu biserica parohială Sacra Famiglia şi, ca un bun creştin, şi-a dat mult silinţa pentru ea strângând bani, haine şi încălţăminte uzate, pe care le-a organizat Antonio, fiul cel mare, în atelierul mecanic al lui Gorresio, un cunoscut de-al lui. Melina i-a fost atât de recunoscătoare, încât recunoştinţa s-a transformat, în sufletul ei de femeie dezolată, în dragoste, în pasiune.
Nu se ştia dacă Sarratore şi-a dat vreodată seama. Era un bărbat foarte cordial, dar foarte serios, casă, biserică şi muncă, făcea parte din personalul de tren al căilor ferate statale, avea un salariu fix cu care îşi întreţinea demn soţia, Lidia, şi cei cinci copii, cel mai mare se numea Nino. Când nu călătorea pe distanţa Napoli-Paola

şi retur, se dedica reparării uneia sau alteia prin casă, mergea la cumpărături, îl scotea la plimbare în cărucior pe ultimul născut. Lucruri foarte anormale în cartier. Nimănui nu-i trecea prin minte că Donato se sacrifica în felul acela ca să uşureze eforturile soţiei. Nu: toţi bărbaţii din blocuri, cu tatăl meu în frunte, îl considerau un bărbat căruia îi plăcea să facă pe femeia, cu atât mai mult cu cât scria poezii şi le citea bucuros oricui. Nu i-a trecut vreodată prin minte nici măcar Melinei. Văduva a preferat să creadă că el, din delicateţe sufletească, se lăsase călcat în picioare de soţie şi, astfel, s-a hotărât să lupte feroce împotriva Lidiei Sarratore ca să-l elibereze şi să-i îngăduie să fie alături de ea definitiv. Războiul care a urmat mi s-a părut la început amuzant, se vorbea despre el la mine în casă şi pe afară râzându-se maliţios. Lidia întindea aşternuturile proaspăt spălate şi Melina se urca în picioare pe pervaz şi i le murdărea la loc cu un băţ ars intenţionat la vârf; Lidia trecea pe sub fereastră şi ea o scuipa în cap sau arunca pe ea găleţi cu apă murdară; Lidia făcea zgomot ziua umblând, împreună cu copiii împieliţaţi, pe deasupra capului ei, şi ea se îndârjea toată noaptea să lovească în tavan cu peria de spălat pe jos. Sarratore a încercat în toate felurile să facă pace, dar era un bărbat prea sensibil, prea politicos. Astfel, din necaz în necaz, cele două femei au început să-şi vorbească urât dacă doar se intersectau pe stradă sau pe scară, sunete dure, violente.

Din acel moment a început să-mi fie frică de ele. Una dintre multele scene îngrozitoare din copilăria mea începe cu urletele Melinei şi ale Lidiei, cu jignirile pe care şi le aruncă de la ferestre şi apoi pe scară; continuă apoi cu mama care aleargă spre uşa casei, o deschide şi iese pe palier urmată de noi, copiii; şi se încheie cu imaginea, pentru mine încă insuportabilă, a celor două vecine care se rostogolesc îmbrăţişate în jos pe scări şi

capul Melinei se loveşte de pavajul palierului, la câţiva centimetri de pantofii mei, ca un pepene galben care ţi-a scăpat din mână.
Mi-e greu să spun de ce pe vremea aceea noi, fetele, eram de partea Lidiei Sarratore.
Poate pentru că avea trăsături regulate şi părul blond. Sau pentru că Donato era al ei şi înţeleseserăm că Melina voia să i-l ia. Sau pentru că fiii Melinei erau zdrenţăroşi şi murdari, în timp ce ai Lidiei erau spălaţi, bine pieptănaţi şi primul, Nino, care era mai mare decât noi cu câţiva ani, era frumos, ne plăcea. Numai Lila înclina spre Melina, dar nu ne-a explicat niciodată de ce. A spus doar, într-o anumită împrejurare, că dacă Lidia Sarratore sfârşea omorâtă, aşa îi trebuia, iar eu m-am gândit că vedea lucrurile astfel pentru că, pe de-o parte, avea un suflet rău şi, pe de alta, pentru că ea şi Melina erau rude îndepărtate.
Într-o zi ne întorceam de la şcoală, eram patru sau cinci fete. Cu noi era Marisa Sarratore, care de obicei ne însoţea nu pentru că ne era simpatică, ci pentru că speram că, prin ea, am fi putut intra în contact cu fratele ei mai mare, adică Nino. Ea a remarcat-o prima pe Melina. Femeia mergea pe partea cealaltă a şoselei, cu paşi lenţi, ducând într-o mână un cornet din care, cu cealaltă, lua şi mânca. Marisa ne-a arătat-o spunându-i bădăranca, dar fără dispreţ, numai pentru că repeta expresia folosită în casă de mama ei. Lila, imediat, chiar dacă era mai mică de statură şi foarte slabă, i-a dat o palmă atât de puternică, încât a doborât-o la pământ şi a făcut-o la rece, cum era obişnuită să facă în toate momentele de violenţă, fără să ţipe înainte şi fără să ţipe după, fără un cuvânt de avertizare, fără să holbeze ochii, de gheaţă şi hotărâtă.
Eu mai întâi i-am venit în ajutor Marisei, care deja plângea, şi am ajutat-o să se ridice, apoi m-am întors să văd ce făcea Lila. Coborâse de pe trotuar şi se ducea

spre Melina traversând şoseaua fără să-i pese de camioanele care treceau. Am văzut în atitudinea ei, mai mult decât pe chip, ceva ce m-a tulburat şi pe care încă mi-e greu să-l definesc, astfel că pentru moment mă voi mulţumi să spun aşa: deşi se mişca tăind şoseaua, mică, negricioasă, nervoasă, deşi o făcea cu obişnuita ei determinare, era încremenită. Încremenită în ce făcea ruda mamei ei, încremenită de milă, încremenită ca statuile din sare. Aderentă. Unită cu Melina care avea în palmă săpunul negru, moale, abia cumpărat din subsolul lui don Carlo, şi din care, cu cealaltă mână, lua şi mânca.

6.

În ziua în care învăţătoarea Oliviero a căzut de la catedră şi s-a lovit cu obrazul de bancă, eu, cum am spus, am crezut-o moartă, moartă la locul de muncă la fel ca bunicul meu şi soţul Melinei şi mi s-a părut că, în consecinţă, ar fi murit şi Lila din cauza pedepsei teribile pe care ar fi primit-o. În schimb, pentru o perioadă de timp pe care n-o pot defini – scurtă, lungă – nu s-a întâmplat nimic. S-au limitat la a dispărea amândouă, învăţătoare şi elevă, din zilele noastre şi din amintire.

Dar totul era foarte surprinzător atunci. Învăţătoarea Oliviero s-a întors la şcoală vie şi a început să se ocupe de Lila nu ca s-o pedepsească, cum ni s-ar fi părut firesc, ci ca s-o laude.

Această nouă etapă a început când a fost chemată la şcoală mama Lilei, doamna Cerullo. Într-o dimineaţă a bătut la uşă omul de serviciu şi a anunţat-o. Imediat după a intrat Nunzia Cerullo, de nerecunoscut. Ea, care, la fel ca majoritatea femeilor din cartier, trăia cu părul ciufulit, în papuci şi rochii vechi ponosite, a apărut în rochie de ceremonie (nuntă, comuniune, confirmare, înmormântare), închisă la culoare, cu o geantă neagră strălucitoare, pantofi cu puţin toc care-i chinuiau picioarele umflate şi i-a oferit învăţătoarei două pungi

de hârtie, una cu zahăr şi alta cu cafea.
Învăţătoarea a acceptat cu plăcere darul şi i-a spus ei şi întregii clase, privind-o pe Lila care, în schimb, se uita fix la bancă, fraze al căror sens general m-a dezorientat.
Eram în clasa întâi. Tocmai învăţam alfabetul şi cifrele de la unu la zece. Cea mai bună din clasă eram eu, ştiam să recunosc toate literele, ştiam să spun unu doi trei patru etc...eram tot timpul lăudată pentru caligrafie, câştigam cocardele tricolore cusute de învăţătoare. Totuşi, Oliviero, pe neaşteptate, deşi Lila o făcuse să cadă băgând-o în spital, a spus că ea era cea mai bună dintre noi. E adevărat că era cea mai rea. E adevărat că făcuse lucrul acela îngrozitor aruncând în noi cu bucăţi de sugativă murdare de cerneală. E adevărat că dacă fetiţa aceea nu s-ar fi comportat atât de indisciplinat, ea, învăţătoarea noastră, n-ar fi căzut de la catedră, rănindu-se la obraz. E adevărat că era constrânsă să o pedepsească încontinuu cu nuiaua de lemn sau trimiţând-o să stea în genunchi pe grâu dur în spatele tablei. Dar era un fapt care, ca învăţătoare şi ca om, o umplea de bucurie, un fapt minunat pe care-l descoperise cu câteva zile înainte, întâmplător.
Aici s-a oprit ca şi cum cuvintele nu i-ar fi fost de-ajuns sau ca şi cum ar fi vrut s-o înveţe pe mama Lilei şi pe noi că aproape întotdeauna, mai mult decât cuvintele, contează faptele. A luat o bucată de cretă şi a scris pe tablă (acum nu-mi amintesc ce, încă nu ştiam să citesc: deci inventez cuvântul) *soare*. Apoi a întrebat-o pe Lila.
— Cerullo, ce scrie aici?
În clasă s-a lăsat o tăcere curioasă. Lila a schiţat un surâs, aproape o grimasă, şi s-a aruncat în lateral, peste colega ei de bancă, aceasta dând multe semne de enervare.
Apoi a citit pe un ton îmbufnat:
— Soare.
Nunzia Cerullo s-a uitat la învăţătoare şi privirea ei era

nesigură, aproape speriată.
Oliviero, pe moment, a părut că nu înţelege cum oare în ochii aceia de mamă nu exista acelaşi entuziasm ca al ei. Dar apoi a trebuit să intuiască faptul că Nunzia nu ştia să citească sau că, oricum, nu era sigură că pe tablă scrie chiar *soare* şi s-a încruntat. Deci, atât ca să-i clarifice situaţia doamnei Cerullo, cât şi ca s-o laude pe colega noastră, i-a spus Lilei:
— Bravo, scrie chiar soare.
Apoi i-a poruncit:
— Vino, Cerullo, vino la tablă.
Lila, fără niciun chef, s-a dus la tablă, învăţătoarea i-a întins creta.
— Scrie *gesso*[2], i-a spus.
Lila, foarte concentrată, cu o linie tremurândă, plasând literele una mai sus, alta mai jos, a scris *geso*. Oliviero a adăugat al doilea „s” şi doamna Cerullo, văzând corectura, i-a spus dezamăgită fiicei sale:
— Ai greşit.
Dar învăţătoarea a liniştit-o imediat:
— Nu, nu, nu: Lila trebuie să exerseze, asta da, dar ştie deja să citească, ştie deja să scrie. Cine a învăţat-o?
Doamna Cerullo a spus cu ochii-n pământ:
— Eu nu.
— Dar acasă la voi sau în bloc e cineva care ar fi putut s-o facă?
Nunzia a clătinat energic din cap.
Atunci învăţătoarea i s-a adresat Lilei şi, cu o admiraţie autentică, a întrebat-o în faţa noastră, a tuturor:
— Cine te-a învăţat să citeşti şi să scrii, Cerullo?
Cerullo, mică, având părul, ochii şi şorţul închise la culoare, o fundă roşie la gât şi doar şase ani de viaţă, a răspuns:
— Eu.

---

2 În italiană, „cretă”.

7.

După Rino, fratele mai mare al Lilei, copila învăţase să citească în jurul vârstei de trei ani uitându-se la literele şi imaginile din abecedarul lui. Se aşeza lângă el în bucătărie în timp ce-şi făcea temele şi învăţa mai mult decât reuşea să înveţe el.

Rino avea aproape şase ani în plus faţă de Lila, era un băiat curajos care strălucea la toate jocurile din curte şi de pe stradă, mai ales la aruncarea titirezului. Dar a citi, a scrie, a face socoteli, a învăţa poezii pe de rost nu erau de el. Când avea mai puţin de zece ani, tatăl lui, Fernando, ca să-l înveţe meseria de pingelar de pantofi, începuse să-l ia în fiecare zi în cămăruţa lui întunecoasă de cizmar, pe o străduţă de pe partea cealaltă a şoselei. Noi, fetele, când îl întâlneam, simţeam că miroase a picioare murdare, a căpută veche, a lipici şi râdeam de el, îi spuneam pingelar. Poate de aceea se lăuda că se află la originea priceperii surorii lui. Dar, în realitate, nu avusese niciodată un abecedar şi nu stătuse nici măcar un minut, niciodată, să-şi facă temele. Imposibil deci ca Lila să fi învăţat din eforturile lui şcolăreşti. Era mai probabil să fi înţeles precoce cum funcţiona alfabetul graţie foilor de ziar în care clienţii îşi înfăşurau încălţările vechi şi pe care tatăl ei, uneori, le aducea acasă ca să citească familiei ştirile cele mai interesante.

Oricum, indiferent cum se petrecuseră lucrurile, starea de fapt era aceea: Lila ştia să citească şi să scrie, şi din dimineaţa aceea gri în care învăţătoarea ne-a dezvăluit asta mi-a rămas în minte mai ales senzaţia de slăbiciune pe care vestea aceea a lăsat-o asupra mea. Şcoala, încă din prima zi, mi se păruse imediat un loc mult mai frumos decât casa mea. Era locul din cartier în care mă simţeam cel mai în siguranţă, mă duceam acolo foarte emoţionată. Eram atentă la lecţii, îndeplineam cu cea mai mare grijă tot ce mi se spunea să îndeplinesc, învăţam. Dar în special îmi plăcea să fiu pe placul

învăţătoarei, îmi plăcea să fiu pe placul tuturor. Acasă eram preferata tatălui meu şi ţineau la mine şi fraţii mei. Problema era mama, cu ea lucrurile nu mergeau niciodată cum trebuie. Mi se părea că, deja când aveam puţin peste şase ani, făcea orice ca să mă facă să înţeleg că în viaţa ei eram de prisos. Nu-i eram simpatică şi nici ea nu-mi era simpatică mie. Mă dezgusta corpul ei, lucru pe care probabil că-l intuia. Era blondă spălăcit, cu ochi albaştri, opulentă. Dar cu ochiul drept nu ştiai niciodată în ce parte priveşte. Şi nici piciorul drept nu-i funcţiona, îi spunea piciorul rănit. Şchiopăta şi mersul ei mă neliniştea, mai ales noaptea, când nu putea dormi şi umbla pe hol, se ducea la bucătărie, se întorcea, o lua de la capăt. Uneori o auzeam strivind cu lovituri furioase de toc gândacii care veneau pe uşa de la intrare şi mi-o imaginam cu ochi mânioşi ca atunci când se supăra pe mine.
Cu siguranţă nu era fericită, treburile casei o epuizau şi banii nu erau niciodată deajuns. Se enerva adesea pe tata, portar la primărie, urla la el că trebuia să inventeze ceva, că aşa nu se putea continua. Se certau. Dar fiindcă tata nu ridica vocea nici când îşi pierdea răbdarea, eu eram întotdeauna de partea lui împotriva ei, chiar dacă uneori o bătea, şi cu mine ştia să fie ameninţător. El, şi nu mama, fusese cel care îmi spusese în prima zi de şcoală: „Lenuccia, arată-i învăţătoarei că eşti bună şi noi te ajutăm să înveţi. Dar dacă nu eşti bună, dacă nu eşti cea mai bună, tăticul are nevoie de ajutor şi te duci la muncă”. Cuvintele acelea mă speriaseră tare, şi totuşi, deşi rostite de el, le auzisem ca şi cum ar fi fost mama care i le sugerase, i le impusese. Le-am promis amândurora că voi fi bună. Şi lucrurile merseseră repede atât de bine, încât învăţătoarea îmi spunea adesea:
— Greco, vino să stai lângă mine.
Era un mare privilegiu. Oliviero avea lângă ea mereu un

scaun liber unde le chema pe cele mai bune, ca premiu. Eu, la început, stăteam tot timpul lângă ea. Ea mă îndemna cu multe cuvinte încurajatoare, îmi lăuda buclele blonde şi astfel consolida în mine dorinţa de a mă strădui: exact opusul mamei mele care, când eram acasă, îmi făcea atât de des reproşuri, uneori mă insulta, încât nu voiam decât să mă ghemuiesc într-un colţ întunecat, sperând să nu mă mai găsească niciodată. Apoi s-a întâmplat că a venit în clasă doamna Cerullo şi învăţătoarea Oliviero ne-a dezvăluit că Lila era mult mai avansată decât noi. Mai mult: a chemat-o mai des pe ea decât pe mine să-i stea alături. Nu ştiu ce a stârnit în mine acea declasare, cred că e dificil acum să spun cu exactitate şi claritate ce am simţit. Pe moment, poate nimic, puţină gelozie, ca toate celelalte. Dar în mod sigur, tocmai în acea perioadă, m-a cuprins o grijă. M-am gândit că, deşi picioarele mele funcţionau bine, riscam în permanenţă să devin şchioapă. Mă trezeam cu ideea aceea în minte şi mă ridicam imediat din pat ca să văd dacă picioarele mele erau încă în regulă. De aceea poate am făcut o fixaţie pentru Lila, care avea picioruşe foarte slabe, sprintene şi le mişca tot timpul, dădea din ele şi când stătea lângă învăţătoare, aşa încât aceea se enerva şi nu după mult timp o trimitea la loc. Ceva m-a convins, atunci, că dacă aş fi mers mereu în spatele ei, în felul său, umbletul mamei, care intrase în creierul meu şi nu mai ieşea de acolo, ar fi încetat să mă ameninţe. Am hotărât că trebuia să mă ţin după copila aceea, să n-o pierd niciodată din vedere, chiar dacă s-ar fi înfuriat şi m-ar fi gonit.

8.

Probabil că acesta a fost modul meu de a reacţiona la invidie, la ură şi de a le înăbuşi.

Sau, poate, am deghizat în felul acela sentimentul de subordonare, fascinaţia care mă subjuga. Bineînţeles că

m-am obişnuit să accept de bunăvoie superioritatea Lilei în tot, chiar şi violenţele ei.
În plus, învăţătoarea s-a comportat într-un mod foarte înţelept. E adevărat că o chema adesea pe Lila să stea lângă ea, dar părea că o face mai mult ca s-o ţină cuminte decât ca s-o premieze. A continuat, într-adevăr, să le laude pe Marisa Sarratore, pe Carmela Peluso şi, mai ales, pe mine. M-a lăsat să strălucesc într-o lumină vie, m-a încurajat să devin tot mai disciplinată, tot mai silitoare, tot mai ageră. Când Lila înceta cu neastâmpărul ei şi mă întrecea fără efort, Oliviero mă lăuda mai întâi pe mine cu moderaţie şi apoi trecea la exaltarea priceperii ei. Simţeam în măsură mai mare veninul înfrângerii când mă întreceau Sarratore sau Peluso. Dacă, în schimb, ieşeam a doua după Lila, aveam o expresie binevoitoare de consens. În anii aceia cred că m-am temut de un singur lucru: să nu mai fac echipă, în ierarhiile stabilite de Oliviero, cu Lila; să n-o mai aud pe învăţătoare spunând cu mândrie: Cerullo şi Greco sunt cele mai bune. Dacă într-o zi ar fi spus: cele mai bune sunt Cerullo şi Sarratore, sau Cerullo şi Peluso, aş fi murit pe loc. De aceea mi-am investit toată energia de copil nu ca să fiu prima din clasă – mi se părea imposibil să reuşesc –, ci să nu pic pe al treilea, al patrulea, ultimul loc. M-am dedicat studiului şi multor altor lucruri dificile, străine de mine, doar ca să ţin pasul cu copila aceea groaznică şi sclipitoare.
Sclipitoare pentru mine. Pentru toţi ceilalţi elevi, Lila era doar groaznică. Din clasa întâi până-ntr-a cincea a fost, din vina directorului şi puţin şi din vina învăţătoarei Oliviero, fetiţa cea mai detestată din şcoală şi din cartier.
Cel puţin de două ori pe an, directorul obliga clasele să concureze între ele, astfel încât să fie identificaţi elevii mai strălucitori şi, în consecinţă, învăţătorii mai competenţi. Lui Oliviero îi plăcea această competiţie. În

conflict permanent cu colegii ei, cu care părea uneori că e aproape să se încaiere, învăţătoarea ne folosea pe Lila şi pe mine ca pe dovada evidentă a priceperii ei, cea mai pricepută învăţătoare din şcoala elementară din cartierul nostru. De aceea se întâmpla adesea să ne ducă prin alte clase, şi în afara ocaziilor dorite de director, să concurăm cu alţi copii, fete şi băieţi. Eu, de obicei, eram trimisă în recunoaştere ca să sondez nivelul de competenţă al duşmanului.
În general câştigam, dar fără a exagera, fără a-i umili nici pe învăţători, nici pe elevi.
Eram o copilă cu bucle blonde, frumuşică, bucuroasă să mă dau în spectacol, dar nu obraznică, şi transmiteam o impresie de delicateţe care înduioşa. Dacă, aşadar, rezultam cea mai bună la spus poezii, recitat tabla înmulţirii, făcut împărţiri şi înmulţiri, înşirat că Alpii erau maritimi, cotici, graici, pennini etc... Ceilalţi profesori mă mângâiau oricum, iar elevii simţeau cât efort făcusem ca să învăţ pe de rost toate lucrurile alea şi de aceea nu mă urau.
Cazul Lilei era diferit. Deja în clasa întâi era dincolo de orice posibilă competiţie.
Învăţătoarea, mai mult, spunea că dacă făcea un mic efort, ar fi fost pregătită să dea imediat examenul de clasa a doua şi, la mai puţin de şapte ani, să treacă într-a treia. În consecinţă, diferenţa a crescut. Lila făcea în minte calcule foarte complicate, în dictările ei nu era nicio greşeală, vorbea mereu în dialect, ca noi toţi, dar la nevoie etala o italiană din cărţi, recurgând şi la cuvinte ca *deprins*, *luxuriant*, *cu mare plăcere*. Aşa că, atunci când învăţătoarea o trimitea pe ea în recunoaştere fie să spună moduri şi timpuri verbale, fie să rezolve probleme, sărea în aer orice şansă de resemnare în faţa unei situaţii neplăcute, dar inevitabile, spiritele se încingeau. Lila era prea mult pentru oricine.
În plus, nu oferea nicio fărâmă de speranţă bunăvoinţei.

A-i recunoaşte priceperea însemna pentru noi, copiii, să admitem că n-am fi reuşit niciodată şi că era inutil să concurăm, iar pentru învăţători şi învăţătoare să-şi mărturisească faptul că au fost copii mediocri. Promptitudinea ei mentală avea gust de şuierat, de săritură, de muşcătură mortală. Şi nu exista nimic în înfăţişarea ei care să acţioneze ca un îndulcitor. Era ciufulită, murdară, la genunchi şi la coate avea mereu cruste de răni care nu aveau niciodată timp să se vindece. Ochii mari şi foarte vii ştiau să devină nişte crăpături în spatele cărora, înaintea oricărui răspuns strălucitor, era o privire care părea nu doar puţin copilărească, dar chiar neumană. Orice mişcare de-a ei transmitea faptul că nu folosea la nimic să-i faci rău pentru că, oricum ar fi ieşit lucrurile, ea ar fi găsit modalitatea prin care să te facă şi mai mult să suferi.
Aşadar, ura era palpabilă, eu îmi dădeam seama de asta. Atât fetele, cât şi băieţii erau supăraţi pe ea, dar băieţii într-un mod mai deschis. Dintr-un motiv secret al ei, într-adevăr, învăţătoarei Oliviero îi plăcea să ne ducă mai ales în clasele unde puteam umili nu atât eleve şi învăţătoare, cât mai ales elevi şi învăţători. Şi directorul, din motivele sale la fel de secrete, favoriza mai ales competiţii de genul acela. Ca urmare, m-am gândit că în şcoala noastră se pariau bani, poate chiar mulţi, pe întâlnirile acelea ale noastre. Dar exageram: poate că era doar un mod de a scăpa de vechi ranchiune sau de a-i permite directorului să-i ţină sub papuc pe învăţătorii mai puţin pricepuţi sau mai puţin supuşi. Cert e că, într-o dimineaţă, eu şi Lila, care atunci eram în clasa a doua, am fost duse chiar într-o clasă de-a patra, a învăţătorului Ferraro, unde se aflau atât Enzo Scanno, fiul cel rău al vânzătoarei de fructe, cât şi Nino Sarratore, fratele Marisei, pe care eu îl iubeam.
Pe Enzo îl cunoşteau toţi. Era repetent şi de cel puţin câteva ori fusese târât prin clase cu o pancartă atârnată

de gât pe care învăţătorul Ferraro, un bărbat cu părul alb pieptănat pe spate, înalt şi foarte slab, cu chipul mic şi plin de semne şi ochi agitaţi, scrisese *măgar*. Nino, în schimb, era atât de bun, atât de blând, atât de tăcut, că în special mie îmi era cunoscut şi drag. Bineînţeles că Enzo era mai mult decât nul, din punct de vedere şcolar vorbind, îl ţineam sub observaţie doar pentru că era violent.
Adversarii noştri în chestiuni de inteligenţă erau Nino şi – am aflat pe moment – Alfonso Carracci, al treilea fiu al lui don Achille, un băiat foarte îngrijit, din clasa a doua, ca şi noi, care părea mai mic de vârsta de şapte ani câţi avea. Se vedea că învăţătorul îl chemase acolo, în clasa a patra, pentru că avea mai multă încredere în el decât în Nino, cu aproape doi ani mai mare.
A existat puţină tensiune între Oliviero şi Ferraro pentru convocarea aceea neprevăzută a lui Carracci, apoi concursul a început în faţa claselor reunite într-o singură aulă. Ne-au întrebat verbele, ne-au întrebat tabla înmulţirii, ne-au întrebat cele patru operaţii, mai întâi la tablă şi apoi pe de rost. Din împrejurarea aceea anume mi-au rămas în minte trei lucruri. Primul că micul Alfonso Carracci m-a învins imediat, era calm şi precis, dar faptul că nu se bucura că te întrece era un lucru bun la el. Al doilea că Nino Sarratore, pe neaşteptate, n-a răspuns aproape deloc la întrebări, s-a pierdut ca şi cum nu înţelegea ce-l întrebau cei doi învăţători. Al treilea că Lila l-a înfruntat pe fiul lui don Achille fără niciun chef, de parcă nu i-ar fi păsat că poate s-o învingă. Situaţia s-a însufleţit doar când s-a trecut la calcule mintale, adunări, scăderi, înmulţiri şi împărţiri.
Alfonso, în ciuda lipsei de chef a Lilei, care uneori tăcea ca şi cum n-ar fi auzit întrebarea, a început să nu mai fie în formă, greşea mai ales înmulţirile şi împărţirile.
Pe de altă parte, dacă fiul lui don Achille ceda, nici Lila

nu era la înălţime şi deci păreau, mai mult sau mai puţin, egali. Dar la un moment dat s-a întâmplat ceva imprevizibil. De două ori, când Lila nu răspundea sau Alfonso greşea, s-a auzit vocea plină de dispreţ a lui Enzo Scanno care, din ultimele bănci, spunea rezultatul corect.
Acest lucru i-a uimit pe cei din clasă, pe învăţători, pe director, pe mine şi pe Lila.
Cum era posibil ca unul ca Enzo, nepăsător, incapabil şi delincvent, să ştie să facă mintal calcule complicate mai bine decât mine, decât Alfonso Carracci, decât Nino Sarratore?
Brusc a fost ca şi cum Lila se trezeşte. Alfonso a fost eliminat rapid şi, cu consensul mândru al învăţătorului, care a schimbat prompt campionul, a început un duel între Lila şi Enzo.
Cei doi s-au înfruntat îndelung. La un moment dat, directorul, trecând peste învăţător, l-a chemat la catedră, lângă Lila, pe fiul vânzătoarei de fructe. Enzo a părăsit ultima bancă râzând nervos, cum făceau şi acoliţii lui, dar apoi s-a aşezat lângă tablă, în faţa Lilei, posac, stânjenit. Duelul a continuat cu calcule mintale tot mai dificile. Copilul dădea rezultatul în dialect, ca şi cum ar fi fost pe stradă şi nu într-o clasă, şi învăţătorul îi corecta pronunţia, dar cifra era mereu bună. Enzo a părut foarte mândru de momentul acela de glorie, el însuşi uimit de cât era de bun. Apoi a început să cedeze, fiindcă Lila se trezise definitiv şi acum avea ochii aceia ca două crăpături, foarte hotărâţi, răspundea cu precizie. Enzo, în cele din urmă, a pierdut. A pierdut, dar fără resemnare. A început să înjure, să urle obscenităţi îngrozitoare. Învăţătorul l-a trimis să stea în genunchi în spatele tablei, dar el n-a vrut să se ducă. A început să-i tragă nuiele peste degete şi apoi l-a târât de urechi în colţul pedepsei. Ziua de şcoală s-a încheiat aşa.

Însă de atunci gaşca de băieţi a început să arunce cu pietre în noi.

9.

Dimineaţa confruntării dintre ea şi Enzo e importantă în economia lungii noastre poveşti. Atunci s-au pus în mişcare multe atitudini greu de descifrat. De exemplu, s-a văzut limpede că Lila putea, dacă voia, să dozeze utilizarea capacităţilor sale. Asta făcuse cu fiul lui don Achille. Nu doar că nu voise să-l învingă, ci calibrase, de asemenea, tăceri şi răspunsuri astfel încât să nu fie învinsă. Pe atunci încă nu eram prietene şi n-o puteam întreba de ce se comportase aşa. În realitate, nu era nevoie să pun întrebări, puteam intui motivul. La fel ca mine, şi ea avea interdicţia de a-l jigni nu doar pe don Achille, ci şi întreaga lui familie.

Aşa era. Noi nu ştiam de unde provenea acea teamă-invidie-ură-supunere pe care părinţii noştri o manifestau în legătură cu familia Carracci şi pe care ne-o transmiteau, dar exista, era o stare de fapt, cum erau cartierul, casele lui alburii, mirosul oribil de pe paliere, praful de pe străzi. Foarte probabil, şi Nino Sarratore rămăsese mut ca să-i permită lui Alfonso să dea ce era mai bun din el. Bălmăjise puţine lucruri, frumos, îngrijit pieptănat, cu genele foarte lungi, subţire şi nervos, şi, în cele din urmă, tăcuse.

Ca să continui să-l iubesc, am voit să cred că lucrurile decurseseră aşa. Dar în sinea mea aveam îndoieli. Aceea fusese alegerea lui, ca aceea a Lilei? Nu eram sigură de asta. Eu mă dădusem deoparte pentru că Alfonso era, într-adevăr, mai bun decât mine. Lila ar fi putut să-l învingă imediat, totuşi alesese să aspire la egalitate. Şi el? Fusese ceva care mă tulburase, poate chiar mă şi îndurerase: nu o incapacitate de-a lui, nici măcar o renunţare, ci, aş spune astăzi, o cedare. Bălmăjeala aceea, paloarea, violaceul care îi înghiţise pe neaşteptate ochii: cât era de frumos, aşa vlăguit, şi

totuşi cât îmi displăcuse vlăguirea lui.
Şi Lila, la un moment dat, mi se păruse foarte frumoasă. În general, eu eram cea frumoasă, ea, în schimb, era uscată ca o scrumbie, emana un miros de sălbăticiune, avea un chip prelung, îngust la tâmple, cuprins între două fâşii de păr lins şi foarte negru. Dar când a decis să-i elimine atât pe Alfonso, cât şi pe Enzo, se luminase ca o sfântă războinică. I se înroşiseră obrajii ca un semn al descătuşării unei văpăi din fiecare colţ al corpului ei, în aşa fel încât pentru prima dată am avut acest gând: Lila e mai frumoasă decât mine. Eram deci a doua în tot. Îmi dorisem ca nimeni să nu remarce asta niciodată.
Dar lucrul cel mai important al acelei dimineţi a fost să descoperim că expresia pe care o foloseam ca să ne sustragem pedepselor conţinea ceva adevărat, adică greu de stăpânit, adică periculos. Expresia era: *n-am făcut-o înadins*. Enzo, într-adevăr, nu intrase intenţionat în concursul în desfăşurare şi nu intenţionat îl învinsese pe Alfonso.
Lila intenţionat îl învinsese pe Enzo, dar nu intenţionat îl învinsese şi pe Alfonso şi nu intenţionat îl umilise, fusese doar o etapă necesară. Faptele rezultate de aici ne-au convins că era mai bine să faci orice înadins, premeditat, astfel încât să ştii la ce să te aştepţi.
Într-adevăr, ce s-a întâmplat pe urmă ne-a izbit în mod neaşteptat. Pentru că aproape nimic nu fusese făcut înadins, s-a abătut asupra noastră o avalanşă de lucruri neaşteptate, unul după altul. Alfonso s-a întors acasă în lacrimi din cauza înfrângerii.
Fratele lui, Stefano, de paisprezece ani, ucenic mezelar la mezelăria (fostul atelier al tâmplarului Peluso) al cărei proprietar era tatăl lui, care însă nu punea niciodată piciorul acolo, a venit a doua zi la şcoală şi i-a spus Lilei lucruri foarte urâte, ajungând s-o ameninţe. La un moment dat, ea l-a insultat foarte obscen, el a împins-o într-un zid şi a încercat să-i prindă limba, urlând că voia

să i-o străpungă cu un bold. Lila s-a întors acasă şi i-a povestit totul fratelui ei, Rino, care, pe măsură ce-i vorbea, se făcea tot mai roşu şi cu ochii lucioşi. Între timp, Enzo, care se întorcea acasă fără gaşca lui de la ţară, a fost blocat de Stefano şi luat la palme, pumni şi şuturi. Rino, dimineaţa, s-a dus să-l caute pe Stefano şi s-au caftit zdravăn, într-un mod mai mult sau mai puţin egal. După câteva zile a bătut la uşa familiei Cerullo soţia lui don Achille, tuşa Maria, şi i-a făcut Nunziei o scenă cu urlete şi insulte. A trecut puţin timp şi, într-o duminică, după slujbă, Fernando Cerullo, cizmarul, tatăl Lilei şi al lui Rino, un bărbat mic, foarte slab, s-a apropiat timid de don Achille şi i-a cerut scuze fără să spună de ce se scuză. Eu nu l-am văzut, sau cel puţin nu-mi amintesc, dar s-a spus că scuzele fuseseră cerute cu voce ridicată şi în aşa fel încât să audă toţi, chiar dacă don Achille trecuse mai departe ca şi cum cârpaciul nu vorbea cu el. La scurt timp după, eu şi Lila l-am rănit la gleznă pe Enzo cu o piatră şi Enzo a aruncat o piatră care a lovit-o pe Lila în cap. În vreme ce eu zbieram de frică şi Lila se ridica şi sângele îi picura de sub păr, Enzo a coborât de pe terasament, şi el sângerând, şi, văzând-o pe Lila în starea aia, în mod complet neaşteptat, iar în ochii noştri de neînţeles, a început să plângă. N-a trecut mult timp şi Rino, fratele adorat al Lilei, a venit la şcoală şi l-a ciomăgit bine pe Enzo, care abia a putut să se apere. Rino era mai mare, mai voinic şi mai motivat. Mai mult: Enzo n-a zis nimic despre loviturile încasate nici găştii lui, nici mamei, nici tatălui, nici fraţilor, nici verilor, care munceau toţi la ţară şi vindeau fructe şi legume cu căruţa. În acel punct, graţie lui, răzbunările s-au încheiat.

10.

Lila a umblat o vreme, mândră, cu capul bandajat. Apoi şi-a scos bandajul şi a arătat, oricui îi cerea, rana neagră, înroşită pe margini, care se ivea pe frunte sub

linia părului.
În sfârşit a uitat ce i se întâmplase, şi dacă cineva se uita insistent la semnul alburiu care-i rămăsese pe piele, făcea un gest agresiv care însemna: ce te uiţi, vezi-ţi de-ale tale. Mie nu mi-a zis niciodată nimic, nici măcar un cuvânt de mulţumire pentru pietrele pe care i le dădusem, pentru felul în care îi ştersesem sângele cu marginea şorţului. Dar din acel moment a început să mă supună unor probe de curaj care nu mai aveau de-a face cu şcoala.
Ne vedeam în curte tot mai des. Ne expuneam păpuşile, dar nu ostentativ, una în preajma celeilalte, ca şi cum am fi fost singure. La un moment dat, le-am făcut să se întâlnească de probă, să vedem dacă se înţelegeau. Şi astfel a venit ziua în care stăteam împreună lângă fereastra pivniţei cu plasa ruptă şi am făcut un schimb, ea a ţinut puţin păpuşa mea şi eu puţin pe a ei, iar Lila, pe nepusă masă, a trecut-o pe Tina prin deschizătura plasei şi a lăsat-o să cadă.
Am simţit o durere insuportabilă. Ţineam la păpuşa mea de celuloid ca la lucrul cel mai preţios pe care-l aveam. Ştiam că Lila era o fetiţă foarte rea, dar nu m-aş fi aşteptat niciodată să-mi facă un lucru atât de mizer. Pentru mine, păpuşa era vie, s-o ştiu în fundul pivniţei, în mijlocul miilor de animale care trăiau acolo, m-a aruncat într-o stare de disperare. Dar cu ocazia aceea am învăţat o artă în care apoi am devenit foarte pricepută. Mi-am înfrânat disperarea, am înfrânat-o la limita ochilor plini de lacrimi, aşa încât Lila mi-a spus în dialect:
— Nu-ţi pasă?
N-am răspuns. Simţeam o durere foarte ascuţită, dar simţeam că durerea certei cu ea ar fi fost încă şi mai puternică. Parcă eram sufocată de două suferinţe, una deja în desfăşurare, pierderea păpuşii, şi alta posibilă, pierderea Lilei. N-am spus nimic, am făcut doar un gest

fără dispreţ, ca şi cum ar fi fost firesc, chiar dacă firesc nu era şi ştiam că riscam mult. M-am limitat la a o arunca în pivniţă pe Nu a ei, păpuşa pe care tocmai mi-o dăduse.
Lila m-a privit uluită.
— Ce faci tu, fac şi eu, am spus imediat cu voce ridicată, foarte speriată.
— Acum te duci după ea.
— Dacă te duci şi tu după a mea.
Am mers împreună. La intrarea în bloc, în partea stângă, era uşiţa care dădea spre pivniţe, o ştiam bine. Scoasă din balamale cum era – unul dintre canaturi se ţinea întruna singură –, uşa era blocată cu un zăvor care ţinea laolaltă, prost, cele două canaturi.
Fiecare copil era tentat şi deopotrivă terorizat de posibilitatea de a forţa uşiţa atât cât să poată trece pe partea cealaltă. Noi am făcut-o. Am obţinut un spaţiu suficient pentru ca trupurile noastre slabe şi flexibile să se strecoare în pivniţă.
Odată intrate, mai întâi Lila, apoi eu, am coborât cinci trepte de piatră într-un loc umed, prost luminat de micile deschizături de la nivelul străzii. Mi-era frică, am încercat să stau în spatele Lilei, care însă părea nervoasă şi avea ca ţintă să-şi găsească păpuşa. Eu am înaintat pe bâjbâite. Simţeam sub tălpile sandalelor obiecte care trosneau, sticlă, pietriş, insecte. În jur erau lucruri imposibil de identificat, grămezi închise la culoare, ascuţite sau pătrăţoase sau rotunjite. Puţina lumină care traversa întunericul cădea uneori pe lucruri recognoscibile: scheletul unui scaun, tija unui lampadar, lăzi de fructe, părţi din spate şi laterale de dulapuri, balamale de fier. Am simţit o mare spaimă cauzată de ceea ce mi s-a părut o faţă fleşcăită cu ochi mari din sticlă care se prelungea într-o bărbie în formă de cutie. Am văzut-o atârnată, cu o expresie dezolată, pe un mic încălzitor din lemn pentru pat şi am ţipat, i-am arătat-o

Lilei. Ea s-a întors brusc, s-a apropiat încet întorcându-mi spatele, a întins o mână cu grijă, a desprins-o de încălzitor. Apoi s-a rotit. Îşi pusese faţa cu ochi de sticlă peste a ei şi acum avea un chip enorm, orbite rotunde fără pupile, fără gură, doar bărbia aia neagră care i se legăna pe piept.
Sunt clipe care mi-au rămas bine întipărite în memorie. Nu sunt sigură, dar probabil că mi-a ieşit din piept un adevărat urlet de groază, pentru că ea s-a grăbit să spună cu o voce răsunătoare că era doar o mască, o mască antigaz: tatăl ei îi spunea aşa, avea una identică în debaraua de acasă. Am continuat să tremur şi să scâncesc de frică, lucru care, în mod evident, a convins-o să şi-o scoată de pe cap şi s-o arunce într-un colţ, stârnind un mare vacarm şi mult praf care s-a îngrămădit printre limbile de lumină ale ferestruicilor.
M-am liniştit. Lila a privit în jur, a identificat deschizătura prin care căzuseră Tina şi Nu. Ne-am apropiat de peretele aspru şi granulos şi ne-am uitat în umbră. Păpuşile nu erau. Lila repeta în dialect: nu sunt, nu sunt, nu sunt şi căuta pe jos cu mâinile, lucru pe care eu nu aveam curajul să-l fac.
Au trecut minute foarte lungi. O singură dată mi s-a părut c-o văd pe Tina şi, emoţionată, m-am aplecat s-o iau, dar era doar o veche foaie de ziar făcută cocoloş. Nu sunt, a repetat Lila şi s-a îndepărtat spre ieşire. Atunci m-am simţit pierdută, incapabilă să rămân acolo singură continuând să caut, incapabilă să plec cu ea dacă n-aş fi găsit păpuşa.
Din vârful treptelor a spus:
— Le-a luat don Achille, le-a pus în geanta neagră.
Şi eu în exact acelaşi moment l-am auzit pe don Achille: se târa, se freca, printre formele indistincte ale lucrurilor. Atunci am abandonat-o pe Tina destinului ei, am fugit ca să n-o pierd pe Lila care deja se răsucea agilă, alunecând dincolo de uşa scoasă din balamale.

11.
Credeam tot ce-mi spunea ea. Mi-a rămas în minte masa informă a lui don Achille care aleargă prin galerii subterane cu braţele atârnându-i, ţinând cu degetele răsfirate de o parte capul lui Nu, de cealaltă pe al Tinei. Am suferit mult. M-am îmbolnăvit de febra creşterii, m-am vindecat, m-am îmbolnăvit din nou. Am fost cuprinsă de un fel de disfuncţie tactilă, uneori aveam impresia că, în vreme ce orice fiinţă însufleţită din jur accelera ritmurile vieţii sale, suprafeţele solide deveneau moi sub degetele mele sau se umflau lăsând locuri goale între masa lor internă şi folia de suprafaţă. Mi s-a părut că însuşi corpul meu, când îl atingeam, părea tumefiat şi asta mă întrista. Eram sigură că am obraji în formă de baloane, mâini umplute cu rumeguş, lobii urechilor care păreau scoruşe coapte, picioare în formă de pâine rotundă. Când m-am întors pe străzi şi la şcoală, am simţit că şi spaţiul se schimbase. Părea încătuşat între doi poli închişi la culoare, de o parte bula de aer subteran care apăsa la rădăcinile caselor, caverna ameninţătoare în care căzuseră păpuşile; pe de alta, globul de sus, la al treilea etaj al blocului în care locuia don Achille care ni le furase. Cele două mingi păreau prinse în şuruburi la extremităţi cu o bară de fier care, în imaginaţia mea, traversa oblic apartamentele, străzile, câmpia, tunelul, liniile ferate şi le presa. Mă simţeam strânsă în acea menghină, împreună cu grămada de lucruri şi de persoane din fiecare zi, şi aveam un gust rău în gură, aveam o senzaţie permanentă de greaţă care mă epuiza, ca şi cum totul, aşa presat, tot mai strâns, mă măcina, reducându-mă la o cremă dezgustătoare.
A fost o boală rezistentă, poate că a durat ani de zile, până după prima adolescenţă.
Dar exact când abia începuse, în mod nesperat am avut parte de prima declaraţie de dragoste.

Eu şi Lila nu încercaserăm încă să urcăm la don Achille, doliul după pierderea Tinei era încă insuportabil. Mă dusesem, fără niciun chef, să cumpăr pâine. Mă trimisese mama şi mă întorceam acasă cu restul strâns bine în pumn ca să nu-l pierd şi franzela, caldă încă, lipită de piept, când mi-am dat seama că în spatele meu abia se târa Nino Sarratore cu frăţiorul lui de mână. Mama lui, Lidia, în zilele de vară îl punea să iasă din casă însoţit întotdeauna de Pino, care pe vremea aceea nu avea mai mult de cinci ani, cu obligaţia de a nu-l părăsi nicio clipă. În apropierea unui colţ de stradă, imediat după mezelăria familiei Carracci, Nino a dat să mă depăşească, dar în loc să treacă mai departe, mi-a tăiat drumul, m-a împins spre zid, şi-a sprijinit mâna liberă de perete, ca o bară care trebuia să mă împiedice să fug, şi cu cealaltă şi-a tras fratele aproape, martor tăcut al acţiunii sale. A spus cu răsuflarea tăiată ceva ce n-am înţeles. Era palid, la început zâmbea, apoi devenea serios, apoi zâmbea iarăşi. În cele din urmă a silabisit în italiana de la şcoală:
— Când ne facem mari, vreau să mă căsătoresc cu tine.
Apoi m-a întrebat dacă până atunci voiam să mă logodesc cu el. Era puţin mai înalt decât mine, foarte slab, cu gâtul lung, urechile uşor clăpăuge. Avea părul rebel, ochi intenşi cu gene lungi. Era emoţionant efortul pe care-l făcea ca să-şi stăpânească timiditatea. Deşi voiam şi eu să mă căsătoresc cu el, mi-a venit să-i răspund:
— Nu, nu pot.
El a rămas cu gura căscată, Pino l-a smucit. Am fugit.
Din acel moment am început s-o şterg de fiecare dată când îl vedeam. Şi totuşi, mi se părea superb. De câte ori nu rămăsesem în preajma surorii lui, Marisa, doar ca să mă apropii de el şi să ne întoarcem acasă împreună. Dar în mod evident mi-a făcut declaraţia într-un moment nepotrivit. N-avea de unde să ştie cât mă simţeam de

dezorientată, câtă neliniște îmi dădea dispariţia Tinei, cât mă istovea efortul de a mă ţine după Lila, până în ce punct îmi tăia răsuflarea spaţiul comprimat al curţii, al blocurilor, al cartierului. După multe priviri lungi înspăimântate pe care mi le arunca de la distanţă, a început şi el să mă evite. O vreme probabil că s-a temut că le voi spune celorlalte fete, şi mai ales surorii lui, despre propunerea pe care mi-o făcuse. Se ştia că Gigliola Spagnuolo, fata cofetarului, se comportase aşa când Enzo îi ceruse să se logodească. Şi Enzo aflase şi se enervase, îi strigase în dreptul şcolii că era o mincinoasă, o şi ameninţase c-o omoară cu un cuţit. Am fost tentată să povestesc şi eu totul, dar apoi am renunţat, n-am spus nimănui, nici măcar Lilei, când am devenit prietene. Încet, încet, eu însămi am uitat.
Chestia mi-a revenit în minte când, după puţină vreme, întreaga familie Sarratore s-a mutat. Într-o dimineaţă a apărut în curte căruţa şi calul care-i aparţineau soţului Assuntei, Nicola: cu aceeaşi căruţă şi cu acelaşi cal bătrân vindea, împreună cu soţia lui, fructe şi legume umblând pe străzile din cartier. Nicola avea un chip frumos, mare şi aceiaşi ochi albaştri, acelaşi păr blond ai fiului său Enzo. Se ocupa, pe lângă vânzarea de fructe şi legume, şi de mutări. Şi, într-adevăr, el, Donato Sarratore, Nino însuşi şi chiar şi Lidia au început să ducă jos totul, catrafuse diverse, saltele, mobile, şi au aranjat fiecare lucru în căruţă.
Femeile, cum au auzit zgomotul roţilor în curte, au apărut la ferestre, şi mama, şi eu. Exista o mare curiozitate. Părea că Donato primise o casă nouă direct de la căile ferate statale, în împrejurimile unei pieţe care se numea Nazionale. Sau – a spus mama – l-a obligat soţia lui să se mute ca să scape de persecuţiile Melinei, care vrea săi ia soţul. Probabil. Mama vedea întotdeauna răul unde, spre marea mea neplăcere, se demonstra, mai devreme sau mai târziu, că răul exista

cu adevărat, iar ochiul ei strabic părea făcut intenţionat să identifice mişcările secrete din cartier. Cum ar fi reacţionat Melina? Era adevărat, cum auzisem şoptindu-se, că făcuse un copil cu Sarratore şi apoi îl omorâse? Şi era posibil să înceapă să urle lucruri foarte urâte, printre care şi pe acela?
Toate, mari şi mici, stăteam la geam, poate ca să facem cu mâna familionului care pleca, poate ca să asistăm la spectacolul mâniei acelei femei urâte, uscate şi văduve. Am văzut că şi Lila, şi mama ei, Nunzia, se aplecau de la fereastră să vadă.
Am căutat privirea lui Nino, dar el părea că are altceva de făcut. M-a cuprins atunci, ca de obicei, fără un motiv precis, o sfârşeală care făcea moale orice lucru din jur. M-am gândit că poate-mi făcuse declaraţia pentru că ştia deja că va pleca şi mai întâi voia să-mi spună ce simţea pentru mine. L-am privit în timp ce gâfâia cărând lăzi înţesate cu lucruri şi am simţit vina, durerea că-i spusesem nu. Acum fugea ca o mică pasăre.
În cele din urmă procesiunea de mobile a încetat. Nicola şi Donato au început să-şi treacă sfori de la unul la altul ca să fixeze totul în căruţă. Lidia Sarratore a apărut îmbrăcată de sărbătoare, îşi pusese şi o pălărioară albastră din paie, estivală. Împingea căruciorul cu băiatul mic şi într-o parte le avea pe cele două fete, Marisa, care avea vârsta mea, opt-nouă ani, şi Clelia, de şase ani. S-a auzit dintr-odată un zgomot de lucruri sparte la etajul al doilea. Aproape în acelaşi moment Melina a început să urle.
Erau nişte ţipete atât de sfâşietoare că, am văzut, Lila şi-a pus mâinile la urechi. A răsunat şi vocea foarte îndurerată a Adei, a doua fiică a Melinei, care striga: Mama, nu, mama. După un moment de ezitare, mi-am astupat şi eu urechile. Dar între timp au început să zboare lucruri de la fereastră şi a fost atât de mare curiozitatea, că mi-am eliberat timpanele, ca şi cum aş fi

avut nevoie de sunete clare ca să înţeleg. Însă Melina nu urla cuvinte, ci numai aaah, aaah, ca şi cum ar fi fost rănită. Ea nu se vedea, nu-i apărea nici măcar un braţ sau o mână care arunca lucrurile. Oale de cupru, pahare, sticle, farfurii păreau să zboare de la fereastră din propria lor voinţă, iar pe stradă Lidia Sarratore fugea cu capul înclinat, cu spatele curbat deasupra căruciorului şi cu cele două fiice în spate, Donato se suia în căruţă printre bunurile lui şi don Nicola ţinea calul de frâu în timp ce lucrurile se izbeau de asfalt, ricoşau şi se făceau ţăndări care săreau printre picioarele agitate ale animalului.
Am căutat-o pe Lila cu privirea. Am văzut acum o altă faţă, o faţă rătăcită. Probabil că şi-a dat seama că mă uitam la ea şi a dispărut imediat de la fereastră. Căruţa între timp s-a mişcat. Lipită de zid, fără să salute pe nimeni, s-a strecurat spre poartă şi Lidia împreună cu cei patru copii mai mici, în vreme ce Nino părea că n-are chef să plece, parcă hipnotizat de risipa de obiecte fragile aruncate pe asfalt.
Ultimul obiect care a zburat de la fereastră a fost un fel de pată neagră. Era un fier de călcat, fier pur: mânerul din fier, baza din fier. Când încă o aveam pe Tina şi mă jucam prin casă, îl foloseam pe al mamei, identic, în formă de proră, prefăcându-mă că e o barcă în mijlocul furtunii. Obiectul a coborât în picaj şi a făcut o gaură în pământ cu o bufnitură seacă, la câţiva centimetri de Nino. Puţin – foarte puţin – a lipsit să nu-l omoare.

12.

Niciun copil nu i-a declarat niciodată Lilei dragostea lui şi ea nu mi-a spus niciodată dacă a suferit. Gigliola Spagnuolo primea continuu propuneri de logodnă şi chiar şi eu eram foarte solicitată. Lila, în schimb, nu plăcea, în primul rând pentru că era o scobitoare, murdară şi mereu cu câteva răni, dar şi pentru că avea limba ascuţită, inventa porecle umilitoare şi deşi etala

faţă de învăţătoare cuvinte ale limbii italiene pe care nimeni nu le ştia, cu noi vorbea doar un dialect tăios, plin de cuvinte urâte, care reteza din faşă orice sentiment de iubire. Doar Enzo a făcut un lucru care, dacă nu era chiar o cerere de logodnă, era oricum un semnal de admiraţie şi de respect. La destul de multă vreme după ce-i spărsese capul cu piatra şi înainte, mi se pare, să fie respins de Gigliola Spagnuolo, a alergat după noi pe şosea şi, sub privirea mea uluită, i-a întins Lilei o coroniţă de scoruşe.
— Ce să fac cu ele?
— Le mănânci.
— Crude?
— Le laşi să se coacă.
— Nu le vreau.
— Aruncă-le.
Atâta tot. Enzo a întors spatele şi a alergat la muncă. Eu şi Lila am început să râdem.
Vorbeam puţin, dar fiecare lucru care ni se întâmpla ne făcea să râdem. I-am zis doar atât, pe un ton distrat:
— Mie îmi plac scoruşele.
De fapt, minţeam, era un fruct care nu-mi plăcea. Mă atrăgea culoarea lor roşu-gălbuie când erau crude, soliditatea lor care strălucea în zilele însorite. Dar când se coceau pe balcoane şi deveneau maro şi moi, ca nişte mici pere stricate, şi pieliţa se desprindea uşor dând la iveală o pulpă granuloasă fără gust rău, dar descompusă într-un fel care-mi amintea de hoiturile şoarecilor de-a lungul şoselei, atunci nici măcar nu le atingeam. Rostisem propoziţia aceea oarecum de probă, sperând ca Lila să mi le întindă: ţine, ia-le tu. Am simţit că dacă mi-ar fi dat darul pe care i-l făcuse Enzo, aş fi fost mai bucuroasă decât dacă mi-ar fi dat ceva de-al ei. Dar n-a făcut-o şi îmi amintesc încă senzaţia de trădare când le-a luat acasă. Ea însăşi a bătut cuiul la fereastră. Am văzut-o în timp ce agăţa coroniţa de el.

13.

Enzo nu i-a mai făcut niciodată alte cadouri. După cearta cu Gigliola, care le-a spus tuturor despre declaraţia pe care el i-o făcuse, l-am văzut tot mai puţin. Deşi se arătase foarte bun la calculele mintale, era prea nepăsător, aşa încât învăţătorul nu l-a propus pentru examenul de admitere la şcoala medie şi el nu s-a plâns de asta, ba chiar a fost bucuros. S-a înscris la şcoala profesională, dar de fapt muncea deja cu părinţii lui. Se trezea foarte devreme ca să meargă cu tatăl lui la piaţa de fructe şi legume sau ca să se plimbe cu căruţa, vânzând prin cartier produsele de la câmp, aşadar cu şcoala a terminat-o repede.

Nouă, în schimb, când eram pe punctul de a termina clasa a cincea, ni s-a comunicat că eram făcute pentru continuarea studiilor. Pe rând, învăţătoarea i-a chemat pe părinţii mei, pe ai Gigliolei şi pe ai Lilei să le spună că în mod categoric trebuia să susţinem, pe lângă examenul pentru certificatul de absolvire a şcolii elementare, şi examenul de admitere la şcoala medie. Eu am făcut tot posibilul astfel încât tata să n-o trimită la învăţătoare pe mama, care şchiopăta, avea un ochi strabic şi, mai ales, era mereu furioasă, ci să vină el, care era portar şi ştia să fie manierat. N-am reuşit. S-a dus ea, a vorbit cu învăţătoarea şi s-a întors acasă foarte posacă.

— Învăţătoarea vrea bani. Zice că trebuie să facă lecţii în plus cu ea, pentru că examenul e dificil.

— Dar la ce foloseşte examenul acesta? a întrebat tata.

— Ca să poată studia latina.

— Şi de ce?

— Pentru că au zis că e bună.

— Dar dacă e bună, de ce trebuie să facă învăţătoarea aceste lecţii plătite cu ea?

— Ca să trăiască ea mai bine şi noi mai rău.

Au discutat mult. La început mama era împotrivă şi tata

nesigur; apoi tata a devenit circumspect favorabil şi mama s-a resemnat să fie mai puţin împotrivă; în fine, s-au decis să mă lase să dau examenul, dar tot cu înţelegerea că, dacă nu voi fi foarte bună, mă vor retrage imediat de la şcoală.
Lilei, în schimb, părinţii i-au spus nu. Nunzia Cerullo a avut câteva tentative cam şovăielnice, dar tatăl n-a vrut nici măcar să discute şi, dimpotrivă, i-a tras o palmă lui Rino, care îi spusese că greşea. Părinţii înclinau chiar să nu se ducă la învăţătoare, care însă i-a chemat la director şi atunci Nunzia a fost obligată să meargă. În faţa refuzului timid, dar ferm, al femeii înspăimântate, Oliviero, severă, dar calmă, a expus temele minunate ale Lilei, soluţiile strălucitoare la probleme grele şi chiar şi desenele foarte colorate care, în clasă, când li se dedica, ne încântau pe toate pentru că, cu pasteluri Giotto şterpelite, schiţa foarte realist prinţese cu coafuri, bijuterii, rochii, pantofi pe care nu le văzusem niciodată în nicio carte şi nici la cinematograful din parohie. Dar când refuzul a fost confirmat, Oliviero şi-a pierdut calmul şi a târât-o la director pe mama Lilei ca şi cum ar fi fost o elevă indisciplinată. Dar Nunzia nu putea ceda, nu avea permisiunea soţului ei. În consecinţă, a repetat *nu* până la epuizarea ei, a învăţătoarei, a directorului.
A doua zi, mergând spre şcoală, Lila mi-a spus pe tonul ei obişnuit: eu oricum dau examenul. Am crezut-o, era inutil să-i interzici ceva, ştiam asta cu toţii. Părea cea mai puternică dintre noi, fetele, mai puternică decât Enzo, decât Alfonso, decât Stefano, mai puternică decât fratele ei, Rino, mai puternică decât părinţii noştri, mai puternică decât toţi oamenii mari, inclusiv învăţătoarea şi carabinierii care te puteau băga la închisoare.
Deşi fragilă în aparenţă, în faţa ei orice interdicţie îşi pierdea consistenţa. Ştia cum să întreacă limita fără să suporte niciodată cu adevărat consecinţele. În cele din urmă, oamenii cedau şi chiar, deşi siliţi, erau constrânşi

s-o laude.

14.

Era interzis şi să mergi la don Achille, dar a decis s-o facă oricum şi eu m-am ţinut după ea. Ba, atunci m-am convins că nimic n-o poate opri şi că, dimpotrivă, toate nesupunerile ei aveau soluţii care, din cauza uluirii, îţi tăiau răsuflarea.

Noi voiam ca don Achille să ne dea păpuşile înapoi. De aceea am urcat scările, la fiecare treaptă eu eram pe punctul de a mă răsuci pe călcâie şi a mă întoarce în curte.

Simt încă mâna Lilei care-o apucă pe-a mea şi îmi place să cred că s-a hotărât s-o facă nu doar pentru că a intuit că n-aş fi avut curajul să ajung până la ultimul etaj, ci şi pentru că ea însăşi, cu gestul acela, căuta forţa sufletească pentru a continua. Astfel, una lângă cealaltă, eu pe partea cu zidul şi ea pe partea cu balustrada, cu mâinile strânse şi palmele transpirate, am urcat ultimele rampe. În faţa uşii lui don Achille inima îmi bătea foarte tare, mi-o auzeam în urechi, dar m-am consolat gândindu-mă că e şi zgomotul inimii Lilei. Din apartament se auzeau voci, poate ale lui Alfonso sau Stefano sau Pinuccia. Lila, după o foarte lungă şedere mută în faţa uşii, a rotit întrerupătorul soneriei. Mai întâi linişte, apoi un târşâit de papuci. Ne-a deschis uşa *donna* Maria, avea un halat verde spălăcit. Când a vorbit, i-am văzut în gură un dinte din aur foarte lucitor.

A crezut că-l căutăm pe Alfonso, era puţin uimită. Lila i-a spus în dialect:

— Nu, vrem cu don Achille.

— Zi-mi mie.

— Trebuie să vorbim cu el.

Femeia a strigat:

— Achì.

Alt târşâit de papuci. A apărut din penumbră o siluetă robustă, cu bustul lung, picioarele scurte, braţele care-i

ajungeau până la genunchi şi ţigara aprinsă în gură. A întrebat răguşit:
— Cine e?
— Fata cârpaciului împreună cu fiica cea mare a lui Greco.
Don Achille a venit în lumină şi, pentru prima dată, l-am văzut bine. Niciun mineral, nicio scânteiere de sticlă. Chipul era din carne, prelung, iar părul i se încreţea doar la urechi, creştetul capului fiindu-i lucios. Avea ochi strălucitori, cu albul brăzdat de mici torenţi roşii, gura largă şi subţire, bărbia pronunţată cu o gropiţă în mijloc. Mi s-a părut urât, dar nu cât îmi imaginasem.
— Ei?
— Păpuşile, a spus Lila.
— Ce păpuşi?
— Ale noastre.
— Aici n-avem nevoie de păpuşile voastre.
— Le-aţi luat de jos din pivniţă.
Don Achille s-a întors şi a strigat spre interiorul apartamentului:
— Pinù, ai luat tu păpuşa fetei cârpaciului?
— Eu nu.
— Alfò, ai luat-o tu?
Râsete.
Lila a spus hotărâtă, nu ştiu de unde îi venea tot curajul acela:
— Le-aţi luat dumneavoastră, v-am văzut.
A fost un moment de tăcere.
— Dumneavoastră eu? a întrebat don Achille.
— Da, şi le-aţi pus în geanta dumneavoastră neagră.
Bărbatul, auzind acele ultime cuvinte, s-a încruntat enervat.
Nu-mi venea să cred că eram acolo, în faţa lui don Achille, şi Lila îi vorbea în felul acela şi el o fixa perplex şi în fundal se întrezăreau Alfonso, Stefano, Pinuccia şi *donna* Maria care aşeza masa pentru cină. Nu-mi venea

să cred că era un om obişnuit, puţin scund, puţin chel, puţin disproporţionat, dar obişnuit. De aceea, mă aşteptam ca dintr-un moment în altul să se transforme.
Don Achille a repetat, de parcă voia să înţeleagă bine sensul cuvintelor:
— Eu v-am luat păpuşile şi le-am pus în geanta neagră?
Am simţit că nu era nervos, ci dintr-odată întristat, ca şi cum tocmai i se confirma un lucru pe care îl ştia deja. A spus ceva ce n-am înţeles în dialect, Maria a strigat:
— Achì, e gata.
— Vin.
Don Achille a dus o mână mare şi lată la buzunarul de la spatele pantalonilor. Noi ne-am strâns cu putere mâinile, aşteptându-ne să scoată un cuţit. În schimb, a scos portofelul, l-a deschis, s-a uitat în el şi i-a întins Lilei nişte bani, nu-mi amintesc câţi.
— Cumpăraţi-vă păpuşile, a spus.
Lila a înşfăcat banii şi m-a tras în jos pe scări. El a bombănit de la balustradă:
— Şi să ţineţi minte că eu vi le-am făcut cadou.
Am spus în italiană, atentă să nu cad pe scări:
— Bună seara şi poftă bună.

15.

Gigliola Spagnuolo şi cu mine, imediat după Paşte, am început să mergem acasă la învăţătoare ca să ne pregătim pentru examenul de admitere. Învăţătoarea locuia chiar lângă biserica parohială Sacra Famiglia, ferestrele ei dădeau spre părculeţ şi de acolo se vedeau, dincolo de câmpia compactă, reţelele căii ferate. Gigliola trecea pe sub ferestrele mele şi mă striga. Eu eram deja gata, ieşeam în viteză. Îmi plăceau lecţiile acelea private, de două ori pe săptămână, mi se pare. Învăţătoarea, la sfârşitul lecţiei, ne oferea fursecuri în formă de inimă şi o băutură răcoritoare.
Lila n-a venit niciodată, părinţii ei nu acceptaseră s-o plătească pe învăţătoare. Dar ea, având în vedere că

acum eram prietene bune, a continuat să-mi spună că ar fi dat examenul şi ar fi venit la şcoala medie în aceeaşi clasă cu mine.
— Şi cărţile?
— Mi le împrumuţi tu.
Între timp însă, cu banii de la don Achille, a cumpărat un roman: *Micuţele doamne*.
S-a decis s-o facă pentru că-l ştia deja şi-i plăcuse foarte mult. Oliviero, într-a patra, ne dăduse nouă, celor mai bune, cărţi să citim. Ei îi revenise *Micuţele doamne*, însoţit de următoarea frază: „Asta e pentru oameni mari, dar merge şi pentru tine”, iar mie *Cuore – inimă de copil*, fără niciun cuvânt care să-mi explice despre ce era vorba. Lila citise atât *Micuţele doamne,* cât şi *Cuore – inimă de copil* în foarte scurt timp şi spunea că nu exista comparaţie, după ea, *Micuţele doamne* era foarte frumoasă. Eu nu reuşisem s-o citesc, cu greu terminasem *Cuore – inimă de copil* la termenul stabilit de învăţătoare ca s-o dau înapoi. Citeam încet, încă fac la fel. Lila, când a trebuit să-i dea înapoi cartea lui Oliviero, se întristase atât din cauză că nu putea reciti la nesfârşit *Micuţele doamne*, cât şi din cauză că nu putea să vorbească despre ea cu mine. Aşa că într-o dimineaţă s-a hotărât. M-a strigat din stradă, ne-am dus la lacuri, în locul unde îngropaserăm într-o cutiuţă din metal banii de la don Achille, i-am luat şi ne-am dus s-o întrebăm pe Iolanda, papetăreasa care ţinea expus în vitrină, cine ştie de când, un exemplar al romanului *Micuţele doamne* îngălbenit de soare, dacă erau suficienţi. Erau suficienţi. Cum am devenit proprietarele cărţii, am început să ne întâlnim în curte ca s-o citim fie în gând, una lângă cealaltă, fie cu voce tare. Am citit-o luni de zile, de atât de multe ori, încât cartea s-a murdărit, s-a zdrenţuit, a pierdut partea din spate, firele au început să iasă, fascicolele să se piardă. Dar era cartea noastră, am iubit-o mult. Eu eram custodele ei, o ţineam acasă

printre cărţile de şcoală, fiindcă Lila nu avea curaj s-o ţină acasă la ea.
Tatăl ei, în ultima vreme, se înfuria doar dacă o prindea citind. Rino, în schimb, o proteja. Când a apărut problema examenului de admitere, între el şi taică-său au izbucnit certuri permanente. Rino, pe vremea aceea, avea vreo şaisprezece ani, era un băiat foarte nervos şi începuse o luptă proprie ca să fie plătit pentru munca pe care o făcea. Raţionamentul lui era: mă trezesc la şase; vin la magazin şi lucrez până la opt seara; vreau un salariu. Dar cuvintele acelea îi scandalizau atât pe tatăl lui, cât şi pe mama lui. Rino avea un pat de dormit, avea ce să mănânce, de ce voia bani? Sarcina lui era să ajute familia, nu s-o sărăcească. Dar băiatul insista, credea că e nedrept să trudească la fel cât tatăl său şi să nu primească un ban. În punctul acela, Fernando Cerullo îi răspundea cu o răbdare aparentă:
— Eu te plătesc deja, Rino, te plătesc generos învăţându-te meseria în întregime: în curând tu nu vei şti doar să refaci tocurile sau marginea sau să refaci o jumătate de talpă exterioară; tatăl tău îţi transmite tot ce ştie şi în curând vei ajunge să faci, profesionist, un pantof întreg.
Dar lui Rino nu-i ajungea plata aceea pe bază de instruire, aşa că se certau, mai ales la cină. Începeau vorbind despre bani şi încheiau certându-se pentru Lila.
— Dacă tu mă plăteşti, am eu grijă ca ea să studieze, spunea Rino.
— Să studieze? De ce, eu am studiat?
— Nu.
— Şi tu ai studiat?
— Nu.
— Atunci de ce trebuie să studieze sora ta care e femeie?
Chestia se termina aproape întotdeauna cu o palmă peste faţa lui Rino, care, într-un fel sau altul, şi fără să

vrea asta, îşi jignise tatăl. Băiatul, fără să plângă, îşi cerea scuze cu o voce răutăcioasă.
Lila tăcea în timpul acelor discuţii. Nu mi-a spus-o niciodată, dar eu am rămas cu impresia că în vreme ce eu o uram pe mama, şi o uram cu adevărat, profund, ea, în ciuda tuturor celor întâmplate, nu era deloc supărată pe tatăl ei. Spunea că era foarte amabil, spunea că atunci când trebuia să facă socotelile o punea pe ea să i le facă, spunea că-l auzise zicându-le prietenilor că fiica lui era persoana cea mai inteligentă din cartier, spunea că de ziua ei de nume îi ducea el însuşi la pat ciocolata caldă şi patru biscuiţi. Dar nu prea era nimic de făcut, în felul cum vedea el lucrurile nu intra continuarea studiilor ei. Şi nu intra nici măcar în posibilităţile lui economice: familia era numeroasă, trăiau greu cu toţii din micul atelier, plus două surori nemăritate ale lui Fernando şi părinţii Nunziei. De aceea, referitor la povestea cu studiul parcă vorbeai la pereţi, iar mama ei, în fond, era de aceeaşi părere. Doar fratele ei gândea diferit şi-şi înfrunta curajos tatăl. Iar Lila, din motive pe care nu le înţelegeam, se arăta convinsă că Rino va câştiga. Va obţine salariul şi o va trimite la şcoală cu banii lui.
— Dacă trebuie plătită vreo taxă, o plăteşte el, îmi explica.
Era sigură că fratele ei îi va da bani şi pentru manuale, chiar şi pentru stilouri, penar, pasteluri, glob, şorţ şi fundă. Îl adora. Mi-a spus că, după terminarea studiilor, voia să câştige mulţi bani cu singurul scop de a face din fratele ei persoana cea mai bogată din cartier.
Bogăţia, în ultima clasă elementară, a devenit obsesia noastră. Vorbeam despre ea cum se vorbeşte în romane despre căutarea unei comori. Spuneam: când vom deveni bogate, vom face asta, vom face ailaltă. Dacă ne auzeai, părea că bogăţia e ascunsă undeva în cartier, în cufere care, odată deschise, licăresc şi aşteaptă doar ca

noi s-o găsim. Apoi, nu ştiu de ce, lucrurile s-au schimbat şi am început să asociem învăţătura cu banii. Ne-am gândit că studiind mult ne-ar fi ajutat să scriem cărţi şi că acestea ne-ar fi făcut bogate. Bogăţia era tot o scânteiere de monede de aur închise în nenumărate lăzi, dar era de-ajuns să învăţăm şi să scriem o carte ca s-o obţinem.

— Scriem una împreună, a spus Lila odată, şi lucrul acela m-a umplut de bucurie.

Poate că ideea a prins rădăcini când ea a descoperit că autoarea *Micuţelor doamne* câştigase atât de mulţi bani, încât dăduse familiei puţin din averea ei. Dar n-aş fi aşa de sigură. Am discutat, eu am spus că puteam începe imediat după examenul de admitere.

A fost de acord, dar n-a putut să reziste. În timp ce eu aveam mult de învăţat, asta şi din cauza lecţiilor de după-amiază cu Spagnuolo şi învăţătoarea, ea era mai liberă, a început să lucreze şi a scris un roman fără mine.

Am fost dezamăgită când mi l-a adus să-l citesc, dar n-am zis nimic, dimpotrivă, mi-am înfrânat dezamăgirea şi am întâmpinat-o foarte bucuroasă. Erau vreo zece foi cu pătrăţele, îndoite şi prinse cu un ac cu gămălie. Avea o copertă desenată cu pasteluri, îmi amintesc titlul. Se numea *La fata blu*[3] şi cât era de captivantă, câte cuvinte dificile conţinea. I-am spus să i-o dea învăţătoarei s-o citească. N-a vrut. Am rugat-o, m-am oferit să i-o dau eu. Nu foarte convinsă, a făcut semn din cap că da.

Odată, când mă aflam acasă la Oliviero pentru lecţie, am profitat de momentul când Gigliola era la baie ca să scot *La fata blu*. Am spus că era un roman foarte frumos scris de Lila şi că Lila voia ca ea să-l citească. Dar învăţătoarea, care în ultimii cinci ani fusese mereu entuziasmată de tot ce făcea Lila, mai puţin de răutăţi, a răspuns rece:

---

3 În italiană, „Zâna albastră”.

— Zi-i lui Cerullo că ar face bine să înveţe pentru certificatul de absolvire în loc să piardă timpul. Şi, deşi a păstrat romanul Lilei, l-a pus pe masă fără să-i arunce nici măcar o privire.
Atitudinea aceea m-a dezorientat. Ce se întâmplase? Se supărase pe mama Lilei?
Regreta banii pe care părinţii Lilei nu voiseră să i-i dea? N-am înţeles. După câteva zile am întrebat-o prudent dacă citise *La fata blu*. Mi-a răspuns pe un ton neobişnuit, neclar, ca şi cum numai eu şi ea ne-am fi putut cu adevărat înţelege.
— Ştii ce e plebea, Greco?
— Da: plebea, tribunii plebei, fraţii Gracchus.
— Plebea e ceva atât de urât.
— Da.
— Şi dacă vrea cineva să rămână plebe, el, fiii lui, fiii fiilor lui nu merită nimic. Las-o baltă pe Cerullo şi gândeşte-te la tine.
Învăţătoarea Oliviero n-a spus niciodată nimic despre *Fata blu*. Lila mi-a cerut veşti de câteva ori, apoi a renunţat. A spus posacă:
— Cum o să am timp, scriu altul, ăla nu era bun.
— Era foarte frumos.
— Era oribil.
Dar a devenit mai puţin vioaie, mai ales în clasă, probabil pentru că şi-a dat seama că Oliviero n-o mai lăuda, ba uneori se arăta enervată de excesele ei de cunoaştere.
Când a avut loc concursul de sfârşit de an, a ieşit oricum cea mai bună, dar fără obrăznicia de altădată. La sfârşitul zilei, directorul i-a supus pe cei rămaşi în competiţie – adică Lila, Gigliola şi cu mine – unei probleme foarte dificile pe care o inventase el însuşi. Gigliola şi eu ne-am străduit fără niciun rezultat. Ochii Lilei au devenit, ca de obicei, două crăpături, apoi s-a dedicat problemei. A fost ultima care a capitulat. A spus

pe un ton timid, neobişnuit pentru ea, că problema nu se putea rezolva pentru că era ceva greşit în text, dar nu ştia ce. Dumnezeule mare, Oliviero a certat-o îngrozitor. O vedeam pe Lila plăpândă, la tablă, cu creta în mână, foarte palidă şi mitraliată cu fraze pline de răutate. Simţeam suferinţa ei, nu puteam suporta tremurul buzei ei inferioare şi aproape că am fost gata să izbucnesc în lacrimi.
— Când nu ştii să rezolvi o problemă, a concluzionat Oliviero ca un sloi de gheaţă, nu spui: problema e greşită, spui: nu sunt capabilă s-o rezolv.
Directorul a rămas tăcut. Din câte îmi amintesc, ziua s-a încheiat aşa.

16.

Cu puţin înainte de examenul pentru certificatul de absolvire, Lila m-a împins să fac un alt lucru din multele pe care, de una singură, n-aş fi avut niciodată curajul să le fac. Am hotărât să nu ne ducem la şcoală şi am trecut dincolo de graniţele cartierului.
Nu se întâmplase niciodată. De când puteam să-mi amintesc, nu mă îndepărtasem niciodată de blocurile albe cu patru niveluri, de curte, de biserica parohială, de părculeţ şi nici nu avusesem impulsul de a face asta. Treceau încontinuu trenuri dincolo de câmpie, treceau maşini şi camioane în sus şi-n jos pe şosea şi totuşi nu reuşesc să-mi amintesc nici măcar o ocazie în care mă întreb pe mine însămi, să-l întreb pe tata, pe învăţătoare: unde se duc maşinile, camioanele, trenurile, în ce oraş, în ce lume?
Nici Lila nu se arătase niciodată foarte interesată, dar atunci a organizat totul. Mi-a zis să-i povestesc mamei că după şcoală vom merge toate acasă la învăţătoare pentru o petrecere de sfârşit de an şcolar şi, deşi am încercat să-i amintesc că învăţătoarele nu ne invitaseră niciodată pe noi, fetele, acasă la ele pentru petrecere, ea a spus că tocmai de aceea trebuia să spunem aşa.

Evenimentul ar fi părut atât de excepţional, că niciunul dintre părinţii noştri n-ar fi avut neruşinarea să meargă să întrebe la şcoală dacă era adevărat sau nu. Am avut încredere, ca de obicei, şi a decurs totul exact cum spusese ea. Acasă la mine ne-au crezut toţi, nu doar tata şi fraţii mei, ci şi mama.
Cu o noapte înainte n-am putut dormi. Ce era dincolo de cartier, dincolo de perimetrul lui hipercunoscut? În spatele nostru se înălţau un deluşor cu foarte mulţi copaci şi câteva rare construcţii dincolo de liniile ferate lucitoare. În faţa noastră, peste şosea, se întindea o stradă plină de gropi care înainta de-a lungul lacurilor. La dreapta, ieşind pe poartă, se întindea linia unei câmpii fără copaci sub un cer imens. La stânga era un tunel cu trei deschizături, dar dacă te căţărai până la şinele de tren, în zilele frumoase vedeai, dincolo de unele case joase, ziduri de tuf şi o vegetaţie deasă, un munte celest cu o culme mai joasă şi cealaltă ceva mai înaltă, care se numea Vezuviu şi era un vulcan.
Dar nimic din ce aveam sub ochi în fiecare zi sau puteam vedea căţărându-ne pe deal nu ne impresiona. Obişnuite, din manuale, să vorbim foarte competent despre ce nu văzuserăm niciodată, ne incita ce nu puteam vedea. Lila spunea că exact în direcţia muntelui Vezuviu era marea. Rino, care fusese acolo, îi povestise că era apă albastră, sclipitoare, un spectacol foarte frumos. Duminica, mai ales vara, dar adesea şi iarna, el dădea o fugă cu prietenii să facă o baie şi-i promisese s-o ia. Nu era singurul, bineînţeles, care văzuse marea, o văzuseră şi alţii pe care-i cunoşteam. Odată ne vorbiseră despre ea Nino Sarratore şi sora lui, Marisa, cu tonul cuiva care credea că e normal să mergi acolo din când în când, să mănânci covrigi şi fructe de mare. Şi Gigliola Spagnuolo fusese. Ea, Nino, Marisa aveau, spre norocul lor, părinţi care-şi duceau copiii la plimbare foarte departe, nu doar câţiva paşi în părculeţul din faţa

bisericii parohiale. Ai noştri nu erau aşa, le lipsea timpul, le lipseau banii, le lipsea voinţa. Era adevărat că mi se părea că am o vagă amintire albăstruie despre mare, mama susţinea că mă dusese când eram mică, atunci când trebuia să facă băi de nisip pentru piciorul rănit. Dar pe mama n-o prea credeam şi faţă de Lila, care nu ştia nimic despre mare, recunoşteam că nu ştiu nimic nici eu. Astfel, ea a plănuit să procedeze ca Rino, să pornească la drum şi să meargă acolo singură. M-a convins s-o însoţesc. Mâine.

M-am sculat devreme, am făcut totul ca şi cum ar fi trebuit să mă duc la şcoală, înmuiatul pâinii în laptele cald, ghiozdanul, uniforma. Am aşteptat-o, ca de obicei, pe Lila în faţa porţii, numai că, în loc s-o luăm la dreapta, am traversat şoseaua şi am mers la stânga, spre tunel.

Era dimineaţa devreme şi deja cald. Se simţea un miros puternic de pământ şi iarbă care se uscau la soare. Am urcat printre arbuşti înalţi, pe cărări neclare care duceau spre şinele de tren. Odată ajunse lângă un stâlp de electricitate, ne-am scos şorţurile şi le-am pus în ghiozdanele pe care le-am ascuns în tufişuri. Apoi am mers în viteză peste câmp, îl cunoşteam foarte bine şi am zburat foarte entuziasmate peste un povârniş care ne-a dus în spatele tunelului. Deschizătura din dreapta era foarte neagră, nu pătrunseserăm niciodată în acea obscuritate. Ne-am luat de mână şi am mers. Era un pasaj lung, cercul luminos al ieşirii părea departe. Odată obişnuite cu penumbra, am văzut tresărind la reverberaţia paşilor şuviţele de apă argintie care curgeau de-a lungul pereţilor, marile bălţoace. Am înaintat foarte încordate. Apoi Lila a scos un ţipăt şi a râs de felul în care sunetul exploda violent. Imediat după am ţipat eu şi am râs la rândul meu. Din momentul acela n-am făcut altceva decât să ţipăm, împreună şi separat: râsete şi ţipete, ţipete şi râsete, pentru

plăcerea de a le auzi amplificate. Încordarea s-a diminuat, a început călătoria.
Aveam în faţa noastră multe ore în care nimeni din familiile noastre nu ne-ar fi căutat. Când mă gândesc la plăcerea de a fi liber, mă gândesc la începutul acelei zile, la momentul în care am ieşit din tunel şi ne-am trezit pe un drum drept cât vedeai cu ochi, drumul pe care, conform celor spuse de Rino Lilei, ajungeai la mare dacă-l parcurgeai pe tot. M-am simţit expusă necunoscutului cu bucurie. Nimic comparabil cu coborâtul în pivniţe sau cu urcatul până acasă la don Achille. Soarele era înceţoşat şi se simţea un miros puternic de ars. Am mers mult printre ziduri prăbuşite invadate de buruieni, clădiri joase din care se auzeau voci în dialect, uneori un sunet de trompetă.
Am văzut un cal care cobora atent de pe un terasament şi traversa drumul nechezând.
Am văzut o femeie tânără, ieşită pe un balconaş, care se pieptăna cu pieptenele des pentru păduchi. Am văzut mulţi copii mucoşi care s-au oprit din joacă şi ne-au privit ameninţător. Am văzut şi un bărbat gras în maiou care a ţâşnit dintr-o casă părăginită, s-a descheiat la pantaloni şi ne-a arătat penisul. Dar nu ne-am speriat de nimic: don Nicola, tatăl lui Enzo, ne lăsa uneori să-i mângâiem calul, copiii erau ameninţători şi în curtea noastră şi era bătrânul don Mimì care ne arăta chestia lui odioasă de fiecare dată când ne întorceam de la şcoală. Cel puţin trei ore de mers, şoseaua pe care o parcurgeam nu ni s-a părut diferită de segmentul pe care umblam zi de zi. Şi eu n-am simţit deloc responsabilitatea căii corecte. Ne ţineam de mână, înaintam umăr lângă umăr, dar pentru mine, ca de obicei, era ca şi cum Lila se află cu zece paşi înaintea mea şi ştie exact ce să facă, unde să meargă. Eram obişnuită să mă simt a doua în tot şi de aceea eram sigură că ei, care dintotdeauna era prima, îi e totul clar:

mersul, timpul avut la dispoziţie pentru a ne duce şi a ne întoarce, traseul ca să ajungem la mare. Simţeam asta ca şi cum avea totul ordonat în cap în aşa fel încât lumea înconjurătoare n-ar fi reuşit niciodată să facă dezordine. M-am abandonat cu bucurie. Îmi amintesc o lumină învăluită care părea să vină nu din cer, ci din străfundul pământului, care însă, dacă o vedeai la suprafaţă, era săracă, scârboasă.
Apoi am început să obosim, să ne fie sete şi foame. Nu ne gândiserăm la asta. Lila a încetinit, am încetinit şi eu. Am surprins-o de vreo două, trei ori privindu-mă ca şi cum ar fi regretat că-mi face o răutate. Ce se întâmpla? Mi-am dat seama că se uita deseori înapoi şi am început să mă uit şi eu. Mâna a început să-i transpire. De ceva vreme nu mai aveam în spate tunelul care reprezenta graniţa cu cartierul. Drumul deja parcurs ne era acum puţin familiar, la fel ca acela care continua să se deschidă în faţa noastră.
Oamenii păreau complet indiferenţi la soarta noastră. În timp ce în jurul nostru se dilata un peisaj al abandonului: bidoane deformate, lemne pârlite, caroserii de maşină, roţi de căruţă cu spiţele rupte, mobile pe jumătate distruse, fiare ruginite. De ce se uita Lila înapoi? De ce nu mai vorbea? Ce nu mergea?
Am privit mai bine. Cerul, care la început era foarte sus, parcă se lăsase-n jos. În spatele nostru devenea totul negru, erau nori mari, grei, care se sprijineau pe copaci, pe stâlpii de lumină. În faţa noastră, în schimb, lumina era încă orbitoare, dar parcă apăsată pe margini de un gri-violaceu care încerca s-o sufoce. S-au auzit tunete îndepărtate. Mi-a fost frică, dar ce m-a speriat mai mult a fost expresia Lilei, nouă pentru mine. Avea gura deschisă, ochii holbaţi, privea agitată înainte, înapoi, într-o parte şi-mi strângea mâna foarte puternic. E posibil, m-am întrebat, să-i fie frică? Ce i se întâmplă?
Au sosit primii stropi de ploaie, au lovit praful de pe

drum lăsând mici pete maro.
— Să ne întoarcem, a spus Lila.
— Şi marea?
— E prea departe.
— Şi casa?
— La fel.
— Atunci să mergem la mare.
— Nu.
— De ce?
Am văzut-o agitată cum n-o văzusem niciodată. Era ceva – ceva ce-i stătea pe vârful limbii, dar nu se hotăra să-mi spună – care dintr-odată o obliga să mă târască în grabă înapoi acasă. Nu înţelegeam: de ce nu înaintam? Era timp, marea probabil că nu era departe şi dacă ne-am fi întors acasă sau am fi continuat drumul, oricum ne-am fi udat dacă ar fi venit ploaia. Era o schemă de raţionament pe care o învăţasem de la ea şi eram uimită că nu o aplică.
O lumină violet a despicat cerul negru, a tunat mai puternic. Lila m-a smucit, m-am trezit, nu foarte convinsă, că alerg în direcţia cartierului. S-a pornit vântul, stropii mari s-au îndesit, în câteva secunde s-au transformat într-o cascadă. Niciuneia dintre noi nu i-a trecut prin minte să caute un adăpost. Am alergat orbite de ploaie, cu hainele imediat fleaşcă, cu picioarele goale în sandale ponosite care nu prea făceau priză pe terenul de-acum noroios. Am alergat cât ne-a ţinut răsuflarea.
Apoi n-am mai putut, am încetinit. Fulgere, tunete, un şuvoi de apă de ploaie curgea pe marginile şoselei, camioane foarte zgomotoase treceau în viteză ridicând valuri de mocirlă. Am parcurs drumul cu paşi rapizi, inima surescitată, mai întâi pe sub torenţi, apoi pe sub o ploaie fină, în sfârşit pe sub un cer gri. Eram ude leoarcă, cu părul lipit de ţeastă, buzele livide, privirea înspăimântată. Am traversat din nou tunelul, am urcat pe câmp. Arbuştii plini de apă ne atingeau în treacăt şi

ne făceau să tremurăm de frig. Am găsit ghiozdanele, ne-am pus uniformele uscate peste hainele ude, am pornit spre casă.
Încordată, uitându-se tot timpul în jos, Lila nu mi-a mai dat mâna.
Am înţeles repede că nimic nu mersese cum prevăzuserăm. Cerul se făcuse negru deasupra cartierului concomitent cu ieşirea de la şcoală. Mama se dusese la şcoală cu umbrela ca să mă însoţească la petrecerea învăţătoarei. Aflase că nu eram acolo, că nu era nicio petrecere. Mă căuta de ore întregi. Când i-am văzut de departe silueta înduioşător de imperfectă, am lăsat-o imediat pe Lila ca să n-o certe pe ea şi i-am alergat în întâmpinare. Nici nu m-a lăsat să vorbesc. M-a lovit cu palmele şi cu umbrela, urlând că mă va omorî dacă am să mai fac aşa ceva.
Lila a şters-o, la ea acasă nimeni nu băgase nimic de seamă.
Seara, mama i-a spus totul tatălui meu şi l-a obligat să mă bată. El s-a enervat, de fapt nu voia, au ajuns să se certe. Mai întâi i-a tras o palmă, apoi, furios pe sine însuşi, m-a bătut zdravăn. Toată noaptea am încercat să înţeleg ce se întâmplase cu adevărat.
Trebuia să mergem la mare şi nu merseserăm, o încasasem degeaba. Se verificase o misterioasă inversiune de atitudini: eu, în ciuda ploii, aş fi continuat drumul, mă simţeam departe de tot şi de toţi şi depărtarea – descoperisem pentru prima oară – anula în mine orice legătură şi orice grijă; Lila îşi regretase brusc propriul plan, renunţase la mare, voise să se întoarcă între graniţele cartierului. Eram derutată.
A doua zi n-am aşteptat-o la poartă, m-am dus singură la şcoală. Ne-am întâlnit în părculeţ, ea mi-a văzut vânătăile de pe braţe şi m-a întrebat ce se întâmplase. Am dat din umeri, aşa ieşiseră lucrurile.
— Doar te-au bătut?

— Şi ce trebuiau să-mi facă?
— Te mai trimit să studiezi latina?
Am privit-o uluită.
Era posibil? Mă târâse după ea dorindu-şi ca părinţii mei, drept pedeapsă, să nu mă mai trimită la şcoala medie? Sau mă dusese înapoi în mare grabă tocmai ca să evit pedeapsa aceea? Sau – mă întreb azi – îşi dorise, în momente diferite, şi una, şi alta?

17.

Am dat împreună examenul pentru certificatul de absolvire. Când şi-a dat seama că eu îl voi da şi pe cel de admitere, şi-a pierdut energia. S-a întâmplat astfel ceva ce i-a surprins pe toţi: eu am trecut ambele examene numai cu zece; Lila a luat certificatul de absolvire cu note de nouă şi opt la aritmetică.
Nu mi-a spus nici măcar un cuvânt de furie sau de nemulţumire. A început în schimb să se alieze cu Carmela Peluso, fiica tâmplarului-jucător, ca şi cum eu nu-i mai eram de-ajuns. În decurs de câteva zile am devenit un trio în care însă eu, care ieşisem prima la şcoală, tindeam să fiu aproape mereu a treia. Vorbeau şi glumeau întruna între ele sau, mai bine zis, Lila vorbea şi glumea, Carmela asculta şi se distra. Când ieşeam la plimbare între biserică şi şosea, Lila stătea întotdeauna în mijloc şi noi două pe margini. Dacă-mi dădeam seama că ea urmărea să se apropie mai mult de Carmela, sufeream şi voiam să mă întorc acasă.
În acea ultimă fază parcă era ameţită, părea victima unei insolaţii. Era deja foarte cald şi ne udam adesea capul la fântână. Mi-o amintesc cu părul şi faţa şiroindu-i de apă voind să vorbească neîncetat despre momentul în care am fi mers la şcoală în anul următor. Devenise subiectul ei preferat şi-l aborda ca şi cum ar fi fost una dintre poveştile pe care intenţiona să le scrie ca să devină bogată. Când vorbea, acum, prefera să i se adreseze Carmelei Peluso, care luase certificatul de

absolvire numai cu şapte şi nu dăduse nici ea examenul de admitere.
Lila era foarte abilă când povestea, totul părea adevărat, şcoala unde am fi mers, profesorii, şi mă făcea să râd, mă făcea să mă îngrijorez. Dar într-o dimineaţă am întrerupt-o.
— Lila, i-am spus, tu nu poţi merge la şcoala medie, nu ai dat examenul de admitere. Nici tu, nici Peluso nu puteţi merge.
S-a enervat. A spus că se va duce oricum, cu examen sau fără.
— Şi Carmela?
— Şi ea.
— E imposibil.
— Ai să vezi.
Dar cuvintele mele probabil că au scuturat-o zdravăn. De atunci a încetat cu poveştile despre viitorul nostru şcolar şi a redevenit tăcută. Apoi, cu o determinare neaşteptată, a început să-şi chinuie familia urlând că voia să studieze latina ca mine şi ca Gigliola Spagnuolo. S-a supărat mai ales pe Rino, care promisese s-o ajute, dar n-o făcuse. Era inutil să-i explici că deja nu se mai putea face nimic, devenea şi mai iraţională, şi mai rea.
La începutul verii m-a apucat un sentiment dificil de aşezat în cuvinte. O vedeam nervoasă, agresivă cum fusese întotdeauna şi eram bucuroasă, o recunoşteam. Dar simţeam, de asemenea, în spatele vechiului ei comportament, o durere care mă enerva. Suferea şi durerea ei nu-mi plăcea. O preferam când era diferită de mine, foarte departe de anxietăţile mele. Şi disconfortul pe care-l aveam descoperind-o fragilă se transforma, pe căi secrete, într-o nevoie a mea de superioritate. Imediat cum puteam, prudent, mai ales când nu era cu noi Carmela Peluso, găseam modul de a-i aminti că luasem note mai bune decât ea. Imediat cum puteam, prudent, îi semnalam că eu mă duceam la şcoala medie şi ea nu.

Pentru prima dată mi s-a părut un succes să nu mai fiu a doua, s-o întrec. Probabil că şi-a dat seama şi a devenit şi mai aspră, dar nu cu mine, ci cu familia ei.
Adesea, în timp ce aşteptam să vină jos în curte, îi auzeam ţipetele care ieşeau pe ferestre. Emitea insulte în cel mai urât dialect al străzii, atât de spurcate, încât, auzindu-le, simţeam nevoia de ordine şi de respect, nu mi se părea drept să-i trateze pe cei mari în felul acela, nici pe fratele ei. Desigur, tatăl, Fernando cârpaciul, când îl apucau dracii, devenea rău. Dar toţi taţii se înfuriau. Cu atât mai mult cu cât al ei, când ea nu-l provoca, era un om drăguţ, simpatic, muncitor. Semăna la faţă cu un actor care se numea Randolph Scott, dar fără nicio fineţe. Era mai necioplit, fără culori deschise, avea o ditamai barba neagră care-i creştea până sub ochi şi nişte mâini late şi scurte brăzdate de mizerie în fiecare cută şi sub unghii. Glumea bucuros. Când mă duceam acasă la Lila, îmi prindea nasul între arătător şi degetul mijlociu şi se prefăcea că mi-l smulge. Voia să mă facă să cred că mi-l furase şi că acum nasul i se agita prizonier între degete cu intenţia de a scăpa şi a reveni la locul lui. Mi se părea amuzant. Dar dacă Rino sau Lila sau ceilalţi copii îl enervau, auzindu-l din stradă mă speriam şi eu.
Nu ştiu ce s-a întâmplat într-o după-amiază. Vara stăteam afară până la ora cinei. De data aceea Lila nu se arăta, m-am dus s-o strig sub fereastra ei care era la parter.
Strigam: „Lì, Lì, Lì” şi vocea mea se adăuga vocii foarte ridicate a lui Fernando, vocii ridicate a soţiei lui, vocii insistente a prietenei mele. Am simţit clar că se întâmpla ceva ce mă îngrozea. Pe ferestre se auzea o napoletană vulgară şi vacarmul de obiecte sparte. Aparent, nu diferea cu nimic de ce se întâmpla acasă la mine când mama se enerva că nu ajungeau banii şi tata se enerva că ea cheltuise deja partea din salariu pe care

i-o dăduse. În realitate, era o diferenţă substanţială. Tata se stăpânea chiar şi când era nervos, devenea violent în surdină, nelăsându-şi vocea să izbucnească chiar dacă i se umflau oricum venele de la gât şi îi luau foc ochii. Fernando, în schimb, urla, spărgea lucruri şi furia i se autoalimenta, nu se putea opri, dimpotrivă, tentativele soţiei lui de a-l potoli îl făceau şi mai furibund şi, chiar dacă nu era supărat pe ea, sfârşea prin a o lovi.
Aşadar, o strigam pe Lila insistent şi ca s-o scot din manifestarea aceea violentă de ţipete, de obscenităţi, de zgomote ale distrugerii. Strigam: „Lì, Lì, Lì”, dar ea – am auzit-o – nu contenea să-şi insulte tatăl.
Aveam zece ani, nu peste mult timp urma să facem unsprezece. Eu mă împlineam tot mai mult, Lila rămânea mică de statură, foarte slabă, era uşoară şi delicată. Brusc ţipetele au încetat şi, după câteva clipe, prietena mea a zburat pe fereastră, a trecut peste capul meu şi a aterizat în spatele meu pe asfalt.
Am rămas cu gura căscată. Fernando a apărut la fereastră continuând să zbiere ameninţări oribile spre fiica lui. O aruncase ca pe un obiect.
Am privit-o îngrozită în timp ce încerca să se ridice şi îmi spunea cu o grimasă aproape amuzată:
— N-am păţit nimic.
Dar sângera şi îşi rupsese un braţ.

18.

Taţii le puteau face una şi alta fetelor impertinente. Pe urmă, Fernando a devenit mai posac, muncea mai mult ca de obicei. Toată vara s-a întâmplat adesea ca eu, Carmela şi Lila să trecem prin faţa micului lui atelier, dar în vreme ce Rino ne făcea mereu un semn vesel de salut, cârpaciul, cât timp fiica lui a avut braţul în ghips, nici măcar nu s-a uitat la ea. Se vedea că îi părea rău. Violenţele lui de tată erau o nimica toată în comparaţie cu violenţa răspândită în cartier. La cafeneaua Solara,

odată cu vremea caldă, între pierderi la jocuri de noroc şi beţii enervante, se ajungea deseori la disperare (cuvânt care, în dialect, însemna că ţi-ai pierdut orice speranţă, dar şi, totodată, că rămăseseşi fără un ban) şi deci la ciomăgeli. Silvio Solara, patronul, voinic, cu o burtă impunătoare, ochi albaştri şi frunte foarte înaltă, avea o bâtă neagră în spatele tejghelei cu care nu ezita să-i lovească pe cei care nu plăteau consumaţia, pe cei care ceruseră împrumuturi şi la scadenţă nu voiau să le restituie, pe cei care făceau tot felul de înţelegeri, dar nu le respectau şi, adesea, era ajutat de fiii lui, Marcello şi Michele, băieţi de vârsta fratelui Lilei, care însă loveau şi mai dur decât tatăl lor. Acolo loviturile de bâtă se dădeau şi se primeau. Apoi bărbaţii se întorceau acasă înfuriaţi de banii pierduţi la joc, de alcool, de datorii, de scadenţe, de lovituri şi, la primul cuvânt greşit, îi băteau pe cei din familie, un lanţ de nedreptăţi care genera nedreptăţi.
În toiul acestui anotimp foarte lung s-a întâmplat ceva care i-a tulburat pe toţi, dar care asupra Lilei a avut un efect deosebit. Don Achille, teribilul don Achille, a fost omorât în casa lui la începutul după-amiezii unei zile de august surprinzător de ploioase.
Era în bucătărie, tocmai deschisese fereastra ca să lase să intre aerul proaspăt al ploii. Se ridicase din pat înadins, întrerupându-şi siesta. Purta o pijama bleu foarte uzată, în picioare avea doar şosete de-o culoare gălbuie înnegrită la călcâie. Imediat cum a deschis fereastra a primit peste faţă o rafală de ploaie şi pe partea dreaptă a gâtului, exact la mijloc între mandibulă şi claviculă, o lovitură de cuţit.
Sângele i-a ţâşnit din gât şi a pocnit o oală de cupru agăţată pe perete. Cuprul era atât de strălucitor, că sângele părea o pată de cerneală din care – ne povestea Lila – se scurgea, nesigur, o dâră neagră. Asasinul – dar ea înclina spre o asasină – nu intrase prin efracţie, la o

oră când copiii şi tinerii erau pe stradă, iar cei mari, dacă nu se aflau la muncă, se odihneau. Deschisese în mod sigur cu o cheie falsă. Intenţionase în mod sigur să-l lovească în inimă în timp ce dormea, dar îl găsise treaz şi îi dăduse lovitura aceea la gât. Don Achille se întorsese, cu lama înfiptă toată în gât, ochii holbaţi şi sângele ieşind în râuri şi curgând pe pijama. Pe urmă căzuse în genunchi şi apoi cu faţa la pământ.
Omorul o impresionase atât de mult pe Lila, încât aproape în fiecare zi, serioasă, adăugând mereu noi detalii, ne obliga să ascultăm povestea, ca şi cum ar fi fost prezentă. Atât eu, cât şi Carmela Peluso, auzind-o, ne speriam, Carmela chiar nu dormea noaptea. În momentele cele mai groaznice, când dâra neagră de sânge se scurgea pe oala de cupru, ochii Lilei deveneau două crăpături feroce. În mod sigur îşi imagina că vinovatul e femeie doar pentru că îi venea mai uşor să se identifice cu ea.
În perioada aceea mergeam des acasă la familia Peluso să jucăm dame sau brelan, pe Lila o apucase acea pasiune. Mama Carmelei ne lăsa să intrăm în sufragerie, unde toate mobilele fuseseră făcute de soţul ei când don Achille nu-i luase încă uneltele de tâmplar şi atelierul. Ne aşezam la masa poziţionată între două bufete cu oglinzi şi jucam. Carmela îmi era tot mai antipatică, dar mă prefăceam că sunt prietenă cu ea cel puţin cât eram cu Lila, ba, în unele împrejurări, lăsam să se creadă chiar că ţineam mai mult la ea. În schimb, îmi era foarte simpatică doamna Peluso. Lucrase la fabrica de tutun, dar de câteva luni îşi pierduse locul de muncă şi stătea tot timpul în casă. Era oricum, la bine şi la rău, o persoană veselă, grasă, cu sâni mari, obrajii aprinşi de două văpăi roşii şi, chiar dacă banii lipseau, avea mereu ceva bun să ne ofere. Şi soţul ei părea puţin mai liniştit. Acum era ospătar într-o pizzerie şi se străduia să nu mai meargă la cafeneaua Solara să piardă la cărţi puţinul pe

care-l câştiga.
Într-o dimineaţă stăteam în sufragerie jucând dame, eu şi Carmela împotriva Lilei.
Stăteam la masă, noi două pe o parte, ea pe cealaltă. Atât în spatele Lilei, cât şi în spatele meu şi al Carmelei erau mobile cu oglinzi, identice. Erau din lemn închis la culoare şi aveau o ramă cu volute. Mă uitam la noi trei reflectate la infinit şi nu reuşeam să mă concentrez atât din cauza tuturor imaginilor noastre care nu-mi plăceau, cât şi din cauza ţipetelor lui Alfredo Peluso, care, în ziua aceea, era foarte nervos şi se supăra pe soţia lui, Giuseppina.
La un moment dat cineva a bătut la uşă şi s-a dus să deschidă doamna Peluso.
Exclamaţii, ţipete. Noi trei am apărut pe hol şi i-am văzut pe carabinieri, persoane de care ne era foarte teamă. Carabinierii l-au înşfăcat pe Alfredo şi l-au luat cu ei. El dădea din mâini, urla, îi striga pe nume pe fiii lui, Pasquale, Carmela, Ciro, Immacolata, se agăţa de mobilele făcute cu mâna lui, de scaune, de Giuseppina, jura că nu-l omorâse pe don Achille, că era nevinovat. Carmela plângea disperată, plângeau toţi, am început să plâng şi eu. Lila nu, Lila a avut privirea aceea pe care o avusese cu ani în urmă pentru Melina, dar cu unele diferenţe: acum, deşi rămânând imobilă, părea că se mişcă odată cu Alfredo Peluso, care scotea ţipete răguşite, aaah, înspăimântătoare.
A fost lucrul cel mai groaznic la care am asistat în decursul copilăriei noastre, m-a impresionat mult. Lila a avut grijă de Carmela, a consolat-o. Îi spunea că, dacă într-adevăr fusese tatăl ei, făcuse foarte bine că-l omorâse pe don Achille, dar că, după părerea ei, nu fusese el: cu siguranţă era nevinovat şi urma să iasă din închisoare repede. Şuşoteau între ele neîncetat, şi dacă mă apropiam, se duceau puţin mai încolo ca eu să nu aud.

Adolescenţa
POVESTEA PANTOFILOR

1.

Pe 31 decembrie 1958, Lila a avut primul episod de tăiere a marginilor. Expresia nu e a mea, a folosit-o întotdeauna ea, forţând semnificaţia obişnuită a cuvintelor. Spunea că în acele momente se dizolvau pe neaşteptate marginile persoanelor şi ale lucrurilor.

Când, în noaptea aceea, pe terasa unde sărbătoream sosirea anului 1959 a pocnit-o brusc o senzaţie de genul acela, s-a speriat şi a ţinut chestia pentru ea, incapabilă încă s-o denumească. Abia câţiva ani mai târziu, într-o seară de noiembrie a anului 1980 – aveam deja amândouă treizeci şi şase de ani, eram căsătorite, cu copii –, mi-a povestit amănunţit ce i se întâmplase în acea împrejurare, ce i se întâmpla încă şi a recurs, pentru prima dată, la acea expresie.

Eram afară, pe terasa unuia dintre blocurile din cartier. Deşi era foarte frig, purtam rochii lejere şi decoltate ca să părem frumoase. Îi priveam pe băieţi, care erau veseli, agresivi, siluete negre răvăşite de petrecere, de mâncare, de şampanie. Aprindeau fitilele artificiilor ca să sărbătorească noul an, ritual la a cărui realizare Lila, cum mi-a povestit pe urmă, colaborase foarte mult, astfel încât acum se simţea bucuroasă, privea dungile de foc pe cer. Dar, dintr-odată – mi-a spus –, în ciuda frigului, începuse să asude. I se păruse că toţi strigă prea mult şi că se mişcă prea repede. Această senzaţie a fost însoţită de greaţă şi avusese impresia că ceva absolut material, prezent dintotdeauna în jurul ei şi în jurul tuturor oamenilor şi lucrurilor, dar fără să-l poţi percepe, distruge contururile persoanelor şi lucrurilor ieşind la iveală.

Inima se apucase să-i bată necontrolat. Începuseră s-o îngrozească urletele care ieşeau din gura tuturor celor

care se mişcau pe terasă, prin fum şi pocnituri, ca şi cum sonoritatea lor asculta de legi noi şi necunoscute. Senzaţia de greaţă crescuse, dialectul îşi pierduse orice familiaritate, îi devenise insuportabil modul în care gâtlejurile noastre scăldau cuvintele în lichidul salivei. O senzaţie de repulsie asaltase toate corpurile în mişcare, structura lor osoasă, frenezia care le zgâlţâia. Cât suntem de prost alcătuiţi, se gândise, cât suntem de inadecvaţi. Umerii largi, braţele, picioarele, urechile, nasurile, ochii i se păruseră atribute ale unor fiinţe monstruoase, picate din vreun cotlon al cerului negru. Şi dezgustul, cine ştie de ce, se concentrase mai ales asupra corpului fratelui ei, Rino, persoana care totuşi îi era mai familiară, persoana pe care o iubea mai mult.
I se păruse că-l vede pentru prima dată cum era în realitate: o formă animală bondoacă, masivă, cea mai urlătoare, cea mai feroce, cea mai avidă, cea mai meschină.
Agitaţia inimii o copleşise, simţise că se sufocă. Prea mult fum, prea mult miros urât, prea multă strălucire de artificii în ger. Lila încercase să se liniştească, îşi spusese: trebuie să înşfac dâra care mă traversează, trebuie s-o alung din mine. Dar în punctul acela auzise, printre strigătele de bucurie, un fel de detonare şi, în apropierea ei, trecuse ceva ca o bătaie de aripi. Cineva nu mai trăgea focuri de artificii şi petarde, ci focuri de armă. Fratele ei, Rino, urla obscenităţi insuportabile în direcţia scânteierilor gălbui.
Cu prilejul acelei povestiri, Lila mi-a spus şi că lucrul pe care-l numeşte tăierea marginilor, deşi venise peste ea în mod clar cu acea ocazie, nu-i era complet nou. De exemplu, avusese deja adesea senzaţia că se transferă, pentru câteva fracţiuni de secundă, într-o persoană sau un lucru sau un număr sau o silabă, violându-i contururile. Şi în ziua în care tatăl ei o aruncase pe fereastră fusese absolut sigură, chiar în timp ce zbura

spre asfalt, că animale mici roşietice, foarte prietenoase, dizolvă compoziţia străzii, transformând-o într-o materie netedă şi moale. Dar în noaptea aceea de Anul Nou i se întâmplase pentru prima dată să perceapă entităţi necunoscute care distrugeau profilul lumii şi-i arătau natura înspăimântătoare. Asta o tulburase.

2.

Când Lilei i-au scos ghipsul şi i-a reapărut un braţ mic, alburiu, dar perfect funcţional, tatăl ei, Fernando, a ajuns la o mijlocire cu sine însuşi şi, fără să se pronunţe direct, ci prin gura lui Rino şi a soţiei lui, Nunzia, i-a îngăduit să frecventeze o şcoală nu ştiu bine ca să înveţe ce, stenodactilografie sau contabilitate, sau economie casnică, sau toate trei disciplinele.

Ea s-a dus în silă. Nunzia a fost convocată de profesori pentru că fiica lipsea adesea nemotivat, deranja lecţia, dacă era întrebată, refuza să răspundă, dacă trebuia să facă exerciţiile, le făcea în cinci minute şi apoi le sâcâia pe colegele ei. La un moment dat, a răcit foarte rău, ea care nu se îmbolnăvea niciodată, şi a părut că primeşte răceala cu un fel de abandon, astfel că virusul i-a luat curând toată energia. Treceau zilele şi nu se putea restabili. Imediat cum încerca să revină în circulaţie, mai palidă ca de obicei, o apuca febra. Într-o zi am văzut-o pe stradă şi mi s-a părut o stafie, stafia unei fetiţe care mâncase bace otrăvitoare cum văzusem desenat într-o carte a învăţătoarei Oliviero.

Apoi s-a răspândit zvonul că va muri curând, chestie care mi-a provocat o nelinişte insuportabilă. În schimb, şi-a revenit, aproape fără voia ei. Dar la şcoală, cu scuza că nu era în putere, s-a dus tot mai rar şi la sfârşitul anului a fost respinsă.

Nici eu nu m-am simţit bine în clasa întâi de la şcoala medie. Iniţial am avut mari aşteptări şi, chiar dacă nu mi-o spuneam cu claritate, eram bucuroasă că ajunsesem acolo împreună cu Gigliola Spagnuolo şi nu

împreună cu Lila. Într-un loc din mine, foarte secret, mă bucuram anticipat de o şcoală la care ea n-ar fi avut niciodată acces, unde în absenţa ei aş fi fost cea mai bună şi despre care, dacă aveam ocazia, aş fi putut să-i vorbesc lăudându-mă. Dar am început repede să mă descurc greu, s-au dovedit destui mai buni decât mine. Am ajuns împreună cu Gigliola într-un fel de mlaştină, eram nişte animăluţe speriate de propria noastră mediocritate şi am luptat tot anul să nu ne găsim printre ultimii. Am fost foarte dezamăgită. A început să apară, în surdină, ideea că fără Lila nu voi mai simţi niciodată plăcerea de a aparţine grupului foarte restrâns al celor mai buni.
Din când în când, la intrare, îl întâlneam pe Alfonso, fiul cel mic al lui don Achille, dar ne prefăceam că nu ne cunoaştem. Eu nu ştiam ce să-i spun, credeam că Alfredo Peluso făcuse bine că-i omorâse tatăl şi nu-mi veneau cuvinte de consolare. Nu reuşea nici măcar să mă emoţioneze condiţia lui de orfan, era ca şi cum el se făcea puţin vinovat de frica pe care o simţisem ani de zile faţă de don Achille. Avea o panglică neagră cusută pe jachetă, nu râdea niciodată, îşi vedea mereu de-ale lui. Nu era în aceeaşi clasă cu mine şi mergea vorba că e foarte bun. La sfârşitul anului s-a ştiut că fusese promovat cu media opt şi chestia m-a deprimat rău. Gigliola a rămas corijentă la latină şi matematică, eu m-am descurcat numai cu note de şase.
La afişarea rezultatelor, profesoara a convocat-o pe mama, i-a spus în prezenţa mea că mă salvasem la latină doar datorită generozităţii ei, dar că fără lecţii în particular anul următor cu siguranţă n-aş fi reuşit. M-am simţit de două ori umilită: mi-a fost ruşine pentru că nu fusesem în stare să fiu bună ca în şcoala primară şi mi-a fost ruşine din cauza diferenţei dintre silueta armonioasă, îmbrăcată decent a profesoarei, dintre italiana ei care semăna puţin cu cea din *Iliada* şi silueta

strâmbă a mamei mele, cu pantofii vechi, părul lipsit de strălucire, dialectul supus unei italiene agramate.
Şi mama probabil că a simţit povara acelei umilinţe. S-a întors acasă ameninţătoare, i-a spus tatei că profesorii nu sunt mulţumiţi de mine, că ea avea nevoie de ajutor în casă şi că trebuia să termin cu studiile. Au discutat mult, s-au certat şi, în cele din urmă, tata a hotărât că, fiindcă fusesem oricum promovată în timp ce Gigliola rămăsese corijentă chiar la două materii, meritam să continui.
Am petrecut o vară letargică, în curte, la lacuri, în general în compania Gigliolei care-mi vorbea adesea despre tânărul student care venea acasă să-i dea meditaţii şi care, după părerea ei, o iubea. Eu o ascultam, dar mă plictiseam. Din când în când, o vedeam pe Lila la plimbare cu Carmela Peluso, şi ea făcuse o şcoală de nu ştiu ce anume şi fusese şi ea respinsă. Simţeam că Lila nu voia să mai fie prietena mea şi gândul mă obosea într-atât de parcă mă lua somnul. Uneori, sperând că mama nu mă vede, mă duceam să mă întind pe pat şi aţipeam.
Într-o după-amiază am adormit de-a binelea şi, când m-am trezit, m-am simţit udă.
M-am dus la closet să văd ce aveam şi am descoperit chiloţii murdari de sânge.
Înspăimântată nu ştiu bine de ce, poate de un posibil reproş al mamei că-mi făcusem rău între picioare, i-am spălat bine, bine, i-am stors şi mi i-am pus din nou uzi. Apoi am ieşit în căldura din curte. Îmi bătea inima de frică.
M-am întâlnit cu Lila şi Carmela, am mers cu ele la plimbare până la biserică. Am simţit că mă ud din nou, dar am încercat să mă liniştesc gândindu-mă că e umezeala chiloţilor. Când teama a devenit insuportabilă, i-am şoptit Lilei:
— Trebuie să-ţi spun ceva.

— Ce?
— Vreau să-ţi spun numai ţie.
Am prins-o de un braţ încercând s-o iau de lângă Carmela, dar Carmela a venit după noi. Era atât de mare îngrijorarea, că până la urmă le-am mărturisit amândurora, dar adresându-mă doar Lilei.
— Ce poate fi? am întrebat.
Carmela ştia tot. Ei sângele îi venea de un an deja, în fiecare lună.
— E normal, a spus. Femeile îl au prin natura lor: sângerezi câteva zile, te dor burta şi spatele, dar pe urmă trece.
— Sigur?
— Sigur.
Tăcerea Lilei m-a împins spre Carmela. Naturaleţea cu care-mi spusese puţinul pe care-l ştia m-a liniştit şi mi-a făcut-o simpatică. Am petrecut toată după-amiaza vorbind cu ea, până la ora cinei. Nu mureai din cauza acelei răni, am lămurit. Dimpotrivă „înseamnă că eşti mare şi că poţi face copii dacă un băiat îţi pune în burtă chestia lui”.
Lila a stat să ne asculte fără să spună mai nimic. Am întrebat-o dacă ea avea sângele, ca noi, şi am văzut-o ezitând, apoi, împotriva voinţei ei, ne-a răspuns că nu. Dintr-odată mi s-a părut mică, mai mică faţă de cum o văzusem mereu. Era cu şase sau şapte centimetri mai scundă, numai piele şi os, foarte palidă în ciuda zilelor petrecute afară.
Şi fusese respinsă. Şi nu ştia nici măcar ce era sângele. Şi niciun băiat nu-i făcuse niciodată o declaraţie.
— Îţi va veni şi ţie, i-am spus amândouă pe un ton prefăcut de consolare.
— Mi se rupe, a spus, eu nu-l am pentru că nu vreau să am, mi-e scârbă de el. Şi mie scârbă şi de cine-l are.
A dat să plece, dar apoi s-a întors şi m-a întrebat:
— Cum e latina?

— Frumoasă.
— Eşti bună?
— Foarte.
S-a gândit şi a bombănit:
— Eu i-am făcut să mă respingă înadins. Nu mai vreau să merg la nicio şcoală.
— Şi ce-ai să faci?
— Ce-mi place mie.
Ne-a lăsat acolo în mijlocul curţii şi a plecat.
În restul verii nu s-a mai arătat. Am devenit foarte bună prietenă cu Carmela Peluso, care, deşi oscila enervant între prea multe râsete şi prea multe vaiete, suferise influenţa Lilei într-o formă atât de puternică, încât devenea, din când în când, un fel de surogat al ei. Carmela vorbea imitându-i intonaţiile, îi folosea unele expresii recurente, gesticula într-un mod asemănător şi, când mergea, încerca să se mişte ca ea, chiar dacă fizic îmi semăna mai mult mie: graţioasă şi dolofană, plesnea de sănătate. Felul ăla de apropiere nemeritată pe de o parte mă supăra, pe de alta mă atrăgea. Oscilam între iritare, cauzată de o nouă versiune care mi se părea o caricatură, şi fascinaţie, pentru că, deşi palide, felurile de a fi ale Lilei mă încântau oricum. Acelea au fost cele care, în cele din urmă, m-au legat de Carmela. A povestit cât fusese de urâtă noua şcoală: toţi o necăjeau şi profesorii nu suportau s-o vadă. A povestit despre dăţile în care mergea la Poggioreale împreună cu mama şi fraţii ei ca să-şi viziteze tatăl şi de cât plângeau. A povestit că tatăl ei era nevinovat, că pe don Achille îl omorâse o fiinţă negricioasă, puţin mascul, dar mai ales femelă, care trăia împreună cu şoarecii şi ieşea din gurile de canal chiar şi ziua şi făcea lucrurile teribile pe care trebuia să le facă pentru ca apoi s-o ia la sănătoasa sub pământ. A povestit, pe neaşteptate, cu un zâmbet îngâmfat, că era îndrăgostită de Alfonso Carracci. Imediat după, de la zâmbet a trecut la lacrimi: era o

iubire care o chinuia şi o epuiza, fiica asasinului se îndrăgostise de fiul victimei. Îi era de ajuns să-l vadă traversând curtea sau de-a lungul şoselei ca să simtă că leşină.
Ultima confidenţă m-a impresionat mult şi ne-a consolidat prietenia. Carmela a jurat că nu vorbise niciodată cu nimeni despre asta, nici măcar cu Lila: dacă hotărâse să fie deschisă faţă de mine, era pentru că nu mai putea să ţină totul în ea. Mi-a plăcut tonul ei dramatic. Am analizat toate consecinţele posibile ale acelei pasiuni până când s-au redeschis şcolile şi eu n-am mai avut timp să stau s-o ascult.
Ce poveste. Nici măcar Lila, poate, n-ar fi ştiut să construiască o astfel de naraţiune.

3.

A început o perioadă de indispoziţie. M-am îngrăşat, la piept s-au ivit, sub piele, două vlăstare foarte dure, a apărut părul la subţioare şi pe pubis, am devenit tristă şi totodată nervoasă. La şcoală am făcut mai mult efort decât în anii precedenţi, exerciţiile de matematică nu dădeau aproape niciodată rezultatul trecut în manual, frazele în latină mi se păreau fără cap şi coadă. Imediat cum puteam, mă închideam în closet şi mă priveam în oglindă, goală. Nu mai ştiam cine sunt. Am început să suspectez faptul că maş fi schimbat tot mai mult, până când din mine ar fi apărut cu adevărat mama, şchioapă, cu ochiul strabic şi nimeni nu m-ar fi iubit. Plângeam adesea, pe neaşteptate.
Pieptul, între timp, din dur cum era a devenit mai mare şi mai moale. M-am simţit în voia unor forţe obscure care acţionau în corpul meu, eram mereu agitată.
Într-o dimineaţă, la ieşirea de la şcoală, Gino, fiul farmacistului, m-a urmărit pe stradă şi mi-a spus că, după colegii lui, sânii mei nu erau adevăraţi, că-mi puneam vată.
Vorbea şi râdea. A spus că el, în schimb, credea că sunt

adevăraţi, pusese pariu pe 20 de lire. A spus, în sfârşit, că, în cazul în care ar fi câştigat, zece lire le-ar fi păstrat el şi zece mi-ar fi dat mie, dar trebuia să-i demonstrez că nu aveam vată.
M-a speriat rău ce mi-a cerut. Pentru că nu ştiam cum să mă comport, am recurs, în mod conştient, la tonul obraznic al Lilei:
— Dă-mi cele zece lire.
— De ce, am dreptate eu?
— Da.
A fugit, eu am plecat dezamăgită. Dar, la scurt timp după, m-a ajuns însoţit de un tip din clasa lui, unul foarte slab al cărui nume nu mi-l amintesc, cu un pufuşor închis la culoare deasupra buzei. Gino mi-a spus:
— Trebuie să fie şi el prezent, altfel ceilalţi nu ne cred că am câştigat.
Am recurs din nou la tonul Lilei:
— Mai întâi banii.
— Şi dacă ai vată?
— Nu am.
Mi-a dat zece lire şi am urcat toţi trei, în tăcere, până la ultimul etaj al unui bloc care se afla la câţiva metri de părculeţ. Acolo, lângă uşiţa din fier care dădea spre terasă, desenată clar de segmente subţiri de lumină, mi-am ridicat tricoul şi le-am arătat sânii.
Cei doi au rămas încremeniţi cu o expresie de parcă nu le venea să creadă ce aveau sub ochi. Apoi s-au întors şi au fugit în jos pe scări.
Am răsuflat uşurată şi m-am dus la cafeneaua Solara să-mi cumpăr o îngheţată.
Episodul acela mi-a rămas întipărit în memorie: am experimentat pentru prima dată forţa distrugătoare pe care o exercita corpul meu asupra bărbaţilor, dar am realizat, mai ales, că Lila acţiona nu doar asupra Carmelei, ci şi asupra mea, ca o fantomă exigentă. Dacă

într-o împrejurare ca aceea ar fi trebuit să iau o decizie în pura dezordine a emoţiilor, ce-aş fi făcut? Aş fi fugit. Şi dacă aş fi fost în compania Lilei? Aş fi tras-o de braţ, i-aş fi şoptit: să mergem şi apoi, ca de obicei, aş fi rămas doar pentru că ea, ca de obicei, ar fi decis să rămână. În schimb, în absenţa ei, după o scurtă ezitare, mă pusesem în locul ei. Sau, mai bine, i-am făcut loc în mine. Dacă mă gândeam din nou la momentul în care Gino îndrăznise să-şi formuleze cererea, simţeam cu precizie cum mă împinsesem înapoi pe mine însămi, cum imitasem privirea, tonul şi gesturile lui Cerullo în situaţii de conflict necuviincios şi eram foarte bucuroasă. Dar uneori mă întrebam puţin neliniştită dacă fac precum Carmela. Mi se părea că nu, mi se părea că sunt diferită, dar nu ştiam să-mi explic în ce sens şi-mi stricam bucuria. Când am trecut cu îngheţata prin faţa atelierului lui Fernando şi am văzut-o pe Lila ocupată cu aranjatul pantofilor pe un raft lung, am fost tentată s-o strig şi să-i povestesc totul, să aud ce credea. Dar ea nu m-a văzut şi am trecut mai departe.

4.

Era tot timpul ocupată. În anul acela, Rino o obligase să se reînscrie la şcoală, dar iarăşi nu s-a dus aproape niciodată şi iarăşi a fost respinsă. Mama ei îi cerea s-o ajute în casă, tatăl îi cerea să stea în magazin şi ea, pe neaşteptate, în loc să opună rezistenţă, a părut chiar bucuroasă să se spetească pentru amândoi. Rarele dăţi în care s-a întâmplat să ne vedem – duminica după slujbă sau la plimbare între părculeţ şi şosea – n-a arătat niciodată nicio curiozitate pentru şcoala mea, începea imediat să vorbească neîntrerupt şi cu admiraţie despre munca pe care o făceau tatăl şi fratele ei.

Aflase că tatăl ei, când era tânăr, îşi dorise emanciparea, fugise din atelierul bunicului, şi el cizmar, şi se dusese să lucreze într-o fabrică de încălţăminte din Casoria, unde făcuse pantofi pentru toată lumea, chiar şi pentru

cei care plecau la război.
Descoperise că Fernando ştia să producă manual o încălţăminte de la început la sfârşit, dar cunoştea foarte bine şi maşinile şi era capabil să le folosească pe toate, pe cea de tăiat, cea de tivit, cea de polizat. Mi-a vorbit de piele, de căpute, de pielari şi pielării, despre tocul întreg şi jumătatea de toc, despre pregătirea firului, despre tălpi şi despre cum se aplica pingeaua şi se colora şi se lustruia. A folosit toate acele cuvinte ale meseriei ca şi cum ar fi fost magice şi tatăl ei le învăţase într-o lume fermecată – Casoria, fabrica – de unde apoi se întorsese ca un explorator sătul, atât de sătul, că acum prefera micul atelier de familie, masa de lucru liniştită, ciocanul, piciorul din fier, mirosul bun al cleiului amestecat cu cel al pantofilor uzaţi. Şi m-a tras înăuntrul acelui vocabular cu un asemenea entuziasm energic, încât tatăl ei şi Rino, graţie acelei abilităţi pe care o aveau de a acoperi picioarele oamenilor cu pantofi solizi şi comozi, mi s-au părut persoanele cele mai bune din cartier. În plus, de fiecare dată m-am întors acasă cu impresia că, nepetrecându-mi zilele în atelierul unui cizmar, având, dimpotrivă, ca tată un foarte banal portar, nu mi se oferă un rar privilegiu.
În clasă am început să mă simt inutil prezentă. Luni la rând mi s-a părut că din manuale fugiseră toate promisiunile, toate energiile. Când ieşeam de la şcoală, buimacă de nefericire, treceam prin faţa atelierului lui Fernando doar ca s-o văd pe Lila la locul ei de muncă, aşezată la o măsuţă, în spate, cu bustul ei foarte slab fără urmă de sâni, gâtul subţire, chipul emaciat. Nu ştiu ce făcea exact, dar era acolo, activă, dincolo de uşa din sticlă, ţintuită între capul aplecat al tatălui şi capul aplecat al fratelui, fără cărţi, fără lecţii, fără teme. Uneori mă opream să privesc în vitrină cutiile din cromatină, pantofii vechi cu tălpi noi, pe cei noi puşi într-o formă care dilata pielea şi îi lărgea făcându-i mai

comozi, ca şi cum aş fi fost o clientă şi m-ar fi interesat marfa. Mă îndepărtam numai, şi fără voia mea, când ea mă vedea şi mă saluta şi eu îi răspundeam la salut şi ea se concentra din nou asupra muncii. Dar, adesea, era Rino cel care mă vedea primul şi se strâmba caraghios ca să mă facă să râd. Ruşinată, fugeam de acolo fără să aştept privirea Lilei.

Într-o duminică, m-am pomenit vorbind cu pasiune despre pantofi cu Carmela Peluso. Ea cumpăra *Sogno* şi devora romane ilustrate. La început mi s-a părut o pierdere de vreme, apoi am început să arunc şi eu o privire şi acum citeam împreună, în părculeţ, şi comentam poveştile şi replicile personajelor, scrise cu litere albe pe fond negru. Carmela, mai mult decât mine, era înclinată să treacă, fără continuitate, de la comentarii referitoare la poveştile de dragoste inventate la comentarii referitoare la povestea ei de dragoste reală, cea pentru Alfonso. Eu, ca să nu fiu mai prejos, odată i-am spus de fiul farmacistului, Gino, am susţinut că mă iubea. N-a crezut. Fiul farmacistului, în ochii ei, era un fel de prinţ inaccesibil, viitor moştenitor al farmaciei, un domn care nu s-ar fi căsătorit niciodată cu fiica unui portar şi atunci am fost cât pe ce să-i spun despre momentul în care îmi ceruse să-i arăt sânii şi eu o făcusem şi câştigasem zece lire. Dar ţineam amândouă revista *Sogno* deschisă pe genunchi şi privirea mi-a căzut pe pantofii superbi cu toc ai uneia dintre actriţe. Mi s-a părut un subiect de mare efect, mai mult decât povestea cu mamelele, şi n-am putut rezista, am început să le laud şi să-i laud pe cei care-i făcuseră atât de frumoşi şi să-mi închipui că dacă am fi purtat astfel de pantofi, nici Gino, nici Alfonso nu ne-ar fi rezistat. Dar cu cât vorbeam, cu atât îmi dădeam seama, stânjenită, că încercam să-mi însuşesc noua pasiune a Lilei. Carmela m-a ascultat distrată, apoi a spus că trebuia să plece. Nu prea-i păsa de încălţăminte şi cizmari. Spre

deosebire de mine, ea, deşi imitând comportamentul Lilei, se agăţa bine de singurele lucruri care o atrăgeau: romanele ilustrate, iubirea.

5.

Toată perioada aceea a decurs aşa. A trebuit să recunosc repede că lucrurile pe care le făceam eu singură nu reuşeau să-mi facă inima să bată, numai ce atingea în treacăt Lila devenea important. Dar dacă ea se îndepărta, dacă vocea ei se îndepărta de lucruri, acestea se pătau, se umpleau de praf. Şcoala medie, latina, profesorii, cărţile, limba cărţilor mi s-au părut categoric mai puţin sugestive decât finisajul unui pantof şi asta m-a deprimat.

Dar, într-o duminică, s-a schimbat totul din nou. Ne duseserăm, Carmela, Lila şi eu, la catehism, trebuia să ne pregătim pentru prima comuniune. La ieşire, Lila a spus că avea treabă şi a plecat. Dar am văzut că nu se îndrepta spre casă: spre marea mea surpriză, a intrat în clădirea şcolii primare.

Am pornit împreună cu Carmela, dar pentru că mă plictiseam, la un moment dat am salutat-o, am înconjurat blocul şi m-am întors. Duminica, şcolile erau închise, cum intrase oare Lila în clădire? M-am aventurat foarte şovăitoare dincolo de uşa de la intrare, în hol. Nu mă mai dusesem niciodată în fosta mea şcoală şi am simţit o emoţie puternică, i-am recunoscut mirosul, căruia i-a urmat o senzaţie de tihnă, o conştiinţă de sine pe care n-o mai aveam. M-am strecurat pe singura uşă deschisă de la parter. Era o sală mare, luminată de neoane, pereţii erau acoperiţi cu rafturi pline de cărţi vechi. Am numărat vreo zece adulţi, numeroşi copii şi adolescenţi. Luau cărţi, le răsfoiau, le puneau la loc, alegeau una. Apoi se aşezau la rând în faţa unei mese în spatele căreia stătea un vechi duşman al învăţătoarei Oliviero, învăţătorul Ferraro, slab, cu părul alb pieptănat în sus. Ferraro

analiza textul ales, însemna ceva în registru şi persoanele ieşeau de acolo cu una sau mai multe cărţi.
Am privit în jur: Lila nu era, poate că plecase deja. Ce făcea, nu mai mergea la şcoală, o pasionau pantofii şi pantofii uzaţi şi totuşi, fără să-mi spună nimic, venea să ia cărţi din locul acela? Îi plăcea spaţiul acela? De ce nu mă invita s-o însoţesc? De ce mă lăsase cu Carmela? De ce-mi vorbea despre cum se şmirgheluiau tălpile şi nu despre ce citea?
M-am enervat, am şters-o de acolo.
O vreme, timpul petrecut la şcoală mi s-a părut mai nesemnificativ ca de obicei. Apoi am fost absorbită de mulţimea de teme şi de examene de sfârşit de an, mă temeam de note proaste, învăţam neglijent, dar mult. Şi, în plus, mă presau alte griji.
Mama mi-a spus că eram indecentă cu tot pieptul acela care-mi apăruse şi m-a dus să cumpărăm un sutien. Era mai lipsită de tact ca de obicei. Părea că se ruşinează de faptul că am sâni, că-mi venise sorocul. Instrucţiunile aspre pe care mi le dădea erau rapide şi insuficiente, abia mormăite. Nu apucam să-i pun o întrebare, că-mi şi întorcea spatele şi se îndepărta cu mersul ei strâmb.
Cu sutienul, pieptul a devenit şi mai vizibil. În ultimele luni de şcoală am fost hărţuită de băieţi şi am înţeles repede de ce. Gino şi colegul lui răspândiseră zvonul că arătam fără probleme cum eram făcută şi, din când în când, apărea câte unul care îmi cerea să repet spectacolul. O ştergeam, îmi apăsam pieptul ţinându-mi peste el braţele încrucişate, mă simţeam în mod misterios vinovată şi singură cu vina mea. Băieţii insistau, şi pe stradă, şi în curte. Râdeau, îşi băteau joc de mine. Am încercat să-i resping o dată sau de două ori comportându-mă ca Lila, dar nu mi-a ieşit bine şi atunci n-am rezistat şi am izbucnit în plâns. De teamă că mă sâcâie, m-am izolat în casă. Învăţam foarte mult, ieşeam acum doar ca să mă duc, foarte în silă, la şcoală.

Într-o dimineaţă de mai, Gino a venit după mine şi m-a întrebat, lipsit de aroganţă, dacă voiam să ne logodim. I-am spus nu, de ciudă, de răzbunare, de ruşine, mândră, totuşi, că fiul farmacistului mă vrea. A doua zi m-a întrebat din nou şi a continuat să mă întrebe până în iunie, când, cu o mică întârziere din cauza vieţii complicate a părinţilor noştri, am făcut prima comuniune în rochie albă ca de mirese.
Astfel îmbrăcate, am zăbovit pe treptele din faţa bisericii păcătuind numaidecât vorbind despre iubire. Carmelei nu-i venea să creadă că-l refuzasem pe fiul farmacistului şi i-a spus Lilei. Ea, uimindu-mă, în loc să se care cu aerul cuiva care spune: cui îi pasă, a fost interesată de chestiune. Am vorbit toate trei.
— De ce îi spui nu? m-a întrebat Lila în dialect.
Am răspuns, pe neaşteptate, în italiană, ca s-o impresionez, ca s-o fac să înţeleagă că, deşi îmi petreceam timpul vorbind despre logodnici, nu trebuia să fiu tratată precum Carmela:
— Pentru că nu sunt sigură de sentimentele mele.
Era o propoziţie pe care o învăţasem citind *Sogno* şi Lila mi s-a părut impresionată.
Am început, ca şi cum ar fi fost unul dintre concursurile de la şcoala primară, o conversaţie în limbajul desenelor animate şi al cărţilor, lucru care a redus-o pe Carmela la o simplă ascultătoare. Momentele acelea mi-au înflăcărat sufletul şi mintea: eu şi ea cu toate cuvintele acelea atent imaginate. La şcoala medie nu se întâmpla nimic asemănător, nici cu colegii, nici cu profesorii; a fost foarte frumos. Încetul cu încetul, Lila m-a convins că în iubire obţii puţină încredere doar supunându-l la probe foarte dure pe pretendentul tău. Şi apoi, revenind brusc la dialect, m-a sfătuit, da, să mă logodesc cu Gino, dar cu condiţia ca toată vara el să accepte să cumpere îngheţată pentru mine, ea şi Carmela.
— Dacă nu acceptă, înseamnă că nu e iubire adevărată.

Am făcut aşa cum mi-a spus, şi Gino a dispărut. Nu era iubire adevărată, deci, şi totuşi n-am suferit. Schimbul cu Lila îmi oferise o plăcere atât de intensă, că am plănuit să mă dedic ei în totalitate, mai ales vara, când aş fi avut mai mult timp liber. Până una-alta, voiam ca acea conversaţie să devină modelul tuturor întâlnirilor noastre viitoare.
Mă simţisem din nou bună, ca şi cum m-ar fi izbit ceva în cap, făcând să irupă imagini şi cuvinte.
Însă episodul acela n-a avut urmarea pe care o aşteptam. În loc să reconsolideze relaţia dintre mine şi Lila şi s-o facă exclusivă, a adunat în jurul ei multe alte fetişcane.
Conversaţia, sfatul pe care mi-l dăduse, efectul lui o impresionaseră atât de mult pe Carmela Peluso, că a ajuns să le povestească tuturor. Rezultatul a fost că fata cârpaciului, care nu avea sâni, nici menstruaţie şi niciun curtezan, a devenit, în decursul a câteva zile, cea mai autorizată sfătuitoare în problemele sufleteşti. Iar ea, din nou, uimindu-mă, a acceptat rolul acela. Dacă nu era ocupată acasă sau la atelier, o vedeam vorbind când cu una, când cu alta. Treceam pe lângă ea, o salutam, dar era atât de concentrată, că nu mă auzea. Interceptam mereu fraze care mi se păreau foarte frumoase şi sufeream din cauza asta.

6.

Au fost zile dezolante, la capătul cărora m-a năpădit o umilinţă pe care ar fi trebuit s-o prevăd şi pe care, în schimb, mă prefăcusem că n-o iau în considerare: Alfonso Carracci a fost promovat cu media opt, Gigliola Spagnuolo a fost promovată cu media şapte şi eu am avut numai şase şi patru la latină. Am fost amânată pentru septembrie doar la materia aceea.
De data asta a fost chiar tata care a spus că era inutil să continuu. Manualele costaseră deja mult. Dicţionarul de latină, Campanini şi Carboni, deşi cumpărat la mâna a

doua, fusese o cheltuială mare. Nu erau bani să mă trimită la meditaţii în timpul verii.
Dar, mai ales, era deja evident că nu eram bună: fiul mic al lui don Achille reuşise şi eu nu, fiica lui Spagnuolo, cofetarul, reuşise şi eu nu: trebuia să mă resemnez.
Am plâns zi şi noapte, m-am urâţit intenţionat ca să mă pedepsesc. Eram prima născută, după mine erau doi băieţi şi o altă fată, mica Elisa: Peppe şi Gianni, cei doi băieţi, veneau pe rând să mă consoleze, uneori aducându-mi nişte fructe, alteori rugându-mă să mă joc cu ei. Dar eu mă simţeam la fel de singură, cu un destin urât, şi nu reuşeam să mă liniştesc. Apoi, într-o după-amiază, am auzit-o pe mama venind în spatele meu. A vorbit în dialect, cu obişnuitul ei ton aspru:
— Nu putem să-ţi plătim lecţiile, dar poţi încerca să înveţi singură şi să vezi dacă treci examenul.
Am privit-o nesigură. Era tot aceeaşi: părul decolorat, ochiul strabic, nasul mare, corpul greoi. A adăugat:
— Nu scrie nicăieri că nu poţi reuşi.
N-a zis altceva sau, cel puţin, asta îmi amintesc. De-a doua zi am început să învăţ, impunându-mi să nu mă duc deloc în curte sau în părculeţ.
Dar, într-o dimineaţă, m-am auzit strigată din stradă. Era Lila, care, de când terminaserăm şcoala primară, îşi pierduse complet obiceiul acela.
— Lenù, striga.
Am apărut la fereastră.
— Trebuie să-ţi spun ceva.
— Ce?
— Coboară.
Am coborât în silă, mă enerva să-i spun că fusesem lăsată corijentă. Am colindat puţin prin curte, în soare. Am întrebat fără niciun chef ce mai era nou în materie de logodne. Îmi amintesc că am întrebat-o explicit dacă evoluaseră lucrurile între Carmela şi Alfonso.
— Ce să evolueze?

— Ea îl iubeşte.
A mijit ochii. Când făcea aşa, serioasă, fără să zâmbească, ca şi cum crăpătura lăsată pupilelor îi permitea să vadă mai intens, îmi amintea de păsările răpitoare pe care le văzusem în filmele de la cinematograful din parohie. Dar atunci mi s-a părut că identificase ceva care o înfuria şi totodată o speria.
— Nu ţi-a zis nimic de tatăl ei? m-a întrebat.
— Că e nevinovat.
— Şi cine ar fi asasinul?
— Unul jumătate mascul şi jumătate femelă care stă ascuns în canale de unde iese ca şoarecii.
— Atunci e adevărat, a spus, pe neaşteptate aproape suferind, şi a adăugat că şi Carmela lua de bun tot ce spunea ea, că toate făceau aşa în curte. Nu vreau să mai vorbesc, nu vreau să vorbesc cu nimeni, a bombănit încruntată şi am simţit că n-o spune cu dispreţ, că influenţa pe care o exercita asupra noastră n-o făcea mândră, astfel că, o vreme, n-am înţeles: eu, în locul ei, aş fi fost foarte mândră, dar în ea nu era nicio mândrie, ci un fel de suferinţă amestecată cu teama responsabilităţii.
— E frumos, am spus în şoaptă, să vorbeşti cu alţii.
— Da, dar numai dacă atunci când vorbeşti, e cineva care răspunde.
Am simţit că mi se umple inima de bucurie. Ce rugăminte era în fraza aceea frumoasă? Îmi spunea că voia să vorbească doar cu mine fiindcă nu luam de bun tot ce-i ieşea pe gură, ci îi răspundeam? Îmi spunea că doar eu ştiam să ţin pasul cu lucrurile care-i treceau prin minte?
Da. Şi mi-o spunea pe un ton stins, pe care nu i-l ştiam, deşi, ca de obicei, aspru. I-am sugerat, mi-a povestit ea, că fiica asasinului s-ar îndrăgosti de fiul victimei într-un roman sau într-un film. Exista o posibilitate: ca să devină un fapt adevărat, ar fi trebuit să se nască o iubire

adevărată. Dar Carmela nu pricepuse şi chiar a doua zi le spusese tuturor că se îndrăgostise de Alfonso; o minciună ca să-şi dea aere în ochii celorlalte, dar care cine ştie ce consecinţe ar fi putut avea. Am vorbit despre asta. Aveam doisprezece ani, dar am umblat mult pe străzile fierbinţi din cartier, prin praf şi printre muştele care lăsau în urmă camioanele vechi în trecere, ca două bătrânele care trag concluzia vieţilor lor pline de dezamăgiri şi stau lipite una de cealaltă. Nimeni nu ne înţelegea, numai noi două – mă gândeam – ne înţelegeam. Noi, împreună, numai noi ştiam cum apăsarea simţită dintotdeauna peste cartier, adică de când ne puteam aminti, se însenina măcar puţin dacă Peluso, fostul tâmplar, nu înfipsese cuţitul în gâtul lui don Achille, dacă cel care o făcuse fusese locuitorul din canale, dacă fiica asasinului se căsătorea cu fiul victimei. Lucrurile, persoanele, blocurile, străzile aveau ceva insuportabil care devenea acceptabil doar reinventând totul ca într-un joc. Esenţial însă era să ştii să te joci, iar eu şi ea, numai eu şi ea, ştiam s-o facem.
M-a întrebat la un moment dat, fără o legătură evidentă, ci ca şi cum toate acele discuţii nu puteau duce decât la întrebarea aceea:
— Suntem încă prietene?
— Da.
— Atunci îmi faci o favoare?
Aş fi făcut orice pentru ea în dimineaţa aceea de reapropiere: aş fi fugit de acasă, aş fi părăsit cartierul, aş fi dormit în case de la ţară, m-aş fi hrănit cu rădăcini, aş fi coborât în canale, nu m-aş fi întors înapoi nici dacă era frig, nici dacă ploua. Dar mi s-a părut un fleac ce m-a rugat şi pe moment m-a decepţionat. Voia pur şi simplu să ne vedem o dată pe zi, în părculeţ, şi numai pentru o oră, înainte de cină, şi să aduc cărţile de latină.
— Nu te voi deranja, a spus.
Ştia deja că fusesem lăsată corijentă şi voia să înveţe

împreună cu mine.

7.

În anii aceia de şcoală medie multe lucruri s-au schimbat sub ochii noştri, dar zi după zi, astfel că nu ni s-au părut nişte schimbări autentice.

Cafeneaua Solara s-a extins, a devenit o cofetărie foarte bine aprovizionată – al cărei cofetar priceput era tatăl Gigliolei Spagnuolo – care duminica se umplea de bărbaţi tineri şi bătrâni care cumpărau prăjituri pentru familiile lor. Cei doi fii ai lui Silvio Solara, Marcello, care avea în jur de douăzeci de ani, şi Michele, doar puţin mai mic, şi-au cumpărat un Fiat 1100 alb cu albastru şi duminica se făleau mergând în sus şi-n jos pe străzile din cartier.

Fosta tâmplărie a lui Peluso, transformată în mezelărie, odată intrată pe mâinile lui don Achille, s-a umplut cu lucruri bune care au ocupat şi puţin din trotuar. Când treceai prin faţa ei, simţeai un miros de condimente, de măsline, de mezeluri, de pâine proaspătă, de jumări şi osânză care-ţi stârnea foamea. Moartea lui don Achille îndepărtase încet umbra lui ameninţătoare de locul acela şi de întreaga familie.

Văduva, *donna* Maria, se comporta foarte cordial şi acum gestiona magazinul ea personal, împreună cu Pinuccia, fiica ei de cincisprezece ani, şi Stefano, care nu mai era băieţelul furios care încercase să-i smulgă Lilei limba, ci devenise calm, avea o privire fermecătoare şi un zâmbet blând. Numărul clienţilor crescuse mult. Mama mă trimitea acolo să fac cumpărăturile şi tata nu se opunea, asta şi pentru că, atunci când nu aveam bani, Stefano nota totul într-un carneţel şi plăteam la sfârşitul lunii.

Assunta, care vindea fructe şi legume pe străzi împreună cu soţul ei, Nicola, fusese nevoită să se retragă din cauza unei dureri urâte de spate şi, după câteva luni, o pneumonie aproape că-i ucisese bărbatul.

Oricum, acele două ghinioane se dovediseră a fi un bine. Acum, cel care mergea în fiecare dimineaţă pe străzile din cartier cu căruţa trasă de cal, vara şi iarna, pe ploaie sau pe soare, era fiul cel mare, Enzo, care nu mai avea aproape nimic din copilul care trăgea cu pietre în noi, devenise un tânăr voinic, cu un aer sănătos şi puternic, părul blond ciufulit, ochi albaştri, o voce groasă cu care îşi lăuda marfa. Băiatul avea cele mai bune produse şi transmitea, doar prin gesturi, o disponibilitate onestă şi de încredere când îşi servea clientele. Mânuia cântarul cu mare dibăcie. Îmi plăcea mult viteza cu care plimba greutatea de-a lungul ţevii până când găsea echilibrul corect şi apoi gata, după un zgomot de fier care alunecă pe fier, înfăşura cartofii sau fructele în hârtie şi alerga să le pună în coşul doamnei Spagnuolo sau al Melinei sau al mamei mele.
În tot cartierul apăreau iniţiative. La mercerie, unde Carmela Peluso începuse de puţină vreme să lucreze ca vânzătoare, pe neaşteptate se asociase o tânără croitoreasă şi magazinul se mărise, aspira să se transforme într-o croitorie ambiţioasă pentru doamne. Atelierul mecanic unde lucra fiul Melinei, Antonio, graţie fiului bătrânului proprietar Gentile Gorresio, încerca să devină o făbricuţă de biciclete cu motor. În fine, totul tremura uşor, se arcuia voind parcă să-şi modifice trăsăturile, să nu fie recunoscut în urile acumulate, în tensiuni, în urâţenii şi să expună, în schimb, o faţă nouă. În vreme ce eu şi Lila învăţam latină în părculeţ, chiar şi spaţiul banal care ne înconjura, cişmeaua, tufişul, o groapă lângă stradă, s-a schimbat. Era un miros constant de smoală, răsuna compactorul aburind care înainta încet peste stratul aşternut, muncitori la bustul gol sau în maiou asfaltau străzile şi şoseaua. S-au schimbat şi culorile. Fratele cel mare al Carmelei, Pasquale, a fost angajat să meargă să taie plantele de lângă linia ferată. Cât a tăiat, am auzit

zgomotul distrugerii zile în şir: plantele fremătau, emanau un miros de lemn proaspăt şi verdeaţă, străbăteau văzduhul, loveau pământul după un lung foşnet care părea un suspin, iar el şi alţii tăiau cu fierăstrăul, spărgeau, smulgeau rădăcini care emanau un miros de subteran. Pata verde a dispărut şi în locul ei a apărut o esplanadă gălbuie. Pasquale găsise locul acela de muncă printr-un noroc. Cu puţin timp în urmă, un prieten îi spusese că veniseră unii la cafeneaua Solara în căutare de tineri care să meargă să taie noaptea copacii dintr-o piaţă din centrul oraşului. El – deşi Silvio Solara şi fiii lui nu-i plăceau era în barul acela care-l ruinase pe tatăl lui –, pentru că trebuia să-şi întreţină familia, se dusese. Se întorsese foarte obosit, în zori, cu nările pline de mirosul lemnului, al frunzelor torturate şi al mării. Apoi, dintr-una în alta, fusese chemat din nou pentru astfel de munci. Şi acum stătea pe şantierul de lângă linia ferată şi noi îl vedeam uneori căţărat pe schelele clădirilor noi care înălţau stâlpi etaj după etaj sau cu pălăria făcută din ziar, în soare, mâncând pâine cu cârnaţi şi rapiţă sălbatică în timpul pauzei de prânz.
Lila se enerva dacă mă uitam la Pasquale şi-mi distrăgeam atenţia. A fost repede limpede, spre marea mea uimire, că ştia deja multă latină. Declinările, de exemplu, le ştia pe toate şi, de asemenea, verbele. Am întrebat-o prudent cum era posibil, şi ea, cu uitătura ei rea de fetiţă care nu vrea să piardă vremea, a recunoscut că, deja când mersesem în clasa întâi de la şcoala medie, împrumutase o gramatică de la bibliotecă, cea administrată de învăţătorul Ferraro, şi o studiase din curiozitate. Biblioteca era pentru ea o mare resursă. Tot pălăvrăgind, mi-a arătat mândră toate legitimaţiile pe care le avea, patru: una a ei, una pe numele lui Rino, una pe al tatălui şi una pe al mamei. Cu fiecare lua câte o carte împrumut, astfel încât să aibă patru deodată. Le

devora, şi duminica următoare le ducea înapoi şi lua alte patru.
N-am întrebat-o niciodată ce cărţi citise şi ce cărţi citeşte, n-a fost timp, trebuia să învăţăm. Mă asculta şi se enerva dacă nu ştiam. Odată mi-a dat o palmă peste braţ, puternică, cu mâinile ei lungi şi slabe, şi nu şi-a cerut scuze, dimpotrivă, mi-a spus că dacă mai greşeam o dată, o să mă lovească din nou şi mai tare. Era încântată de dicţionarul de latină, atât de mare, multe şi multe pagini, greu, nu văzuse niciodată unul. Căuta tot timpul cuvinte în el, nu doar pe cele prezente în exerciţii, ci şi pe toate cele care-i veneau în minte. Stabilea temele pe tonul învăţat de la învăţătoarea noastră Oliviero. Mă obliga să traduc treizeci de fraze pe zi, douăzeci din latină în italiană şi zece din italiană în latină. Le traducea şi ea, mult mai repede decât mine. La sfârşitul verii, când examenul era aproape, după ce observase sceptică cum căutam în dicţionar cuvintele pe care nu le ştiam, în aceeaşi ordine în care le găseam aşezate în fraza de tradus şi îmi notam semnificaţiile principale şi abia atunci mă străduiam să înţeleg sensul, a spus circumspect:
— Ţi-a spus profesoara să faci aşa?
Profesoara nu spunea niciodată nimic, dădea exerciţiile doar. Eu mă descurcam în felul acela.
A tăcut puţin, apoi m-a sfătuit:
— Citeşte mai întâi fraza în latină, apoi vezi unde e verbul. În funcţie de persoana verbului, înţelegi care e subiectul. Odată găsit subiectul, cauţi complementele: complementul direct dacă verbul e tranzitiv sau, dacă nu, alte complemente. Încearcă aşa.
Am încercat. A traduce, pe neaşteptate, mi s-a părut uşor. În septembrie m-am dus la examen, la scris n-am avut nicio greşeală şi la oral am ştiut să răspund la toate întrebările.
— Cine ţi-a dat lecţii? a întrebat profesoara, puţin

încruntată.
— O prietenă de-a mea.
— Studentă?
Nu ştiam ce înseamnă. Am răspuns da.
Lila mă aştepta afară, la umbră. Când am ieşit, am îmbrăţişat-o, i-am spus că făcusem foarte bine şi am întrebat-o dacă voia să învăţăm împreună tot anul următor.
Pentru că ea fusese prima care îmi propusese să ne întâlnim doar ca să studiem, s-o invit să continuăm mi s-a părut un mod frumos de a-i comunica bucuria şi recunoştinţa mea. S-a retras cu un gest aproape de enervare. A spus că doar voia să înţeleagă ce era latina pe care o studiau cei buni.
— Şi atunci?
— Am înţeles, gata.
— Nu-ţi place?
— Ba da. O să iau nişte cărţi de la bibliotecă.
— În latină?
— Da.
— Dar mai e încă mult de învăţat.
— Învaţă tu şi pentru mine, şi dacă dau peste dificultăţi, mă ajuţi. Eu acum am ceva de făcut cu fratele meu.
— Ce?
— Îţi arăt mai încolo.

8.

A reînceput şcoala şi am fost bună dintr-odată la toate materiile. Abia aşteptam ca Lila să-mi ceară s-o ajut la latină sau la altceva şi, de aceea, cred, nu învăţam atât pentru şcoală, cât pentru ea. Am ajuns să fiu prima din clasă, nici în şcoala primară nu fusesem atât de bună.
În anul acela mi s-a părut că cresc precum aluatul pentru pizza. M-am împlinit tot mai mult la piept, coapse şi fund. Într-o duminică în care mă duceam în părculeţ, unde aveam întâlnire cu Gigliola Spagnuolo, s-au apropiat de mine fraţii Solara în Fiatul 1100.

Marcello, cel mai mare, era la volan, Michele, cel mai mic, stătea lângă el. Erau amândoi frumoşi, cu părul foarte negru şi lucios, un zâmbet alb. Dar îmi plăcea cel mai mult Marcello, semăna cu Hector, aşa cum era reprezentat în exemplarul de la şcoală al *Iliadei*. M-au însoţit tot drumul, eu pe trotuar şi ei într-o parte, în maşină.
— Ai mers vreodată cu maşina?
— Nu.
— Urcă, facem o tură.
— Tatăl meu nu vrea.
— Iar noi nu-i spunem. Când ţi se mai întâmplă să urci într-o maşină ca asta?
Niciodată, m-am gândit eu. Dar între timp am zis nu şi am continuat să spun nu până în părculeţ, când maşina a accelerat şi a dispărut fulgerător dincolo de blocurile în construcţie. Am spus nu pentru că dacă tata ar fi aflat că eu m-am urcat în maşina aceea, chiar dacă era un om bun şi drăguţ, chiar dacă mă iubea foarte mult, m-ar fi omorât în bătaie imediat, în timp ce, în paralel, cei doi fraţiori ai mei Peppe şi Gianni, deşi mici ca vârstă, s-ar fi simţit obligaţi, acum şi în anii următori, să încerce să-i omoare pe fraţii Solara. Nu erau reguli scrise, se ştia că era aşa şi gata. Şi fraţii Solara o ştiau, totuşi e adevărat că fuseseră politicoşi, se limitaseră doar la a mă invita să urc în maşină.
Nu la fel au fost, după o vreme, cu Ada, fiica cea mare a Melinei Capuccio, adică văduva nebună care făcuse scandal când se mutase familia Sarratore. Ada avea paisprezece ani. Duminica, pe ascuns faţă de mama ei, îşi dădea cu ruj şi, cu picioarele ei lungi şi drepte, cu sânii mai mari decât ai mei, părea mare şi frumoasă. Fraţii Solara i-au vorbit vulgar, Michele a ajuns s-o prindă de braţ, să deschidă portiera maşinii şi s-o tragă înăuntru. După o oră au adus-o înapoi în acelaşi loc, iar Ada pe de o parte era furioasă, pe de alta râdea.

Dar printre cei care au văzut-o trasă cu forţa în maşină a fost cineva care i-a spus lui Antonio, fratele mai mare al Adei care era mecanic în atelierul lui Gorresio. Antonio era muncitor, disciplinat, foarte timid, în mod vizibil rănit atât de moartea prematură a tatălui, cât şi de dezechilibrele mamei. Fără să spună un cuvânt prietenilor şi rudelor, s-a dus în faţa cafenelei Solara să-i aştepte pe Marcello şi Michele şi, când cei doi fraţi au apărut, i-a întâmpinat cu pumni şi picioare fără nicio introducere. Câteva minute s-a descurcat bine, dar apoi au ieşit Solara tatăl şi unul din cei doi barmani. Amândoi l-au snopit în bătaie pe Antonio şi niciun trecător, niciun client n-au intervenit ca să-l ajute.
Noi, fetele, ne-am împărţit în legătură cu acest episod. Gigliola Spagnuolo şi Carmela Peluso au fost de partea fraţilor Solara, dar numai pentru că erau frumoşi şi aveau un Fiat 1100. Eu am ezitat. În prezenţa celor două prietene ale mele înclinam spre fraţii Solara şi ne întreceam să vedem cine îi adora mai mult, dat fiind că într-adevăr erau foarte frumoşi şi ne era imposibil să nu ne închipuim ce figură am fi făcut stând lângă unul dintre ei în maşină. Dar simţeam şi că se comportaseră foarte rău cu Ada şi că Antonio, chiar dacă nu era o frumuseţe, chiar dacă nu era musculos ca ei care mergeau la sală în fiecare zi să ridice greutăţi, avusese curaj să-i înfrunte. De aceea, în prezenţa Lilei, care exprima fără echivoc opinia pe care o aveam şi eu, înaintam şi eu nişte rezerve.
O dată discuţia a devenit atât de aprinsă, că Lila, poate pentru că nu era dezvoltată ca noi şi nu cunoştea plăcerea-spaimă de a fi privită de fraţii Solara, s-a făcut mai palidă ca de obicei şi a spus că, dacă i s-ar fi întâmplat ce i se întâmplase Adei, ca să evite buclucul în care ar fi putut intra tatăl şi fratele ei, Rino, ar fi avut ea grijă personal de cei doi.— Oricum, Marcello şi Michele la tine nici măcar nu se uită, a spus Gigliola Spagnuolo

şi noi am crezut că Lila se va enerva. În schimb, a răspuns serioasă:
— Cu atât mai bine.
Era plăpândă ca întotdeauna, dar încordată toată. Îi priveam mâinile uimită: în puţin timp îi deveniseră ca ale lui Rino, ca ale tatălui ei, cu pielea buricelor gălbuie şi groasă. Chiar dacă n-o obliga nimeni – nu aceea era datoria ei în atelier –, începuse să facă mici munci, pregătea firul, descosea, lipea, chiar făcea tiv, iar acum mânuia instrumentele lui Fernando aproape ca fratele ei. Iată de ce, în anul acela, nu m-a întrebat nimic despre latină. La un moment dat însă, mi-a povestit planul pe care-l avea în minte, ceva care nu avea nimic de-a face cu cărţile: încerca să-şi convingă tatăl să înceapă să fabrice pantofi noi. Dar Fernando nici nu voia să audă. „Să faci pantofi manual", îi spunea, „e o artă fără viitor: astăzi există maşini şi maşinile costă bani, iar banii ori sunt la bancă, ori la cămătari, nu în buzunarele familiei Cerullo." Atunci ea insista, îl copleşea cu laude sincere: „Cum ştii tu să faci pantofi, tată, nu ştie nimeni să-i facă". Şi el răspundea că, deşi era adevărat, deja totul se producea în fabrici, în serie, cu costuri scăzute, şi pentru că muncise în fabrici, ştia bine ce porcării ajungeau pe piaţă; dar nu prea aveai ce să faci, oamenii, când aveau nevoie de încălţăminte nouă, nu se mai duceau la cizmarul din cartier, se duceau în magazinele de pe Rettifilo, aşa că, voind să faci perfect produsul artizanal, nu-l vindeai, iroseai bani şi efort, şi în cele din urmă te ruinai.
Lila nu se lăsase convinsă şi, ca de obicei, îl trăsese pe Rino de partea ei. Fratele ei mai întâi trecuse de partea tatălui, enervat de faptul că ea se bagă unde nu mai era o chestiune de cărţi, ci de efort, iar aici expertul era el. Apoi, încet, încet, se lăsase vrăjit şi acum se certa cu Fernando o zi da, una ba, repetând ce-i băgase ea în cap.

— Să facem măcar o încercare.
— Nu.
— Ai văzut maşina pe care o au fraţii Solara, ai văzut ce bine merge mezelăria familiei Carracci?
— Am văzut că vânzătoarea de la mercerie care voia să deschidă croitoria a renunţat şi am văzut că Gorresio, din prostia fiului, s-a întins mai mult decât îi era plapuma cu atelierul mecanic.
— Dar familia Solara se extinde tot mai mult.
— Vezi-ţi de ale tale şi lasă în pace familia Solara.
— Lângă calea ferată se construieşte noul cartier.
— Puţin îmi pasă.
— Tată, oamenii câştigă şi vor să cheltuiască.
— Oamenii cheltuie pe mâncare pentru că trebuie să mănânce în fiecare zi. În schimb, încălţămintea, în primul rând, nu se mănâncă şi, în al doilea rând, când se strică, o duci la reparat şi poate să te ţină douăzeci de ani. Munca noastră, în ce priveşte situaţia prezentă, e să reparăm încălţămintea şi atât.
Îmi plăcea cum băiatul acela, întotdeauna amabil cu mine, dar capabil de duritǎţi care îl speriau puţin şi pe tatăl lui, îşi susţinea mereu, în orice împrejurare, sora. O invidiam pe Lila pentru fratele ei atât de puternic şi uneori mă gândeam că adevărata diferenţă dintre mine şi ea era că eu aveam doar fraţi mici, deci pe nimeni care să aibă forţa de a mă încuraja şi susţine împotriva mamei mele, eliberându-mă cumva, în timp ce Lila putea conta pe Rino, care era capabil s-o apere împotriva oricui, orice lucru i-ar fi trecut prin minte. Acestea fiind spuse, eu credeam că Fernando are dreptate, mă simţeam de partea lui. Şi, discutând cu Lila, am descoperit că şi ea credea asta.
Odată mi-a arătat desenele pantofilor pe care voia să-i realizeze împreună cu fratele ei, atât pentru bărbaţi, cât şi pentru femei. Erau desene foarte frumoase, făcute pe foi cu pătrăţele, bogate în detalii colorate cu precizie, ca

şi cum ar fi avut posibilitatea să studieze pantofi de felul acela de aproape, în vreo lume paralelă cu a noastră, şi apoi îi fixase pe hârtie. În realitate, îi inventase ea în întregime şi în fiecare detaliu, cum făcea la şcoala primară când desena prinţese, aşa încât, deşi erau pantofi foarte comuni, nu semănau cu cei pe care-i vedeai prin cartier şi nici măcar cu ai actriţelor din romanele ilustrate.
— Îţi plac?
— Sunt foarte eleganţi.
— Rino zice că sunt foarte dificili.
— Dar ştie să-i facă?
— Jură că da.
— Şi tatăl tău?
— El sigur poate.
— Atunci faceţi-i.
— Tata nu vrea să-i facă.
— De ce?
— A zis că una este joaca mea, dar el şi Rino nu pot pierde timp cu mine.
— Ce înseamnă asta?
— Înseamnă că pentru a face cu adevărat lucrurile aşa cum trebuie e nevoie de timp şi bani.
A fost pe punctul de a-mi arăta şi socotelile pe care le făcuse, pe ascuns faţă de Rino, ca să înţeleagă câţi bani erau cu adevărat necesari ca să-i realizeze. Apoi s-a oprit, a împăturit foile neîndemânatică şi mi-a spus că era inutil să piardă timp: tatăl ei avea dreptate.
— Şi atunci?
— Trebuie să încercăm oricum.
— Fernando se va înfuria.
— Dacă nu încerci, nu schimbi nimic.
Ce trebuia să schimbe, după ea, era tot acelaşi lucru: din sărace trebuia să devenim bogate, de la a nu avea nimic trebuia să ajungem în punctul de a avea totul. Am încercat să fac aluzie la vechiul proiect cu scrisul de

romane cum făcuse autoarea cărţii *Micuţele doamne*. Încremenisem acolo, ţineam la asta. Învăţam latină special şi, în fond, eram convinsă că ea lua atâtea cărţi de la biblioteca învăţătorului Ferraro numai pentru că, deşi nu mai mergea la şcoală, deşi acum era obsedată de pantofi, voia oricum să scrie un roman împreună cu mine şi să câştige foarte mult. În schimb, a ridicat din umeri în felul ei nepăsător, readaptase noilor condiţii *Micuţele doamne*.

— Acum, mi-a explicat, ca să devenim cu adevărat bogate, e nevoie de o activitate economică.

Aşa că se gândea să înceapă cu o singură pereche de pantofi, doar ca să-i demonstreze tatălui ei cât erau de frumoşi şi de comozi; apoi, odată convins Fernando, trebuia lansată producţia: două perechi de pantofi azi, patru mâine, treizeci într-o lună, patru sute într-un an, ca să ajungă, în puţin timp, să înfiinţeze, ea, tatăl, Rino, mama şi ceilalţi fraţi, o fabrică de încălţăminte dotată cu maşini şi cel puţin cincizeci de muncitori: fabrica de încălţăminte Cerullo.

— O fabrică de pantofi?

— Da.

Mi-a vorbit despre asta cu multă convingere, cum numai ea ştia să facă, cu fraze în italiană care-mi desenau în faţa ochilor firma fabricii: Cerullo; marca ştanţată pe căpute: Cerullo; şi apoi pantofii Cerullo în ansamblu, toţi minunaţi, toţi foarte eleganţi, ca în desenele ei, din cei pe care, odată puşi în picioare, a spus, nu-i mai scoţi când te duci seara la culcare, atât sunt de frumoşi şi de comozi.

Am râs, ne-am distrat.

Apoi Lila s-a blocat. A părut că-şi dă seama că ne jucam cum o făceam cu ani în urmă cu păpuşile, cu Tina şi Nu, în faţa aerisirii pivniţei, şi mi-a spus, dintr-o nevoie de ceva concret, accentuând aerul de fetiţă-bătrână care mi se părea că devine trăsătura ei caracteristică:

— Ştii de ce se cred fraţii Solara stăpânii cartierului?
— Pentru că sunt puternici.
— Nu, pentru că au bani.
— Zici?
— Sigur. Ai văzut că pe Pinuccia Carracci n-au deranjat-o niciodată?
— Da.
— Dar ştii de ce s-au comportat cum s-au comportat cu Ada?
— Nu.
— Pentru că Ada nu are tată, fratele ei, Antonio, nu contează deloc, iar ea o ajută pe Melina să spele scările blocurilor.
În consecinţă, ori făceam şi noi bani, mai mulţi decât familia Solara, ori, ca să ne apărăm de cei doi fraţi, trebuia să recurgem la a le face foarte rău. Mi-a arătat un cuţit de cizmărie foarte ascuţit, pe care-l luase din atelierul tatălui ei.
— De mine nu se ating pentru că sunt urâtă şi n-am soroc, a spus, dar de tine s-ar putea să da. Dacă se întâmplă, să-mi spui.
Am privit-o derutată. Nu ştiam nimic, la aproape treisprezece ani, despre instituţii, legi, justiţie. Repetam, şi eventual o făceam cu convingere, ce auzisem şi văzusem în jurul nostru încă din copilărie. Justiţia nu se realiza cu ciomăgeală? Peluso nu-l omorâse pe don Achille? M-am întors acasă. Mi-am dat seama că, rostind ultimele fraze, recunoscuse că ţine mult la mine şi m-am simţit fericită.

9.

Am trecut examenul pentru certificatul de absolvire a şcolii medii cu note de opt, nouă la italiană şi nouă la latină. Am ieşit cea mai bună din clasă: mai bună decât Alfonso, care a avut media opt, şi cu mult mai bună decât Gino. Zile în şir am savurat întâietatea aceea absolută. Am fost foarte lăudată de tata, care din acel

moment a început să se mândrească faţă de toţi cu fiica lui cea mare care obţinuse nouă la italiană şi nouă, de asemenea, la latină. Mama, pe neaşteptate, aflându-se în bucătărie în picioare lângă chiuvetă şi curăţând nişte legume, mi-a spus fără să se întoarcă:
— Poţi să-ţi pui duminica brăţara mea de argint, dar să n-o pierzi.
Mai puţin succes am avut în curte. Acolo contau numai iubirile şi logodnicii. Când i-am spus Carmelei Peluso că eram cea mai bună din şcoală, ea a început imediat să vorbească despre cum o privea Alfonso când trecea. Gigliola Spagnuolo s-a întristat rău pentru că fusese lăsată corijentă la latină şi matematică şi a încercat să-şi recâştige prestigiul povestind că Gino se ţine după ea, dar nu e prietenoasă cu el pentru că e îndrăgostită de Marcello Solara şi poate că şi Marcello o iubeşte. Nici Lila nu s-a arătat foarte bucuroasă. Când i-am înşirat notele la fiecare materie, a spus râzând pe tonul ei răutăcios:
— Zece nu ţi-au dat?
M-am supărat. Zece se dădea numai la purtare, profesorii nu-l dăduseră nimănui la materiile importante. Dar a fost de-ajuns propoziţia aceea pentru ca un gând latent să devină, brusc, manifest: dacă ea ar fi venit la şcoală cu mine, în aceeaşi clasă, dacă i s-ar fi permis, acum ar fi avut numai zece şi ştiam asta dintotdeauna, şi o ştia şi ea, iar acum ţinea să mi-o şi spună.
M-am dus acasă cu sufletul îndurerat că sunt prima fără să fiu cu adevărat prima. În plus, părinţii mei au început să vorbească despre locurile în care mă puteau plasa acum că aveam certificatul de absolvire. Mama voia să-i ceară papetăresei să mă ia ca asistentă: după ea, la cât de bună eram, eram potrivită să vând stilouri, creioane, caiete şi manuale. Tata fantaza la negocieri viitoare cu cunoştinţele lui de la primărie astfel încât să mă

aranjeze într-o funcţie de prestigiu. Am simţit o tristeţe în mine care, deşi nu se contura, a crescut şi a tot crescut până în punctul în care n-aveam chef să mai ies nici măcar duminica.
Nu mai eram mulţumită de mine, totul mi se părea opac. Mă priveam în oglindă şi nu vedeam ce mi-ar fi plăcut să văd. Părul blond devenise castaniu. Aveam un nas mare, turtit. Tot corpul meu continua să se dilate, dar fără să cresc în înălţime. Şi chiar şi pielea mi se altera: pe frunte, pe bărbie, în jurul maxilarelor, se multiplicau arhipelaguri de umflături roşietice, care apoi deveneau violet şi, în fine, căpătau vârfuri galbene-deschis. Am început, din propria mea iniţiativă, s-o ajut pe mama la curăţenia casei, la gătit, să mă ocup de dezordinea lăsată în urmă de fraţii mei, să mă ocup de Elisa, cea mică. Când aveam răgaz, nu ieşeam, mă aşezam într-un colţ şi citeam romanele pe care le luam de la bibliotecă: Grazia Deledda, Pirandello, Cehov, Gogol, Tolstoi, Dostoievski. Uneori simţeam o nevoie puternică de a merge s-o caut pe Lila la atelier şi să-i vorbesc despre personajele care-mi plăcuseră mult, despre fraze pe care le învăţasem pe dinafară, dar pe urmă o lăsam baltă: ar fi spus o răutate; ar fi început să vorbească despre proiectele pe care le făcea împreună cu Rino, pantofi, fabrică de încălţăminte, bani, iar eu, încet, încet, aş fi simţit inutile romanele pe care le citeam şi dezolantă viaţa mea, viitorul, ce aş fi devenit: o vânzătoare grasă şi plină de coşuri în papetăria din faţa bisericii, o fată bătrână funcţionară la primărie, mai devreme sau mai târziu strabică şi şchioapă.
Într-o duminică, o invitaţie venită prin poştă pe numele meu, prin care învăţătorul Ferraro mă convoca dimineaţa la bibliotecă, m-a impulsionat şi am decis, în sfârşit, să reacţionez. Am încercat să mă fac frumoasă, cum mi se păruse că sunt încă de mică, cum îmi doream să cred că mai sunt, şi am ieşit. Mi-am petrecut timpul

storcându-mi coşurile cu rezultatul unei şi mai evidente înroşiri a feţei, mi-am pus brăţara de argint a mamei mele, mi-am lăsat părul liber. Dar tot nu mă plăceam. Deprimată, în căldura care în anotimpul acela se aşternea peste cartier încă de dimineaţa ca o mână umflată de febră, am parcurs drumul până la bibliotecă.
Am înţeles imediat, după mica mulţime de părinţi şi copii din şcoala primară şi cea medie care se scurgea prin intrarea principală, că ceva nu funcţiona ca de obicei. Am intrat. Erau şiruri de scaune toate deja ocupate, ghirlande colorate, preotul, Ferraro, chiar şi directorul şcolii primare şi Oliviero. Învăţătorul, am aflat, se gândise să-i premieze cu o carte de căciulă pe cititorii cei mai zeloşi, cum reieşea din registrele lui.
Pentru că ceremonia era gata să înceapă şi împrumutul era momentan suspendat, m-am aşezat în fundul sălii. Am căutat-o pe Lila, dar am văzut-o doar pe Gigliola Spagnuolo împreună cu Gino şi Alfonso. M-am fâţâit pe scaun, indispusă. După puţin timp, s-au aşezat lângă mine Carmela Peluso şi fratele ei, Pasquale. Salut, salut. Mi-am acoperit mai bine cu părul obrajii iritaţi.
Mica ceremonie a început. Premianţii au fost: prima, Raffaella Cerullo, al doilea, Fernando Cerullo, a treia, Nunzia Cerullo, al patrulea, Rino Cerullo, a cincea, Elena Greco, adică eu.
Mie mi-a venit să râd, la fel şi lui Pasquale. Ne-am privit, ne-am înăbuşit râsetele, în timp ce Carmela şoptea insistent: „De ce râdeţi?” Nu i-am răspuns: ne-am privit din nou şi am râs cu mâna dusă la gură. Astfel, cu râsul pe care îl simţeam încă în ochi, cu o neaşteptată stare de bună dispoziţie, după ce învăţătorul a întrebat în mai multe rânduri şi inutil dacă era cineva din familia Cerullo în sală, am fost chemată eu, a cincea în clasament, să-mi ridic premiul. Ferraro mi-a înmânat, cu multe laude, *Trei într-o barcă* de Jerome K. Jerome. Am mulţumit şi am întrebat dintr-o suflare:

— Pot să ridic şi premiile familiei Cerullo, să li le duc eu?
Învăţătorul mi-a dat cărţile-premiu ale toţi membrilor familiei Cerullo. În timp ce ieşeam, iar Carmela o ajungea din urmă invidioasă pe Gigliola, care pălăvrăgea foarte fericită cu Alfonso şi Gino, Pasquale mi-a spus, în dialect, lucruri care m-au făcut să râd tot mai mult: despre Rino care-şi strica vederea citind, despre Fernando cârpaciul care nu dormea noaptea ca să citească, despre doamna Nunzia care citea în picioare, lângă aragaz, în timp ce gătea paste cu cartofi, într-o mână cu romanul şi în cealaltă cu lingura. Fusese la şcoala primară în aceeaşi clasă cu Rino, în aceeaşi bancă – mi-a spus, cu lacrimi în ochi de râs – şi amândoi, el şi prietenul lui, chiar şi ajutându-se reciproc, după şase sau şapte ani de şcoală, inclusiv repetenţele, reuşeau să citească cel mult: Săruri şi Tutun, Mezelărie, Poştă şi Telegraf. Apoi m-a întrebat care era premiul fostului lui coleg de şcoală.
— *Bruges, a doua moarte*.
— E cu fantome?
— Nu ştiu.
— Pot veni cu tine când i-o dai? Adică, pot să i-o dau eu, cu mâinile mele?
Am izbucnit din nou în râs.
— Da.
— I-au dat premiu lui Rinuccio. Ce nebunie! Lina e cea care citeşte tot, măiculiţă, ce grozavă e fata aia.
M-a consolat mult atitudinea binevoitoare a lui Pasquale Peluso, mi-a plăcut că m-a făcut să râd. Poate că nu sunt atât de urâtă, m-am gândit, poate că nu ştiu eu să mă văd.
În momentul acela m-am auzit strigată, era învăţătoarea Oliviero.
M-am dus la ea, s-a uitat la mine cu privirea ei mereu evaluativă şi mi-a spus, aproape confirmându-mi

legitimitatea unei judecăţi mai generoase referitoare la aspectul meu:
— Ce frumoasă eşti, ce mult ai crescut.
— Nu e adevărat, doamnă învăţătoare.
— E adevărat, eşti o stea, sănătoasă, voinică. Şi pregătită. Am aflat că ai fost cea mai bună din şcoală.
— Da.
— Ce vei face acum?
— Mă duc la muncă.
S-a întristat.
— Nici nu încape vorbă, trebuie să-ţi continui studiile.
Am privit-o mirată. Ce mai era de studiat? Nu ştiam nimic despre organizarea şcolilor, nu ştiam exact ce venea după certificatul de absolvire. Cuvinte gen liceu, universitate pentru mine erau lipsite de substanţă, ca foarte multe cuvinte pe care le întâlneam în romane.
— Nu pot, părinţii mei nu mă trimit.
— Cât ţi-a dat la latină profesorul de literatură?
— Nouă.
— Sigur?
— Da.
— Atunci vorbesc eu cu părinţii tăi.
Am dat să plec, puţin speriată, trebuie să spun. Dacă Oliviero s-ar fi dus într-adevăr la tata şi mama să le spună să mă trimită în continuare la studii, ar fi declanşat din nou certuri cu care nu aveam chef să mă confrunt. Preferam lucrurile aşa cum erau: să o ajut pe mama, să lucrez la papetărie, să-mi accept urâţenia şi coşurile, să fiu sănătoasă şi voinică, aşa cum spunea Oliviero, şi să trudesc în mizerie. Nu o făcea deja Lila de cel puţin trei ani, cu excepţia visurilor ei nebuneşti de fiică şi soră de cârpaci?
— Mulţumesc, doamnă învăţătoare, am spus, la revedere.
Dar Oliviero m-a ţinut de braţ.
— Nu-ţi pierde vremea cu ăla, a spus făcând semn spre

Pasquale care mă aştepta. E zidar, nu va merge niciodată mai departe. Şi apoi provine dintr-o familie proastă, tatăl lui e comunist şi l-a omorât pe don Achille. Nu vreau sub nicio formă să te văd cu el, care sigur e comunist la fel ca taică-su.
Am făcut un semn de consimţire şi am plecat fără să-l salut pe Pasquale, care iniţial a rămas perplex, apoi mi-a plăcut să-l aud venind în urma mea la zece paşi distanţă. Nu era un băiat frumos, dar nici eu nu eram mai frumoasă. Avea părul foarte creţ şi negru, cu pielea măslinie şi bronzată, avea gura largă şi era fiu de asasin, poate şi comunist.
Mi-am repetat în minte cuvântul *comunist*, lipsit de sens pentru mine, dar căruia învăţătoarea îi imprimase imediat o pecete de negativitate. Comunist, comunist, comunist. Mi s-a părut fermecător. Comunist şi fiu de asasin.
Între timp, cotind, Pasquale m-a ajuns din urmă. Am parcurs drumul împreună până la câţiva metri de casă şi, râzând din nou, ne-am dat întâlnire pentru a doua zi când ne-am fi dus la atelierul cârpaciului să le dăm Lilei şi lui Rino cărţile. Înainte să ne despărţim, Pasquale mi-a spus şi că duminica următoare el, sora lui şi cine mai voia mergeau acasă la Gigliola ca să înveţe să danseze. M-a întrebat dacă voiam să merg şi eu, eventual împreună cu Lila. Am rămas cu gura căscată, ştiam deja că mama nu m-ar fi lăsat niciodată. Dar am zis oricum: bine, mă gândesc. Atunci el mi-a întins mâna şi eu, care nu eram obişnuită cu un astfel de gest, am ezitat, am atins-o în treacăt pe a lui, dură, aspră, şi m-am retras.
— Tot zidar eşti? l-am întrebat, chiar dacă ştiam deja că era.
— Da.
— Şi eşti comunist?
S-a uitat la mine cu o privire perplexă.
— Da.

— Şi te duci în vizită la tatăl tău, la Poggioreale?
A devenit serios:
— Când pot.
— Pa.
— Pa.

10.

În aceeaşi după-amiază, învăţătoarea Oliviero a apărut fără să anunţe la mine acasă, aruncându-l într-o totală nelinişte pe tata şi enervând-o pe mama. I-a făcut pe amândoi să jure că mă vor înscrie la cel mai apropiat liceu clasic. S-a oferit să-mi găsească ea însăşi cărţile de care aş fi avut nevoie. I-a spus tatălui meu, dar uitându-se la mine cu severitate, că mă văzuse singură cu Pasquale Peluso, o companie total nepotrivită pentru mine, care promiteam mult.
Părinţii mei n-au îndrăznit s-o contrazică. Ba i-au jurat solemn că mă vor trimite în clasa a patra de gimnaziu, iar tata a spus încruntat:
— Lenù, să nu mai îndrăzneşti niciodată să vorbeşti cu Pasquale Peluso.
Înainte să-şi ia la revedere, învăţătoarea m-a întrebat de Lila, tot în prezenţa părinţilor mei. I-am răspuns că-şi ajuta tatăl şi fratele, că ţinea în ordine socotelile şi magazinul. A făcut o grimasă de dispreţ, m-a întrebat:
— Ştie că ai luat nouă la latină?
Am făcut semn că da.
— Spune-i că acum vei învăţa şi greacă. Spune-i.
Şi-a luat, foarte mândră, la revedere de la părinţii mei.
— Fata asta, a exclamat, ne va da satisfacţii imense.
În aceeaşi seară, în timp ce mama, furioasă, spunea că acum trebuia să mă trimită obligatoriu la şcoala de domni, altfel Oliviero ar fi chinuit-o până la epuizare şi, sub formă de represalii, ar fi trântit-o cine ştie de câte ori la examene pe mica Elisa; în timp ce tata, ca şi cum aceea ar fi fost problema principală, ameninţa că-mi rupe ambele picioare dacă ar fi aflat că mă apropiasem

de Pasquale Peluso, s-a auzit un ţipăt foarte ascuţit care ne-a luat piuitul. Era Ada, fiica Melinei, care cerea ajutor.
Am alergat la ferestre, în curte era o mare zarvă. Am înţeles că Melina, care după mutarea familiei Sarratore se comportase, în general, bine – puţin tristă, sigur, puţin distrată, dar în esenţă ciudăţeniile deveniseră rare şi inofensive, de genul cântatului cu voce foarte ridicată în timp ce spăla scările blocurilor sau aruncatul de găleţi cu apă pe stradă fără să-i pese cine trecea –, avea o criză nouă de nebunie, un fel de nebunie de fericire. Râdea, ţopăia în patul din casă şi-şi ridica fusta arătându-le fiilor speriaţi coapsele descărnate şi chiloţii. Asta a înţeles mama întrebându-le de la fereastră pe femeile ieşite la geam. Am văzut că şi Nunzia Cerullo şi Lila alergau să vadă ce se întâmpla şi am încercat s-o şterg pe uşă ca să mă duc după ele, dar mama mi-a interzis.
Şi-a aranjat părul şi, cu pasul ei şchiopătat, s-a dus ea să evalueze situaţia.
La întoarcere era indignată. Cineva îi trimisese Melinei o carte. O carte, da, o carte.
Ei, care terminase cel mult clasa a doua şi nu citise niciodată una în viaţa ei. Cartea avea pe copertă numele lui Donato Sarratore. Înăuntru, pe prima pagină, era o dedicaţie cu stiloul pentru Melina şi erau însemnate, cu cerneală roşie, poeziile pe care le scrisese pentru ea.
Tata, auzind ciudăţenia aceea, l-a insultat într-un mod foarte indecent pe feroviarul-poet. Mama a spus că cineva ar fi trebuit să-şi asume sarcina de a-i sparge omului aceluia de rahat capul de rahat pe care-l avea. Am auzit-o toată noaptea pe Melina care cânta de fericire, am auzit vocile fiilor, mai ales pe-ale lui Antonio şi Adei, care încercau s-o liniştească, dar nu reuşeau.
Eu, în schimb, eram copleşită de uimire. În aceeaşi zi atrăsesem atenţia unui tânăr sumbru ca Pasquale, mi se

deschisese în faţă o nouă şcoală şi aflasem că o persoană, până cu puţin timp în urmă rezidentă în cartier, chiar în blocul nostru, publicase o carte. Ultimul lucru demonstra cum Lila avusese dreptate să creadă că ni se poate întâmpla şi nouă. Desigur, ea renunţase, dar eu, poate, mergând la şcoala aceea dificilă care se numea gimnaziu, fortificată eventual de iubirea lui Pasquale, aş fi putut scrie singură una, aşa cum făcuse Sarratore. Cine ştie, dacă totul ar fi mers bine, aş fi devenit bogată înaintea Lilei cu desenele ei de pantofi şi fabrica ei de încălţăminte.

11.

A doua zi m-am dus pe ascuns la întâlnirea cu Pasquale Peluso. El a sosit gâfâind în hainele de lucru, foarte asudat, pătate cu var peste tot. Pe drum i-am povestit despre Donato şi Melina. I-am spus că ultimele evenimente dovedeau că Melina nu era nebună, că Donato se îndrăgostise cu adevărat de ea şi că încă o iubea. Dar deja în timp ce vorbeam, deja în timp ce Pasquale îmi dădea dreptate, manifestând sensibilitate în legătură cu chestiunile amoroase, mi-am dat seama că, din ultimele întâmplări, ceea ce continua să mă provoace mai mult decât orice altceva era faptul că Donato Sarratore chiar publicase o carte. Funcţionarul acela de la Căile Ferate devenise autorul unui volum pe care învăţătorul Ferraro ar fi putut foarte bine să-l pună în bibliotecă şi să-l dea cu împrumut. Aşadar, i-am spus lui Pasquale, noi toţi cunoscuserăm nu un tip oarecare, fragil din cauza modului în care se lăsa călcat în picioare de soţia lui, Lidia, ci un poet. Aşadar, sub ochii noştri se născuse iubirea lui tragică şi cea care i-o inspirase fusese o persoană pe care o cunoşteam foarte bine, adică Melina. M-am entuziasmat tare, inima îmi bătea cu putere. Dar mi-am dat seama că Pasquale nu putea să mă urmărească în legătură cu tema aceea, spunea da doar ca să nu mă contrazică. Şi, într-adevăr,

după puţin timp a început să o dea cotită, a început să-mi pună întrebări despre Lila: cum fusese la şcoală, ce credeam despre ea, dacă eram prietene bune. Am răspuns bucuroasă: era prima dată când cineva îmi punea întrebări legate de prietenia mea cu ea şi am vorbit tot drumul foarte încântată. A fost şi prima dată când am simţit cum, fiind nevoită să caut cuvinte pentru o temă pentru care nu aveam cuvinte pregătite, am avut tendinţa să reduc relaţia dintre mine şi Lila la afirmaţii exaltate şi cu un caracter pozitiv exclamativ.
Când am ajuns la magazinul cârpaciului, încă vorbeam despre asta. Fernando se dusese acasă pentru siestă, dar Lila şi Rino stăteau unul lângă altul cu feţe posace, aplecaţi peste ceva la care se uitau cu ostilitate şi, imediat ce ne-au văzut dincolo de uşa din sticlă, au ascuns totul. I-am înmânat prietenei mele darurile învăţătorului Ferraro, în timp ce Pasquale îşi bătea joc de prietenul lui, deschizându-i sub nas premiul şi spunându-i:
— După ce citeşti povestea acestui Bruges mort îmi zici dacă ţi-a plăcut şi poate-o citesc şi eu.
Au râs mult şi, din când în când, îşi şopteau la ureche fraze despre Bruges, fraze cu siguranţă obscene. Dar am observat, la un moment dat, că, deşi glumind cu Rino, Pasquale arunca priviri furişe spre Lila. De ce o privea aşa, ce căuta, ce vedea la ea?
Erau priviri lungi şi intense de care ea părea că nici nu-şi dă seama, în vreme ce – mi s-a părut – mai mult decât mine, făcea caz din asta Rino care curând l-a tras pe Pasquale afară în stradă, parcă ferindu-se să nu auzim noi ce-i distra în legătură cu Bruges, în realitate enervat de felul în care prietenul îi privea sora.
Eu am însoţit-o pe Lila în spate, chinuindu-mă să văd la ea ce-i atrăsese lui Pasquale atenţia. Mi s-a părut aceeaşi fetiţă firavă, piele şi os, palidă, în afară poate de o formă mai mare a ochilor şi o mică sinuozitate a

pieptului. A aranjat cărţile între alte cărţi pe care le avea, printre pantofii vechi şi câteva caiete cu copertele într-o stare jalnică. Am făcut aluzie la accesele de nebunie ale Melinei, dar în special am încercat să-i comunic tot entuziasmul meu, fiindcă în sfârşit puteam spune că ştiam pe unul care tocmai publicase o carte, Donato Sarratore. I-am şoptit în italiană:
— Gândeşte-te, fiul lui, Nino, era la şcoală cu noi; gândeşte-te, toată familia Sarratore poate va deveni bogată.
Ea abia a schiţat un zâmbet sceptic.
— Cu asta? a spus. A întins o mână şi mi-a arătat cartea lui Sarratore.
I-o dăduse Antonio, fiul cel mare al Melinei, ca s-o îndepărteze pentru totdeauna din faţa ochilor şi din mâinile mamei. L-am luat, am studiat volumaşul. Se intitula *Prove di sereno*. Avea o copertă roşiatică pe care era desenat un soare strălucitor în vârful unui munte. A fost emoţionant să citesc chiar deasupra titlului: Donato Sarratore. Am deschis-o şi am rostit cu voce tare dedicaţia cu stiloul: *Melinei, din care s-a hrănit poemul meu. Donato. Napoli, 12 iunie 1958*. M-am emoţionat, am simţit un fior la ceafă, la rădăcina părului. Am spus:
— Nino va avea o maşină mai frumoasă decât cea a fraţilor Solara.
Dar Lila a avut una dintre privirile ei intense şi am văzut că parcă se lipise de cartea pe care o aveam în mâini.
— Se va afla dacă o să se întâmple, a mormăit. Pentru moment, poeziile acelea au făcut numai rău.
— De ce?
— Sarratore n-a avut curajul să se ducă personal la Melina şi i-a trimis cartea în locul lui.
— Şi nu e un lucru frumos?
— Cine ştie asta. Acum Melina îl aşteaptă şi dacă Sarratore nu va veni, va suferi mai mult decât a suferit până acum.

Ce frumos vorbea. I-am privit pielea foarte albă, fină, necrăpată. Da, m-am gândit, poate că se schimbă şi nu doar fizic, ci şi în modul de a se exprima. Mi s-a părut – formulat cu cuvintele de astăzi – nu doar că ştia să spună bine lucrurile, dar şi că dezvolta un talent pe care deja îl cunoşteam: mai bine faţă de cum făcea când era mică, lua faptele şi, cu naturaleţe, le încărca de tensiune; făcea realitatea mai puternică reducând-o la cuvinte, îi injecta energie. Dar mi-am dat seama, de asemenea, cu plăcere, că imediat ce începea să facă asta, iată că mă simţeam şi eu capabilă să fac la fel, şi încercam şi-mi ieşea bine. Asta – m-am gândit bucuroasă – mă distinge de Carmela şi de toate celelalte: eu mă aprind odată cu ea, în acelaşi moment în care îmi vorbeşte. Ce mâini mari şi puternice avea, ce gesturi frumoase, ce priviri.
Dar în timp ce Lila discuta despre iubire, în timp ce eu discutam despre ea, plăcerea s-a compromis şi am avut un gând urât. Am înţeles brusc că mă înşelasem: Pasquale, zidarul, comunistul, fiul asasinului, voise să mă însoţească până acolo nu pentru mine, ci pentru ea, ca să aibă ocazia s-o vadă.

12.

Am rămas o clipă fără aer gândindu-mă la lucrul acela. Când cei doi băieţi au intrat înapoi, întrerupând-ne discuţia, Pasquale a mărturisit că plecase de pe şantier fără să-i zică nimic maistrului-şef, dar trebuia să se întoarcă imediat la treabă. Am observat că o privea din nou pe Lila îndelung, intens, aproape împotriva voinţei lui, poate ca să-i semnaleze: risc să fiu concediat numai de dragul tău. Dar a spus adresându-i-se lui Rino.
— Duminică mergem cu toţii la Gigliola să dansăm, vine şi Lenuccia, veniţi şi voi?
— Mai e până duminică, ne mai gândim, a răspuns Rino.
Pasquale a aruncat o ultimă privire spre Lila, care nu i-a acordat nicio atenţie, apoi a întins-o de acolo fără să mă

întrebe dacă voiam să merg cu el.
Am simţit un disconfort care m-a enervat. Am început să-mi ating obrajii cu degetele tocmai în zonele cele mai iritate, mi-am dat seama de asta şi mi-am impus să n-o mai fac. În vreme ce Rino recupera de sub taburet lucrurile la care muncea înainte să ajungem şi le studia perplex, am încercat din nou să vorbesc cu Lila despre cărţi, despre poveşti de dragoste. Am exagerat în legătură cu Sarratore, nebunia din iubire a Melinei, rolul acelei cărţi. Ce se va întâmpla? Ce reacţii urma să provoace nu neapărat citirea versurilor, ci obiectul în sine, faptul că titlul, prenumele şi numele, coperta ei aprinseseră din nou inima femeii? Am vorbit cu atâta pasiune, că Rino, brusc, şi-a pierdut răbdarea şi a urlat la noi:
— Nu încetaţi? Lila, să ne vedem de lucru, altfel se întoarce tata şi nu mai putem face nimic.
Am încetat. Am aruncat o privire la ce făceau, o formă de lemn asediată de o încurcătură de pingele, fâşiuţe din piele, bucăţi din piele groasă între cuţite şi sule şi fiare de diferite tipuri. Lila mi-a spus că ea şi Rino încercau să facă un pantof bărbătesc de drumeţie şi fratele ei, imediat după, nelinişti t, m-a pus să jur pe sora mea Elisa că nu voi vorbi niciodată cu nimeni despre chestia aia. Lucrau pe ascuns de Fernando, Rino făcuse rost de piele de la un prieten care-şi câştiga banii ca zilier într-o tăbăcărie la Ponte di Casanova. Dedicau realizării pantofului cinci minute acum, zece mâine, fiindcă nu fusese chip să-şi convingă tatăl să-i ajute, ba de fiecare dată când abordau discuţia aceea, Fernando o trimitea acasă pe Lila urlând că nu mai voia s-o vadă în atelier şi, în acelaşi timp, ameninţa că-l omoară pe Rino care-şi băgase în cap la nouăsprezece ani, nerespectându-l, că poate fi mai presus decât el.
M-am prefăcut interesată de acţiunea lor secretă, dar de fapt m-am întristat. Deşi amândoi fraţii mă implicaseră

alegându-mă drept confidenta lor, era vorba totuşi de o experienţă din care puteam face parte doar ca martor: Lila ar fi făcut lucruri măreţe de una singură pe drumul acela, eu eram exclusă. Dar, mai ales, cum era posibil ca, după discuţiile noastre intense despre iubire şi poezie, ea să mă conducă la uşă cum făcea, considerând mult mai interesantă atmosfera aceea de tensiune în jurul unui pantof?
Vorbiserăm atât de bine despre Sarratore şi Melina. Nu-mi venea să cred că, deşi făcând aluzie la acea grămadă de piei şi unelte, nu rămânea înăuntrul ei, ca în al meu, angoasa pentru femeia care suferea din dragoste. Ce-mi păsa mie de încălţăminte. Aveam încă împrejur, în ochi, schimbările cele mai secrete ale acelei întâmplări de fidelitate încălcată, de pasiune, de poem care devenea carte, şi era ca şi cum ea şi eu am fi citit împreună un roman, ca şi cum am fi văzut un film foarte dramatic acolo, în spatele atelierului, şi nu în sala parohială duminica. M-a mâhnit sentimentul de irosire, că eram obligată să plec, că ea prefera aventura pantofilor discuţiilor noastre, că ştia să fie independentă şi eu, în schimb, aveam nevoie de ea, că avea chestiile ei în care nu puteam pătrunde, că Pasquale, unul mare ca vârstă, nu un băieţel, cu siguranţă ar fi căutat alte ocazii ca s-o privească şi să insiste şi să încerce s-o convingă să se logodească în secret cu el şi să fie sărutat, atins, cum se spunea că se face când te logodeşti; că, în fine, ar fi simţit că-i sunt tot mai puţin necesară.
De aceea, atât ca să alung senzaţia de repulsie cauzată de acele gânduri, cât şi ca să-mi subliniez valoarea şi faptul că sunt indispensabilă, i-am spus brusc că voi merge la gimnaziu. I-am spus-o în uşa magazinului, adică atunci când eram deja în stradă. I-am povestit că învăţătoarea Oliviero le impusese asta părinţilor mei, promiţând să-mi facă rost ea însăşi, gratis, de cărţile la mâna a doua. Am făcut asta pentru că voiam să-şi dea

seama că sunt mai degrabă unică decât rară şi că, deşi ar fi devenit bogată fabricând pantofi împreună cu Rino, n-ar fi putut niciodată fără mine aşa cum eu nu puteam fără ea. S-a uitat la mine perplexă.
— Ce e gimnaziul? a întrebat.
— O şcoală importantă care vine după şcoala medie.
— Şi tu ce te duci să faci acolo?
— Să învăţ.
— Ce?
— Latina.
— Şi atât?
— Şi greaca.
— Greaca?
— Da.
A avut expresia cuiva care s-a pierdut şi nu mai găseşte nimic de spus. În cele din urmă a şoptit fără nicio legătură:
— Săptămâna trecută mi-a venit sorocul.
Şi deşi Rino n-o strigase, a intrat.

13.

Deci acum sângera şi ea. Mişcările secrete ale corpului, care ajunseseră mai întâi la mine, veniseră, ca unda unui cutremur, şi la ea şi urma s-o transforme, deja se transforma. Pasquale – m-am gândit – şi-a dat seama de asta înaintea mea. El şi probabil alţi băieţi. Mersul meu la gimnaziu şi-a pierdut rapid aura. Zile în şir n-am putut să mă gândesc la altceva decât la transformările necunoscute care s-ar fi abătut asupra Lilei. Ar fi devenit frumoasă ca Pinuccia Carracci sau Gigliola sau Carmela? S-ar fi urâţit ca mine? M-am întors acasă şi m-am studiat în oglindă. Cum eram de fapt? Cum ar fi fost, mai devreme sau mai târziu, ea?
Am început să mă îngrijesc şi mai mult. Într-o duminică după-amiază, cu ocazia obişnuitei plimbări de la şosea spre părculeţ, m-am îmbrăcat cu rochia mea de sărbătoare, una albastră cu un decolteu pătrat, şi mi-am

pus brăţara de argint a mamei.
Când m-am întâlnit cu Lila, am simţit o plăcere ascunsă s-o văd aşa cum era zi de zi, cu părul foarte negru nepieptănat şi cu o rochiţă ponosită şi decolorată. Nu o deosebea nimic de obişnuita Lila, o fetiţă nervoasă şi uscată. Mi s-a părut doar puţin mai înaltă, din mică cum era se făcuse înaltă aproape cât mine, poate doar cu un centimetru în minus. Dar ce însemna oare schimbarea aceea? Eu aveam sâni mari, forme de femeie.
Am ajuns la părculeţ, ne-am întors, am făcut din nou drumul până la părculeţ. Era devreme, rumoarea duminicală încă lipsea, vânzătorii de alune şi migdale prăjite şi boabe de lupin. Lila m-a întrebat din nou prudent despre gimnaziu. I-am spus puţinul pe care-l ştiam, dar exagerând cât mai mult posibil. Voiam să devină curioasă, să vrea măcar puţin să participe, din exterior, la aventura mea, să simtă că pierde ceva din mine cum mă temeam eu mereu că pierd mult din ea. Mergeam pe bordura străzii, eu la margine. Eu vorbeam, ea asculta cu multă atenţie.
Apoi a apărut lângă noi Fiatul 1100 al fraţilor Solara, la volan era Michele, în dreapta lui Marcello, care a început să facă glume cu noi. Cu amândouă, nu doar cu mine.
Fredona în dialect fraze de genul: dar ce domnişoare frumoase, nu vă obosiţi să mergeţi înainte şi-napoi, să ştiţi că Napoli e mare, cel mai frumos oraş din lume, frumos ca voi, urcaţi, doar jumătate de oră şi vă aducem înapoi aici.
N-ar fi trebuit s-o fac, dar am făcut-o. În loc să continui drept ca şi cum n-ar fi existat nici el, nici maşina, nici fratele lui; în loc să continui să pălăvrăgesc cu Lila ignorându-l, dintr-o nevoie de a mă simţi atrăgătoare şi norocoasă şi pe punctul de a merge la şcoala de domni, unde aş fi găsit, foarte probabil, tineri cu o maşină mai frumoasă decât a fraţilor Solara, m-am întors spre ei şi

am spus în italiană:
— Mulţumim, dar nu putem.
Atunci Marcello a întins o mână. I-am văzut-o lată şi scurtă, deşi era un tânăr înalt, bine făcut. Cele cinci degete au trecut peste geam şi s-au apropiat să mă prindă de încheietură, în timp ce vocea lui spunea:
— Michè, pune frână, tu vezi ce brăţară frumoasă are fiica portarului?
Maşina s-a oprit. Mi s-a încreţit pielea simţind degetele lui Marcello în jurul încheieturii, mi-am tras braţul dezgustată. Brăţara s-a rupt şi a căzut între trotuar şi maşină.
— Maică Sfântă, uite ce mi-ai făcut, am exclamat gândindu-mă la mama.
— Stai calmă, a spus el şi a deschis portiera, ieşind din maşină. Ţi-o repar numaidecât.
Era vesel, cordial, a încercat din nou să mă prindă de încheietură ca şi cum ar fi vrut să stabilească o familiaritate care să mă liniştească. A durat o clipă. Lila, jumătate cât el, l-a împins spre automobil şi i-a lipit cuţitul de cizmărie de gât.
A spus calm, în dialect:
— Atinge-o încă o dată şi o să vezi ce se întâmplă.
Marcello a încremenit stupefiat. Michele a coborât imediat din maşină, spunând pe un ton liniştitor:
— Nu-ţi face nimic, Marcè, nătânga asta n-are curaj.
— Vino, a spus Lila, vino, aşa înţelegi dacă am sau nu curaj.
Michele a înconjurat maşina în timp ce eu începeam să plâng. De unde stăteam, vedeam bine că vârful cuţitului tăiase deja pielea lui Marcello, o zgârietură din care ieşea un firicel de sânge. Am în minte scena cu claritate: era încă foarte cald, puţini trecători, Lila stătea deasupra lui Marcello ca şi cum văzuse o insectă urâtă pe faţa lui şi voia s-o gonească. Mi-a rămas în cap absoluta certitudine de atunci: n-ar fi ezitat să-i taie

gâtul. A realizat asta şi Michele.
— Bine, bravo, a spus, şi tot cu acelaşi calm, aproape amuzat, s-a întors în maşină.
Urcă, Marcè, cere-le scuze domnişoarelor şi hai să mergem.
Lila a îndepărtat lent vârful lamei de gâtul lui Marcello. El i-a zâmbit timid, avea o privire rătăcită.
— Un moment, a spus.
A-ngenuncheat pe trotuar, în faţa mea, de parcă ar fi vrut să se scuze supunându-se celei mai mari forme de umilinţă. A căutat sub automobil, a găsit brăţara, a studiat-o şi a reparat-o strângând cu unghiile ineluşul de argint care cedase. Mi-a dat-o uitându-se nu la mine, ci la Lila. Ei i-a spus:
— Scuze.
Apoi a urcat în automobil şi maşina a pornit.
— Am început să plâng din cauza brăţării, nu de frică, am spus.

14.

Limitele cartierului s-au estompat în decursul acelei veri. Într-o dimineaţă, tata m-a luat cu el. A vrut ca, odată cu ocazia înscrierii la liceu, să înţeleg bine ce mijloace de transport ar fi trebuit să iau şi pe ce străzi ar fi trebuit să merg, din octombrie, la noua şcoală.
Era o zi vântoasă frumoasă şi foarte senină. M-am simţit iubită, răsfăţată, afecţiunii pe care o aveam pentru el adăugându-i-se repede o admiraţie crescândă. Cunoştea foarte bine întinderea enormă a oraşului, ştia de unde să ia metroul sau un tramvai sau un autobuz. Pe stradă avea un comportament sociabil, o politeţe calmă pe care, în casă, nu le avea aproape niciodată. Intra în vorbă cu oricine, în mijloacele de transport, în birouri şi reuşea mereu să-l înştiinţeze pe interlocutor că el lucra la primărie şi că, dacă voia, ar fi putut grăbi proceduri, deschide uşi.
Am petrecut întreaga zi împreună, singura din viaţa

noastră, de altele nu-mi amintesc. Mi s-a dedicat mult, ca şi cum ar fi vrut să-mi transmită, în câteva ore, tot ce învăţase util de-a lungul existenţei lui. Mi-a arătat piaţa Garibaldi şi gara care se construia: după el, era atât de modernă, că veneau japonezi din Japonia special ca s-o studieze şi s-o refacă identică la ei acasă, mai ales pilaştrii. Dar mi-a mărturisit că îi plăcea mai mult gara de dinainte, îi era mai dragă. Ce să-i faci. Napoli, după el, era aşa dintotdeauna: se taie, se sparge şi apoi se reface, iar banii circulă şi se creează locuri de muncă.
M-a dus pe bulevardul Garibaldi până la clădirea care urma să fie şcoala mea. Şi-a făcut de lucru în secretariat cu o bonomie extremă, avea darul de a se face simpatic, dar pe care în cartier şi acasă îl ţinea ascuns. S-a lăudat cu extraordinarul meu carnet de note faţă de un om de serviciu pe al cărui naş de cununie, a aflat atunci, îl ştia bine. Am auzit că repeta adesea: e totul în regulă? Sau: ce se poate face, se face. Mi-a arătat Piaţa Carol al III-lea, Albergo dei Poveri, Grădina Botanică, strada Foria, muzeul. M-a dus pe strada Costantinopoli, pe Port'Alba, Piaţa Dante, strada Toledo. M-au copleşit numele, zgomotul traficului, vocile, culorile, aerul de sărbătoare din jur, efortul de a ţine minte totul pentru ca apoi să vorbesc despre asta cu Lila, abilitatea cu care discuta cu vânzătorul de pizza, de unde mi-a cumpărat una fierbinte cu ricotta, cu vânzătorul de fructe şi legume de la care îmi cumpărase o piersică foarte galbenă. Era posibil ca numai cartierul nostru să fie atât de plin de tensiuni şi violenţe, în timp ce restul oraşului era radios, binevoitor?
M-a dus să văd locul unde lucra, care era în Piaţa Municipio. Şi acolo, a spus, totul se înnoise, plantele fuseseră tăiate, tot fusese spart: acum vezi cât spaţiu, singurul lucru vechi e Maschio Angioino, dar e frumos, micuţo, în Napoli sunt doi bărbaţi adevăraţi, tatăl tău şi cel de colo. Ne-am dus la primărie, a salutat pe unul şi

pe altul, era foarte cunoscut. Cu unii a fost jovial, m-a prezentat, a repetat pentru a nu ştiu câta oară că primisem la şcoală nouă la italiană şi nouă la latină; cu alţii a fost aproape mut, doar bine, da, voi ordonaţi şi eu execut. În sfârşit, m-a anunţat că-mi va arăta Vezuviul de aproape şi marea.
A fost un moment de neuitat. Am mers spre strada Caracciolo, tot mai mult vânt, tot mai mult soare. Vezuviul era o formă delicată de culoare pastel la picioarele căruia se îngrămădeau pietrele albicioase ale oraşului, linia de culoarea pământului a Castelului Dell'Ovo, marea. Dar ce mare! Era foarte agitată, zgomotoasă, vântul îţi tăia răsuflarea, îţi lipea hainele de tine şi zbura pălăriile de pe frunte. Am stat de cealaltă parte a străzii alături de o mică mulţime care privea spectacolul. Valurile se rostogoleau ca nişte tuburi de metal albastru purtând în coamă albuşul de ou al spumei, apoi se spărgeau într-o mie de aşchii strălucitoare şi ajungeau până sus, în stradă, cu un oh! de surpriză şi teamă din partea noastră a tuturor care priveam. Ce păcat că nu era şi Lila. M-am simţit ameţită de rafalele puternice, de zgomot. Aveam impresia că, deşi absorbeam mult din spectacolul acela, foarte multe lucruri, prea multe, se făleau în jurul nostru fără să se lase prinse.
Tata m-a strâns de mână de parcă se temea c-aş fi scăpat de acolo. Într-adevăr, voiam să-l părăsesc, să alerg, să mă duc în alt loc, să traversez strada, să mă las lovită de ţăndările scânteietoare ale mării. În acel moment atât de înfricoşător, plin de lumină şi de zarvă, m-am imaginat singură în noutatea oraşului, nouă eu însămi cu toată viaţa înainte, expusă furiei mişcătoare a lucrurilor, dar cu siguranţă învingătoare: eu, eu şi Lila, noi două cu acea capacitate pe care o aveam împreună – numai împreună – de a capta mulţimea de culori, de zgomote, de lucruri şi persoane, şi de a ne-o povesti şi

de a-i da forţă.
M-am întors în cartier ca şi cum aş fi fost plecată pe un tărâm îndepărtat. Iată din nou străzile cunoscute, iată din nou mezelăria lui Stefano şi a surorii lui, Pinuccia, pe Enzo care vindea fructe, Fiatul 1100 al fraţilor Solara parcat în faţa cafenelei şi pentru care acum aş fi plătit nu ştiu ce ca să fie şters de pe faţa pământului. Bine că mama nu aflase nimic despre episodul cu brăţara. Bine că nimeni nu-i spusese lui Rino ce se întâmplase.
I-am povestit Lilei despre străzi, despre numele lor, despre zgomot, despre lumina extraordinară. Dar am simţit imediat un disconfort. Dacă povestea despre ziua aceea ar fi fost a ei, m-aş fi furişat în ea cu un contracânt indispensabil şi, chiar dacă nu fusesem prezentă, m-aş fi simţit vie şi activă, aş fi pus întrebări, aş fi ridicat probleme, aş fi încercat să-i demonstrez că trebuia să refacem acelaşi traseu împreună, obligatoriu, pentru că i l-aş fi îmbogăţit, aş fi fost o companie mult mai bună decât tatăl ei. În schimb, ea m-a ascultat fără curiozitate şi, pe moment, am crezut că face aşa din răutate, ca să reducă puterea entuziasmului meu. Dar a trebuit să mă conving că nu era aşa, pur şi simplu firul gândului ei se hrănea cu lucruri concrete, cu o carte precum cu o fântână. Cu siguranţă mă asculta cu urechile, dar ochii şi mintea ei erau foarte ancorate în ce se întâmpla pe stradă, cu puţinele plante din părculeţ, cu Gigliola care se plimba cu Alfonso şi Carmela, cu Pasquale care saluta de pe schela şantierului, cu Melina care vorbea cu voce tare de Donato Sarratore în timp ce Ada încerca s-o târască acasă, cu Stefano, fiul lui don Achille, care tocmai îşi cumpărase o furgonetă şi o avea în dreapta pe mama lui şi pe bancheta din spate pe sora lui, Pinuccia, cu Marcello şi Michele Solara care treceau în Fiatul lor 1100 şi Michele se prefăcea că nu ne vede, în timp ce Marcello avea grijă să ne trimită o privire cordială, mai

ales cu activitatea secretă, ascunsă de tatăl ei, căreia i se dedica ca să continue proiectul cu pantofii. În momentul acela, povestea mea era pentru ea doar un ansamblu de semnale inutile din spaţii inutile. S-ar fi ocupat de spaţiile acelea numai dacă ar fi avut ocazia să meargă acolo. Şi, într-adevăr, după cât vorbisem, a zis doar:
— Trebuie să-i spun lui Rino că duminică trebuie să acceptăm invitaţia lui Pasquale Peluso.
Iată, eu îi povesteam despre centrul oraşului Napoli şi ea punea în centru casa Gigliolei, într-unul din blocurile cartierului, unde Pasquale voia să ne ducă să dansăm.
Mi-a părut rău. Invitaţiilor lui Peluso spuseserăm întotdeauna da şi totuşi nu ne duseserăm niciodată, eu ca să evit certurile cu părinţii mei, ea din cauză că se opunea Rino. Dar îl pândeam adesea, în zilele de petrecere, în timp ce-şi aştepta îmbrăcat elegant prietenii, pe cei mari şi pe cei mai mici. Era un băiat generos, nu făcea deosebiri de vârstă, târa după el pe oricine. De obicei, el aştepta în faţa benzinăriei şi între timp soseau, pe rând, Enzo, Gigliola şi Carmela, care acum voia să i se spună Carmen, şi uneori Rino însuşi, dacă nu avea altceva de făcut, şi Antonio, care ducea povara mamei lui, Melina, şi, în cazul în care aceasta era calmă, şi sora lui, Ada, pe care fraţii Solara o trăseseră în maşină şi o duseseră cine ştie unde timp de o oră bună. Când era o zi frumoasă, se duceau la mare şi se întorceau cu feţele roşii de soare. Sau, mai adesea, se strângeau toţi la Gigliola, ai cărei părinţi erau mai primitori decât ai noştri, iar acolo cine ştia să danseze dansa şi cine nu ştia învăţa.
Lila a început să mă târască la acele mici petreceri, o apucase nu ştiu cum interesul pentru dans. Atât Pasquale, cât şi Rino se dovediseră, în mod surprinzător, foarte buni dansatori şi noi am învăţat de la ei tango, vals, polka şi mazurka. Rino, trebuie spus, se enerva

repede ca antrenor, mai ales pe sora lui, în timp ce Pasquale era foarte răbdător.
La început am dansat ţinându-ne pe picioarele lui, în aşa fel încât să învăţăm bine paşii, apoi, imediat ce am devenit mai experte, liber la învârtit prin casă.
Am descoperit că-mi plăcea foarte mult să dansez, aş fi dansat întruna. Lila, în schimb, avea aerul ăla al ei care părea al cuiva care vrea să înţeleagă bine cum se face şi parcă distracţia ei consta numai în a învăţa şi, într-adevăr, deseori stătea jos să privească, studiindu-ne, şi aplauda perechile mai armonioase. Odată m-am dus acasă la ea şi mi-a arătat o cărticică pe care o luase de la bibliotecă: scria acolo totul despre dansuri şi fiecare mişcare era explicată cu două siluete negre, de bărbat şi femeie, care se roteau. Era foarte veselă în perioada aceea, o exuberanţă surprinzătoare în cazul ei.
Pe neaşteptate, m-a prins de talie şi, făcând pe bărbatul, m-a obligat să dansez tango cântând din gură. A apărut Rino care ne-a văzut şi a izbucnit în râs. A vrut să danseze şi el, mai întâi cu mine şi apoi cu sora lui, deşi fără muzică. În timp ce dansam, mi-a povestit că pe Lila o apucase o asemenea nebunie de perfecţiune, că îl obliga tot timpul să exerseze, chiar dacă nu aveau gramofon. Dar imediat cum a rostit cuvântul acela – gramofon, gramofon, gramofon – Lila a urlat la mine din colţul camerei, mijind ochii:
— Ştii ce cuvânt e?
— Nu.
— Grecesc.
Eu am privit-o nesigură. Rino între timp m-a lăsat şi a început să danseze cu sora lui, care a scos un ţipăt subţire, mi-a încredinţat manualul de dansuri şi a zburat prin cameră cu el. Am aşezat printre cărţile ei manualul. Ce spusese? Gramofon era italienesc, nu grecesc. Dar am văzut că sub *Război şi pace*, cu eticheta bibliotecii învăţătorului Ferraro, se vedea un volum zdrenţuit care

se intitula *Gramatica greacă*.
Gramatică. Greacă. Am auzit ce-mi promitea, gâfâind:
— Pe urmă îţi scriu gramofon cu litere greceşti.
Am spus că aveam treabă şi am plecat.

15.

Începuse să studieze greacă înainte ca eu să merg la gimnaziu? O făcuse singură în vreme ce eu nici măcar nu mă gândeam la asta? Vara, când era vacanţă? Făcea întotdeauna lucrurile pe care trebuia să le fac eu, înaintea mea şi mai bine decât mine?
Îmi scăpa când mă ţineam după ea şi între timp mă urmărea ca să mă depăşească?
Am încercat să n-o întâlnesc o vreme, eram furioasă. M-am dus la bibliotecă să iau, la rândul meu, o gramatică greacă, dar exista una singură şi o avea cu împrumut, pe rând, toată familia Cerullo. Poate că trebuie s-o şterg pe Lila din minte ca pe un desen pe tablă, m-am gândit, şi a fost, cred, prima dată. Mă simţeam fragilă, expusă la tot, nu-mi puteam petrece timpul ţinându-mă după ea sau descoperind că ea se ţine după mine, şi nici într-un caz, nici în celălalt, să mă simt mai prejos. Dar n-am reuşit, m-am dus s-o caut din nou imediat. Am lăsat-o să mă înveţe cum se făcea cadrilul. Am lăsat-o să-mi arate cum ştia să scrie toate cuvintele italieneşti în alfabetul grec. A vrut să învăţ şi eu alfabetul acela înainte să merg la şcoală şi m-a obligat să-l scriu şi să-l citesc. Mie mi-au apărut şi mai multe coşuri. Mergeam la dansuri la Gigliola cu un sentiment permanent de insuficienţă şi de ruşine.
Am sperat să treacă, dar insuficienţa şi ruşinea s-au intensificat. Odată Lila s-a dat în spectacol într-un vals cu fratele ei. Dansau aşa de bine împreună, că le-am lăsat lor tot spaţiul. Am fost încântată. Erau frumoşi, erau armonioşi. Îi priveam şi am înţeles definitiv că în scurt timp îşi va pierde tot aerul ei de copilă-bătrână, cum se pierde un motiv muzical foarte cunoscut când e

adaptat cu prea mult imbold. Devenise sinuoasă.
Fruntea înaltă, ochii mari care se strângeau pe neaşteptate, nasul mic, pometii, buzele, urechile căutau o altă orchestrare şi păreau aproape să o găsească. Când se pieptăna cu coadă, gâtul lung se ivea cu o eleganţă care înduioşa. Pieptul avea mici sâni tot mai vizibili. Spatele ei avea o curbură adâncă, înainte să ajungă la arcul tot mai ferm al fundului. Gleznele erau încă prea slabe, glezne de fetiţă; dar cât le-ar fi luat să se adapteze siluetei ei deja de adolescentă? Mi-am dat seama că băieţii, contemplând-o în timp ce dansa cu Rino, vedeau şi mai multe lucruri decât mine. Pasquale în primul rând, dar şi Antonio, şi Enzo. O fixau cu privirea ca şi cum noi celelalte am fi dispărut. Şi totuşi, eu aveam sâni mai mari. Şi totuşi, Gigliola era de un blond strălucitor, avea trăsături regulate şi picioare perfecte. Şi totuşi, Carmela avea ochi superbi şi mai ales mişcări tot mai provocatoare. Dar nu era nimic de făcut: din corpul în mişcare Lila începuse să emane ceva ce băieţii simţeau, o energie care îi zăpăcea, ca zgomotul tot mai apropiat al frumuseţii în curs de apariţie. A trebuit să se termine muzica pentru ca ei să-şi revină cu zâmbete ezitante şi aplauze exagerate.

16.

Lila era rea: continuam să cred asta într-un loc ascuns din mine. Îmi demonstrase că nu ştia doar să rănească prin cuvinte, dar că ar fi putut să omoare fără ezitare, şi totuşi acele potenţialităţi mi se păreau acum nişte nimicuri. Îmi spuneam că „va descătuşa ceva şi mai maliţios” şi recurgeam la cuvântul malefic, un termen exagerat care-mi venea din poveştile copilăriei. Dar dacă latura mea copilărească era cea care-mi stârnea acele gânduri, un miez de adevăr exista. Şi într-adevăr, faptul că din Lila izvora un fluid care nu era pur şi simplu seducător, ci şi periculos, treptat a devenit clar nu numai pentru mine, care o supravegheam de când

eram în clasa întâi, ci pentru toţi.
Spre sfârşitul verii au început să se înmulţească presiunile asupra lui Rino ca, în ieşirile în grup în afara cartierului pentru o pizza, pentru o plimbare, s-o ia după el şi pe sora lui. Dar Rino voia spaţiul lui. Şi el mi se părea că se schimbă, Lila îi aprinsese fantezia şi speranţele. Dar, văzându-l, auzindu-l, efectul nu era dintre cele mai bune.
Devenise mai fanfaron, nu pierdea o ocazie să nu facă aluzie la cât era de priceput în munca lui şi la cum va deveni bogat, repeta adesea o frază care-i plăcea: nu trebuie mult, puţin noroc şi mă piş pe faţa fraţilor Solara. Însă pentru aceste lăudăroşenii era esenţial ca sora lui să nu fie prin preajmă. În prezenţa ei se zăpăcea, vorbea sumar despre ceva, apoi o lăsa baltă. Îşi dădea seama că Lila îl priveşte strâmb ca şi cum el ar trăda un pact secret de conduită, de detaşare, aşa că prefera să n-o aibă în preajmă, deja trudeau împreună toată ziua în cizmărie. O ştergea şi se ducea să se umfle în pene faţă de prietenii lui. Dar uneori trebuia să cedeze.
Într-o duminică, după multe discuţii cu părinţii noştri, am ieşit (Rino a venit să-şi asume faţă de părinţii mei, în mod generos, şi responsabilitatea persoanei mele) chiar seara. Am văzut oraşul luminat de firme, străzile aglomerate, mirosul urât de peşte stricat din cauza căldurii, dar şi aromele restaurantelor, ale birturilor, ale cafenelelor care erau mult mai îmbelşugate decât cea a familiei Solara. Nu-mi amintesc dacă Lila avusese deja ocazia să meargă în centru, cu fratele ei sau cu alţii. Cu siguranţă dacă se întâmplase, nu-mi vorbise despre asta. Îmi amintesc însă că în acea împrejurare a fost complet mută. Am traversat piaţa Garibaldi, dar ea rămânea în urmă, întârzia privind un lustragiu de pantofi, o ditamai femeia pestriţă, oamenii posomorâţi, tinerii. Se uita cu multă atenţie la persoane, le privea direct în faţă, astfel

încât unii râdeau, iar alţii făceau gestul care înseamnă: ce vrei? Din când în când o smuceam de frică să nu ne pierdem de Rino, Pasquale, Antonio, Carmela şi Ada.
În seara aceea am mers într-o pizzerie de pe Rettifilo, am mâncat într-o atmosferă de veselie. Mie mi s-a părut că Antonio îmi face puţină curte, forţându-şi timiditatea, şi am fost bucuroasă, astfel se echilibra atenţia lui Pasquale pentru Lila. Dar la un moment dat s-a întâmplat că plăcintarul, un bărbat la vreo treizeci de ani, a început să rotească aluatul prin aer, în timp ce-l frământa, cu o virtuozitate excesivă şi schimbând zâmbete cu Lila care-l privea uimită.
— Încetează, i-a spus Rino.
— Nu fac nimic, a răspuns ea şi s-a chinuit să se uite în altă parte.
Dar lucrurile au degenerat rapid. Pasquale, râzând, ne-a spus că bărbatul acela, plăcintarul – unul care nouă, fetiţelor, ni se părea bătrân, avea verighetă pe deget, era cu siguranţă tată – îi trimisese pe ascuns un sărut Lilei suflând peste vârful degetelor.
Ne-am întors imediat să ne uităm la el: îşi făcea munca şi atât. Dar Pasquale a întrebat-o pe Lila, tot râzând:
— E adevărat sau m-am înşelat?
Lila, cu un râset nervos în contrast cu zâmbetul generos al lui Pasquale, a răspuns:
— Eu n-am văzut nimic.
— Las-o baltă, Pascà, a spus Rino, fulgerându-şi sora cu privirea.
Dar Peluso s-a ridicat, s-a dus la masa de lucru a cuptorului, a ocolit-o şi, cu zâmbetul lui inocent pe buze, i-a tras o palmă peste faţă plăcintarului împingându-l către gura cuptorului.
A venit imediat patronul localului, un bărbat la vreo şaizeci de ani, mic şi palid, şi Pasquale i-a explicat cu calm că nu trebuia să-şi facă griji, doar îi explicase angajatului său un lucru care nu-i era prea clar, acum nu

vor mai fi probleme. Am terminat de mâncat pizza în linişte, cu ochii în jos, cu înghiţituri rare, ca şi cum ar fi fost otrăvită. Şi când am ieşit, Rino a certat-o rău pe Lila şi a încheiat cu o ameninţare: continuă aşa şi nu te mai iau.

Ce se întâmplase? Pe stradă, bărbaţii cu care ne intersectam ne priveau pe toate, frumoase, frumuşele, urâte, şi nu atât tinerii, cât bărbaţii maturi. Funcţiona aşa atât în cartier, cât şi în afara lui, iar Ada, Carmela, eu însămi – mai ales după incidentul cu fraţii Solara – învăţaserăm instinctiv să ţinem ochii în jos, să ne prefacem că nu auzim porcăriile pe care ni le adresau şi să mergem mai departe. Lila nu. Mersul cu ea la plimbare duminica devenise un factor constant de tensiune. Dacă cineva o privea, îl privea şi ea înapoi. Dacă cineva îi spunea ceva, ea se oprea perplexă, ca şi cum nu-i venea să creadă că vorbeau cu ea, şi uneori răspundea uimită. Cu atât mai mult cu cât, lucru ieşit din comun, aproape niciodată nu-i adresau obscenităţile acelea pe care aproape întotdeauna ni le rezervau nouă.

Într-o după-amiază de la sfârşitul lui august ne-am dus până la grădina publică şi acolo ne-am aşezat la un bar pentru că Pasquale, care în perioada aceea se comporta ca un nobil spaniol, a vrut să ne ofere tuturor îngheţată. În faţa noastră era o familie care mânca îngheţata la masă, ca noi: tatăl, mama şi trei băieţi cu vârste între doisprezece şi şapte ani. Păreau oameni de bine: tatăl, un om voinic, spre cincizeci de ani, avea aerul unui profesor. Şi pot să jur că Lila nu afişa nimic bătător la ochi: nu era rujată, purta aceleaşi zdrenţe cusute de mama ei, eram mai arătoase noi, mai ales Carmela. Dar domnul acela – de data asta ne-am dat seama toţi – nu reuşea să-şi ia ochi de la ea, şi Lila, oricât încerca să se controleze, răspundea la privire de parcă nu-i venea să creadă că este atât de admirată. În cele din urmă, în vreme ce la masa noastră creştea furia lui Rino, a lui

Pasquale, a lui Antonio, bărbatul, în mod evident fără să-şi dea seama de riscul pe care şi-l asuma, s-a ridicat, s-a aşezat în faţa Lilei şi, adresându-se bărbaţilor politicos, a spus:
— Sunteţi norocoşi, aveţi aici o fată care se va face mai frumoasă decât Venus a lui Botticelli. Mă scuzaţi, dar i-am spus-o soţiei mele, fiilor mei şi am simţit nevoia să v-o spun şi vouă.
Lila a izbucnit în râs din cauza încordării. Bărbatul a zâmbit la rândul lui şi, făcând o plecăciune reţinută, a dat să se întoarcă la masa lui când Rino l-a apucat de guler, l-a ajutat să parcurgă drumul de întoarcere în viteză, l-a aşezat pe scaun cu forţa şi, în faţa soţiei şi a copiilor, i-a trântit o serie de înjurături ca în cartier. Bărbatul atunci s-a enervat, soţia a urlat intervenind, Antonio l-a tras de acolo pe Rino. Altă duminică distrusă. Dar ce era mai rău s-a întâmplat o dată când Rino nu era cu noi. Nu m-a impresionat faptul în sine, ci legătura, în jurul Lilei, de tensiuni de diverse naturi. Mama Gigliolei, cu ocazia onomasticii (se numea Rosa, dacă-mi amintesc bine), a dat o petrecere cu persoane de vârste diferite. Pentru că soţul ei era cofetarul de la cofetăria Solara, lucrurile au fost făcute cu clasă: erau din abundenţă eclere, tarte, foitaje, prăjituri cu migdale, lichioruri, băuturi pentru copii şi discuri cu dansuri, de la cele mai obişnuite la cele de ultimă modă. Au venit oameni care la micile noastre petreceri de copii n-ar fi venit niciodată. De exemplu, farmacistul cu soţia şi fiul lor cel mare, Gino, care urma să meargă la gimnaziu ca mine. De exemplu, învăţătorul Ferraro şi toată familia lui numeroasă. De exemplu, Maria, văduva lui don Achille, şi fiul Alfonso şi fiica Pinuccia, foarte colorată, chiar şi Stefano.
Aceste ultime prezenţe iniţial au provocat tensiune: la petrecere erau şi Pasquale, şi Carmela Peluso, fiii asasinului lui don Achille. Dar apoi totul a ieşit bine.

Alfonso era un băiat drăguţ (urma să meargă şi el la gimnaziu, la aceeaşi şcoală cu mine) şi chiar a schimbat câteva vorbe cu Carmela; Pinuccia se bucura mai ales că venise la o petrecere, sacrificată cum era în fiecare zi la mezelărie; Stefano înţelesese repede faptul că negoţul se bazează pe absenţa prejudecăţilor, îi considera pe toţi locuitorii cartierului potenţiali clienţi care să-şi cheltuiască banii la el, îşi etala, în general, faţă de oricine zâmbetul lui frumos, blând şi de aceea s-a limitat la a evita să-şi intersecteze, chiar şi pentru o clipă, privirea cu Pasquale; Maria, în fine, care, în mod normal, dacă o vedea pe doamna Peluso, întorcea capul în altă parte, i-a ignorat complet pe cei doi băieţi şi a pălăvrăgit îndelung cu mama Gigliolei. Mai ales faptul că în curând a început să se danseze a risipit orice tensiune, a luat proporţii harababura şi nimeni n-a mai făcut caz de nimic.
Mai întâi au fost dansurile tradiţionale şi apoi s-a trecut la un dans nou, rock'n'roll, faţă de care toţi, de la bătrâni la copii, aveau o mare curiozitate. Eu, încălzită, m-am retras într-un colţ. Ştiam să dansez, bineînţeles, rock'n'roll, dansasem adesea acasă la mine cu Pepe, fratele meu, duminica, acasă la ea cu Lila, dar mă simţeam prea caraghioasă pentru mişcările acelea sprintene şi agile şi, chiar dacă îmi părea rău, am decis să stau să privesc. Nici Lila, de altfel, nu mi s-a părut foarte bună: se mişca într-un fel cam ridicol, chiar îi spusesem asta, iar ea luase critica ca pe o provocare şi se îndârjise să exerseze singură, dat fiind că şi Rino refuza să danseze. Dar, perfecţionistă cum era în toate lucrurile, în seara aceea a decis şi ea, spre satisfacţia mea, să stea deoparte, lângă mine, să se uite cât de bine dansau Pasquale şi Carmela Peluso.
Dar, la un moment dat, s-a apropiat de ea Enzo. Copilul care aruncase cu pietre în noi, care, pe neaşteptate, concurase cu Lila la aritmetică, care-i dăruise odată o

ghirlandă de scoruşe, de-a lungul anilor fusese parcă ţinut prizonier într-un organism de statură mică, dar puternică, obişnuit cu munca dură. Părea, uitându-te la el, mai bătrân şi decât Rino care, dintre noi, era cel mai mare. Se vedea bine în fiecare trăsătură de-a lui că se scula înainte de ivirea zorilor, că avea de-a face cu mafia pieţei de fructe şi legume, că mergea în toate anotimpurile, pe frig, pe ploaie, să vândă fructe şi legume cu căruţa, dând roată pe străzile din cartier. Pe chipul lui de blond, însă, deschis la culoare, gene şi sprâncene blonde, ochi albaştri, mai exista încă o rămăşiţă din copilul rebel cu care avuseserăm de-a face. De altfel, Enzo vorbea foarte puţin şi liniştit, numai în dialect, niciunuia dintre noi nu i-ar fi trecut prin minte să glumească pe seama asta, să converseze. El a avut iniţiativa. A întrebat-o pe Lila de ce nu dansa. Ea a răspuns: Pentru că încă nu ştiu să dansez bine dansul acesta. El a stat tăcut puţin timp, apoi a spus: Nici eu. Dar când s-a pus un alt rock'n'roll, a luat-o de un braţ cu naturaleţe şi a împins-o în mijlocul sălii. Lila, care atinsă în treacăt de cineva fără permisiunea ei sărea într-o parte ca şi cum ar fi fost înţepată de o viespe, n-a reacţionat, atât de evidentă era dorinţa de a dansa. Dimpotrivă, l-a privit cu recunoştinţă şi s-a abandonat muzicii.

S-a văzut imediat că Enzo nu ştia să facă mare lucru. Se mişca puţin, în mod serios şi controlat, dar era foarte atent la Lila, îşi dorea în mod vădit să-i facă plăcere, să-i permită să se dea în spectacol. Şi ea, chiar dacă nu era la fel de bună precum Carmen, a reuşit, ca de obicei, să atragă atenţia tuturor. Şi lui Enzo îi place – mi-am spus dezamăgită. Şi – mi-am dat seama imediat – chiar şi lui Stefano, mezelarul: a privit-o tot timpul cum priveşti o divă la cinematograf.

Dar exact în timp ce Lila dansa au sosit fraţii Solara.

Mi-a fost de ajuns să-i văd ca să devin agitată. S-au dus

să-i salute pe cofetar şi pe soţia lui, l-au bătut cu simpatie pe umăr pe Stefano şi apoi au început şi ei să-i privească pe dansatori. Mai întâi, ca nişte stăpâni ai cartierului cum se simţeau, s-au uitat insistent la Ada, care a întors privirea; apoi au trăncănit între ei şi şi l-au arătat pe Antonio, i-au făcut un semn exagerat de salut pe care el s-a prefăcut că nu-l vede; în fine, au observat-o pe Lila, au fixat-o îndelung cu privirea, şi-au spus ceva la ureche, Michele a făcut un vizibil semn de consimţire.
Nu i-am pierdut din vedere şi nu mi-a luat mult să înţeleg că mai ales Marcello – Marcello care plăcea tuturor fetelor – părea să nu fie deloc înfuriat de povestea cu cuţitul de cizmărie. Dimpotrivă. În câteva secunde a fost complet cucerit de trupul flexibil şi elegant al Lilei, de chipul ei ciudat pentru cartier şi poate pentru tot oraşul Napoli. Nu şi-a dezlipit deloc privirea de la ea, ca şi cum îşi pierduse puţinul creier pe care-l avea. A continuat s-o fixeze cu privirea chiar şi când muzica s-a terminat.
A durat o clipă. Enzo a dat s-o împingă pe Lila în colţul în care stăteam eu, Stefano şi Marcello s-au mişcat împreună ca s-o invite la dans; dar le-a luat-o înainte Pasquale. Lila a făcut o săritură graţioasă de aprobare, a bătut din mâini fericită. Spre o siluetă zveltă a unei fete de paisprezece ani s-au îndreptat simultan patru bărbaţi, de vârste diferite, fiecare în felul său convins de propria putere absolută. Vârful a zgâriat discul, a început muzica. Stefano, Marcello şi Enzo au dat înapoi nesiguri. Pasquale a început să danseze cu Lila şi, dată priceperea dansatorului, ea şi-a dat frâu liber imediat.
În punctul acela, Michele Solara, poate din dragoste pentru fratele lui, poate pentru simpla plăcere de a crea dezordine, a decis să complice în felul lui situaţia. L-a lovit cu cotul pe Stefano şi i-a spus cu voce tare:
— Dar ai sânge în vene sau nu? Ăla e fiul celui care l-a omorât pe taică-tu, ăla e un comunist de rahat, şi tu stai

aici să te uiţi cum dansează cu fetişcana cu care voiai să dansezi tu?
Pasquale cu siguranţă n-a auzit, pentru că muzica era tare şi era ocupat să facă acrobaţii cu Lila. Dar eu am auzit şi a auzit şi Enzo, care stătea lângă mine, şi, bineînţeles, a auzit şi Stefano. Ne-am aşteptat să se întâmple ceva, dar nu s-a întâmplat nimic. Stefano era un băiat care-şi vedea de-ale lui. Mezelăria mergea mai mult decât bine, plănuia să cumpere un local alăturat ca s-o extindă, se simţea, în fine, norocos, ba era foarte sigur că viaţa îi va da tot ce-şi dorea. I-a spus lui Michele cu zâmbetul lui fermecător:
— Să-l lăsăm să danseze, dansează bine, şi a continuat s-o privească pe Lila ca şi cum singurul lucru care-l interesa în momentul acela era ea. Michele a făcut o grimasă dezgustată şi s-a dus să-i caute pe cofetar şi pe soţia lui.
Acum ce voia să facă? Am văzut că vorbea agitat cu stăpânii casei, o indica pe Maria într-un colţ, îi indica pe Stefano, Alfonso şi Pinuccia, îl indica pe Pasquale care dansa, o indica pe Carmela care se dădea în spectacol cu Antonio. Imediat cum s-a terminat muzica, mama Gigliolei l-a luat cordial pe Pasquale de braţ, l-a dus într-un colţ şi i-a spus ceva la ureche.
— Du-te, i-a spus Michele fratelui său râzând, cale liberă. Şi Marcello Solara a reluat asaltul asupra Lilei.
Eram sigură că-l va refuza, ştiam cât de mult îl detestă. Dar n-a fost aşa. Muzica a reînceput şi ea, dorindu-şi în fiecare fibră să danseze, mai întâi l-a căutat din priviri pe Pasquale, apoi, nevăzându-l, a apucat mâna lui Marcello ca şi cum ar fi fost doar o mână, ca şi cum dincolo de ea n-ar fi fost un braţ, tot corpul lui, şi, transpirată, a reînceput să facă ceea ce în momentul acela pentru ea conta cel mai mult: să danseze.
M-am uitat la Stefano, m-am uitat la Enzo. Totul era încărcat de tensiune. În timp ce inima îmi bătea cu

putere din cauza neliniştii, Pasquale, ameninţător, s-a dus la Carmela şi i-a spus ceva purtându-se aspru. Carmela a protestat cu voce joasă, el, cu voce joasă, i-a zis să tacă. Antonio s-a apropiat de ei, a discutat cu Pasquale. Amândoi s-au uitat ameninţător la Michele Solara, care vorbea din nou cu Stefano, la Marcello, care dansa cu Lila trăgând-o spre el, ridicând-o, împingând-o. Apoi Antonio s-a dus s-o ia de la dans pe Ada. Muzica s-a oprit, Lila s-a întors lângă mine. I-am spus:
— Se întâmplă ceva, trebuie să plecăm.
Ea a râs şi a spus:
— Chiar dacă vine un cutremur mai dansez o dată, şi s-a uitat la Enzo care stătea sprijinit de un perete. Dar între timp Marcello a invitat-o din nou şi ea s-a lăsat iarăşi târâtă la dans.
Pasquale a venit la mine, mi-a spus posac că trebuia să plecăm.
— Să aşteptăm să termine Lila de dansat.
— Nu, imediat, a spus el pe un ton care nu îngăduia replici, dur, nepoliticos. Apoi s-a dus direct spre Michele Solara, l-a lovit puternic cu un umăr. Acela a râs, i-a spus ceva obscen cu jumătate de gură. Pasquale a înaintat spre uşa de la intrare, urmat de Carmela, îndărătnică, şi de Antonio care o trăgea după el pe Ada.
Eu m-am întors ca să văd ce făcea Enzo, dar el a rămas sprijinit de perete s-o privească pe Lila care dansa. Muzica s-a oprit. Lila a pornit spre mine, iar Marcello, cu ochii lucioşi de bună dispoziţie, se ţinea după ea.
— Trebuie să plecăm, aproape că am urlat, foarte nervoasă.
Probabil că s-a simţit în voce o asemenea nelinişte, că ea, în sfârşit, s-a uitat în jur de parcă se trezea.
— Bine, să mergem, a spus perplexă.
Am pornit spre uşă fără să mai aştept, muzica a reînceput. Marcello Solara a prins-o pe Lila de un braţ şi

i-a spus râzând şi implorând:
— Rămâi, te duc eu acasă.
Lila, ca şi cum l-ar fi recunoscut abia atunci, s-a uitat la el uimită, pe neaşteptate i s-a părut imposibil că o atinge cu atâta familiaritate. A încercat să-şi elibereze braţul, dar Marcello a strâns-o tare spunând:
— Încă un dans şi atât.
Enzo s-a desprins de perete, l-a apucat pe Marcello de încheietură fără să spună un cuvânt. Îl am în faţa ochilor: era liniştit şi, deşi era mai mic ca vârstă şi ca statură, părea să nu facă niciun efort. S-a văzut cât strângea de tare doar pe chipul lui Marcello Solara, care i-a dat drumul Lilei cu o grimasă de durere şi cu cealaltă mână şi-a prins încheietura. Am plecat în timp ce o auzeam pe Lila care-i spunea indignată lui Enzo într-o napoletană neaoşă:
— M'atins, ai văzut? Pe mine, prostu' cela. Bine că nu era Rino. Dacă mai face asta o dată, e mort.
Era posibil ca nici măcar să nu-şi fi dat seama că a dansat cu Marcello de două ori? Da, aşa era ea.
Afară i-am găsit pe Pasquale, Antonio, Carmela şi Ada. Pasquale îşi ieşise din minţi, noi nu-l văzuserăm niciodată aşa. Urla înjurături, urla cât îl ţinea gura, cu nişte ochi de nebun, şi era imposibil să-l calmezi. Era furios, da, pe Michele, dar mai ales pe Marcello şi pe Stefano. Zicea lucruri despre care noi n-aveam detalii ca să le înţelegem. Zicea că barul Solara fusese întotdeauna un loc de camorişti speculanţi, că stătea la baza contrabandei şi a strângerii de voturi ale lui Stella şi Corona, ale monarhiştilor. Zicea că don Achille fusese spion pentru nazisto-fascişti, zicea că banii cu care Stefano dezvoltase mezelăria erau făcuţi de tatăl lui la bursa neagră. Urla: „Tata a făcut bine că l-a omorât". Urla: „De Solara, tată şi fii, mă ocup eu să le tai gâtul şi pe urmă îi şterg de pe faţa pământului şi pe Stefano şi familia lui". Urla, în fine, adresându-se Lilei, ca şi cum

ar fi fost lucrul cel mai grav: „Şi tu, tu ai şi dansat cu latrina aia”.
În acel punct, ca şi cum furia lui Pasquale i-ar fi pompat aer în piept, a început să urle şi Antonio şi aproape că părea să aibă ceva cu Pasquale pentru că voia să-l priveze de o bucurie: bucuria de a-i omorî el pe fraţii Solara pentru ce-i făcuseră Adei. Şi Ada imediat a început să plângă, iar Carmela n-a mai putut să se abţină, a izbucnit în lacrimi la rândul ei. Iar Enzo a încercat să ne convingă pe toţi să plecăm de pe stradă.
— Să mergem la culcare, a spus.
Dar Pasquale şi Antonio i-au spus să tacă, voiau să rămână şi să-i înfrunte pe fraţii Solara. Încruntaţi, i-au repetat lui Enzo de mai multe ori, cu un calm prefăcut:
— Du-te, du-te, ne vedem mâine.
Atunci Enzo a zis încet:
— Dacă rămâneţi voi, rămân şi eu.
În acel punct am izbucnit şi eu în plâns şi o clipă mai târziu – lucru care m-a emoţionat şi mai mult – a plâns Lila, pe care n-o văzusem niciodată plângând, niciodată.
Eram deja patru fete în lacrimi, lacrimi disperate. Dar Pasquale s-a înmuiat doar când a văzut-o pe ea că plânge. A zis pe un ton resemnat:
— Bine, în seara asta nu, cu cei doi Solara o să rezolv altă dată, să mergem.
Imediat, hohotind, eu şi Lila l-am luat de braţ, l-am tras de acolo. Pentru scurtă vreme l-am consolat vorbindu-i de rău pe Solara, dar şi susţinând că era cel mai bine să ne prefacem că nu există. Apoi Lila a întrebat, ştergându-şi lacrimile cu dosul palmei:
— Cine sunt nazisto-fasciştii, Pascà? Cine sunt monarhiştii? Ce e bursa neagră?

17.

E dificil de spus ce efect au avut asupra Lilei răspunsurile lui Pasquale, risc să povestesc greşit, asta şi pentru că asupra mea, la vremea aceea, ele n-au avut

un efect concret. În schimb, pe ea, în felul ei obişnuit, au traversat-o şi transformat-o, în aşa fel încât până la sfârşitul verii m-a pisat cu un singur concept, pentru mine destul de insuportabil.
Folosesc limba de astăzi şi încerc să rezum astfel: nu sunt gesturi, cuvinte, suspine care să nu conţină suma tuturor crimelor pe care le-au comis şi le comit fiinţele umane.
Bineînţeles că ea o spunea altfel. Dar ce contează e că a fost cuprinsă de o frenezie a dezvăluirii totale. Îmi arăta oamenii pe stradă, lucrurile, străzile şi spunea:
— Ăla a făcut războiul şi a ucis, ăla a ciomăgit şi a dat ulei de ricin, ăla a denunţat o groază de persoane, ăla şi-a înfometat până şi mama, în casa aceea s-a torturat şi omorât, pe piatra asta au mărşăluit şi au făcut salutul roman, la colţul ăsta s-au bătut cu bâta, banii ăstora provin din foamea ăstorlalţi, maşina asta a fost cumpărată vânzând pâine cu praf de marmură şi carne stricată la bursa neagră, măcelaria aia a apărut furându-se cupru şi tâlhărindu-se trenuri de marfă, în spatele acelui bar e camorra, contrabanda, camăta.
Curând nu s-a mai mulţumit cu Pasquale. Ca şi cum el i-ar fi pus în mişcare un mecanism în cap şi acum sarcina ei era să pună ordine într-o masă haotică de idei. Tot mai încordată, tot mai obsedată, probabil ea însăşi cuprinsă de nevoia de a se simţi închisă într-o viziune compactă, fără crăpături, a complicat informaţiile lui aride cu nişte cărţi pe care le-a găsit la bibliotecă. Astfel a dat motivaţii concrete şi chipuri obişnuite atmosferei de tensiune abstractă pe care de mici o respiraserăm în cartier.
Fascismul, nazismul, războiul, Aliaţii, monarhia, republica ea le-a transformat în străzi, case, chipuri, don Achille şi bursa neagră, Peluso comunistul, bunicul camorist al fraţilor Solara, tatăl Silvio, fascist încă şi mai rău decât Marcello şi Michele, şi tatăl ei, Fernando

cârpaciul, şi tatăl meu, toţi toţi, toţi în ochii ei compromişi până-n măduva oaselor de vinovăţii secrete, toţi criminali insensibili sau complici docili, toţi, cumpăraţi cu firimituri. Ea şi Pasquale m-au închis într-o lume teribilă care nu-ţi lăsa cale de ieşire.
Apoi Pasquale însuşi a tăcut, învins şi el de capacităţile Lilei de a suda lucrurile între ele într-un lanţ care te strângea din toate părţile. Îi priveam plimbându-se adesea împreună şi, dacă la început ea era cea care îl asculta atent, acum el era cel care o asculta atent. E îndrăgostit, mă gândeam. Gândeam şi că se va îndrăgosti şi Lila, se vor logodi, se vor căsători, vor vorbi mereu de chestiile astea politice, vor face copii care vor vorbi, la rândul lor, de aceleaşi lucruri. Când a reînceput şcoala, pe de o parte am suferit mult pentru că ştiam că nu mai aveam timp pentru Lila, pe de alta am sperat să mă sustrag adunării ei de nelegiuiri şi supuneri şi laşităţi ale persoanelor pe care le cunoşteam, pe care le iubeam, pe care le purtam – eu, ea, Pasquale, Rino, toţi – în sânge.

18.

Cei doi ani de gimnaziu au fost mult mai obositori decât şcoala medie. Am nimerit într-o clasă cu patruzeci şi doi de elevi, una dintre foarte rarele clase mixte ale acelei şcoli.
Fetele erau foarte puţine, nu cunoşteam pe niciuna. Gigliola, după multe lăudăroşenii („da, merg şi eu la gimnaziu, e sigur, ne aşezăm în aceeaşi bancă”), a sfârşit prin a începe să-şi ajute tatăl în cafeneaua Solara. Dintre băieţi, în schimb, îi cunoşteam pe Alfonso şi Gino, care însă s-au aşezat împreună în primele bănci, umăr lângă umăr, cu un aer speriat, şi aproape că s-au prefăcut că nu mă cunosc. Sala puţea, un miros acid de transpiraţie, picioare murdare, teamă.
În primele luni mi-am trăit noua viaţă şcolărească în tăcere, cu degetele mereu pe frunte şi pe maxilarele

asaltate de acnee. Aşezată într-un rând din spatele clasei, de unde vedeam prost atât profesorii, cât şi ce scriau pe tablă, eram o necunoscută pentru colega mea de bancă, la fel cum ea era o necunoscută pentru mine. Graţie învăţătoarei Oliviero, am primit repede cărţile de care aveam nevoie, murdare, superuzate. Mi-am impus o disciplină dobândită în şcoala medie: studiam toată după-amiază până la ora unsprezece şi apoi dimineaţa de la cinci până la şapte, când se făcea timpul să plec. La ieşirea din casă, încărcată cu cărţi, mi se întâmpla adesea să mă întâlnesc cu Lila care alerga la cizmărie să deschidă magazinul, să mătură, să spele, să facă ordine înainte să ajungă tatăl şi fratele ei. Îmi punea întrebări despre materiile pe care le aveam, despre ce învăţasem şi voia răspunsuri precise. Dacă nu i le dădeam, mă sâcâia cu întrebări care îmi provocau neliniştea că nu învăţasem suficient, că nu sunt în stare să răspund profesorilor cum nu eram în stare să-i răspund nici ei. În unele dimineţi reci, când mă sculam în zori şi repetam în bucătărie lecţiile, mi se părea, ca de obicei, că sacrific somnul cald şi profund al dimineţii ca să fac impresie frumoasă mai mult faţă de fiica cârpaciului decât faţă de profesorii şcolii de domni. Şi micul dejun era grăbit din cauza ei. Dădeam pe gât laptele şi cafeaua şi alergam în stradă doar ca să nu pierd nici măcar un metru din bucata de drum pe care o parcurgeam împreună.
Aşteptam la poartă. O vedeam venind dinspre blocul în care locuia şi constatam că încă se schimba. Era deja mai înaltă decât mine. Nu mai mergea ca fetiţa colţuroasă care fusese până cu câteva luni înainte, ci ca şi cum, rotunjindu-i-se trupul, şi mersul îi era mai delicat. Salut, salut, începeam imediat să vorbim. Când ne opream la intersecţie şi ne luam la revedere, ea care se ducea la cizmărie, eu spre staţia de metrou, întorceam permanent capul ca s-o mai văd încă o dată. O dată sau de două ori am văzut că venea gâfâind

Pasquale şi i se alătura, o însoţea.
Metroul era plin de băieţi şi fete cu urdori la ochi, murdari de fumul primelor ţigări.
Eu nu fumam, nu vorbeam cu nimeni. În puţinele minute parcurse repetam înspăimântată lecţiile, îmi impuneam frenetic în minte limbaje străine, tonuri diferite de cele folosite în cartier. Eram îngrozită de eşecul şcolăresc, de umbra strâmbă a mamei mele nemulţumite, de privirile dure şi ameninţătoare ale învăţătoarei Oliviero.
Şi totuşi aveam acum un singur gând adevărat: să-mi găsesc un logodnic, repede, înainte ca Lila să mă anunţe că era împreună cu Pasquale.
În fiecare zi simţeam mai puternic angoasa că n-o să apuc. Mă temeam, întorcându-mă de la şcoală, că mă întâlnesc cu ea şi că aflu chiar din vocea ei seducătoare că făcea dragoste cu Peluso. Sau dacă nu era el, era Enzo. Sau dacă nu era Enzo, era Antonio.
Sau, ce ştiu eu, Stefano Carracci, mezelarul, sau chiar Marcello Solara: Lila era imprevizibilă. Masculii care-i dădeau târcoale erau aproape bărbaţi, cu multe pretenţii.
În consecinţă, între proiectul cu pantofii, lecturi despre lumea oribilă în care sfârşiserăm născându-ne şi logodnici n-ar mai fi avut timp pentru mine. Uneori, la întoarcerea de la şcoală, făceam un ocol mare ca să nu trec prin faţa cizmăriei. Dacă, în schimb, o vedeam cumva pe ea în persoană, de departe, din cauza angoasei o luam pe altă stradă. Dar pe urmă nu rezistam şi îi ieşeam în întâmpinare, ca şi cum mă îndreptam spre ceva inevitabil.
La intrarea şi la ieşirea din liceu, o clădire imensă, gri şi întunecată, aflată în cea mai proastă stare, mă uitam la băieţi. Îi priveam insistent pentru ca ei să-mi simtă privirea şi să mă bage în seamă. Îi priveam pe cei de-o vârstă cu mine de la gimnaziu, unii aveau încă pantaloni scurţi, alţii până la genunchi sau lungi. Mă uitam la cei

mari, de la liceu, care purtau mai ales sacou şi cravată, niciodată palton, trebuiau să-şi demonstreze lor înşişi, înainte de toate, că nu suferă de frig: părul dat pe spate, cu ceafa albă datorită tunsorii scurte în scară. Îi preferam pe aceia, dar m-aş fi mulţumit şi cu unul din clasa a cincea de gimnaziu, important era să aibă pantaloni lungi.
Într-o zi, un elev m-a uimit cu mersul lui deşelat, foarte slab, cu părul negru şi ciufulit, un chip care mi s-a părut foarte frumos şi cu ceva familiar. Câţi ani putea să aibă, şaisprezece, şaptesprezece? L-am observat bine, l-am privit încă o dată şi mi s-a oprit inima: era Nino Sarratore, fiul lui Donato Sarratore, feroviarul-poet. S-a uitat şi el la mine, dar nu cu atenţie, şi nu m-a recunoscut. Sacoul era deformat la coate, îngust la umeri, pantalonii erau roşi, pantofii scâlciaţi. Nu etala niciun semn de bunăstare cum, în schimb, o făceau Stefano şi, mai ales, fraţii Solara. Tatăl lui, deşi scrisese o carte de poezii, în mod evident încă nu devenise bogat. M-a tulburat foarte mult apariţia aceea neaşteptată. La ieşire m-am gândit să alerg imediat să-i povestesc Lilei, impulsul a fost foarte puternic, dar pe urmă m-am răzgândit. Dacă i-aş fi spus, cu siguranţă mi-ar fi cerut să mă însoţească la şcoală ca să-l vadă. Şi ştiam deja ce s-ar fi întâmplat. Aşa cum Nino nu şi-a dat seama de mine, aşa cum n-o recunoscuse pe fetiţa blondă şi subţire din clasele primare în fata de paisprezece ani grasă şi plină de coşuri care devenisem, ar fi recunoscut-o imediat pe Lila, care l-ar fi cucerit. Am decis să mă dedic imaginii lui Nino Sarratore în tăcere, când ieşea de la şcoală cu un mers legănat şi o ştergea pe strada Garibaldi. Din ziua aceea am mers la şcoală ca şi cum să-l văd, sau chiar şi doar să-l zăresc în treacăt, ar fi fost singurul motiv real ca să mă duc acolo.
Toamna a zburat. Am fost ascultată din *Eneida*, într-o dimineaţă, era prima dată când eram chemată la

catedră. Profesorul, cutare Gerace, un bărbat la vreo şaizeci de ani, apatic, care căsca întruna zgomotos, a izbucnit în râs cum am pronunţat oracòlo în loc de oràcolo. Nu i-a trecut prin minte că, deşi ştiam semnificaţia cuvântului, trăiam într-o lume în care nimeni nu avusese niciodată motiv să-l folosească. Au râs toţi, mai ales Gino, acolo în prima bancă lângă Alfonso. M-am simţit umilită. Apoi au trecut zilele, am dat prima lucrare la latină. Când Gerace a adus lucrările corectate, a întrebat:
— Cine e Greco?
Am ridicat mâna.
— Vino.
Mi-a pus o serie de întrebări despre declinări, verbe, sintaxă. Am răspuns terorizată, mai ales pentru că mă privea cu o atenţie pe care până în momentul acela n-o arătase niciunuia dintre noi. Apoi mi-a dat foaia fără niciun comentariu. Luasem nouă.
De atunci a fost un crescendo. La lucrarea de italiană mi-a dat opt, la istorie n-am greşit nicio dată, la geografie am ştiut la perfecţie suprafeţe, populaţii, bogăţii ale subsolului, agricultură. Dar mai ales la greacă l-am lăsat cu gura căscată. Graţie celor învăţate cu Lila, am demonstrat o cunoaştere a alfabetului, o pricepere la citit, o dezinvoltură la fonaţiune care, în sfârşit, i-au smuls profesorului laude publice.
Iscusinţa mea i-a năucit, ca o dogmă, pe ceilalţi profesori. Până şi profesorul de religie m-a luat deoparte, într-o dimineaţă, şi m-a întrebat dacă voiam să mă înscriu la un curs gratuit de teologie prin corespondenţă. Am spus da. În preajma Crăciunului toţi îmi spuneau de-acum Greco, câţiva Elena. Gino a început să întârzie la ieşire, să mă aştepte ca să ne întoarcem împreună în cartier. Într-o zi m-a întrebat din nou, pe neaşteptate, dacă voiam să ne logodim şi eu, deşi era un nătâng, am răsuflat uşurată: tot mai bine

decât nimic, am acceptat.
Toată încordarea aceea euforică a avut o pauză în timpul vacanţei de Crăciun. M-a reasorbit cartierul, am avut mai mult timp, am văzut-o mai des pe Lila. Aflase că învăţam engleză şi, bineînţeles, făcuse rost de o gramatică. Ştia deja multe cuvinte pe care le pronunţa într-un mod foarte aproximativ şi, bineînţeles, pronunţia mea nu era mai prejos. Dar ea mă sâcâia, spunea: când te întorci la şcoală, întreabă-l pe profesor cum se pronunţă asta, cum se pronunţă ailaltă. Într-o zi m-a dus la magazin, mi-a arătat o cutie de metal îndesată cu bucăţi de hârtie: pe fiecare scrisese pe o parte cuvântul italian, pe cealaltă echivalentul englezesc: matita/pencil, capire/to understand, scarpa/shoe[4]. Învăţătorul Ferraro o sfătuise să facă aşa, un mod perfect de a învăţa cuvintele. Îmi citea partea în italiană, voia să-i spun corespondentul în engleză. Dar eu nu ştiam mai nimic. Mi-am dat seama că în toate cele părea mai avansată decât mine, ca şi cum ar fi mers la o şcoală secretă. Am perceput şi o tensiune de-a ei, dorinţa de a-mi arăta că era la înălţimea a ceea ce studiam eu. Aş fi preferat să vorbesc despre altceva, în schimb mi-a pus întrebări despre declinările în greacă, lucru din care a dedus repede că mă oprisem la prima, în vreme ce ea o studiase deja pe-a treia. M-a întrebat şi de *Eneida*, făcuse o pasiune. O citise pe toată în câteva zile, în timp ce eu, la şcoală, eram la jumătatea cărţii a doua. Mi-a vorbit detaliat despre Didona, personaj despre care nu ştiam nimic, am auzit numele acela prima dată de la ea, nu de la şcoală. Şi într-o după-amiază, a făcut în treacăt o observaţie care m-a impresionat mult. A spus:
— Dacă nu există iubire, devine aridă nu doar viaţa oamenilor, ci şi a oraşelor.
Nu-mi amintesc cum s-a exprimat exact, dar ideea era aceea şi eu am asociat-o cu străzile noastre murdare, cu

4 Creion, a înţelege, pantof

părculeţul prăfuit, cu câmpia masacrată de blocurile noi, cu violenţa din fiecare casă, din fiecare familie. Mi-a fost însă teamă că va începe să-mi vorbească din nou de fascism, nazism, comunism. Şi n-am rezistat, am vrut să-i explic că mie mi se întâmplau lucruri frumoase, i-am spus totul dintr-o răsuflare, în primul rând că mă logodisem cu Gino şi în al doilea rând că la şcoala mea venea Nino Sarratore, mai frumos decât în şcoala primară.
A mijit ochii, mi-a fost teamă că e pe punctul de a-mi spune că şi ea s-a logodit. Dar nu, a început să facă mişto de mine:
— Faci dragoste cu fiul farmacistului, a spus, bravo, ai cedat, te-ai îndrăgostit ca logodnica lui Enea.
Apoi, brusc, de la Didona a trecut la Melina şi mi-a vorbit îndelung despre ea, dat fiind că nu ştiam mai nimic despre ce se întâmpla în blocuri, aveam şcoală dimineaţa şi învăţam până seara târziu. A povestit despre ruda ei ca şi cum n-o pierdea niciodată din ochi. Pe ea şi pe copiii ei îi devora sărăcia, aşa încât spăla în continuare scările blocurilor împreună cu Ada (banii pe care-i aducea acasă Antonio nu ajungeau). Dar n-o mai auzeai cântând, îi trecuse euforia, acum trudea cu gesturi de robot. Mi-a descris-o amănunţit: aplecată în faţă, pornea de la ultimul etaj şi, cu mâinile, trecea cu cârpa udă rampă după rampă, treaptă după treaptă, cu o energie şi o agitaţie care ar fi doborât persoane mult mai robuste decât ea. Dacă vreo persoană cobora sau urca începea să urle înjurături, aruncând cârpa spre ea. Ada îi povestise că o văzuse odată pe mama ei în plină criză, fiindcă urme de tălpi îi distruseseră munca, bând apă murdară din găleată şi fusese nevoită să i-o smulgă. Ai înţeles? Pas cu pas, a ajuns de la Gino la Didona, la Enea care o părăsea, la văduva nebună. Şi abia în punctul acela l-a luat în discuţie pe Nino Sarratore, semn că mă ascultase cu atenţie.

— Spune-i de Melina, m-a îndemnat stăruitor, şi spune-i că trebuie să-i povestească tatălui său.
Apoi a adăugat cu răutate:
— Dacă nu e prea uşor să scrii poezii.
Şi, în fine, a început să râdă şi a promis cu o anumită solemnitate:
— Eu n-o să mă îndrăgostesc niciodată de nimeni şi n-o să scriu niciodată, niciodată, niciodată o poezie.
— Nu cred.
— Serios.
— Dar ceilalţi o să se îndrăgostească de tine.
— Cu atât mai rău pentru ei.
— Or să sufere ca Didona asta.
— Nu, se vor logodi cu alta, exact cum a făcut Enea, care, până la urmă, a fost împreună cu fiica unui rege.
M-am arătat puţin convinsă. Am plecat, apoi m-am întors, discuţiile acelea despre logodnici, acum că aveam unul, îmi plăceau. Am întrebat-o o dată, prudent:
— Marcello Solara ce face, se ţine după tine?
— Da.
— Şi tu?
A schiţat un zâmbet de dispreţ care însemna: Marcello Solara mă îngreţoşează.
— Şi Enzo?
— Suntem amici.
— Şi Stefano?
— După părerea ta, se gândesc toţi la mine?
— Da.
— Stefano mă serveşte întotdeauna prima, chiar dacă e lume.
— Vezi?
— Nu-i nimic de văzut.
— Şi Pasquale, ţ'a făcut declaraţia?
— Eşti nebună?
— Am văzut că dimineaţa te însoţeşte la magazin.
— Pentru că-mi explică lucrurile întâmplate înainte de

vremea noastră.
A revenit astfel tema acelui „înainte”, dar nu ca în şcoala primară. A spus că noi nu ştiam nimic, nici când eram mici, nici acum, că de aceea nu ne aflam în condiţia de a înţelege ceva, că fiecare lucru din cartier, fiecare piatră sau bucată de lemn, orice, exista deja înainte de noi, dar noi crescuserăm fără să ne dăm seama de asta, fără măcar să ne gândim la asta. Nu doar noi. Tatăl ei se prefăcea că nu existase niciodată nimic înainte. La fel făcea mama ei, mama mea, tatăl meu, chiar şi Rino. Şi totuşi, mezelăria lui Stefano *înainte* era tâmplăria lui Peluso, tatăl lui Pasquale. Şi totuşi, banii lui don Achille fuseseră făcuţi *înainte*. Şi la fel şi banii familiei Solara. Ea avusese dovada de la tatăl şi mama ei. Nu ştiau nimic, nu voiau să vorbească despre nimic. Nici despre fascism, nici despre rege. Nici despre persecuţii, nici despre samavolnicii, nici despre exploatare. Îl urau pe don Achille şi le era frică de fraţii Solara. Însă treceau peste asta şi se duceau să-şi cheltuiască banii atât la fiul lui don Achille, cât şi la fraţii Solara, şi ne trimiteau chiar pe noi. Şi votau pentru fascişti, pentru monarhişti, cum voiau fraţii Solara să facă. Şi credeau că tot ce se întâmplase înainte trecuse şi, ca să trăiască liniştit, puneau o piatră deasupra, deşi erau înăuntrul lucrurilor dinainte şi ne ţineau şi pe noi înăuntru şi astfel, fără s-o ştie, le continuau.
Discursul acela cu „înainte” m-a impresionat mai mult decât discursurile obscure în care mă târâse în timpul verii. Vacanţa de Crăciun a trecut vorbind încontinuu, în cizmărie, pe stradă, în curte. Ne-am mărturisit totul, chiar şi nimicuri, şi ne-am simţit bine.

19.

În perioada aceea m-am simţit puternică. La şcoală mă comportasem perfect, i-am povestit învăţătoarei Oliviero despre succesele mele şi ea m-a lăudat. Mă întâlneam cu Gino, făceam în fiecare zi o plimbare până la cafeneaua

Solara: el îmi cumpăra o prăjitură, o mâncam în doi, ne întorceam. Uneori aveam impresia că Lila depindea de mine, nu eu de ea. Eu mersesem dincolo de limitele cartierului, frecventam gimnaziul, stăteam cu băieţi care studiau latină şi greacă, nu ca ea, cu zidari, mecanici, cizmari, vânzători de fructe şi legume, mezelari, cârpaci. Când îmi vorbea despre Didona sau despre metoda ei de a învăţa cuvinte englezeşti sau despre a treia declinare sau despre lucrurile în legătură cu care îşi bătea capul vorbind cu Pasquale, percepeam tot mai limpede că o făcea puţin înfricoşată, ca şi cum în sfârşit ea era cea care simţea nevoia să-mi arate în permanenţă că putea discuta la fel ca mine. Chiar şi când, într-o după-amiază, cu ceva ezitări, a decis să-mi arate în ce punct se afla pantoful secret pe care-l realiza împreună cu Rino, n-am mai simţit că locuia pe un tărâm minunat fără mine. Mi s-a părut, în schimb, că atât ea, cât şi fratele ei ezită să-mi vorbească despre lucruri aşa puţin demne.
Sau poate eram doar eu cea care începeam să simt să sunt mai mult decât ei. Când au căutat într-un colţişor şi au scos o pungă de hârtie, i-am încurajat artificial. Dar perechea de pantofi bărbăteşti pe care mi-au arătat-o mi s-a părut într-adevăr ieşită din comun, numărul 43, măsura lui Rino şi a lui Fernando, maro, exact cum mi-i aminteam dintr-un desen al Lilei, cu un aer care era în acelaşi timp lejer şi robust. Nu văzusem niciodată în picioarele nimănui ceva asemănător. În timp ce mă lăsau să-i ating şi-mi descriau calităţile, am început să-i laud pe un ton entuziasmat.
— Pune mâna aici, spunea Rino însufleţit de laudele mele, şi spune-mi dacă se simte cusătura.
— Nu, răspundeam eu, nu se simte.
Atunci îmi lua pantofii din mâini, îi îndoia în sus şi în jos, îmi arăta rezistenţa lor. Eu aprobam, spuneam bravo cum făcea învăţătoarea Oliviero când voia să ne încurajeze.

Dar Lila nu părea mulţumită. Cu cât fratele ei înşira calităţi, cu atât ea îmi arăta defecte şi-i spunea lui Rino:
— Tatei cât îi ia să vadă aceste erori?
La un moment dat a spus serioasă:
— Să încercăm din nou cu apă.
Fratele ei s-a arătat contrariat. Ea a umplut oricum un lighenaş, a băgat mâna într-unul din pantofi, ca şi cum ar fi fost piciorul, şi l-a făcut să meargă puţin pe apă.
— Trebuie să se joace, mi-a spus Rino în rolul fratelui mai mare plictisit de copilăriile surorii mai mici. Dar imediat cum a văzut-o pe Lila că ridică pantoful, a căpătat un aer îngrijorat şi a întrebat:
— Deci?
Lila şi-a scos mâna, şi-a frecat degetele şi i l-a întins.
— Atinge.
Rino a băgat o mână şi a spus:
— E uscat.
— E umed.
— Numai tu simţi umezeala. Atinge, Lenù.
Am atins.
— E puţin umed, am spus.
Lila a făcut o grimasă nemulţumită.
— Ai văzut? Îl ţii un minut în apă şi e deja umed, nu merge. Trebuie să dezlipim şi să coasem totul din nou.
— Ce dracu’ crezi că înseamnă puţină umezeală?
Rino s-a enervat. Mai mult: a trecut, sub ochii mei, printr-un fel de transformare. S-a făcut roşu la faţă, i-a apărut o umflătură în jurul ochilor şi al pometţilor, n-a ştiut să se controleze şi a izbucnit într-o serie de înjurături şi blesteme împotriva surorii lui. S-a plâns că aşa nu se mai termină niciodată. I-a reproşat Lilei că mai întâi îl încuraja şi apoi îl descuraja. A urlat că el nu voia să rămână pentru totdeauna în locul acela împuţit, să facă pe servitorul tatălui său şi să vadă cum se îmbogăţeau ceilalţi. A apucat piciorul din fier, s-a prefăcut că-l aruncă în ea, iar dacă ar fi făcut-o într-

adevăr, ar fi ucis-o.
Eu am plecat de acolo, pe de o parte dezorientată de furia unui tânăr în general amabil şi, pe de alta, mândră de cât se dovedise de autorizată, de definitivă părerea mea.
În zilele următoare am descoperit că acneea începea să se usuce.
— Arăţi foarte bine, e satisfacţia pe care ţi-o dă şcoala, e iubirea, mi-a spus Lila şi am simţit-o puţin tristă.

20.

Rino, pentru că se apropia petrecerea de sfârşit de an, a fost cuprins de nebunia de a aprinde mai multe artificii decât toţi, mai ales mai multe decât aprindeau fraţii Solara.
Lila râdea de el, dar uneori se purta cu el foarte dur. Mi-a spus că, după ea, fratele ei, care iniţial fusese sceptic în legătură cu posibilitatea de a face mulţi bani cu pantofii, acum începuse să mizeze pe asta, se văzuse deja patronul fabricii de încălţăminte Cerullo şi nu voia să redevină cârpaci. Asta o îngrijora, era o latură a lui Rino pe care n-o cunoştea. I se păruse mereu generos de impetuos, uneori agresiv, dar nu fanfaron.
Acum, în schimb, se prefăcea în ceva ce nu era. Se simţea aproape de bogăţie. Un mic patron. Unul capabil să dea cartierului un prim semnal al norocului pe care i l-ar fi adus noul an aprinzând artificii în număr mare, multe, mult mai multe decât fraţii Solara, care, în ochii lui, deveniseră modelul de tânăr bărbat de imitat şi chiar de depăşit.
Oameni pe care-i ura şi pe care-i simţea duşmani care trebuiau învinşi ca să ajungă să le ia locul.
Lila n-a spus niciodată, cum se întâmplase pentru Carmela şi pentru celelalte fete din curte: poate că i-am băgat în cap o fantezie pe care nu ştie s-o ţină sub control. Ea însăşi credea în fantezie, o simţea realizabilă, iar fratele era o piesă importantă a acelei

realizări. Şi apoi ţinea la el, era mai mare cu şase ani decât ea, nu voia să-l reducă la un copil care nu ştie să-şi gestioneze visurile. Dar a pomenit adesea că lui Rino îi lipsea concreteţea, nu ştia să înfrunte dificultăţile cu picioarele pe pământ, avea tendinţa să exagereze. Cum se întâmplase la întrecerea aceea cu fraţii Solara, de exemplu.
— Poate e gelos pe Marcello, am spus odată.
— Adică?
A râs făcând pe proasta, dar mi-o povestise ea însăşi. Marcello Solara se plimba prin faţa cizmăriei în fiecare zi, atât pe jos, cât şi cu Fiatul 1100, şi Rino probabil că băgase de seamă, astfel că îi spusese de mai multe ori surorii lui:
— Nu te hazarda să ai încredere în prostu' cela.
Poate, cine ştie, neputând să le spargă faţa fraţilor Solara pentru că aspirau la sora lui, voia să-şi arate forţa cu focurile de artificii.
— Dacă e aşa, recunoşti că am dreptate?
— Dreptate în legătură cu ce?
— Că a devenit un fanfaron: de unde ia bani pentru artificii?
Era adevărat. Ultima noapte din an era o noapte de luptă, în cartier şi în întreg oraşul Napoli. Lumini orbitoare, explozii. Fumul foarte dens de la praful de pulbere înceţoşa toate lucrurile, intra în case, te usturau ochii de la el, provoca tuse. Dar explozia petardelor, şuieratul rachetelor, canonada pocniturilor în zid aveau un preţ şi, ca de obicei, trăgea mai mult cine avea mai mulţi bani. Noi, familia Greco, nu aveam bani, acasă la mine contribuţia pentru artificiile de sfârşit de an era mică. Tata cumpăra o cutie de beţe, una de rotitoare şi una de rachete subţiri. La miezul nopţii îmi dădea în mână mie, care eram cea mai mare, băţul din fier cu steluţe sau cu vârtelniţe, aprindea şi eu stăteam nemişcată, încântată şi speriată să privesc fix scânteile

mişcătoare, scurtele vârtejuri de foc la mică distanţă de degete. El, între timp, alerga să pună băţul rachetelor într-o sticlă pe marmura ferestrei, dădea foc fitilului cu jarul de la ţigară şi, entuziasmat, trimitea spre cer şuieratul luminos. La sfârşit arunca în stradă şi sticla.
Şi acasă la Lila se trăgea cu mai nimic, oricum Rino se revoltase imediat. Încă de când avea doisprezece ani îşi luase obiceiul să se ducă să petreacă miezul nopţii cu persoane mai îndrăzneţe decât tatăl lui şi erau faimoase acţiunile lui de recuperare a pocnitorilor neexplodate, după care pornea la vânătoare imediat ce petrecerea lua sfârşit. Le strângea pe toate în zona lacurilor, le dădea foc şi se bucura de flăcările înalte, pac pac pac, şi de explozia finală. Încă mai avea o cicatrice neagră pe mână, o pată întinsă din cauza faptului că, o dată, nu se retrăsese la timp.
Printre multele motive evidente şi ascunse ale acelei întreceri de la sfârşitul anului 1958 trebuie să adăugăm şi faptul că poate Rino voia să-şi ia o revanşă de la copilăria săracă. De aceea s-a ocupat să câştige banii pe ici, pe colo ca să cumpere focuri de artificii. Dar se ştia – o ştia şi el în ciuda nebuniei grandomanice care-l apucase – că nu exista întrecere cu fraţii Solara. Ca în fiecare an, cei doi se plimbau de zile în şir în sus şi-n jos în Fiatul lor 1100, cu portbagajul plin de explozibil care în noaptea de Anul Nou ar fi ucis păsări, ar fi speriat câini, pisici, şoareci, ar fi făcut să vibreze blocurile din pivniţe până la acoperiş. Rino îi urmărea din atelier cu invidie şi între timp se ocupa, împreună cu Pasquale, cu Antonio şi mai ales cu Enzo, care avea ceva mai mulţi bani, să adune un arsenal care să facă măcar impresie bună.
Lucrurile au luat o mică şi neaşteptată întorsătură când Lila şi eu am fost trimise de mamele noastre să facem cumpărături pentru cina de Anul Nou la mezelăria lui Stefano Carracci. Magazinul era plin de lume. Dincolo

de tejghea, pe lângă Stefano şi Pinuccia, servea şi Alfonso, care ne-a zâmbit stânjenit. Ne-am pregătit pentru o lungă aşteptare. Dar Stefano mi-a făcut mie, în mod clar mie, un semn de salut şi i-a spus fratelui său ceva la ureche. Colegul meu de şcoală a ieşit de după tejghea şi m-a întrebat dacă aveam lista cu lucrurile de cumpărat. I-am dat-o şi a şters-o. În cinci minute cumpărăturile noastre erau gata.
Am pus totul în sacoşe, i-am plătit doamnei Maria ce datoram şi am plecat, dar Stefano, chiar Stefano, m-a strigat cu vocea lui frumoasă de bărbat matur.
— Lenù.
Ne-a ajuns din urmă. Avea o expresie liniştită, zâmbetul cordial. Singurul mic defect era halatul alb pătat de grăsimi. A vorbit cu amândouă, în dialect, dar s-a uitat la mine.
— Vreţi să veniţi să petreceţi Anul Nou la mine acasă? Alfonso ţine mult la asta.
Soţia şi fiii lui don Achille, şi după omorârea tatălui lor, duceau o viaţă foarte retrasă: biserică, mezelărie, casă, cel mult câte o mică petrecere de la care nu puteai lipsi. Invitaţia aceea era o noutate. Am răspuns făcând semn spre Lila.
— Avem deja planuri, stăm cu fratele ei şi mulţi prieteni.
— Spuneţi-i şi lui Rino, spuneţi-le părinţilor voştri: casa e mare şi pentru artificii mergem pe terasă.
Lila a intervenit pe un ton nimicitor:
— Cu noi vin să petreacă şi Pasquale şi Carmen Peluso împreună cu mama lor.
Trebuia să fie o frază care să excludă orice discuţie ulterioară: Alfredo Peluso era la Poggioreale pentru că-l omorâse pe don Achille, iar fiul lui don Achille nu-i putea invita pe fiii lui Alfredo să închine pentru noul an în casa lui. În schimb, Stefano a privit-o ca şi cum până în momentul acela n-ar fi văzut-o, o privire foarte intensă, şi a spus în treacăt, pe un ton al evidenţei:

— Bine, veniţi toţi: bem şampanie, dansăm, an nou, viaţă nouă.
Cuvintele acelea m-au emoţionat. M-am uitat la Lila, şi ea era dezorientată. A murmurat:
— Trebuie să vorbim cu fratele meu.
— Daţi-mi de ştire.
— Şi artificiile?
— În ce sens?
— Noi le aducem pe ale noastre, dar tu?
Stefano a zâmbit:
— Câte artificii vrei?
— Foarte multe.
Tânărul mi s-a adresat din nou mie:
— Veniţi toţi la mine acasă şi vă promit că atunci când se vor ivi zorile, noi încă vom trage.

21.

Tot drumul n-am făcut altceva decât să plesnim de râs, spunându-ne lucruri de genul:
— O face pentru tine.
— Nu, pentru tine.
— S-a îndrăgostit, şi ca să te aibă la el acasă, îi invită chiar şi pe comunişti, chiar şi pe asasinii tatălui său.
— Dar ce spui? Nici măcar nu s-a uitat la mine.
Rino a ascultat propunerea lui Stefano şi a spus imediat nu. Dar dorinţa de a-i învinge pe fraţii Solara l-a făcut să şovăie şi a vorbit despre asta cu Pasquale, care s-a enervat foarte rău. Enzo, în schimb, a mormăit:
— Bine, dacă pot, vin.
În ceea ce-i priveşte pe părinţii noştri, au fost foarte fericiţi de invitaţia aceea fiindcă pentru ei don Achille nu mai exista, iar fiii şi soţia erau nişte persoane foarte cumsecade şi înstărite pe care era o onoare să le ai ca prieteni.
Lila, la început, a părut buimăcită, ca şi cum ar fi uitat unde se află, străzile, cartierul, cizmăria. Apoi a apărut la mine într-o după-amiază târzie, cu aerul cuiva care a

înţeles totul şi mi-a spus:
— Am greşit: Stefano nu ne vrea nici pe mine, nici pe tine.
Am discutat conform obiceiului nostru, combinând date de fapt şi născociri. Dacă nu ne voia pe noi, ce voia? Ne-am gândit că şi Stefano avea în minte să le dea o lecţie fraţilor Solara. Ne-am amintit de momentul în care Michele îl alungase pe Pasquale de la petrecerea mamei Gigliolei, amestecându-se astfel în treburile familiei Carracci şi făcându-l pe Stefano să pară că nu ştie să apere memoria tatălui său. Cu acea ocazie cei doi fraţi, dacă te gândeai, nu-l călcaseră în picioare numai pe Pasquale, ci şi pe el.
Aşadar, acum întrecea măsura, parcă făcându-le în ciudă: se împăca pentru totdeauna cu familia Peluso, ba chiar îi invita la el acasă de Anul Nou.
— Şi ce câştigă? am întrebat-o pe Lila.
— Nu ştiu. Vrea să facă un gest pe care aici, în cartier, nu l-ar face nimeni.
— Să ierte?
Lila a clătinat din cap sceptică. Încerca să înţeleagă, amândouă încercam să înţelegem şi să înţelegem era un lucru care ne plăcea foarte mult. Stefano nu părea genul capabil să ierte. După Lila, avea în minte altceva. Şi încet, încet, pornind de la una dintre ideile ei fixe din ultima vreme, adică din momentul în care începuse să discute cu Pasquale, i s-a părut că a găsit soluţia.
— Îţi aminteşti când i-am spus Carmelei că se putea logodi cu Alfonso?
— Da.
— Stefano are în minte aşa ceva.
— Să se însoare el cu Carmela?
— Mai mult.
Stefano, după Lila, voia să şteargă totul. Voia să încerce să iasă din acel *înainte*. Nu voia să se prefacă deloc, cum făceau părinţii noştri, ci dimpotrivă, să concretizeze

o frază de genul: ştiu, tata a fost ce a fost, dar acum sunt eu, suntem noi, aşa că ajunge. În fine, voia să explice întregului cartier că el nu era don Achille şi că nici familia Peluso nu erau fostul tâmplar care-l omorâse. Ipoteza aceea ne-a plăcut, a devenit repede o certitudine şi am avut un sentiment de mare simpatie pentru tânărul Carracci. Am decis să fim de partea lui.
Am început să le explicăm lui Rino, Pasquale, Antonio că invitaţia lui Stefano era mai mult decât o invitaţie, că în spatele ei erau semnificaţii importante, că era ca şi cum ar fi spus că înainte de noi au fost lucruri urâte; taţii noştri, unii într-un fel, alţii în altul, nu s-au comportat bine; de acum să luăm act şi să demonstrăm că noi, fiii, suntem mai buni decât ei.
— Mai buni? a întrebat Rino, interesat.
— Mai buni, am spus eu, total opuşi fraţilor Solara, care în schimb se poartă mai rău decât bunicul şi tatăl lor.
Am vorbit foarte emoţionată, în italiană, ca şi cum aş fi fost la şcoală. Lila însăşi mi-a aruncat o privire uimită şi Rino, Pasquale, Antonio au mormăit ceva stânjeniţi.
Pasquale a încercat chiar să-mi răspundă în italiană, dar a renunţat imediat. A zis posac:
— Banii cu care Stefano face alţi bani sunt cei pe care tatăl lui i-a făcut la bursa neagră. Spaţiul mezelăriei e cel în care odată era tâmplăria tatălui meu.
Lila a mijit ochii, aproape că nu i se mai vedeau.
— E adevărat. Dar preferaţi să fiţi de partea unuia care vrea să schimbe ceva sau de partea fraţilor Solara?
Pasquale a zis cu mândrie, atât din convingere, cât şi fiindcă era vizibil gelos pe neaşteptata importanţă a lui Stefano în cuvintele Lilei:
— Eu sunt de partea mea şi atât.
Dar era un băiat bun, s-a gândit şi s-a răzgândit. S-a dus să vorbească cu mama lui, a discutat cu toată familia. Giuseppina, care dintr-o femeie muncitoare neobosită, cu un caracter frumos, dezinvoltă, exuberantă se

transformase, după încarcerarea soţului ei, într-o femeie înfrântă, întristată de soarta rea, s-a adresat preotului. Preotul a trecut pe la magazinul lui Stefano, a vorbit îndelung cu Maria, apoi a vorbit din nou cu Giuseppina Peluso. În cele din urmă, s-au convins toţi că viaţa era deja destul de dificilă şi că, dacă se putea, cu ocazia Anului Nou, să i se atenueze tensiunile, era mai bine pentru toţi. Astfel, pe 31 decembrie, după marea cină, la ora 23:30, familii diferite, familia fostului tâmplar, familia portarului, a cârpaciului, a vânzătorului de fructe şi legume, familia Melinei – care s-a îngrijit mult de aspectul ei pentru acea ocazie – au urcat, una câte una, până la etajul al treilea, până la vechea casă foarte detestată a lui don Achille, ca să sărbătorească noul an împreună.

22.

Stefano ne-a primit cu mare amabilitate. Îmi amintesc că era pieptănat cu grijă, era puţin roşu la faţă din cauza agitaţiei, purta o cămaşă albă cu cravată şi o vestă albastră.

Mi s-a părut foarte frumos, cu maniere de prinţ. Am calculat că avea aproape şapte ani în plus faţă de mine şi de Lila şi m-am gândit atunci că să fiu logodită cu Gino, de vârsta mea, era nesemnificativ: când i-am cerut să vină la familia Carracci, îmi spusese că nu putea fiindcă părinţii nu-l lasă să iasă după miezul nopţii, era periculos. Eu voiam un logodnic mare, nu un băieţel, unul ca tinerii aceia, Stefano, Pasquale, Rino, Antonio, Enzo. M-am uitat la ei, i-am privit pe furiş toată seara. Îmi atingeam nervos cerceii, brăţara de argint a mamei. Începusem din nou să mă simt frumoasă şi voiam să le citesc această dovadă în ochi. Dar păreau toţi prinşi cu petrecerea de artificii de la miezul nopţii. Aşteptau războiul lor între bărbaţi şi nici măcar Lilei părea să nu-i acorde atenţie.

Stefano a fost amabil mai ales cu doamna Peluso şi cu

Melina, care nu zicea nimic, avea privirea înspăimântată, nasul lung, dar era frumos pieptănată şi cu cerceii, cu vechea ei rochie neagră de văduvă părea o mare doamnă. La miezul nopţii, stăpânul casei a umplut cu şampanie mai întâi paharul mamei lui şi imediat pe cel al mamei lui
Pasquale. Am toastat pentru lucrurile minunate care se vor întâmpla în anul nou, apoi am început să mergem în grupuri spre acoperiş, bătrânii şi copiii cu paltoane şi fulare pentru că era foarte frig. Mi-am dat seama că singurul care întârzia fără niciun chef jos era Alfonso. L-am strigat din politeţe, nu m-a auzit sau s-a prefăcut că nu mă aude. Am alergat sus. Am găsit deasupra capului un cer înspăimântător, plin ochi de stele şi de tenebre, îngheţat.
Băieţii erau în pulover, Pasquale şi Enzo chiar în cămaşă. Lila, eu, Ada şi Carmela aveam nişte rochiţe subţiri, pe care le foloseam pentru petrecerile dansante, şi tremuram de frig şi de încântare. Se auzeau deja primele şuierături de rachete, brăzdau cerul şi explodau în flori foarte colorate. Se auzeau deja bufniturile lucrurilor vechi care zburau de la ferestre, ţipetele, râsetele. Întreg cartierul făcea gălăgie, arunca petarde. Eu am aprins beţele şi rotitoarele copiilor, îmi plăcea să văd în ochii lor uimirea înspăimântată pe care o simţisem şi eu când eram mică. Lila a convins-o pe Melina să aprindă împreună cu ea fitilul unui artificiu, zgomotul surd al focului a ţâşnit cu foşnet colorat. Amândouă au urlat de bucurie şi la sfârşit s-au îmbrăţişat.
Rino, Stefano, Pasquale, Enzo şi Antonio au transportat lăzi şi cutii şi pungi cu exploziv, mândri de toată muniţia aceea pe care reuşiseră să o strângă. A contribuit şi Alfonso, dar a făcut-o apatic, a reacţionat la presiunile fratelui cu manifestări de om sâcâit. Mi s-a părut, în schimb, intimidat de Rino, care părea, într-adevăr, în

culmea fericirii, îl împingea urât, îi lua lucrurile, îl trata ca pe un copilaş. Astfel că, în loc să se enerveze, Alfonso s-a retras, amestecându-se tot mai puţin printre ceilalţi. Între timp au strălucit beţele de chibrit, cei mari şi-au aprins reciproc ţigările cu mâinile făcute căuş, vorbind serioşi şi cordiali. Dacă va izbucni un război civil, m-am gândit, ca acela între Romulus şi Remus, între Marius şi Sulla, între Cezar şi Pompei, ei vor avea aceste feţe, vor avea aceste priviri, aceste atitudini.
În afară de Alfonso, toţi bărbaţii şi-au umplut cămăşile de petarde şi de pocnitori, au aranjat şiruri de rachete în şiruri de sticle goale. Rino, tot mai agitat, tot mai urlător, ne-a încredinţat mie, Lilei, Adei şi Carmelei sarcina de a reface toate muniţiile la timp.
Apoi, foarte tinerii, tinerii şi mai puţin tinerii – fraţii mei Peppe şi Gianni, ca să ne înţelegem, dar şi tata, şi cârpaciul, care era cel mai în vârstă – au început să se mişte în întuneric şi frig aprinzând fitile şi aruncând artificiile peste parapet sau spre cer, într-o atmosferă de sărbătoare, de excitaţie crescândă, de strigăte de genul ai văzut ce culori, mamă ce lovitură, hai, hai, oarecum stricată de gemetele deopotrivă îngrozite şi languroase ale Melinei, de Rino care smulgea petardele de la fraţii mei şi le folosea el, urlând că ei le iroseau pentru că le aruncau fără să aştepte ca fitilul să ia într-adevăr foc.
Furia sclipitoare a oraşului încet s-a atenuat, s-a consumat, lăsând să se audă zgomotul maşinilor, al claxoanelor. Au reapărut suprafeţe întinse de cer negru.
Balconul familiei Solara a devenit, deşi în fum, deşi printre sclipiri, mai vizibil.
Erau la mică distanţă, îi vedeam. Tatăl, fiii, rudele, prietenii erau cuprinşi, ca noi, de dorinţa de haos. Ştiau toţi, în cartier, că lucrurile care se întâmplaseră până în acel moment însemnau foarte puţin, ei s-ar fi dezlănţuit cu adevărat abia când zdrenţăroşii ar fi încheiat cu micile petreceri şi micile explozii meschine şi ploicelele

argintii şi aurii, numai în momentul în care stăpânii absoluţi ai petrecerii ar fi rămas ei.
Şi aşa a fost. Din balcon focul s-a intensificat brusc, cerul şi strada au început iarăşi să explodeze. La fiecare aruncare, mai ales dacă petarda făcea un zgomot nimicitor, din balcon se auzeau obscenităţi entuziaste. Dar, pe neaşteptate, iată că Stefano, Pasquale, Antonio şi Rino au început să răspundă cu alte trageri şi obscenităţi echivalente. La rachetă cu rachetă, la petardă cu petardă şi pe cer se întindeau corole minunate, jos strada lua foc, tremura, iar Rino, la un moment dat, chiar s-a urcat în picioare pe parapet, urlând insulte şi aruncând pocnitori foarte puternice, în timp ce mama lui urla îngrozită, ţipa: „Coboară, altfel cazi”.
În acel moment, pe Melina a cuprins-o panica şi a început să emită nişte urlete subţiri şi prelungi. Ada a pufnit, ei îi revenea misiunea s-o ia de acolo, dar Alfonso i-a făcut un semn, s-a ocupat el şi a dispărut jos cu femeia. Mama i-a urmat imediat şchiopătând şi, de asemenea, celelalte au început să-şi ia copiii de acolo. Exploziile provocate de fraţii Solara deveneau tot mai puternice, o rachetă de-a lor, în loc să ajungă pe cer, a explodat de parapetul terasei noastre cu o lumină roşie zgomotoasă şi fum înăbuşitor.
— Au făcut-o intenţionat, i-a strigat Rino lui Stefano scos din minţi.
Stefano, o siluetă neagră în ger, i-a făcut semn să se potolească. A alergat într-un colţ unde pusese el însuşi o cutie pe care noi, fetele, avuseserăm ordin să n-o atingem, şi a luat de acolo invitându-i pe ceilalţi să ia şi ei.
— Enzo, a strigat, fără să mai aibă nici urmă de ton stins de negustor, Pascà, Rino, Antò, aici, hai, aici, să-i facem să simtă ce avem noi.
Toţi s-au precipitat râzând. Repetau: da, să-i facem să

simtă, na, ticălosule, na, şi făceau gesturi obscene spre balconul familiei Solara. Noi priveam siluetele lor frenetice negre, tremurând tot mai mult de frig. Rămăseserăm singure, fără niciun rol. Şi tata coborâse împreună cu cârpaciul. Lila, nu ştiu, era mută, acaparată de spectacol ca de o enigmă.
I se întâmpla lucrul la care deja am făcut aluzie şi pe care ea, în consecinţă, a numit-o tăierea marginilor. A fost – mi-a spus – ca şi cum într-o noapte cu lună plină pe mare, o masă foarte neagră de furtună ar înainta pe cer, ar înghiţi orice lumină, ar strica cercul lunar şi ar deforma discul strălucitor, reducându-l la adevărata lui natură de materie brută, insensibilă. Lila şi-a imaginat, a văzut, a simţit – de parcă ar fi fost adevărat – cum se despică fratele ei. Rino, în faţa ochilor ei, şi-a pierdut fizionomia pe care o avusese de când putea să şi-l amintească, fizionomia băiatului generos, onest, trăsăturile plăcute ale persoanei de încredere, profilul iubit al celui care dintotdeauna, de când îşi amintea ea, o distrase, o ajutase, o protejase. Acolo, în mijlocul exploziilor foarte violente, în ger, în fumul care ustura nările şi mirosul violent al sulfului, ceva a violat structura organică a fratelui ei, a exercitat asupra lui o presiune atât de intensă, că i-a distrus contururile, iar materia s-a extins ca o magmă arătându-i din ce era cu adevărat făcut. Fiecare secundă din acea noapte de petrecere a îngrozit-o, a avut impresia că aşa cum Rino se mişca, cum se expanda în jurul lui însuşi, fiecare margine cădea şi ea, de asemenea, marginile ei, deveneau tot mai moi şi maleabile. A făcut eforturi ca să-şi păstreze controlul, dar a reuşit, mai nimic din angoasa ei nu s-a manifestat în exterior. Adevărul e că în agitaţia de explozii şi culori nu i-am acordat multă atenţie. M-a impresionat, cred, expresia ei tot mai înspăimântată. Mi-am dat seama şi că fixa cu privirea umbra fratelui ei – cel mai activ, cel mai fanfaron, cel

care urla în mod mai exagerat insulte crude în direcţia terasei familiei Solara – cu repulsie.
Ea, care, în general, nu se temea de nimic, părea speriată. Dar au fost impresii la care m-am gândit abia după. În momentul acela n-am dat importanţă, mă simţeam mai apropiată de Carmela şi de Ada decât de ea. Părea, ca de obicei, să nu aibă nicio nevoie de atenţia bărbaţilor. Noi, în schimb, aşa în frig, în mijlocul haosului, fără acea atenţie nu ne puteam oferi o semnificaţie. Am fi preferat ca Stefano sau Enzo, sau Rino să oprească războiul, să-şi treacă un braţ în jurul umerilor noştri, să ne lipească de şoldurile lor şi să ne spună complimente. În schimb, stăteam lipite una de alta să ne încălzim, în timp ce ei se grăbeau să apuce cilindri cu fitile mari, uluiţi de rezerva infinită de artificii a lui Stefano, uimiţi de generozitatea lui, buimăciţi de câţi bani era posibil să transformi în dâre, scântei, explozii, fum, pentru simpla satisfacţie de a câştiga.
S-au întrecut cu fraţii Solara încă nu ştiu cât timp, explozii de o parte şi de alta, ca şi cum terasa şi balconul ar fi fost tranşee, şi întreg cartierul a tresărit, a vibrat. Nu se mai înţelegea nimic, vuiete, geamuri sparte, cer străpuns. Şi când Enzo a urlat: „Au terminat, nu mai au nimic”, ai noştri au continuat, mai ales Rino a continuat, până când n-a mai rămas niciun fitil de ars. Apoi au înălţat cu toţii un cor victorios ţopăind sau îmbrăţişându-se. În sfârşit, s-au calmat, s-a aşternut liniştea.
Dar n-a ţinut mult, a fost întreruptă de un plânset de copil îndepărtat tot mai puternic, de urlete şi insulte, de maşini care înaintau pe străzile pline de gunoaie. Şi apoi am văzut scânteieri pe balconul fraţilor Solara, au ajuns până la noi zgomote seci, pac, pac. Rino a strigat dezamăgit: „Iarăşi”. Dar Enzo, care a înţeles din zbor ce se întâmpla, a fost primul care ne-a împins înăuntru şi, după el au intrat şi Pasquale, şi Stefano. Doar Rino a

continuat să lanseze insulte dure, aplecându-se peste parapetul terasei, astfel încât Lila l-a evitat pe Pasquale şi a alergat să-şi tragă fratele înăuntru, urlându-i, la rândul ei, insulte. Noi, fetele, am coborât ţipând. Fraţii Solara, deşi câştigaseră, trăgeau focuri de armă în noi.

23.

Din noaptea aceea, am spus-o, mi-au scăpat multe lucruri. Dar în special, cuprinsă de atmosfera de sărbătoare şi de pericol, de vârtejul de bărbaţi ale căror corpuri emanau o căldură mai arzătoare decât artificiile de pe cer, am neglijat-o pe Lila. Şi totuşi atunci a avut loc prima ei transformare interioară.

Am spus-o, n-am realizat ce i se întâmplase, schimbarea era dificil de perceput. Dar de consecinţe mi-am dat seama aproape imediat. A devenit mai leneşă. Eu, deja două zile mai târziu, m-am sculat devreme, chiar dacă nu aveam şcoală, ca s-o însoţesc să deschidă magazinul şi s-o ajut la curăţenie, dar ea n-a apărut. A venit târziu, îmbufnată, şi ne-am plimbat prin cartier, evitând cizmăria.

— Nu te duci să munceşti?

— Nu.

— De ce, mă rog?

— Nu-mi mai place.

— Şi pantofii noi?

— Departe de a fi realizaţi.

— Şi atunci?

Mi s-a părut că nu ştie nici măcar ea ce vrea. Singurul lucru sigur era că părea îngrijorată din cauza fratelui ei, mult mai mult decât o văzusem în ultima vreme. Şi chiar pornind de la acea îngrijorare a început să-şi schimbe discursul despre bogăţie.

Exista încă nevoia de a deveni bogate, nu încăpea discuţie în legătură cu asta, dar scopul nu mai era acelaşi din copilărie: fără cufere, fără strălucirea monedelor şi a pietrelor preţioase. Acum părea că banii,

în mintea ei, deveniseră un liant: consolidau, întăreau, reparau una şi alta. Reparau mai ales capul lui Rino. El considera perechea de pantofi pe care o făcuseră împreună gata de purtat şi voia să i-o arate lui Fernando. Dar Lila ştia bine (şi, după ea, o ştia şi Rino) că produsul avea multe defecte, că tatăl ar fi examinat pantofii şi i-ar fi aruncat. De aceea îi spunea că trebuia să încerce şi iar să încerce, că drumul spre fabrica de încălţăminte era un parcurs dificil; dar el nu mai voia să aştepte, pentru el era urgent să devină la fel ca fraţii Solara, ca Stefano, iar Lila nu reuşea să-l facă să fie raţional. Dintr-odată mi s-a părut chiar că bogăţia în sine n-o mai interesa. Nu se mai lumina la faţă când vorbea despre bani, erau doar un remediu pentru a evita ca fratele ei să provoace vreun necaz.
— E numai vina mea, a început să recunoască ea, cel puţin faţă de mine, l-am făcut să creadă că norocul e după colţ.
Dar pentru că nu era după colţ, se întreba cu o privire rea ce trebuia să inventeze ca să-l calmeze.
Rino, într-adevăr, era nerăbdător. Fernando, de exemplu, nu i-a reproşat niciodată Lilei că nu se mai ducea la cizmărie, dimpotrivă: i-a dat de înţeles că era bucuros dacă rămânea acasă să-şi ajute mama. Fratele, în schimb, s-a enervat şi deja în primele zile din ianuarie am asistat la o altă ceartă urâtă. Rino a apărut cu capul plecat, ne-a oprit pe stradă şi i-a spus:
— Vino imediat la muncă.
Lila i-a răspuns că nici nu se gândeşte. El, atunci, a tras-o de un braţ, ea s-a răzvrătit cu o înjurătură urâtă, Rino i-a dat o palmă, a urlat la ea:
— Atunci, du-te acasă, du-te s-o ajuţi pe mama.
S-a supus, nici măcar nu m-a salutat şi a plecat.
Apogeul conflictului a fost atins de ziua Befanei[5]. Ea, se

5 În folclorul italian, sărbătoarea Epifaniei coincide cu venirea Befanei, o femeie bătrână care le aduce daruri copiilor.

pare, s-a trezit şi a găsit lângă pat o şosetă plină cu cărbune. A înţeles că fusese Rino şi, la micul dejun, a pus masa pentru toţi, mai puţin pentru el. A apărut mama lor: fiul ei îi lăsase agăţat de scaun un ciorap cu bomboane şi ciocolată, lucru care o emoţionase, băiatul acela era preferatul ei. De aceea, când şi-a dat seama că unde stătea Rino nu era masa aşezată, a încercat să o facă ea, dar Lila i-a interzis. În timp ce mama şi fiica se certau, a apărut fratele ei, iar Lila a aruncat imediat în el cu o bucată de cărbune. Rino a râs crezând că e un joc, că ea apreciase gluma, dar când şi-a dat seama că nu glumea, a încercat s-o prindă ca s-o bată. Atunci a apărut Fernando, în chiloţi şi maiou, cu o cutie de carton în mână.
— Priviţi ce mi-a adus Befana, a spus şi se vedea că era foarte nervos.
A scos din cutie pantofii noi, făcuţi în secret de cei doi fii ai lui. Lila a rămas cu gura căscată de uimire. Nu ştia nimic despre iniţiativa aceea, Rino decisese singur să-i arate tatălui munca lor, ca şi cum ar fi fost un cadou de la Befana.
Când a văzut pe chipul fratelui ei un surâs distrat şi totodată neliniştit, când a surprins privirea alarmată care traversa chipul tatălui ei, i s-a părut că i se confirmă ce o speriase pe terasă, în mijlocul fumului şi al pocnitorilor: Rino îşi pierduse profilul său obişnuit, ea avea acum un frate fără margini din care putea să iasă iremediabilul. În surâsul acela, în privirea aceea a văzut ceva insuportabil de meschin, cu atât mai insuportabil cu cât continua să-şi iubească fratele, să simtă nevoia de a-i fi alături, ca să-l ajute şi să fie ajutată.
— Ce frumoşi sunt, a spus Nunzia, care nu ştia nimic despre povestea cu încălţările.
Fernando, fără să spună un cuvânt, cu expresia unui Randolph Scott mânios, s-a aşezat şi şi-a pus mai întâi pantoful drept, apoi pe cel stâng.

— Befana, a spus, le-a făcut chiar pentru picioarele mele.
S-a ridicat, i-a încercat, a mers înainte şi-napoi prin bucătărie, sub privirea familiei sale.
— Într-adevăr comozi, a comentat.
— Sunt pantofi de mare domn, a spus soţia lui, aruncându-i fiului priviri înflăcărate.
Fernando s-a aşezat din nou. Şi i-a scos, i-a studiat deasupra, dedesubt, înăuntru şi pe dinafară.
— Cine a făcut pantofii ăştia e un maestru, a spus, însă fără să se lumineze la faţă nici măcar un pic. Bravo, Befana.
În fiecare cuvânt al său se simţea cât suferă şi cât îl umple suferinţa lui de dorinţa de a sparge totul. Dar Rino părea să nu bage de seamă. La fiecare cuvânt sarcastic al tatălui devenea tot mai mândru, zâmbea roşu tot, formula fraze trunchiate: am făcut aşa, tată, am adăugat asta, m-am gândit că. Lila, în schimb, voia să iasă din bucătărie, să se sustragă răbufnirii iminente a tatălui, dar nu putea să se hotărască, nu voia să-şi lase fratele singur.
— Sunt deopotrivă lejeri şi robuşti, a continuat Fernando, nu e nimic neîngrijit. Şi, în plus, nu i-am văzut niciodată la nimeni în picioare, cu vârful acesta lat sunt foarte originali.
S-a aşezat, s-a încălţat din nou cu ei, şi-a legat şireturile. I-a spus fiului:
— Întoarce-te, Rinù, că trebuie să-i mulţumesc Befanei.
Rino s-a gândit la o glumă care ar fi încheiat definitiv toată controversa lor îndelungată şi s-a întors, fericit şi stânjenit deopotrivă. Dar imediat ce a dat semne că întoarce spatele, tatăl i-a tras un şut foarte puternic în fund, l-a făcut bestie, idiot şi a aruncat în el cu tot ce-i cădea în mână, la sfârşit şi cu pantofii.
Lila a intervenit doar când a văzut că fratele, la început atent doar să se apere de pumni şi de şuturi, începea şi

el să urle răsturnând scaune, spărgând farfurii, plângând, jurând că mai degrabă se omoară decât să continue să muncească gratis pentru tatăl lui, îngrozindu-şi mama, pe ceilalţi fraţi şi pe vecini. Dar inutil. Tatăl şi fiul au fost nevoiţi mai întâi să se descarce până la consumarea puterilor. Apoi au lucrat din nou împreună, muţi, închişi în micul atelier cu disperările lor.

O vreme nu s-a mai vorbit despre pantofi. Lila a decis în mod definitiv că rolul ei era să-şi ajute mama, să meargă la cumpărături, să gătească, să spele rufe, să le întindă la soare şi nu s-a mai dus niciodată în cizmărie. Rino, amărât, bosumflat, a simţit-o ca pe o nedreptate de neînţeles şi a început să pretindă ca sora lui să-i pună şosetele, chiloţii şi cămăşile în ordine în sertarul lui, să-l servească şi să-l respecte când se întorcea de la muncă. Dacă ceva nu era pe placul lui, protesta, spunea lucruri urâte precum: nici măcar o cămaşă nu ştii să calci, proasto. Ea ridica din umeri, nu protesta, şi-a îndeplinit îndatoririle cu atenţie şi grijă.

Băiatul însuşi, bineînţeles, nu era bucuros să se comporte aşa, se chinuia, încerca să se liniştească, făcea destule eforturi să fie din nou cel de odinioară. În zilele bune, duminica dimineaţa, de exemplu, se învârtea pe lângă ea glumind, folosea un ton amabil: „Eşti supărată pe mine pentru că mi-am asumat tot meritul pentru pantofi? Dar am făcut asta”, spunea minţind, „pentru a evita ca tata să se enerveze şi pe tine”. Şi apoi o întreba: „Ajută-mă, ce trebuie să facem acum? Nu putem sta încremeniţi, eu trebuie să ies din situaţia asta”. Lila mută: gătea, călca, uneori îl săruta pe un obraz ca să-i dea de înţeles că nu mai era supărată. Dar între timp el deja se enerva din nou şi sfârşea întotdeauna prin a sparge ceva. Îi urla că ea îl trădase şi o va mai face, dat fiind că, mai devreme sau mai târziu, s-ar fi căsătorit cu vreun imbecil şi ar fi plecat lăsându-l să trăiască pentru

totdeauna în sărăcie.
Lila, uneori, când nu era nimeni în casă, se ducea în cămăruţa unde ascunsese pantofii şi îi pipăia, îi privea, uimită ea însăşi de faptul că, bine sau rău, existau şi apăruseră graţie unui desenaş pe o foaie de caiet. Câtă trudă irosită.

24.

M-am întors la şcoală, am fost absorbită în ritmurile chinuitoare impuse de profesori.
Mulţi colegi de-ai mei au început să cedeze, clasa a început să se subţieze. Gino a colecţionat calificative insuficient şi mi-a cerut ajutorul. Am încercat să-l ajut, dar în realitate nu voia decât să-i dau să copieze temele. L-am lăsat să copieze, dar era fără chef: nici când copia nu era atent, nu făcea eforturi să înţeleagă. Şi Alfonso, deşi foarte disciplinat, se afla în dificultate. Într-o zi a izbucnit în plâns când era ascultat la greacă, lucru considerat foarte umilitor pentru un bărbat. S-a văzut clar că mai degrabă ar fi preferat să moară decât să verse o singură lacrimă în faţa clasei, dar n-a reuşit. Am rămas toţi în linişte, foarte tulburaţi, în afară de Gino care, poate din cauza încordării, poate a satisfacţiei că şi pentru colegul lui de bancă lucrurile ieşeau rău, a izbucnit în râs. La ieşirea de la şcoală, i-am spus că, din cauză că râsese, nu mai eram logodiţi. A reacţionat întrebându-mă îngrijorat:
— Îţi place Alfonso?
I-am explicat că, pur şi simplu, nu-mi mai plăcea de el. A mormăit că de abia începuserăm, nu era corect. Ca logodnici, între noi nu se întâmplase mare lucru: ne sărutaserăm o dată, dar fără limbă, încercase să-mi atingă pieptul şi eu mă enervasem, îl respinsesem. M-a rugat să continuăm încă puţin, am rămas fermă în hotărârea mea.
Am ştiut că nu mă costa nimic să renunţ la mersul la şcoală şi întoarcerea acasă mereu în compania lui.

Trecuseră puţine zile de la despărţirea de Gino când Lila mi-a mărturisit că primise două declaraţii aproape în acelaşi timp, primele din viaţa ei. Pasquale, într-o dimineaţă, o ajunsese din urmă când se ducea la cumpărături. Avea cearcăne de oboseală, era foarte agitat. Îi spusese că se îngrijorase pentru că n-o mai văzuse la cizmărie şi crezuse că s-a îmbolnăvit. Însă acum era fericit că o găsea sănătoasă. Dar, în timp ce vorbea, nu mai era niciun pic de fericire pe chipul lui. Se întrerupsese de parcă s-ar fi sufocat, şi ca să-şi elibereze gâtlejul, aproape că strigase că o iubea. O iubea atât de mult, că dacă ea era de acord, ar fi venit să discute cu fratele ei, cu părinţii ei, cu oricine, imediat, ca să se logodească oficial. Ea rămăsese fără cuvinte, câteva minute crezuse că glumeşte. E adevărat că eu îi spusesem de o mie de ori că Pasquale pusese ochii pe ea, dar nu mă crezuse niciodată. Acum, în schimb, el era acolo, într-o superbă zi de primăvară, aproape cu lacrimi în ochi, şi o implora, îi spunea că viaţa lui nu însemna nimic dacă ea îi spunea nu. Ce dificil erau de descurcat sentimentele de iubire. Lila, cu multă prudenţă, deşi nespunând deloc nu, găsise cuvintele ca să-l refuze. Îi spusese că şi ea îl iubea, dar nu cum trebuie să iubeşti un logodnic. Îi spusese şi că îi va fi mereu recunoscătoare pentru toate lucrurile pe care i le explicase: fascismul, rezistenţa, monarhia, republica, bursa neagră, comandantul Lauro, Mişcarea Socială Italiană, democraţia creştină, comunismul. Dar să se logodească nu, nu s-ar fi logodit niciodată cu nimeni. Şi încheiase:
— Pe voi toţi, pe Antonio, pe tine, pe Enzo, vă iubesc cum îl iubesc pe Rino.
Atunci Pasquale murmurase:
— Eu, în schimb, nu te iubesc ca pe Carmela.
Fugise şi se întorsese să trudească.
— Şi cealaltă declaraţie? am întrebat-o curioasă, dar şi

puţin neliniştită.
— Nu ţi-ai imagina niciodată.
Cealaltă declaraţie i-o făcuse Marcello Solara.
Când am auzit numele acela, am simţit o împunsătură în stomac. Dacă iubirea lui
Pasquale era un semn despre cât putea Lila să placă, iubirea lui Marcello, un tânăr frumos, bogat, cu maşină, dur, violent, camorist, obişnuit adică să aibă ce femei voia, era în ochii mei, în ochii tuturor fetelor de vârsta mea, în ciuda proastei reputaţii pe care o avea, adică poate şi datorită aceleia, o promovare, o trecere de la fetiţa sfrijită la femeia capabilă să îmblânzească pe oricine.
— Şi cum s-a întâmplat?
Marcello era la volanul Fiatului 1100, singur, fără fratele lui, şi o văzuse întorcându-se acasă de-a lungul şoselei. Nu se apropiase de bordură, nu-i vorbise de la fereastră. Lăsase maşina în mijlocul străzii, cu portiera deschisă, şi se dusese după ea. Lila continuase să meargă, el în spatele ei. O implorase să-l ierte pentru cum se comportase înainte, recunoscuse că ar fi făcut foarte bine să-l omoare cu cuţitul de cizmărie. Îi amintise emoţionat cât de bine dansaseră rock la petrecerea mamei Gigliolei, semn că erau foarte potriviţi. Începuse, în fine, să-i facă multe complimente:
— Ce mare te-ai făcut, ce ochi frumoşi ai, ce frumoasă eşti.
Şi apoi îi povestise visul pe care-l avusese în acea noapte: el îi cerea să se logodească, ea îi spunea da, el îi dăruia un inel de logodnă identic cu inelul de logodnă al bunicii lui, care avea în lăcaş trei diamante. Lila, continuând să meargă, în sfârşit, vorbise. Îl întrebase:
— În visul ăsta ţi-am spus da?
Marcello îi confirmase şi ea răspunsese:
— Atunci era într-adevăr un vis, pentru că eşti un animal, tu şi familia ta, bunicul tău, tatăl tău, fratele tău,

iar cu tine nu m-aş logodi nici dacă-mi spui că mă omori.
— I-ai spus aşa?
— I-am spus chiar mai mult.
— Adică?
Când Marcello, ofensat, îi replicase că sentimentele lui erau foarte delicate, că zi şi noapte se gândea cu dragoste numai la ea, că de aceea nu era un animal, ci un om care o iubea, ea îi răspunsese că dacă o persoană se comporta cum se comportase el cu Ada, dacă aceeaşi persoană în noaptea de Anul Nou începea să tragă cu pistolul în oameni, să-l numească animal însemna să jignească animalele. Marcello înţelesese în sfârşit că nu glumea, că, într-adevăr, îl considera mult mai puţin decât o broască, decât o salamandră şi, dintr-odată, se mâhnise. Murmurase slab:
— Fratele meu a fost cel care a tras.
Dar deja, în timp ce vorbea, înţelesese că după fraza aceea ea îl dispreţuia şi mai mult. Lucru foarte adevărat. Lila grăbise pasul şi, când el a încercat să se ţină după ea, îi strigase: „Pleacă” şi începuse să alerge. Marcello atunci se oprise ca şi cum nu-şi amintea unde se afla şi ce trebuia să facă, apoi se întorsese la maşină cu capul plecat.
— Tu i-ai făcut asta lui Marcello Solara?
— Da.
— Eşti nebună: să nu spui nimănui că l-ai tratat aşa.
Pe moment mi s-a părut un sfat inutil, am spus fraza aceea pentru a arăta că mă interesa întâmplarea ei. Lila avea caracterul uneia căreia îi plăcea să discute şi să fabuleze pe marginea evenimentelor, dar nu bârfea niciodată, spre deosebire de noi care făceam asta încontinuu. Şi, într-adevăr, despre iubirea lui Pasquale mi-a spus numai mie, n-am aflat niciodată că povestise şi altora. Dar despre Marcello Solara a spus tuturor. Astfel încât m-am întâlnit cu Carmela şi ea mi-a spus:
— Ai aflat că prietena ta i-a spus nu lui Marcello Solara?

M-am întâlnit cu Ada care mi-a zis:
— Prietena ta chiar i-a spus nu lui Marcello Solara.
Pinuccia Carracci, la mezelărie, mi-a şoptit la ureche:
— E adevărat că prietena ta i-a spus nu lui Marcello Solara?
Până şi Alfonso mi-a spus într-o zi la şcoală, uimit:
— Prietena ta i-a spus nu lui Marcello Solara?
Când am văzut-o pe Lila, i-am spus:
— Ai făcut rău că le-ai spus tuturor, Marcello se va enerva.
Ea a ridicat din umeri. Era ocupată cu fraţii ei, casa, mama, tatăl şi n-a stat mult de vorbă. De acum, după noaptea de Anul Nou, se ocupa numai de treburi casnice.

25.

Întocmai aşa. Tot restul anului şcolar, pe Lila n-a interesat-o deloc ce făceam la şcoală.
Şi când am întrebat-o ce cărţi lua de la bibliotecă, ce citea, a răspuns cu răutate:
— Nu mai iau nimic, cărţile îmi fac rău la cap.
Eu, în schimb, învăţam, deja citeam aproape dintr-o plăcută obişnuinţă. Dar a trebuit să constat repede că, de când Lila încetase să mă mai îmboldească, să mi-o ia înainte cu studiul şi cu lecturile, şcoala, sau chiar şi biblioteca învăţătorului Ferraro, nu mai era un fel de aventură şi devenise doar un lucru pe care ştiam să-l fac bine şi pentru care primeam multe laude.
Mi-am dat seama de asta cu claritate în două ocazii.
O dată m-am dus să iau cărţi de la bibliotecă cu legitimaţia mea plină de împrumuturi şi restituiri şi învăţătorul mai întâi m-a complimentat pentru sârguinţa mea, apoi m-a întrebat de Lila, arătându-se foarte mâhnit din cauză că ea şi toată familia ei nu mai luau cărţi. E dificil de explicat de ce, dar mâhnirea aceea m-a făcut să sufăr. Mi s-a părut semnul unui interes real şi profund pentru Lila, ceva mult mai puternic decât

complimentele pentru disciplina mea de cititoare sârguincioasă. Mi-a dat prin minte că dacă Lila ar fi luat şi o singură carte pe an, pe cartea aceea şi-ar fi lăsat amprenta şi învăţătorul ar fi simţit-o în momentul restituirii, în vreme ce eu nu lăsam semne, întrupam doar îndârjirea cu care adunam laolaltă, în mod dezordonat, volum după volum.
Cealaltă împrejurare a avut de-a face cu ritualurile şcolare. Profesorul de literatură a adus corectate lucrările la italiană (îmi amintesc încă tema: „Diversele etape ale dramei Didonei") şi, dacă în general se limita să spună două vorbe pentru a justifica obişnuita notă de opt sau nouă, cu acea ocazie m-a lăudat în mod articulat în faţa clasei şi a dezvăluit abia la final că-mi dăduse chiar zece. La sfârşitul lecţiei m-a chemat pe hol într-adevăr uimit de modul în care tratasem subiectul, şi când a apărut profesorul de religie, l-a oprit şi i-a rezumat entuziast expunerea mea. Au trecut câteva zile şi mi-am dat seama că Gerace nu se limitase la preot, făcuse să circule lucrarea mea şi printre ceilalţi profesori, nu doar din specializarea mea. Unii profesori de liceu îmi zâmbeau acum pe holuri, chiar făceau în treacăt câte un comentariu. O profesoară de la clasa întâi A, de exemplu, profesoara Galiani, pe care toţi o apreciau şi o evitau pentru că avea faima că e comunistă şi din două replici reuşea să demonteze orice argument prost construit, m-a oprit pe hol şi s-a arătat în special entuziasmată de ideea, centrală în lucrarea mea, că dacă iubirea e exilată din oraşe, oraşele îşi modifică natura lor benefică în natură malefică. M-a întrebat:
— Ce înseamnă pentru tine „un oraş fără iubire"?
— Un popor lipsit de fericire.
— Dă-mi un exemplu.
M-am gândit la discuţiile pe care le avusesem cu Lila şi Pasquale toată luna septembrie şi le-am simţit dintr-odată ca pe o adevărată şcoală, mai adevărată decât cea

pe care o făceam în fiecare zi.
— Italia sub fascism, Germania sub nazism, noi toţi, fiinţele umane din ziua de astăzi.
M-a scrutat cu un interes crescut. A spus că scriam foarte bine, mi-a recomandat câteva cărţi, s-a oferit să mi le împrumute pe-ale ei. La final m-a întrebat cu ce se ocupă tata, am răspuns:
— Portar la primărie.
S-a îndepărtat cu capul plecat.
Interesul lui Galiani bineînţeles că m-a făcut să mă simt mândră, dar n-a avut cine ştie ce urmare, totul a redevenit rutină şcolară. În consecinţă, şi transformarea mea, deja în clasa a patra de gimnaziu, într-o elevă bună cu mica ei faimă a ajuns curând să nu mi se pară mare lucru. În fond, ce dovedea? Dovedea mai ales cât fusese de rodnic să învăţ şi să conversez cu Lila, s-o am ca stimul şi sprijin la intrarea în acea lume din afara cartierului, printre lucrurile, persoanele, peisajele şi ideile cărţilor. Desigur, îmi spuneam, expunerea despre Didona e a mea, capacitatea de a formula fraze frumoase e ceva ce vine de la mine; desigur, ce am scris despre Didona îmi aparţine; dar n-am elaborat împreună cu ea, nu ne stimulaserăm reciproc, pasiunea mea nu a crescut la căldura pasiunii ei? Şi ideea oraşului fără iubire, care le plăcuse mult profesorilor, nu-mi venise de la Lila, chiar dacă apoi o dezvoltasem eu, cu capacitatea mea? Ce trebuia să deduc din asta?
Am început să aştept alte laude care să-mi dovedească autonomia priceperii. Dar Gerace, când a dat altă lucrare despre regina Cartaginei („Enea şi Didona: întâlnire între doi refugiaţi”), nu s-a entuziasmat, s-a limitat să-mi dea opt. De la profesoara Galiani am obţinut, în schimb, semne cordiale de salut şi descoperirea plăcută că era profesoara de latină şi greacă a lui Nino Sarratore, elev în clasa întâi A. Chiar aveam nevoie de atenţie şi de stimă reconfortante,

speram să vină măcar de la el. Mi-am dorit ca, în caz că profesoara lui de literatură m-ar fi lăudat în mod public, să presupunem că în clasa lui, şi-ar fi adus aminte de mine şi, în sfârşit, mi-ar fi vorbit. În schimb, nu s-a întâmplat nimic, am continuat să-l zăresc la ieşire, la intrare, mereu cu aerul lui absent şi nicio privire. Odată am ajuns chiar să-l urmăresc pe bulevardul Garibaldi şi pe strada Casanova, sperând să mă descopere şi să-mi spună: „Salut, văd că mergem pe acelaşi drum, am auzit vorbindu-se mult despre tine”. Dar înainta grăbit, cu capul plecat, şi nu s-a întors deloc. Am obosit, m-am dispreţuit. Am cotit deprimată pe bulevardul Novara şi m-am întors acasă.
Am mers mai departe zi după zi, cu datoria să le confirm tot mai mult profesorilor, colegilor, mie însămi tenacitatea şi silinţa mea. Dar între timp a crescut în mine un sentiment de singurătate, simţeam că învăţ fără energie. Am încercat atunci să-i spun Lilei de mâhnirea învăţătorului Ferraro, i-am spus să se întoarcă la bibliotecă. M-am referit şi la cât fusese de bine primită lucrarea despre Didona, fără să-i spun însă ce scrisesem, dar dându-i de înţeles că era şi succesul ei. M-a ascultat fără niciun chef, poate că nici nu-şi mai amintea despre ce vorbiserăm în legătură cu personajul acela, avea alte probleme. Imediat cum i-am dat ocazia, mi-a spus că Marcello Solara nu se resemnase ca Pasquale, continua să se ţină după ea. Dacă ieşea la cumpărături, o urma fără s-o deranjeze până la magazinul lui Stefano, până la căruţa lui Enzo, doar ca s-o privească. Dacă apărea la fereastră, îl găsea nemişcat într-un colţ, aşteptând ca ea să apară. O neliniştea constanţa aceea. Îi era teamă că-şi dă seama de ea tatăl ei, că, mai ales, îşi dă seama Rino. O speria posibilitatea că ar începe una dintre poveştile alea de masculi în care se ajungea la bătaie o zi da, una ba, din astea erau multe în cartier.

— Ce am? spunea.
Se vedea slabă, urâtă: de ce făcuse Marcello o obsesie pentru ea?
— Am ceva bolnav? spunea. Îi fac pe oameni să facă lucruri greşite.
Repeta deseori acea idee. Convingerea că-i făcuse mai mult rău decât bine fratelui ei i se întărise.
— E de-ajuns să te uiţi la el, spunea.
Odată dispărut proiectul fabricii de încălţăminte Cerullo, Rino rămăsese prins în nebunia de a deveni bogat ca fraţii Solara, ca Stefano, chiar mai mult, şi nu putea să se resemneze banalităţii lucrului în atelier. Îi spunea, încercând să-i însufleţească din nou vechiul entuziasm:
— Noi suntem inteligenţi, Lina, pe noi împreună nu ne opreşte nimeni, zi-mi ce trebuie să facem.
Voia să-şi cumpere şi el maşină, televizor şi îl detesta pe Fernando că nu înţelegea importanţa acelor lucruri. Dar în special, când Lila arăta că nu mai vrea să-l susţină, o trata mai rău decât pe o servitoare. Poate că el nici nu ştia că se degradase, dar ea, care îl avea zilnic în faţă, era alarmată. Mi-a spus odată:
— Ai văzut că oamenii când se trezesc sunt urâţi, deformaţi, nu au privire?
Rino, după ea, aşa devenise.

26.

Într-o duminică-seară de la jumătatea lunii aprilie, îmi amintesc, am ieşit în cinci: Lila, eu, Carmela, Pasquale şi Rino. Noi, fetele, ne-am îmbrăcat cât puteam de bine şi, cum am ieşit din casă, ne-am dat cu ruj şi ne-am fardat puţin la ochi. Am luat metroul, foarte aglomerat, iar Rino şi Pasquale au stat tot drumul în gardă lângă noi. Se temeau că ne atinge cineva, dar nu ne-a atins nimeni, însoţitorii noştri aveau nişte feţe prea periculoase.
Am coborât pe jos pe Toledo. Lila insista să mergem pe strada Chiaia, strada Filangieri şi apoi pe strada dei

Mille, până la piaţa Amedeo, zone unde se ştia că erau oameni bogaţi şi eleganţi. Rino şi Pasquale se împotriveau, dar nu ştiau sau nu voiau să ne explice, şi răspundeau doar cu bombăneli în dialect şi insulte către persoane oarecare pe care le numeau gagà. Noi trei ne-am coalizat şi am insistat. În acel moment am auzit un claxon. Ne-am întors şi am văzut Fiatul 1100 al fraţilor Solara. Pe cei doi nici nu i-am observat, atât am fost de impresionate de fetele care îşi agitau braţele la ferestre: erau Gigliola şi Ada. Păreau foarte frumoase, rochii frumoase, coafuri frumoase, cercei frumoşi sclipitori, dădeau din mâini şi ne strigau salutări. Rino şi Pasquale au întors privirea, Carmela şi eu, din cauza surprizei, n-am răspuns. Lila a fost singura care a strigat ceva cu entuziasm şi le-a salutat cu gesturi ample, în timp ce maşina dispărea în direcţia pieţei Plebiscito.
Am tăcut o vreme, apoi Rino i-a zis posac lui Pasquale că se ştiuse mereu că Gigliola era o curvă şi Pasquale a încuviinţat grav. Niciunul dintre ei nu s-a referit la Ada, Antonio era prietenul lor şi nu voiau să-l jignească. Carmela, în schimb, a vorbit foarte rău şi de Ada. Eu am simţit mai ales amărăciune. Trecuse ca un fulger imaginea puterii, patru tineri în maşină, modul potrivit de a ieşi din cartier şi a petrece. Modul nostru era greşit: pe jos, prost îmbrăcaţi, săraci. Mi-a venit cheful să mă întorc imediat acasă. În schimb Lila, ca şi cum nu avusese loc întâlnirea aceea, a reacţionat insistând din nou că voia să meargă la plimbare unde erau oameni eleganţi. S-a agăţat de braţul lui Pasquale, a ţipat, a râs, a făcut ceea ce, după ea, era parodia persoanei înstărite, adică mergea legănându-şi şoldurile, s-a manifestat zâmbind larg şi având gesturi molatice.
Noi am ezitat o clipă şi apoi am susţinut-o, înfuriate de gândul că Gigliola şi Ada se simţeau bine în Fiatul 1100 cu superbii fraţi Solara, în timp ce noi eram pe jos, în compania lui Rino care repara pantofi şi a lui Pasquale

care era zidar.
Nemulţumirea asta a noastră, bineînţeles neexprimată, probabil că a ajuns pe căi secrete la cei doi tineri, care s-au privit, au oftat şi au cedat. Bine, au spus, şi am pornit pe strada Chiaia.
A fost ca şi cum am trecut o graniţă. Îmi amintesc o mulţime densă şi un fel de diversitate umilitoare. Nu mă uitam la băieţi, ci la fete, la doamne: erau complet diferite de noi. Parcă respiraseră alt aer, mâncaseră altceva, se îmbrăcaseră pe vreo altă planetă, învăţaseră să meargă pe adieri de vânt. Rămăsesem cu gura căscată. Cu atât mai mult cu cât, în timp ce eu mă opream să privesc în tihnă rochii, pantofi, tipul de ochelari pe care-i purtau, dacă purtau ochelari, ele treceau şi parcă nu mă vedeau. Nu vedeau pe niciunul dintre noi cinci. Eram imperceptibili. Sau neinteresanţi. Şi, dimpotrivă, dacă uneori privirea lor cădea asupra noastră, se întorceau imediat în altă parte, parcă deranjate. Se priveau numai între ele.
Toţi ne-am dat seama de asta. Nimeni n-a vorbit, dar am înţeles că Rino şi Pasquale, care erau mai mari, pe străzile acelea găseau numai confirmarea lucrurilor deja ştiute şi asta îi prost dispunea, îi făcea ameninţători, înrăiţi de certitudinea că sunt inadecvaţi, în timp ce noi, fetele, o descopeream abia atunci, cu sentimente ambigue. Ne-am simţit stânjenite şi încântate, urâte, dar şi îmboldite să ne imaginăm cum am fi devenit dacă am fi putut să ne reeducăm şi să ne îmbrăcăm şi să ne machiem şi să ne dichisim cum trebuie. Însă, ca să nu ne stricăm seara, reacţionam hlizindu-ne, ironizând.
— Tu ai purta vreodată rochia aia?
— Nici dacă m-ar plăti.
— Eu da.
— Bravo, aşa ai părea o gogoaşă ca aia de acolo.
— Şi ai văzut pantofii?
— De ce, pantofi’s ‘ceia?

Am înaintat până în dreptul Palazzo Cellammare râzând şi glumind. Pasquale, care evita în fel şi chip să stea lângă Lila, iar când ea îl luase de braţ se eliberase imediat politicos (i se adresa adesea, desigur, simţea o plăcere evidentă să-i audă vocea, să o privească, dar se vedea că şi cel mai mic contact îl tulbura, poate că putea chiar să-l facă să plângă), stând aproape de mine, m-a întrebat sarcastic:
— La şcoală, colegele tale sunt aşa?
— Nu.
— Înseamnă că nu e o şcoală bună.
— E un liceu clasic, am spus jignită.
— Nu e bun, a insistat el, fii sigură că, dacă nu sunt oameni de felul ăsta, nu e bun: nu-i aşa, Lila, că nu e bun?
— Bun? a spus Lila şi a arătat o fată blondă care venea spre noi în compania unui tânăr brunet, cu un pulover alb strălucitor cu decolteu în V, înalt. Dacă nu e ca aia, şcoala ta e oribilă. Şi a izbucnit în râs.
Fata era toată în verde: pantofi verzi, fustă verde, sacou verde şi pe cap – mai ales asta o făcea pe Lila să râdă – avea un melon ca al lui Charlot, tot verde.
Veselia ei ne-a molipsit şi pe noi. Când perechea a trecut pe lângă noi, Rino a făcut un comentariu foarte dur în legătură cu ce trebuia să facă domnişoara în verde cu melonul şi Pasquale s-a oprit, atât de tare i-a venit să râdă, şi s-a sprijinit de zid cu un braţ. Fata şi însoţitorul ei au făcut câţiva paşi, apoi s-au oprit. Băiatul cu pulover alb s-a întors, reţinut imediat de fată de un braţ. El s-a scuturat, a venit spre noi, i s-a adresat direct lui Rino cu o serie de fraze jignitoare. A durat o clipă. Apoi Rino l-a doborât cu un pumn în faţă urlând:
— Cum mi-ai spus? N-am înţeles, repetă, cum mi-ai spus? Ai auzit, Pascà, cum mi-a spus?
Noi, fetele, am trecut brusc de la râs la spaimă. Lila a fost prima care s-a năpustit asupra fratelui ei înainte să-l

ia la şuturi pe tânărul căzut la pământ şi l-a târât de acolo cu o expresie uimită, ca şi cum o mie de fragmente din viaţa noastră, din copilărie până la acel al paisprezecelea an al nostru, compuneau o imagine în sfârşit clară însă care în momentul acela părea neverosimilă.
I-am împins de acolo pe Rino şi pe Pasquale, în timp ce fata cu melon îşi ajuta logodnicul să se ridice. Uimirea Lilei între timp se transforma în furie disperată. Exact când îl trăgea de acolo şi-a agresat fratele cu înjurături foarte vulgare, l-a tras de un braţ, l-a ameninţat. Rino a ţinut-o departe cu o mână, cu un râs nervos pe chip, şi în timpul ăsta i s-a adresat lui Pasquale:
— Sora mea îşi crede că aici e de joacă, Pascà, a zis în dialect, cu o privire de nebun, sora mea îşi crede că dacă eu zic acolo e mai bine să nu mergem, ea poate face pe aia care ştie întotdeauna totul, care înţelege întotdeauna totul, ca de obicei, şi vrea să meargă neapărat. După o mică pauză în care şi-a controlat respiraţia a adăugat: Ai auzit că prostu' cela m-o făcut ţăran? Ţăran pe mine? Ţăran? Şi iarăşi, abia respirând: Sor'mea m-adus aici şi acu' vede dacă accept să mi se spună ţăran, acu' vede ce fac dacă sunt făcut ţăran.
— Calmează-te, Rino, i-a răspuns Pasquale posac, uitându-se din când în când în spate, alarmat.
Rino a rămas agitat, dar vlăguit. Lila, în schimb, s-a calmat. Ne-am oprit în Piaţa Martirilor. Pasquale a spus, aproape rece, adresându-i-se Carmelei:
— Voi acum vă întoarceţi acasă.
— Noi singure?
— Da.
— Nu.
— Carmè, nu vreau să discut: plecaţi de aici.
— Nu ştim să ne întoarcem.
— Nu minţi.
— Hai, i-a spus Rino Lilei, încercând să se stăpânească,

ţine nişte bani, pe drum vă cumpăraţi îngheţată.
— Am ieşit împreună şi ne întoarcem împreună.
Rino şi-a pierdut din nou răbdarea, i-a dat un brânci:
— Dar tu ai de gând să încetezi? Fratele mare sunt eu şi trebuie să faci ce-ţi spun.
Mişcă-te, hai, du-te, că nu-mi ia mult să-ţi sparg faţa.
Am văzut că era gata s-o facă pe bune, am tras-o de un braţ pe Lila. A înţeles şi ea că risca:
— Îi spun tatei.
— Mi se fâlfâie. Mergi, hai, şterge-o, nu meriţi nici măcar îngheţata.
Nesigure, am pornit în sus pe Santa Caterina. Dar, după o clipă, Lila s-a răzgândit, s-a oprit, a spus că se întoarce la fratele ei. Am încercat s-o convingem să rămână cu noi, dar nici nu voia să audă. Exact în momentul în care discutam, am văzut un grup de băieţi, cinci, poate şase, păreau canotierii pe care îi admiraserăm, uneori, în plimbările duminicale pe lângă Castel dell'Ovo. Erau toţi înalţi, bine făcuţi, bine îmbrăcaţi. Unii aveau o bâtă, alţii nu. Au trecut cu pas vioi pe lângă biserică şi s-au dus spre piaţă. Între ei era tânărul pe care-l lovise Rino în faţă, avea puloverul în V murdar de sânge.
Lila a scăpat din strânsoarea mea şi a alergat, eu şi Carmela în spate. Am ajuns la timp să-i vedem pe Rino şi Pasquale retrăgându-se spre monumentul din centrul pieţei, umăr lângă umăr, iar grupul celor bine îmbrăcaţi alergând spre ei şi lovindu-i cu bâtele.
Am strigat ajutor, am început să plângem, să blocăm trecători, dar bâtele îi speriau, oamenii nu făceau nimic. Lila l-a apucat pe unul dintre agresori de braţ, dar a fost trântită la pământ. L-am văzut pe Pasquale în genunchi, lovit cu şuturi, l-am văzut pe Rino care se apăra cu braţul de loviturile de bâtă. Apoi s-a oprit o maşină şi era Fiatul 1100 al fraţilor Solara.
A coborât imediat Marcello, care mai întâi a ridicat-o pe Lila şi apoi, întărâtat de ea care urla de furie şi-şi striga

fratele, s-a aruncat în încăierare trăgând şi primind pumni.
Abia atunci a coborât şi Michele din maşină, a deschis portbagajul, a luat ceva ce părea o bucată din fier strălucitor şi a intrat în încăierare lovind cu o cruzime rece pe care sper să n-o mai văd niciodată în viaţă. Rino şi Pasquale s-au ridicat furioşi, acum loveau, strângeau, smulgeau şi mi se păreau doi necunoscuţi, atât îi transformase ura. Tinerii bine îmbrăcaţi au fost puşi pe fugă. Michele s-a apropiat de Pasquale căruia îi curgea sânge din nas, dar Pasquale l-a respins urât şi şi-a trecut peste faţă mâneca de la cămaşa albă, apoi a privit-o îmbibată de roşu. Marcello a cules de pe jos un mănunchi de chei şi i l-a dat lui Rino, care a mulţumit indispus. Oamenii care înainte se îndepărtaseră acum se apropiau curioşi. Eu eram paralizată de frică.
— Luaţi-le pe fete de aici, le-a spus Rino fraţilor Solara, pe tonul recunoscător al unuia care solicită ceva ce ştie că nu poate fi evitat.
Marcello ne-a obligat să urcăm în maşină, mai întâi pe Lila care se opunea cel mai tare. Ne-am înghesuit toate pe bancheta din spate, una peste genunchii celeilalte, şi am pornit. Am întors capul să mă uit la Pasquale şi la Rino care se îndepărtau spre Riviera, Pasquale şchiopăta. M-am simţit ca şi cum cartierul se lărgise şi înglobase întreg oraşul Napoli, chiar şi străzile oamenilor cumsecade. În maşină au apărut imediat tensiuni.
Gigliola şi Ada erau foarte enervate, au protestat în legătură cu modul incomod în care se călătorea.
— Nu se poate, spuneau.
— Atunci coborâţi şi mergeţi pe jos, a strigat Lila, şi erau pe punctul de a se lua la bătaie.
Marcello a frânat distrat. Gigliola a coborât şi, cu un mers lent de prinţesă, s-a dus să stea în faţă, pe genunchii lui Michele. Am călătorit aşa, cu Gigliola şi

Michele care se sărutau încontinuu sub privirile noastre. Eu mă uitam la ea şi ea, în timp ce săruta pasional, se uita la mine. Întorceam imediat privirea.
Lila n-a mai zis nimic până n-am ajuns în cartier. Marcello a spus în treacăt câteva cuvinte, căutând-o cu privirea în oglinda retrovizoare, dar ea nu i-a răspuns niciodată.
Ne-au lăsat departe de casă pentru a evita să fim văzute în maşina fraţilor Solara. Noi, cele cinci fete, am parcurs restul drumului pe jos. În afară de Lila, care părea roasă de furie şi de grijă, eram toate foarte mirate de comportamentul celor doi fraţi. Curajoşi, ziceam noi, au făcut foarte bine. Gigliola repeta întruna: „Păi, bineînţeles", „păi, ce credeaţi", „păi, sigur" cu aerul cuiva care, lucrând la cofetărie, ştia bine ce oameni de calitate erau cei din familia Solara. La un moment dat m-a întrebat, cu aerul cuiva care face mişto de tine:
— La şcoală cum e?
— Frumos.
— Dar nu te distrezi cum mă distrez eu.
— E un alt tip de distracţie.
Când ea, Carmela şi Ada ne-au părăsit ca să se strecoare pe uşa de la intrare a casei lor, i-am spus Lilei:
— Cu siguranţă domnii sunt mai răi decât noi.
Ea n-a răspuns. Am adăugat, circumspectă:
— Fraţii Solara or fi oameni de rahat, dar bine că erau acolo: cei din strada dei Mille puteau să-i omoare pe Rino şi pe Pasquale.
Ea a clătinat din cap energic. Era mai palidă ca de obicei şi sub ochi avea riduri adânci de culoare violet. Nu era de acord, dar nu mi-a spus de ce.

27.

Am trecut clasa cu note de nouă, urma chiar să primesc şi ceva care se numea bursă de studiu. Din cincizeci câţi eram am rămas treizeci şi doi. Gino a fost respins, Alfonso a fost lăsat corijent pentru septembrie la trei

materii. Îmboldită de tata m-am dus acasă la învăţătoarea Oliviero – mama era contra, nu-i plăcea ca Oliviero să-şi bage nasul în familia ei şi să-şi aroge luarea de decizii în legătură cu copiii în locul ei – cu obişnuitele două pachete, unu de zahăr şi unu de cafea, cumpărate de la cafeneaua Solara, ca să-i mulţumesc pentru interesul ei faţă de mine.
Nu se simţea deloc bine, avea ceva în gât care-i făcea rău, dar m-a lăudat mult, m-a felicitat pentru cât mă străduisem, a spus că mă vedea puţin palidă şi că intenţiona să-i telefoneze unei verişoare de-a ei care locuia la Ischia ca să vadă dacă mă găzduieşte o perioadă de timp. Am mulţumit, nu i-am spus nimic mamei despre acea propunere.
Ştiam deja că nu m-ar fi trimis niciodată. Eu la Ischia? Eu singură pe vapor să fac o călătorie pe mare? Eu pe plajă, intrând în apă în costum de baie?
Nu i-am vorbit nici măcar Lilei despre asta. Viaţa ei, în câteva luni, îşi pierduse şi aura aventuroasă a fabricii de pantofi şi n-aveam chef să mă laud cu promovarea, cu bursa de studiu, cu o posibilă vacanţă la Ischia. Aparent, lucrurile se îmbunătăţiseră:
Marcello Solara nu se mai ţinea după ea. Dar, după violenţele din Piaţa Martirilor, se întâmplase ceva cu totul neaşteptat care o lăsase perplexă. Tânărul, făcându-l mai ales pe Fernando să se agite datorită onoarei care i se făcea, se prezentase la atelier ca să se informeze în legătură cu starea lui Rino. Dar Rino, care avusese mare grijă să nu-i povestească tatălui întâmplarea (ca să explice vânătăile de pe faţă şi corp inventase că picase de pe Lambretta unui prieten de-al lui), temându-se că Marcello va zice un cuvânt în plus, îl împinsese imediat în stradă. Făcuseră câţiva paşi. Rino îi mulţumise fără chef lui Solara atât pentru intervenţia lui, cât şi pentru amabilitatea de a trece să vadă cum se simţea. După două minute şi-au luat la revedere. La

întoarcerea în atelier tatăl lui îi spusese:
— În sfârşit faci ceva bun.
— Ce?
— Prietenia cu Marcello Solara.
— Nu e nicio prietenie, tată.
— Atunci înseamnă că fraier erai şi tot fraier ai rămas.
Fernando voia să spună că se schimba ceva şi că fiul, oricum voia să numească chestia aia cu Solara, ar fi făcut bine s-o încurajeze. Avea dreptate. Marcello se întorsese câteva zile mai târziu cu o pereche de pantofi ai bunicului său de pingelit; apoi îl invitase pe Rino la o plimbare cu maşina; apoi voise să-l înveţe să conducă; apoi îl încurajase să pregătească actele pentru permis, asumându-şi obligaţia de a-l ajuta să exerseze la volanul Fiatului 1100. Poate că nu era vorba de prietenie, dar cu siguranţă fraţii Solara începuseră să-l îndrăgească pe Rino.
Lila, exclusă de la toate întâlnirile acelea care se desfăşurau în preajma cizmăriei, unde ea nu mai punea piciorul, auzind vorbindu-se despre asta, spre deosebire de tatăl ei, simţea o îngrijorare tot mai mare. La început îşi amintise de lupta focurilor de artificii şi se gândise: Rino îi urăşte prea mult pe fraţii Solara, e imposibil să se lase tras pe sfoară. Apoi fusese nevoită să constate că atenţiile lui Marcello îl seduceau pe fratele ei mai mare mai mult decât pe părinţii ei. Cunoştea deja fragilitatea lui Rino, dar tot se enerva din cauza modului în care fraţii Solara îi intrau în minte, făcând din el un fel de maimuţoi vesel.
— Ce-i rău în asta? am obiectat o dată.
— Sunt periculoşi.
— Aici totul e periculos.
— Ai văzut ce a luat Michele din maşină în Piaţa Martirilor?
— Nu.
— O bară din fier.

— Ceilalţi aveau bâte.
— Tu nu înţelegi, Lenù, dar bara era ascuţită la vârf: dacă voia, putea s-o înfigă în pieptul sau în stomacul unuia din ăia.
— Păi, tu l-ai ameninţat pe Marcello cu cuţitul de cizmărie.
În punctul acela s-a enervat, a zis că nu înţelegeam. Şi probabil că era adevărat.
Fratele era al ei, nu al meu; iar mie îmi plăcea să judec raţional, ea, în schimb, avea alte nevoi, voia să-l scoată pe Rino din relaţia aia. Dar cum făcea vreo aluzie critică, Rino îi spunea să tacă, o ameninţa, uneori o lovea. Şi, în fine, lucrurile, vrând-nevrând, au mers înainte, atât de vertiginos, că într-o seară de la sfârşitul lui iunie – eu eram acasă la Lila, o ajutam să împăturească aşternuturile uscate sau altceva, nu-mi amintesc –, sa deschis uşa casei şi a intrat Rino urmat de Marcello.
Băiatul îl invitase pe Solara la cină, iar Fernando, care se întorsese de puţin timp de la atelier, foarte obosit, pe moment s-a enervat, dar pe urmă s-a simţit onorat şi s-a comportat amabil. De Nunzia nu mai vorbim: a început să se agite, a mulţumit pentru cele trei sticle de vin bun aduse de Marcello, i-a târât în bucătărie pe ceilalţi copii ca să nu deranjeze.
Eu însămi am fost implicată, împreună cu Lila, în pregătirile cinei.
— Pun otravă pentru gândaci, spunea Lila furioasă, la aragaz, şi râdeam, în timp ce Nunzia ne zicea să tăcem.
— A venit să se căsătorească cu tine, o provocam, o să te ceară de la tatăl tău.
— Îşi face iluzii.
— De ce, întreba Nunzia panicată, dacă te vrea, îi spui nu?
— Mama, i-am zis deja nu.
— Serios?

— Da.
— Tu ce zici?
— Aşa e, am confirmat eu.
— Taică-tu nu trebuie să afle niciodată, că te omoară.
La cină a vorbit doar Marcello. Era evident că se autoinvitase şi Rino, care nu ştiuse să spună nu, la masă a tăcut aproape tot timpul sau râdea fără motiv. Solara a vorbit adresându-i-se mai ales lui Fernando, dar fără să uite deloc să ne toarne apă sau vin Nunziei, Lilei şi mie. I-a spus stăpânului casei cât era de stimat în cartier pentru priceperea lui de cizmar. I-a spus cum vorbeşte tatăl lui mereu foarte bine despre marea lui îndemânare. I-a spus că Rino avea o admiraţie nemărginită pentru talentul lui de cizmar.
Fernando, şi puţin din cauza vinului, s-a emoţionat. A mormăit ceva elogiindu-l pe Silvio Solara şi a ajuns chiar să spună că Rino era muncitor şi că devenea foarte priceput. Atunci Marcello a început să laude nevoia de îmbunătăţire. A spus că bunicul lui începuse cu un demisol, apoi tatăl lui se extinsese şi acum cafeneaua Solara era ceea ce era, o ştiau toţi, lumea venea din toate părţile oraşului ca să bea o cafea şi să mănânce o prăjitură.
— Ce exagerare, a exclamat Lila, iar tatăl ei a fulgerat-o cu privirea.
Dar Marcello i-a zâmbit umil şi a recunoscut:
— Da, poate că am exagerat puţin, dar numai ca să spun că banii trebuie să circule.
Începi cu o pivniţă şi, din generaţie în generaţie, poţi ajunge foarte departe.
În acest punct, evident făcându-l mai ales pe Rino să se simtă stânjenit, a început să laude ideea de a face pantofi noi. Şi, din momentul acela, a început să se uite la Lila de parcă lăudând energia generaţiilor tinere o lăuda mai ales pe ea. Spunea că dacă cineva are chef, dacă e priceput, dacă ştie să inventeze lucruri bune,

care plac, de ce nu trebuie să încerce? A vorbit într-un frumos dialect fermecător şi, vorbind, s-a uitat încontinuu la prietena mea. Auzeam, vedeam că se îndrăgostise de ea ca în cântece, că ar fi vrut s-o sărute, că ar fi vrut să-i respire răsuflarea, că ea ar fi putut face din el tot ce voia, că întruchipa, în ochii lui, toate posibilele calităţi feminine.
— Ştiu, a încheiat Marcello, că fiii dumneavoastră au făcut o pereche de pantofi foarte frumoşi, numărul 43, chiar numărul meu.
S-a lăsat o tăcere lungă. Rino ţintuia farfuria cu privirea şi nu îndrăznea s-o ridice spre tatăl lui. Se auzea doar agitaţia sticletelui lângă fereastră. Fernando a spus lent:
— Da, e chiar un număr 43.
— Mi-ar plăcea tare mult s-o văd, dacă nu vă supăraţi.
Fernando a mormăit:
— Nu ştiu unde sunt. Nunzia, tu ştii?
— Sunt la ea, a spus Rino făcând semn spre sora lui.
Lila l-a privit drept în faţă pe Solara, apoi a spus:
— Îi aveam eu, da, îi pusesem în debara. Dar mi-a zis mama alaltăieri să fac curăţenie şi i-am aruncat. Oricum nu plăceau nimănui.
Rino s-a enervat şi a spus:
— Eşti o mincinoasă, du-te şi adu imediat pantofii.
Şi Fernando a spus nervos:
— Du-te şi adu pantofii, hai.
Lila a izbucnit adresându-i-se tatălui:
— Cum se face că acum îi vrei? I-am aruncat pentru că ai zis că nu-ţi plac.
Fernando a lovit cu palma în masă, a tremurat vinul în pahare.
— Ridică-te şi du-te să aduci pantofii, imediat.
Lila a mutat scaunul şi s-a ridicat.
— I-am aruncat, a repetat slab şi a ieşit din cameră.
Nu s-a mai întors.
Timpul a trecut în linişte. Primul care s-a alarmat a fost

chiar Marcello. A spus, cu adevărat neliniştit:
— Poate că am greşit, nu ştiam că sunt probleme.
— Nu sunt probleme, a spus Fernando şi i-a şoptit soţiei: Du-te să vezi ce pune la cale fiică-ta.
Nunzia a ieşit din cameră. Când a revenit, era foarte stânjenită, Lila nu era de găsit.
Am căutat-o prin toată casa, nu era. Am strigat de la fereastră: nimic. Marcello, dezolat, şi-a luat rămas-bun. Imediat cum a plecat, Fernando a urlat către soţia lui:
— Dumnezeule, de data asta chiar o omor pe fiică-ta.
Rino i s-a alăturat tatălui în ameninţări, Nunzia a început să plângă. Eu am plecat aproape în vârful picioarelor, speriată. Dar cum am închis uşa şi am ajuns pe palier, Lila m-a strigat. Era la ultimul etaj, am urcat în vârful picioarelor. Se ghemuise lângă uşa terasei, în penumbră. Ţinea pantofii în poală, pentru prima dată i-am văzut finisaţi.
Străluceau în lumina slabă a unui bec atârnat de un cablu electric.
— Ce te costa să-i arăţi? am întrebat dezorientată.
A clătinat energic din cap.
— Nici măcar nu vreau să-i atingă.
Dar părea copleşită de reacţia ei extremă. Îi tremura buza de jos, lucru care nu i se întâmpla niciodată.
Am convins-o încet, încet să intre în casă, nu putea rămâne pitită acolo pe veci. Am însoţit-o contând pe faptul că prezenţa mea ar fi protejat-o. Dar oricum au fost ţipete, jigniri, câteva palme. Fernando a urlat la ea că, pentru un capriciu, îl făcuse să facă impresie proastă faţă de un oaspete de seamă. Rino i-a smuls pantofii din mână, a spus că erau ai lui, efortul fusese al lui. Ea a început să plângă şoptind:
— Am muncit şi eu, dar mai bine ar fi fost dacă n-aş fi făcut-o niciodată, te-ai transformat într-o bestie nebună.
Nunzia a fost cea care a pus capăt acelei sfâşieri. S-a făcut pământie şi, cu o voce neobişnuită pentru ea, le-a

ordonat copiilor, chiar şi soţului – ea care era întotdeauna supusă –, să înceteze imediat, să-i dea ei pantofii, să nu scoată nici măcar un cuvânt dacă nu voiau să se arunce pe fereastră. Rino i-a dat pantofii imediat şi, de data aceea, lucrurile s-au încheiat aşa. Eu am şters-o de acolo.

28.

Dar Rino n-a renunţat, în zilele următoare a continuat să-şi atace sora verbal şi fizic. De fiecare dată când mă întâlneam cu Lila, vedeam o nouă vânătaie. La scurtă vreme am simţit-o resemnată. Într-o dimineaţă el i-a impus să iasă din casă împreună şi să-l însoţească la cizmărie. Pe drum au încercat amândoi, cu mişcări prudente, să încheie războiul. Rino i-a spus că ţinea foarte mult la ea, dar că ea nu-şi dorea binele nimănui, nici pe al părinţilor, nici pe al fraţilor. Lila a spus şoptit:

— Care e binele tău, care e binele familiei noastre? Să auzim.

Încetul cu încetul, el i-a dezvăluit ce avea în minte.

— Dacă lui Marcello îi plac pantofii, tata se răzgândeşte.

— Nu cred.

— Sigur. Şi dacă Marcello chiar îi cumpără, tata înţelege că modelele tale sunt bune, că pot aduce un câştig şi ne lasă să ne apucăm de lucru.

— Noi trei?

— Eu, el şi, eventual, şi tu. Tata poate face o pereche de pantofi finisaţi în patru zile, cel mult cinci. Iar eu, dacă mă dedic, îţi arăt că pot face la fel. Îi fabricăm, îi vindem şi ne autofinanţăm; îi fabricăm, îi vindem şi ne autofinanţăm.

— Cui îi vindem, tot lui Marcello Solara?

— Fraţii Solara fac negoţ, cunosc lume importantă. Ne vor face reclamă.

— O vor face gratis?

— Dacă vor un mic procent, li-l dăm.

— Şi de ce s-ar mulţumi cu un mic procent?

— Mă simpatizează.
— Fraţii Solara?
— Da.
Lila a oftat:
— Facem aşa: eu îi spun tatei şi vedem ce crede despre asta.
— Nu te hazarda.
— Sau aşa, sau deloc.
Rino a tăcut, foarte nervos.
— Bine. Oricum, vorbeşte tu pentru că ştii să vorbeşti mai bine.
În aceeaşi seară, la cină, stând înaintea fratelui ei roşu la faţă, Lila i-a spus lui Fernando că Marcello nu doar că se arătase foarte curios în legătură cu iniţiativa cu pantofii, dar că putea fi chiar interesat să şi cumpere şi că, mai mult, în cazul în care ar fi început să-l pasioneze chestiunea din punct de vedere comercial, ar fi făcut multă publicitate produsului în mediile pe care le frecventa, în schimbul, evident, al unui mic procent din vânzări.
— Asta am spus-o eu, a precizat Rino cu ochii în pământ, nu Marcello.
Fernando s-a uitat la soţia lui: Lila a înţeles că deja vorbiseră şi că ajunseseră la o concluzie secretă.
— Mâine, a spus, pun pantofii voştri în vitrina magazinului. Dacă cineva vrea să-i vadă, dacă vrea să-i probeze, dacă vrea să şi-i cumpere, să facă orice dracului vrea cu ei, trebuie să vorbească cu mine, eu sunt cel care hotărăşte.
Câteva zile mai târziu am trecut prin faţa atelierului. Rino muncea, Fernando muncea, amândoi încovoiaţi, cu capul plecat. Am văzut în vitrină, printre şireturi şi cutii de cromatină, pantofii frumoşi şi proporţionaţi marca Cerullo. Un anunţ lipit pe geam, cu siguranţă de mâna lui Rino, spunea chiar aşa: „Aici pantofi marca Cerullo”.
Tatăl şi fiul aşteptau să le surâdă norocul.

Dar Lila era sceptică, încruntată. Nu acorda niciun credit ipotezelor naive ale fratelui ei şi se temea de înţelegerea indescifrabilă dintre tată şi mamă. Se aştepta, în fine, la lucruri rele. A trecut o săptămână şi nimeni n-a arătat nici cel mai mic interes pentru pantofii din vitrină, nici măcar Marcello. Doar fiindcă fusese îmboldit de Rino, adică aproape târât cu forţa în magazin, Solara le-a aruncat o privire, dar ca şi cum se gândea la cu totul altceva. I-a probat, sigur, dar a spus că-l strângeau puţin, i-a scos imediat şi a dispărut fără niciun compliment, ca şi cum îl durea burta şi trebuia să dea fuga acasă. Dezamăgire şi pentru tată, şi pentru fiu. Dar după două minute Marcello a reapărut. Rino a sărit brusc în picioare, radios, şi i-a întins mâna ca şi cum vreo înţelegere, datorată simplului fapt că se întorsese, ar fi fost deja stipulată. Dar Marcello l-a ignorat şi i s-a adresat direct lui Fernando. A spus totul dintr-o răsuflare:

— Eu am intenţii foarte serioase, don Fernà: vă cer mâna fiicei dumneavoastră Lina.

29.

Rino a reacţionat la acea întorsătură de situaţie făcând febră foarte mare, care l-a ţinut departe de muncă zile în şir. Când febra i-a scăzut brusc, a avut manifestări îngrijorătoare: se ridica din pat în toiul nopţii, deşi continuând să doarmă, mut şi foarte agitat se ducea la uşă, încerca s-o deschidă, se zbătea cu ochii holbaţi. Nunzia şi Lila, speriate, îl târau din nou în pat.

În schimb Fernando, care împreună cu soţia lui intuiseră imediat adevăratele intenţii ale lui Marcello, a vorbit cu fiica lui calm. I-a explicat că propunerea lui Marcello Solara e importantă nu doar pentru viitorul ei, ci pentru viitorul întregii familii. I-a spus că ea e încă un copil şi că nu e obligată să spună da imediat, dar a adăugat că el, ca tată, o sfătuia să accepte. O lungă logodnă oficială ar fi făcut-o să se obişnuiască încet, încet cu ideea

căsătoriei.
Lila i-a răspuns cu acelaşi calm că mai degrabă se duce să se înece în lacuri decât să se logodească şi apoi să se căsătorească cu Marcello Solara. A ieşit o mare ceartă, care însă n-a făcut-o să se răzgândească.
M-a paralizat acea veste. Ştiam bine că Marcello voia să se logodească cu Lila cu orice preţ, dar nu m-aş fi gândit niciodată că la vârsta noastră puteai primi o cerere în căsătorie. În schimb, Lila o primise şi n-avea încă cincisprezece ani, nu fusese niciodată logodită pe ascuns, nu se sărutase niciodată cu nimeni. Am trecut imediat de partea ei.
Să se mărite? Cu Marcello Solara? Eventual să facă şi copii? Nu, categoric nu. Am încurajat-o să poarte acel nou război împotriva tatălui şi am jurat c-o voi susţine, chiar dacă el nu mai era calm şi acum o ameninţa, spunea că pentru binele ei îi va rupe oasele dacă nu acceptă o căsătorie de importanţa aceea.
Dar n-am avut cum să rămân alături de ea. La jumătatea lui iulie s-a întâmplat o chestie pe care ar fi trebuit s-o iau în considerare şi care, în schimb, m-a luat pe nepregătite şi m-a copleşit. Într-o după-amiază târzie, după obişnuita plimbare prin cartier discutând cu Lila despre ce i se întâmpla şi cum să scape, m-am întors acasă şi a venit să-mi deschidă sora mea, Elisa. A spus emoţionată că în sufragerie era învăţătoarea ei, adică Oliviero. Stătea de vorbă cu mama.
Am apărut timid în cameră, mama a bombănit enervată:
— Învăţătoarea Oliviero spune că trebuie să te odihneşti, că te-ai obosit prea mult.
M-am uitat la Oliviero fără să înţeleg. Ea părea să aibă nevoie de odihnă, era palidă şi cu faţa umflată. Mi-a spus:
— Verişoara mea a răspuns chiar ieri: poţi merge la ea, la Ischia, şi poţi rămâne acolo până la sfârşitul lui august. Te ţine cu plăcere, trebuie doar s-o ajuţi puţin

prin casă.
Mi-a vorbit ca şi cum ea ar fi fost mama şi ca şi cum mama mea adevărată, cea cu piciorul bolnav şi ochiul strâmb, ar fi fost doar o fiinţă vie lipsită de valoare şi, ca atare, de neluat în considerare. În plus, n-a plecat imediat după ce ne-a comunicat acel lucru, ci a mai rămas încă o oră bună ca să-mi arate, una câte una, cărţile pe care mi le adusese cu împrumut. Mi-a explicat pe care că le citesc mai întâi şi pe care după, m-a pus să jur că, înainte de a le citi, le voi pune învelitoare, mi-a impus să i le restitui pe toate la sfârşitul verii, fără niciun colţ îndoit. Mama a rezistat răbdătoare. A rămas pe scaun, atentă, chiar dacă ochiul strabic îi dădea un aer halucinant. A izbucnit numai după ce învăţătoarea, în sfârşit, a plecat salutând-o dispreţuitor pe ea şi fără o mângâiere pentru sora mea, care ţinea la asta şi de care ar fi fost mândră. Mi s-a adresat copleşită de ranchiuna cauzată de umilinţa pe care i se păruse c-o suportase din vina mea. A spus:
— Domnişoara trebuie să meargă să se odihnească la Ischia, domnişoara s-a obosit prea mult. Du-te să pregăteşti cina, du-te, că altfel îţi trag o palmă.
După două zile însă, după ce mi-a luat măsurile şi mi-a cusut foarte repede un costum de baie copiindu-l de nu ştiu unde, m-a condus ea însăşi la vapor. Pe drumul spre port, în timp ce-mi lua biletul şi aşteptam să mă îmbarc, m-a chinuit cu sfaturile.
Lucrul care o speria cel mai mult era traversarea.
— Să sperăm că marea e liniştită, spunea aproape ca pentru sine şi jura că, mică fiind, la trei sau patru ani, mă dusese la Coroglio în fiecare zi ca să nu-mi mai curgă nasul şi că marea era frumoasă şi că învăţasem să înot.
Dar eu nu-mi aminteam nici de Coroglio, nici de mare, nici de faptul că ştiu să înot şi i-am spus-o. Ea a luat un ton ranchiunos, vrând parcă să spună că eventualul meu

înec ar fi fost de imputat în întregime faptului că uitasem, nu ei, care, pentru a-l evita, făcuse ce trebuia să facă. Apoi m-a sfătuit să nu mă duc în larg nici când marea era liniştită şi să rămân acasă dacă era agitată sau era pus steagul roşu.
— Mai ales, mi-a spus, dacă ai stomacul plin sau ţi-a venit sorocul, nu trebuie nici măcar să-ţi uzi picioarele.
Înainte să plece, a vorbit cu un marinar bătrân ca să stea cu ochii pe mine. Când vaporul s-a desprins de dig, m-am simţit îngrozită şi fericită deopotrivă. Pentru prima dată plecam de acasă, făceam o călătorie, o călătorie pe mare. Trupul lat al mamei mele – împreună cu cartierul, cu întâmplarea Lilei – s-a îndepărtat tot mai mult, s-a pierdut.

30.

Am înflorit. Verişoara învăţătoarei se numea Nella Incardo şi locuia la Barano. Am ajuns în sat cu autobuzul, am găsit uşor casa. Nella s-a dovedit o femeie voinică, amabilă, foarte veselă, vorbăreaţă, nemăritată. Închiria camere turiştilor, ţinând pentru ea o cămăruţă şi bucătăria. Eu urma să dorm în bucătărie. Trebuia să-mi fac patul seara şi să demontez totul (mese, elemente de susţinere, saltea) dimineaţa. Am aflat că aveam sarcini inderogabile: să mă scol la şase şi jumătate, să pregătesc micul dejun pentru ea şi oaspeţii ei – când am ajuns, era acolo un cuplu de englezi cu doi copii –, să fac curat şi să spăl ceşti şi castroane, să aşez masa pentru cină, să spăl vasele înainte să merg la culcare. În rest eram liberă. Puteam sta pe terasă să citesc cu faţa la mare sau coborî pe jos pe un drum alb şi abrupt spre o plajă lungă, lată, neagră, care se numea Maronti.
La început, după toate spaimele băgate în cap de mama şi cu toate problemele pe care le aveam cu corpul meu, mi-am petrecut timpul pe terasă, îmbrăcată, scriindu-i Lilei o scrisoare pe zi, fiecare plină de întrebări, ironii,

descrieri ale insulei cu un entuziasm aclamat. Dar Nella, într-o dimineaţă, a râs de mine şi a spus:
— Ce faci aşa? Pune-ţi costumul.
Când mi l-am pus, a izbucnit în râs, l-a considerat de babă. Mi-a cusut unul albastru frumos, după ea, mai modern, foarte decoltat la sâni, mai aderent pe fund. L-am probat şi a fost încântată, a spus că era timpul să merg la mare, gata cu terasa.
A doua zi, stăpânită de teamă şi de curiozitate, am pornit, cu un prosop şi o carte, spre plaja Maronti. Traseul mi s-a părut foarte lung, n-am întâlnit pe nimeni care să urce sau să coboare. Plaja era distrusă şi pustie, cu un nisip granulos care foşnea la fiecare pas. Marea emana un miros intens, un sunet sec, monoton.
Am privit îndelung, stând în picioare, întinderea de apă. Apoi m-am aşezat pe prosop, nefiind sigură ce să fac. Până la urmă m-am ridicat şi mi-am udat picioarele în apă. Cum mi se putuse întâmpla să trăiesc într-un oraş ca Napoli şi să nu mă gândesc niciodată, nici măcar o dată, să fac o baie în mare? Şi totuşi, aşa era. Am înaintat prudent lăsând apa să urce de la tălpi la glezne şi la coapse. Apoi am pus un picior greşit şi m-am dus la fund. M-am zbătut îngrozită, am luat apă, am revenit la suprafaţă, la aer.
Mi-am dat seama că-mi venea natural să mişc picioarele şi braţele în aşa fel încât să plutesc. Ştiam, aşadar, să înot. Mama chiar mă dusese când eram mică la mare şi acolo, în timp ce ea făcea băi de nisip, chiar învăţasem. Am văzut-o într-o străfulgerare, mai tânără, mai puţin descompusă, aşezată pe plaja neagră în soarele amiezii, cu o rochie albă înflorată, cu piciorul bun acoperit de o haină până la genunchi, cu cel bolnav îngropat în întregime sub nisipul arzător.
De la apa mării şi soare mi-a dispărut imediat acneea de pe faţă. M-am ars, m-am înnegrit. Am aşteptat scrisori de la Lila, ni le promiseserăm când ne luaserăm la

revedere, dar n-au venit. M-am străduit să vorbesc puţin în engleză cu familia găzduită de Nella. Au înţeles că voiam să învăţ şi mi-au vorbit tot mai des, cu simpatie, am avansat mult. Nella, care era tot timpul veselă, m-a încurajat, am început să fiu interpreta ei. Între timp, nu pierdea nicio ocazie să mă complimenteze. Îmi făcea feluri de mâncare imense, gătea foarte bine. Zicea că sosisem acolo o prăpădită şi acum, datorită îngrijirilor ei, eram foarte frumoasă.
În fine, ultimele zece zile din iulie mi-au dat un sentiment de bună dispoziţie necunoscut până atunci. Am avut o senzaţie care apoi, în viaţa mea, s-a repetat adesea: bucuria de nou. Îmi plăcea totul: să mă scol devreme, să pregătesc micul dejun, să strâng masa, să mă plimb prin Barano, să fac drumul spre plajă urcând şi coborând, să citesc întinsă la soare, să mă arunc în apă, să citesc din nou. Nu-mi era dor de tata, de fraţii mei, de mama, de străzile cartierului, de părculeţ. Îmi lipsea doar Lila, Lila care însă nu răspundea la scrisorile mele. Mă temeam că i se întâmplă lucruri, bune sau rele, fără ca eu să fiu prezentă. Era o spaimă veche, o spaimă care nu-mi trecuse niciodată: teama de faptul că, pierzând fragmente din viaţa ei, ar pierde din intensitate şi importanţă şi viaţa mea. Iar faptul că nu-mi răspundea accentua acea îngrijorare. Oricât mă străduiam, în scrisorile mele, să-i comunic privilegiul zilelor la Ischia, râul meu de cuvinte şi tăcerea ei mi se păreau că demonstrează faptul că viaţa mea era splendidă, dar lipsită de evenimente, astfel încât aveam timp să-i scriu în fiecare zi, a ei neagră, dar aglomerată.
Abia la sfârşitul lui iulie mi-a spus Nella că în locul englezilor, pe întâi august, ar fi venit o familie din Napoli. Era al doilea an în care venea. Oameni foarte cumsecade, oameni cu stare foarte amabili, rafinaţi: mai ales soţul, un adevărat gentilom, care-i spunea mereu cuvinte foarte frumoase. Şi apoi fiul cel mare, chiar un

băiat frumos: înalt, slab, dar vânjos, anul acesta împlinea şaptesprezece ani.
— N-o să mai fii singură, mi-a spus, iar eu m-am ruşinat, am fost imediat cuprinsă de nelinişte din cauza acestui tânăr care urma să vină, de teama că nu vom reuşi să ne spunem nici măcar două vorbe, că n-o să-i plac.
Imediat cum au plecat englezii, care mi-au lăsat câteva romane, ca să exersez cititul, şi adresa lor, fiindcă în caz c-aş fi hotărât vreodată să merg în Anglia, ar fi trebuit să mă duc să-i vizitez, am ajutat-o pe Nella la făcut camerele să lucească de curăţenie, la schimbat aşternuturile, la schimbat paturile. Am făcut-o cu plăcere, şi în timp ce spălam podelele, ea mi-a strigat din bucătărie:
— Ce pricepută eşti, ştii şi să citeşti în engleză. Nu-ţi ajung cărţile pe care le-ai adus cu tine?
Şi n-a făcut decât să mă laude de la distanţă, cu voce tare, pentru cât eram de disciplinată, pentru cât eram de înţeleaptă, pentru faptul că citeam întreaga zi, dar şi seara. Când m-am dus în bucătărie, am găsit-o cu o carte în mână. A spus că i-o dăruise domnul care trebuia să vină a doua zi, o scrisese el personal. Nella o ţinea pe noptieră, în fiecare seară citea o poezie, mai întâi în gând şi apoi cu voce tare. Deja le ştia pe toate pe de rost.
— Uite ce mi-a scris, a spus şi mi-a întins cartea.
Era *Prove di sereno* de Donato Sarratore. Dedicaţia spunea: „Nellei, care e o dulceaţă, şi gemurilor ei”.

31.

I-am scris imediat Lilei: pagini după pagini de anxietate, bucurie, dorinţă de a fugi, prefigurare pătimaşă a momentului în care l-aş fi văzut pe Nino Sarratore, aş fi parcurs drumul spre plajă împreună cu el, am fi înotat, am fi privit luna şi stelele, am fi dormit sub acelaşi acoperiş. N-am făcut decât să mă gândesc la momentele intense în care, ţinându-l de mână pe fratele lui, cu un

secol în urmă – ah, cât timp trecuse – îmi declarase dragostea lui. Eram doi copii atunci: acum mă simţeam mare, aproape bătrână.
A doua zi m-am dus în staţia de autobuz să-i ajut pe oaspeţi să care bagajele. Eram foarte agitată, nu dormisem toată noaptea. Autobuzul a venit, a oprit, au coborât din el călătorii. L-am recunoscut pe Donato Sarratore, am recunoscut-o pe Lidia, soţia lui, am recunoscut-o pe Marisa, deşi se schimbase mult, am recunoscut-o pe Clelia, care stătea mereu deoparte, l-am recunoscut pe micul Pino, care acum era un băieţel serios, şi mi-am imaginat că foarte capriciosul copil care-şi chinuia mama trebuia să fie cel care, ultima dată când văzusem întreaga familie Sarratore, era încă în cărucior, sub proiectilele aruncate de Melina. Dar nu l-am văzut pe Nino.
Marisa s-a aruncat de gâtul meu cu un entuziasm la care nu m-aş fi aşteptat niciodată: în toţi anii aceia nu-mi revenise niciodată, absolut niciodată, în minte, în timp ce ea a spus că se gândise adesea la mine cu multă nostalgie. Când s-a referit la vremurile cartierului şi le-a spus părinţilor că eram fiica lui Greco, portarul, Lidia, mama ei, a făcut o grimasă de aversiune şi a alergat imediat să-şi apuce fiul cel mic ca să-l certe pentru nu ştiu ce, în timp ce Donato Sarratore s-a ocupat de bagaje fără măcar o propoziţie de genul: ce face tata.
M-am întristat. Familia Sarratore s-a instalat în camerele ei, eu m-am dus la mare cu Marisa, care ştia plaja Maronti şi toată Ischia foarte bine şi deja dădea semne de nerăbdare, voia să meargă în Port, unde era mai animat, şi la Forio, şi la Casamicciola, oriunde, dar nu la Barano care, după ea, era de-o plictiseală mormântală. Mi-a povestit că studia să devină secretară de firmă şi că avea un prieten pe care urma să-l cunosc curând pentru că venea s-o vadă, dar pe ascuns. În fine, mi-a spus ceva care mi-a creat o emoţie intensă. Ştia

totul despre mine, ştia că eram la gimnaziu, că la şcoală eram foarte bună şi că eram logodită cu Gino, fiul farmacistului.
— Cine ţi-s spus?
— Fratele meu.
Aşadar, Nino mă recunoscuse, aşadar, ştia cine eram, aşadar, nu era neatenţie din partea lui, ci poate timiditate, poate stânjeneală, poate ruşine din cauza declaraţiei pe care mi-o făcuse când era mic.
— Am terminat de mult timp cu Gino, am spus, fratele tău nu e bine informat.
— E cu mintea numai la învăţat ăla, e deja mult că mi-a zis de tine, de obicei e cu capul în nori.
— Nu vine?
— Vine când pleacă tata.
Mi-a povestit la modul foarte critic de Nino. Era unul fără sentimente. Nu-l entuziasma niciodată nimic, nu se enerva, dar nici amabil nu era. Stătea închis în sinea lui, singurul lucru care-l interesa era studiul. Nu-i plăcea nimic, avea sângele rece.
Singura persoană care reuşea să-l tulbure puţin era tatăl lor. Nu că se certau, era un fiu respectuos şi ascultător. Dar Marisa ştia bine că Nino nu-l putea suporta. Ea, în schimb, îl adora. Era cel mai bun şi mai inteligent om din lume.
— Şi stă mult tatăl tău? Când pleacă? am întrebat-o cu un interes poate excesiv.
— Doar trei zile. Trebuie să muncească.
— Şi Nino vine peste trei zile?
— Da. A inventat că trebuia să ajute familia unui prieten de-al lui să se mute.
— Şi nu e adevărat?
— Nu are prieteni. Şi, oricum, n-ar muta piatra aia de ici colo nici măcar pentru mama, singura la care ţine puţin, nici vorbă să ne închipuim că se duce să-şi ajute un prieten.

Am făcut o baie, ne-am uscat plimbându-ne pe mal. Mi-a arătat râzând un lucru căruia nu-i acordasem atenţie. În capătul plajei negricioase erau nişte forme albe, nemişcate. M-a târât după ea râzând prin nisipul încins şi, la un moment dat, a devenit evident că erau oameni. Oameni vii şi acoperiţi de nămol. Se tratau în felul acela, nu se ştia de ce. Ne-am întins pe nisip tăvălindu-ne, împingându-ne, făcând pe mumiile ca oamenii aceia. Ne-am distrat mult, apoi ne-am dus să facem o altă baie.
Seara, familia Sarratore a luat cina în bucătărie şi ne-a invitat pe Nella şi pe mine să mâncăm împreună. A fost o seară frumoasă. Lidia n-a pomenit deloc de cartier, dar, odată trecut primul sentiment de ostilitate, s-a informat în legătură cu mine. Când Marisa i-a spus că eram foarte silitoare şi mergeam la aceeaşi şcoală ca Nino, a devenit foarte amabilă. Cel mai cordial dintre toţi a fost, oricum, Donato Sarratore. A complimentat-o foarte mult pe Nella, m-a lăudat pe mine pentru rezultatele şcolare pe care le obţinusem, a fost foarte atent cu Lidia, s-a jucat cu Ciro, copilul, a vrut să strângă el, nu m-a lăsat să spăl farfuriile.
L-am studiat foarte bine şi mi s-a părut o persoană diferită faţă de cum mi-l aminteam. Era mai slab, desigur, îşi lăsase mustaţă, dar dincolo de înfăţişare, era ceva în plus ce n-am putut înţelege şi care ţinea de comportament. Poate că mi s-a părut mai patern decât tatăl meu şi de o amabilitate ieşită din comun.
Această senzaţie s-a accentuat în zilele următoare. Când mergeam la mare, Sarratore nu-i îngăduia Lidiei şi nouă, cele două fete, să ducem nimic. Căra el umbrela, genţile cu prosoape şi cu mâncarea pentru prânz, atât la dus, cât şi la întors, când drumul era numai în urcare. Ne ceda nouă bagajul doar când Ciro scâncea şi pretindea să fie dus în braţe. Avea un corp uscăţiv şi păr puţin. Purta un costum de culoare incertă, nu din stofă, părea de lână subţire. Înota mult, dar fără să se îndepărteze,

voia să ne arate mie şi Marisei cum era stilul liber. Fiica lui înota ca el, cu aceleaşi mişcări din braţe foarte studiate, lente, iar eu am început imediat să-i imit. Vorbea mai mult în italiană decât în dialect şi avea tendinţa, cu o anume îndârjire, mai ales faţă de mine, să construiască fraze ambigue şi perifraze neobişnuite. Ne invita, vesel, pe mine, Lidia şi Marisa să alergăm înainte şi înapoi pe plaja udată de valuri împreună cu el ca să ne tonificăm muşchii şi, între timp, ne făcea să râdem cu strâmbături, voci piţigăiate şi mers caraghios. Când înota împreună cu soţia lui, stăteau lipiţi unul de celălalt ca să plutească, vorbeau între ei cu voce joasă şi râdeau adesea. În ziua în care a plecat mi-a părut la fel de rău ca Marisei, Lidiei, Nellei. Casa, deşi răsunând de vocile noastre, a părut tăcută, un fel de morgă. Singura consolare a fost că, în sfârşit, urma să vină Nino.

32.

Am încercat să-i sugerez Marisei să mergem să-l aşteptăm în Port, dar ea a refuzat, a spus că fratele ei nu merita atenţia aceea. Nino a ajuns pe seară. Înalt, foarte slab, cămaşă albastră, pantaloni negri, sandale, un sac pe umăr, n-a arătat nici cea mai mică emoţie fiindcă mă găsea la Ischia, în casa aceea, aşa încât m-am gândit că la Napoli aveau telefon, că Marisa găsise modalitatea de a-l înştiinţa. La masă a vorbit monosilabic, la micul dejun n-a apărut. S-a trezit târziu, am mers la mare târziu, a cărat mai nimic. S-a aruncat imediat în mare, cu hotărâre, şi a înotat spre larg fără virtuozitatea afişată a tatălui, cu naturaleţe. A dispărut, m-am temut că s-a înecat, dar nici Marisa, nici Lidia nu s-au îngrijorat. A reapărut după aproape două ore şi a început să citească fumând ţigară după ţigară. A citit toată ziua, fără să ne adreseze niciun cuvânt şi aşezând mucurile stinse în nisip în şiruri de câte două. Am început să citesc şi eu, refuzând invitaţia Marisei de a ne plimba pe plaja udată de valuri. La cină a mâncat în

grabă şi a ieşit. Am strâns masa şi am spălat vasele cu gândul la el. Mi-am făcut patul în bucătărie şi am început din nou să citesc aşteptând să se întoarcă. Am citit până spre unu, apoi am adormit cu lumina aprinsă şi cartea deschisă pe piept. Dimineaţa m-am trezit cu lumina stinsă şi cartea închisă. M-am gândit că fusese el şi am simţit prin vene un val cald de iubire pe care nu-l mai simţisem niciodată înainte.
În decursul a câteva zile lucrurile s-au îmbunătăţit. Mi-am dat seama că uneori mă privea şi că apoi întorcea privirea în altă parte. L-am întrebat ce citea, i-am spus ce citeam. Am vorbit despre lecturile noastre, plictisind-o pe Marisa. La început a părut că mă ascultă cu atenţie, apoi, exact ca Lila, a început să vorbească el şi a continuat tot mai absorbit de raţionamentele sale. Pentru că îmi doream să-şi dea seama de inteligenţa mea, aveam tendinţa să-l întrerup, să-mi spun părerea, dar era dificil, părea mulţumit de prezenţa mea doar dacă tăceam şi ascultam, lucru pe care în curând l-am făcut resemnată. De altfel, spunea lucruri pe care eu mă simţeam incapabilă să le gândesc sau, oricum, să le rostesc cu aceeaşi încredere, şi le spunea într-o italiană puternică, captivantă.
Marisa, uneori, arunca în noi cu bulgări de nisip, alteori întrerupea urlând:
— Încetaţi, cui îi pasă de Dostoievski ăsta, cui îi pasă de fraţii Karamazov.
Atunci Nino se întrerupea brusc şi se îndepărta de-a lungul malului mării cu capul în jos, până când devenea un punctuleţ. Eu petreceam puţin timp cu Marisa vorbind despre logodnicul ei, care nu mai putea veni s-o vadă în secret, şi asta o făcea să plângă.
Deocamdată mă simţeam tot mai bine, nu-mi venea să cred că viaţa poate fi aşa. Poate că, mă gândeam, fetele de pe strada dei Mille – aia îmbrăcată toată în verde, de exemplu – au o astfel de viaţă.

La fiecare trei sau patru zile se întorcea Donato Sarratore, dar stătea cel mult douăzeci şi patru de ore, apoi pleca din nou. Spunea că nu se gândeşte decât la ziua de 13 august, când urma să se stabilească la Barano pentru două săptămâni pline. Imediat cum apărea tatăl, Nino devenea o umbră. Mânca, dispărea, reapărea noaptea târziu şi nu rostea niciun cuvânt. Îl asculta surâzând docil şi orice ar fi zis tatăl lui, nu era de acord, dar nici nu-l contrazicea. Singura dată când zicea ceva hotărât şi explicit era când Donato menţiona mult-doritul 13 august. Atunci, după două minute, îi amintea mamei lui, mamei, nu lui Donato, că imediat după Sfânta Maria trebuia să se întoarcă la Napoli pentru că se înţelesese cu câţiva colegi de şcoală să se întâlnească – îşi propuneau să se reunească într-o casă de la ţară în Avellinese – şi să înceapă să-şi facă temele pentru vacanţă. „E o minciună”, îmi şoptea Marisa, „n-are nicio temă”. Dar mama îl lăuda, la fel şi tatăl. Mai mult, Donato începea imediat cu unul dintre subiectele lui preferate: Nino era norocos să studieze; el putuse să frecventeze liceul industrial până în clasa a doua, apoi fusese nevoit să meargă să muncească; dar dacă ar fi putut face studiile pe care le făcea fiul lui, cine ştie unde ar fi ajuns. Şi încheia:
— Învaţă, Ninù, hai, băiatu’ tatii, şi fă ce n-am putut face eu.
Tonul acela îl deranja pe Nino mai mult decât orice. Numai ca să scape, ajungea uneori să ne invite pe mine şi pe Marisa să ieşim cu el. Le spunea încruntat părinţilor, ca şi cum nu făceam decât să-i stăm pe cap:
— Vor îngheţată, vor să facă doi paşi, le însoţesc.
Cu acele ocazii, Marisa alerga să se pregătească foarte fericită şi eu mă întristam pentru că aveam mereu aceleaşi patru zdrenţe. Dar mi se părea că nu-l interesa prea mult dacă sunt frumoasă sau urâtă. Imediat cum ieşeam din casă, începea să pălăvrăgească, chestie care

pe Marisa o deranja, spunea că ar fi fost mai bine pentru ea să rămână acasă. Eu, în schimb, îl ascultam pe Nino cu multă atenţie. Mă uimea mult faptul că, în înghesuiala din port, printre tinerii şi mai puţin tinerii care ne priveau pe mine şi pe Marisa cu subînţeles şi râdeau şi încercau să intre în vorbă, el nu arăta nicio urmă din înclinaţia la violenţă a lui Pasquale, Rino, Antonio, Enzo când ieşeau cu noi şi cineva ne arunca o privire mai lungă. Ca gardă de corp ameninţătoare conta foarte puţin pentru noi. Poate fiindcă era absorbit de lucrurile care-i treceau prin minte, de mania de a-mi vorbi despre ele, permitea ca în jurul nostru să se întâmple orice.
Aşa s-a întâmplat că Marisa s-a împrietenit cu nişte băieţi din Forio şi aceia au venit s-o viziteze la Barano şi ea i-a luat cu noi la plaja Maronti şi, în fine, a început să iasă în fiecare seară. Mergeam toţi trei în Port, dar, odată ajunşi acolo, ea se ducea cu noii ei prieteni (când oare Pasquale ar fi fost atât de generos cu Carmela, Antonio cu Ada?) şi noi ne plimbam de-a lungul mării. Ne întâlneam, apoi, în jur de zece şi ne întorceam acasă.
Într-o seară, cum am rămas singuri, Nino mi-a zis dintr-odată că de mic invidiase mult relaţia dintre mine şi Lila. Ne vedea de la distanţă, mereu împreună, mereu vorbind şi ar fi vrut să se împrietenească cu noi, dar îi lipsise întotdeauna curajul. Apoi a zâmbit şi a spus:
— Îţi aminteşti declaraţia pe care ţi-am făcut-o?
— Da.
— Îmi plăceai foarte mult.
M-am înroşit toată, am spus în şoaptă, stupid:
— Mulţumesc.
— Mă gândeam că ne vom logodi şi că vom fi mereu toţi trei împreună, eu, tu şi prietena ta.
— Împreună?
A râs de el însuşi copil.
— Nu înţelegeam nimic despre logodne.

Apoi m-a întrebat de Lila.
— A continuat să studieze?
— Nu.
— Şi ce face?
— Îşi ajută părinţii.
— Era foarte bună, nu puteai ţine pasul cu ea, îmi înceţoşa mintea.
A spus chiar aşa – *îmi înceţoşa mintea* –, iar eu, dacă iniţial mă simţisem puţin rănită pentru că, de fapt, îmi spusese că declaraţia lui de dragoste fusese doar o tentativă de a se băga în relaţia dintre mine şi Lila, de data asta am suferit în mod evident, am simţit chiar o durere în piept.
— Nu mai e aşa, am spus, s-a schimbat.
Şi am simţit imboldul să adaug: „Ai auzit cum vorbesc profesorii despre mine la şcoală?” Bine că m-am putut abţine. Dar, pornind de la conversaţia aceea, nu i-am mai scris Lilei: făceam eforturi să-i povestesc ce mi se întâmpla şi, oricum, nu-mi răspundea.
M-am dedicat, în schimb, grijii faţă de Nino. Ştiam că se trezea târziu şi inventam orice tip de pretext ca să nu iau micul dejun cu ceilalţi. Îl aşteptam pe el, coboram cu el la mare, îi pregăteam eu lucrurile, i le duceam eu, făceam baie împreună. Dar când se ducea în larg, nu mă simţeam în stare să mă ţin după el, mă întorceam pe prosop să observ anxioasă dâra pe care o lăsa, capul său ca un punctişor negru. Intram în panică dacă îl pierdeam, eram fericită când îl vedeam întorcându-se. În fine, îl iubeam şi ştiam asta şi eram bucuroasă că-l iubesc.
Dar Sfânta Maria era tot mai aproape. Într-o seară i-am spus că nu vreau să merg în Port, preferam să fac o plimbare pe plajă, era lună plină. Speram să vină cu mine renunţând să-şi însoţească sora, care insista pentru Port, unde avea deja un fel de logodnic cu care, îmi povestea, se săruta şi se îmbrăţişa, trădându-l pe

celălalt logodnic din Napoli. În schimb, el s-a dus cu Marisa. Eu, dintr-o chestiune de principiu, am pornit pe drumul pietros care ducea la plajă. Nisipul era rece, negricios în lumina lunii, marea abia respira. Nu era niciun suflet şi am început să plâng de singurătate. Ce eram, cine eram? Mă simţeam din nou frumoasă, nu mai aveam coşuri, soarele şi marea mă făcuseră suplă, şi totuşi persoana care-mi plăcea şi căreia voiam să-i plac nu arăta niciun interes pentru mine. Sub ce semne stăteam, ce destin? M-am gândit la cartier ca la un vârtej din care era iluzoriu să încerci să ieşi. Apoi am auzit foşnetul nisipului, m-am răsucit şi am văzut umbra lui Nino. S-a aşezat lângă mine. Trebuia să se întoarcă să-şi ia sora peste o oră. L-am simţit agitat, lovea nisipul cu călcâiul piciorului stâng. N-a vorbit despre cărţi, brusc a început să vorbească despre tatăl lui.
— Îmi voi dedica viaţa, a spus ca şi cum ar fi fost vorba de o misiune, încercării de a nu-i semăna.
— E un om simpatic.
— Aşa spun toţi.
— Şi atunci?
A făcut o grimasă sarcastică şi aceasta, pentru câteva secunde, l-a urâţit.
— Ce face Melina?
L-am privit uimită. Eu fusesem foarte atentă să n-o pomenesc niciodată pe Melina în acele zile de discuţii dense, iar el iată că vorbea despre ea.
— Aşa şi aşa.
— A fost amantul ei. Ştia foarte bine că era o femeie fragilă, dar a avut-o oricum, din pură vanitate. Din vanitate ar face rău oricui şi fără să se simtă responsabil pentru asta.
Fiindcă e convins că-i face fericiţi pe toţi, crede că totul îi trebuie iertat. Merge la liturghie în fiecare duminică. Ne tratează pe noi, copiii, cu grijă. E plin de atenţii faţă de mama. Dar o înşală permanent. E un ipocrit, mi-e

scârbă de el.
N-am ştiut ce să-i spun. În cartier se puteau întâmpla lucruri îngrozitoare, taţi şi fii ajungeau adesea la dezastre, ca Rino şi Fernando, de exemplu. Dar violenţa acelor câteva fraze construite cu grijă mi-a făcut rău. Nino îşi ura tatăl cu toată puterea, iată de ce vorbea mult despre fraţii Karamazov. Dar nu aia era problema. Ceea ce m-a tulburat profund a fost faptul că Donato Sarratore, din ce văzusem cu ochii mei, auzisem cu urechile mele, nu avea nimic atât de respingător, era tatăl pe care orice fată, orice băiat l-ar fi vrut, şi Marisa, de fapt, îl adora. În plus, dacă păcatul lui era capacitatea de a iubi, nu vedeam nimic foarte rău în asta, chiar şi mama spunea, furioasă, despre tata că cine ştie câte făcuse. În consecinţă, acele fraze biciuitoare, tonul acela tăios mi s-au părut îngrozitoare. Am spus şoptit:
— El şi Melina au fost cuprinşi de pasiune, ca Didona şi Enea. Sunt lucruri care fac rău, dar sunt şi foarte emoţionante.
— I-a jurat fidelitate mamei mele în faţa lui Dumnezeu, a exclamat brusc cu vocea ridicată. N-o respectă nici pe ea, nu-l respectă nici pe Dumnezeu.
Şi a sărit în sus foarte agitat, avea nişte ochi foarte frumoşi şi strălucitori.
— Nici tu nu mă înţelegi, a spus îndepărtându-se cu paşi mari.
L-am ajuns din urmă, îmi bătea inima cu putere.
— Te înţeleg, am şoptit şi l-am luat prudent de braţ.
Nu ne atinseserăm niciodată nici măcar în treacăt, contactul mi-a ars degetele, i-am dat drumul imediat. El s-a aplecat şi m-a sărutat foarte uşor pe buze.
— Mâine plec, a spus.
— Dar 13 e poimâine.
N-a răspuns. Am urcat la Barano vorbind despre cărţi, apoi ne-am dus s-o luăm pe Marisa din Port. Îi simţeam

gura peste a mea.

33.

Am plâns toată noaptea, în bucătăria tăcută. Am adormit în zori. A venit Nella să mă trezească şi m-a certat, a spus că Nino voise să ia micul dejun pe terasă ca să nu mă deranjeze. Plecase.

M-am îmbrăcat în grabă, ea şi-a dat seama că sufăr.

— Du-te, mi-a îngăduit până la urmă, poate ajungi la timp.

Am alergat în Port sperând să ajung înainte ca vaporetul să plece, dar era deja în larg.

Am petrecut nişte zile urâte. Făcând curat în camere, am găsit un semn de carte dintr-un cartonaş albastru care-i aparţinea lui Nino şi l-am ascuns printre lucrurile mele. Seara, în bucătărie, în pat, îl miroseam, îl sărutam, îl lingeam cu vârful limbii şi plângeam. Însăşi pasiunea mea disperată mă emoţiona şi plânsul se autoalimenta.

Apoi a sosit Donato Sarratore şi au început cele cincisprezece zile de vacanţă ale lui.

S-a întristat că fiul lui plecase deja, dar a fost bucuros că se va duce la colegii lui în Avellinese ca să înveţe.

— Eu un băiat cu adevărat serios, mi-a spus, ca tine. Sunt mândru de el, cum îmi imaginez că trebuie să fie mândru de tine tatăl tău.

Prezenţa acelui om de încredere m-a calmat. A vrut să-i cunoască pe noii prieteni ai Marisei şi i-a invitat într-o seară să facă un foc mare pe plajă. S-a ocupat el însuşi să facă o grămadă din toate lemnele pe care a putut să le găsească şi a stat cu noi, tinerii, până târziu. Băiatul cu care Marisa continua să fie pe jumătate logodită zdrăngănea la chitară şi Donato a cântat, avea o voce foarte frumoasă. În noaptea deja înaintată a început să cânte el la chitară şi cânta bine, însăila melodii de dans. Cineva a început să danseze, Marisa în primul rând.

Mă uitam la bărbatul acela şi mă gândeam: el şi fiul lui

nu au nici măcar o trăsătură în comun. Nino e înalt, are un chip delicat, fruntea îngropată sub un păr foarte negru, gura mereu întredeschisă cu buze seducătoare; Donato, în schimb, e de statură medie, trăsăturile feţei sunt pronunţate, cu părul foarte rărit pe tâmple, are gura încordată, aproape fără buze. Nino are mereu o privire încruntată care vede dincolo de lucruri şi de persoane şi pare speriată; Donato are o privire mereu disponibilă care adoră prezenţa oricărui lucru sau persoană şi nu face decât să le zâmbească. Nino are ceva ce-l roade pe interior, ca Lila, şi e un dar şi o suferinţă, nu sunt veseli, nu se abandonează, se tem de ce li se întâmplă în jur; omul acesta nu, pare să iubească orice manifestare a vieţii, aproape că orice secundă trăită are o claritate absolută.
Din seara aceea, tatăl lui Nino mi s-a părut un remediu serios nu doar împotriva întunericului în care mă împinsese fiul lui plecând după un sărut aproape imperceptibil, dar şi – mi-am dat seama uimită – împotriva celui în care mă împinsese Lila nerăspunzând la scrisorile mele. Ea şi Nino abia se cunosc, m-am gândit, nu s-au întâlnit niciodată şi totuşi acum mi se par foarte asemănători: nu au nevoie de nimic şi de nimeni şi ştiu întotdeauna ce merge şi ce nu merge. Dar dacă se înşală? Ce are atât de teribil Marcello Solara, ce are atât de teribil Donato Sarratore? Nu înţelegeam. Îi iubeam atât pe Lila, cât şi pe Nino, iar acum, în mod diferit, îmi lipseau, dar îi eram recunoscătoare acelui tată detestat care mie, nouă tuturor, tinerilor, ne dădea importanţă, ne dăruia bucurie şi linişte în noaptea de pe plaja Maronti. Dintr-odată am fost bucuroasă că niciunul din cei doi nu se află pe insulă.
Am reînceput să citesc, i-am scris o ultimă scrisoare Lilei în care-i spuneam că, dat fiind că nu-mi răspunsese, nu-i voi mai scrie. În schimb, am strâns legătura cu familia Sarratore, m-am simţit sora Marisei,

a lui Pinuccio şi a micului Ciro, care acum mă iubea foarte mult şi cu mine, doar cu mine, nu era capricios, ci se juca liniştit, căutam împreună scoici. Lidia, care preschimbase definitiv ostilitatea faţă de mine în simpatie şi afecţiune, mă lăuda adesea pentru precizia folosită în orice: pusul mesei, curăţenia în camere, spălatul vaselor, timpul petrecut cu copilul, cititul şi învăţatul. Într-o dimineaţă, m-a pus să probez o rochie de plajă care-i rămăsese mică şi, fiindcă Nella şi, de asemenea, Sarratore, chemat de urgenţă să-şi dea cu părerea, au fost entuziasmaţi de cât îmi venea de bine, mi-a dăruit-o. În anumite momente părea chiar că mă preferă Marisei. Spunea: „E leneşă, vanitoasă, am educat-o prost, nu învaţă; tu, în schimb, faci totul cu multă chibzuială”. „Exact ca Nino”, a adăugat o dată, „doar că tu eşti solară şi el e mereu nervos”. Dar auzind acele critici, Donato a izbucnit şi a început să-şi laude fiul cel mare. „E un băiat de aur”, a spus şi mi-a cerut din priviri să confirm, iar eu am făcut semn că da foarte convinsă.
După ce făcea băi foarte lungi, Donato se întindea lângă mine să se usuce la soare şi-şi citea ziarul, *Roma*, singura chestie pe care-o citea. Mă contraria că unul care scria poezii, care chiar le strânsese într-un volum, nu deschide niciodată o carte. Nu-şi adusese şi nu era niciodată curios în legătură cu ale mele. Uneori îmi citea nişte fragmente dintr-un articol, cuvinte şi fraze care l-ar fi înfuriat foarte rău pe Pasquale şi cu siguranţă şi pe profesoara Galiani. Dar eu tăceam, n-aveam chef să încep să mă cert cu o persoană atât de politicoasă, distrugând marea lui stimă pentru mine. Odată mi-a citit unul întreg, de la început până la sfârşit, şi la fiecare două rânduri se întorcea spre Lidia zâmbind, iar Lidia îi răspundea cu un zâmbet complice. La final m-a întrebat:
— Ţi-a plăcut?
Era un articol despre viteza călătoriei cu trenul în

opoziţie cu viteza călătoriei de altădată cu trăsura sau pe jos, pe drumurile de ţară. Era scris cu fraze răsunătoare pe care le citea emoţionat.
— Da, foarte mult, am răspuns.
— Ia priveşte cine l-a scris: ce citeşti aici?
S-a întins spre mine, mi-a pus ziarul sub ochi. Am citit emoţionată:
— Donato Sarratore.
Lidia a izbucnit în râs, la fel şi el. M-au lăsat pe plajă să-l supraveghez pe Ciro, în timp ce ei făceau o baie în modul obişnuit, lipiţi unul de celălalt şi vorbindu-şi la ureche.
I-am privit şi m-am gândit: biata Melina, dar fără ciudă în privinţa lui Sarratore.
Admiţând că Nino avea dreptate şi că într-adevăr între cei doi fusese ceva; admiţând, în fine, că Sarratore o trădase într-adevăr pe Lidia încă şi mai mult decât înainte, acum că-l cunoşteam suficient, nu puteam să-l cred vinovat, cu atât mai mult cu cât mi se părea că nu-l credea vinovat nici soţia lui, chiar dacă la vremea respectivă îl obligase să plece din cartier. În ce-o privea pe Melina, o înţelegeam şi pe ea. Simţise bucuria iubirii pentru acel bărbat atât de ieşit din comun – un controlor de tren, dar şi un poet, un jurnalist – şi mintea ei fragilă nu putuse să se readapteze normalităţii brute a vieţii fără el. Mă complăceam în aceste gânduri. Mă bucura totul în acele zile, iubirea mea pentru Nino, tristeţea mea, afecţiunea cu care mă simţeam înconjurată, capacitatea mea de a citi, gândi, medita în solitudine.

34.

Apoi, la sfârşitul lui august, când era pe cale să se încheie acea perioadă extraordinară, s-au întâmplat două lucruri importante, brusc, în aceeaşi zi. Era pe 25, îmi amintesc cu precizie fiindcă atunci era ziua mea de naştere. M-am sculat, am pregătit micul dejun pentru toţi, la masă am spus:

— Astăzi împlinesc cincisprezece ani, şi chiar în timp ce o spuneam mi-am amintit că Lila îi împlinise pe 11, dar, copleşită de atâtea emoţii, nu-mi amintisem.
Deşi obiceiul era să se sărbătorească mai ales onomastica – zilele de naştere pe atunci erau considerate irelevante –, familia Sarratore şi Nella au insistat să facă o mică petrecere seara. M-am bucurat. Ei s-au dus să se pregătească pentru mare, eu am început să strâng masa, când iată că a sosit poştaşul.
Am apărut la fereastră, poştaşul a spus că era o scrisoare pentru Greco. Am alergat jos cu sufletul la gură. Excludeam să-mi fi scris părinţii mei. Era o scrisoare de la Lila, de la Nino? Era de la Lila. Am rupt plicul. Au ieşit la iveală cinci foi foarte pline, le-am devorat, dar n-am înţeles aproape nimic din ce-am citit. Astăzi poate părea anormal, şi totuşi s-a întâmplat chiar aşa: înainte de a fi copleşită de conţinut, m-a izbit faptul că scriitura conţinea vocea Lilei. Mai mult. Încă de la primele rânduri mi-a venit în minte *La fata blu*, singurul ei text pe care-l citisem înainte de acela, în afară de temele de la şcoala primară, şi am înţeles ce-mi plăcuse atât de mult pe-atunci. Era, în *La fata blu*, aceeaşi calitate care mă impresiona acum: Lila ştia să vorbească prin intermediul scrierii; spre deosebire de mine când scriam, spre deosebire de Sarratore în articolele sale şi în poezii, spre deosebire chiar şi de mulţi scriitori pe care-i citisem şi îi citeam, ea se exprima cu fraze atât de îngrijite, atât de lipsite de greşeli chiar dacă nu-şi continuase studiile, dar – în plus – nu lăsa nicio urmă de nefiresc, nu se simţea artificiul cuvântului scris. Citeam şi în timpul acesta o vedeam, o auzeam pe ea. Vocea armonizată cu scrisul m-a copleşit, m-a vrăjit şi mai mult decât atunci când discutam faţă-n faţă: era cu totul purificată de zgura vorbitului, de confuzia oralităţii; avea o rigoare vitală care, îmi imaginam, pesemne că-i revenea discursului în cazul în care fuseseşi atât de

norocos încât să te naşti din capul lui Zeus şi nu din familia Greco sau din familia Cerullo. Mi-a fost ruşine de paginile infantile pe care i le scrisesem, de tonurile excesive, de frivolităţi, de bucuria falsă, de durerea falsă. Cine ştie ce crezuse Lila despre mine. Am simţit dispreţ şi ranchiună faţă de profesorul Gerace, care mă amăgise punându-mi nouă la italiană. Scrisoarea aceea a avut ca prim efect să mă facă să mă simt la cincisprezece ani, de ziua mea, o escroacă. Şcoala comisese o greşeală în legătură cu mine şi dovada era acolo, în scrisoarea Lilei.
Apoi, încet, încet, au venit şi informaţiile. Lila îmi făcea urări de ziua mea. Nu-mi scrisese niciodată pentru că era bucuroasă că mă recream la soare, că mă simţeam bine cu familia Sarratore, că-l iubeam pe Nino, că-mi plăcea mult Ischia, plaja Maronti şi nu voia să-mi strice vacanţa cu poveştile ei urâte. Însă acum simţise nevoia să rupă tăcerea. Imediat după plecarea mea, Marcello Solara, cu acordul lui Fernando, începuse să apară la cină în fiecare seară. Venea la opt şi jumătate şi pleca la zece şi jumătate fix.
Aducea mereu câte ceva: prăjituri, bomboane de ciocolată, zahăr, cafea. Ea nu se atingea de nimic, nu-l trata cu familiaritate, el o privea în tăcere. După prima săptămână de chin, dat fiind că Lila se comporta ca şi cum el nu era acolo, hotărâse s-o uimească. Se prezentase dimineaţa, în compania unui tip voinic, asudat tot, care lăsase o cutie imensă din carton în sufragerie. Din cutie ieşise un obiect pe care toţi îl cunoşteau, dar foarte puţini din cartier îl aveau în casă: un televizor, un aparat, adică, cu un ecran pe care se vedeau imagini, exact ca la cinematograf, dar care nu proveneau dintr-un proiector, ci din aer, şi care avea în interior un tub misterios care se numea catodic. Prin intermediul acestui tub, menţionat încontinuu de bărbatul voinic şi asudat, aparatul nu funcţionase zile în

şir. Apoi, după încercări repetate, pornise, iar acum jumătate de cartier, inclusiv mama mea, tatăl meu şi fraţii mei, se ducea acasă la familia Cerullo să vadă miracolul acela. Rino nu. Se simţea mai bine, febra îi trecuse complet, dar nu mai vorbea cu Marcello. Când apărea el, începea să vorbească urât de televizor, şi după puţin timp, ori se ducea să se culce fără să se atingă de mâncare, ori ieşea să hoinărească până noaptea târziu cu Pasquale şi Antonio. Lila, în schimb, spunea că-i place televizorul. Îi plăcea mai ales să se uite la el împreună cu Melina, care apărea în fiecare seară şi stătea îndelung în tăcere, foarte concentrată. Era singurul moment de pace. În rest, toate furiile se descărcau asupra ei: furiile fratelui pentru că-l abandonase destinului său de servitor al tatălui în timp ce ea se îndrepta spre o căsătorie care ar fi transformat-o într-o doamnă; furiile lui Fernando şi ale Nunziei pentru că nu era drăguţă cu Solara, dimpotrivă, îl trata oribil; în fine, furiile lui Marcello care, fără ca ea să-l fi acceptat vreodată, se simţea tot mai logodit, adică stăpân, şi avea tendinţa să treacă de la devoţiunea mută la tentative de săruturi, la întrebări suspicioase în legătură cu locurile în care mergea în timpul zilei, pe cine vedea, dacă avusese alţi logodnici, dacă numai o atinsese în treacăt cineva. Fiindcă ea nu-i răspundea, sau şi mai rău, îşi bătea joc de el povestindu-i despre săruturi şi îmbrăţişări cu logodnici inexistenţi, într-o seară el îi spusese serios la ureche: „Tu faci mişto de mine, dar îţi aminteşti când m-ai ameninţat cu cuţitul de cizmărie? Bine, eu, dacă aflu că îţi place altul, ţine minte, nu mă limitez la ameninţări, te omor şi gata”. Astfel, ea nu ştia cum să iasă din situaţia aceea şi continua să poarte arma la ea pentru orice eventualitate. Dar era terorizată. Scria, în ultimele pagini, că simte în jurul ei tot răul din cartier. Ba, menţiona în treacăt ceva obscur: binele şi răul sunt

amestecate şi se intensifică reciproc. Marcello, dacă se gândea, era într-adevăr un aranjament bun, dar binele mirosea a rău şi răul mirosea a bine, un amalgam care-i tăia răsuflarea. Cu câteva seri în urmă i se întâmplase ceva care o înspăimântase cu adevărat. Marcello plecase, televizorul era stins, casa era goală, Rino era plecat, părinţii se pregăteau de culcare. Ea, în fine, era singură în bucătărie ca să spele vasele şi era obosită, chiar epuizată, când la un moment dat avusese loc o explozie. Se întorsese brusc şi îşi dăduse seama că explodase oala mare din cupru. Aşa, de la sine. Era agăţată de cuiul unde stătea de obicei, dar la mijloc avea o mare despicătură şi marginile erau răsucite şi oala însăşi se deformase toată, ca şi cum nu-şi mai putea păstra aparenţa de oală. Mama ei alergase în cămaşă de noapte şi o învinovăţise că o scăpase pe jos şi o distrusese. Dar o oală din cupru, chiar dacă e scăpată pe jos, nu se sparge şi nu se deformează în felul acela. „Genul ăsta de lucruri", încheia Lila, „mă sperie. Mai mult decât Marcello, mai mult decât oricine. Şi simt că trebuie să găsesc o soluţie, altfel, un lucru după altul, se distruge totul, totul, totul". Mă saluta, îmi făcea din nou multe urări şi, deşi îşi dorea contrariul, chiar dacă abia aştepta să mă revadă, chiar dacă avea urgentă nevoie de ajutorul meu, îmi ura să rămân la Ischia cu amabila doamnă Nella şi să nu mă mai întorc niciodată în cartier.

35.

Scrisoarea m-a tulburat foarte mult. Lumea Lilei, ca de obicei, s-a suprapus rapid cu a mea. Tot ce-i scrisesem între iulie şi august mi s-a părut banal, m-a cuprins mania reabilitării. Nu m-am dus la mare, am încercat imediat să-i răspund cu o scrisoare serioasă, care să aibă curgerea esenţială, clară şi totodată colocvială a scrisorii ei. Dar dacă celelalte scrisori îmi veniseră uşor – puneam pe hârtie pagini după pagini în câteva minute fără să corectez niciodată – pe aceea am scris-o, am

rescris-o o dată, şi-ncă o dată, şi totuşi ura lui Nino faţă de tatăl lui, rolul pe care-l avusese întâmplarea cu Melina în apariţia acelui sentiment urât, toată relaţia cu familia Sarratore, până şi neliniştea mea faţă de ce i se întâmpla ei mi-au ieşit prost. Donato, care în realitate era un om important, pe pagină a reieşit un tată de familie banal; şi eu însămi, în ce-l privea pe Marcello, am fost capabilă doar de sfaturi superficiale. La final mi s-a părut reală doar dezamăgirea că ea avea televizor şi eu nu.
În fine, n-am putut să-i răspund, deşi lipsindu-mă de mare, de soare, de plăcerea de a sta cu Ciro, cu Pino, cu Clelia, cu Lidia, cu Marisa, cu Sarratore. Bine că Nella, de la un moment dat încolo, a venit să-mi ţină companie pe terasă, aducându-mi un sirop de migdale. Bine că atunci când s-a întors de la mare, familia Sarratore s-a supărat că stătusem acasă şi a reînceput să mă sărbătorească. Lidia a vrut să facă ea un tort cu cremă, Nella a deschis o sticlă de vermut, Donato a început să cânte cântece napoletane, Marisa mi-a dăruit un căluţ de mare din paie pe care şi-l cumpărase din Port cu o seară înainte.
M-am înseninat, dar între timp nu reuşeam să mi-o alung din minte pe Lila, în mijlocul necazurilor, în timp ce eu mă simţeam atât de bine, eram atât de sărbătorită. Am spus într-un mod cam dramatic că primisem o scrisoare de la o prietenă de-a mea, că acea prietenă avea nevoie de mine şi că deci mă gândeam să plec mai devreme faţă de cum prevăzusem.
— Poimâine cel târziu, am anunţat, dar fără să fiu prea convinsă.
În realitate, vorbeam doar ca să aud cum îi părea rău Nellei, cum spunea Lidia că Ciro ar fi suferit foarte mult din cauza asta, cum o cuprindea pe Marisa disperarea, cum exclama Sarratore dezolat:
— Şi noi cum ne descurcăm fără tine?

Lucruri care m-au emoţionat toate, au făcut şi mai plăcută petrecerea mea.
Apoi Pino şi Ciro au început să aţipească şi Lidia şi Donato i-au dus la culcare. Marisa m-a ajutat să spăl vasele, Nella mi-a spus că dacă voiam să dorm puţin mai mult, s-ar fi trezit ea să pregătească micul dejun. Am protestat, aceea era sarcina mea. Toţi, unul câte unul, s-au retras şi am rămas singură. Mi-am făcut patul în colţul obişnuit, am studiat situaţia ca să văd dacă sunt gândaci şi ţânţari. Privirea mi-a căzut pe oalele din cupru.
Cât era de sugestivă scriitura Lilei, am privit oalele cu o nelinişte crescândă. Mi-am amintit că-i plăcuse întotdeauna strălucirea lor, când le spăla, se dedica lustruirii lor cu mare grijă. Pe ele, nu întâmplător, cu patru ani în urmă, aruncase jetul de sânge ţâşnit din gâtul lui don Achille când fusese înjunghiat. Pe ele lăsase acum senzaţia ei de ameninţare, angoasa din cauza alegerii dificile pe care o avea în faţă, făcând să explodeze una în chip de semnal, ca şi cum forma ei decisese brusc să cedeze. Ştiam să-mi imaginez acele lucruri fără ea? Ştiam să dau viaţă fiecărui obiect, să-l las să se strâmbe la unison cu viaţa mea? Am stins lumina. M-am dezbrăcat şi m-am băgat în pat cu scrisoarea Lilei şi semnul de carte albastru al lui Nino, lucrurile cele mai preţioase pe care, în momentul acela, mi se părea că le am.
Pe fereastră pătrundea lumina albă a lunii. Am sărutat semnul de carte cum făceam în fiecare seară, am încercat să recitesc în lumina slabă scrisoarea prietenei mele.
Oalele străluceau, masa scârţâia, tavanul atârna greu, aerul nocturn şi marea apăsau pe margini. M-am simţit din nou umilită de abilitatea Lilei de a scrie, de ce putea ea să plăsmuiască şi eu nu, mi s-au închis ochii. Eram fericită, desigur, că era atât de bună şi fără şcoală, fără

cărţile de la bibliotecă, dar fericirea aceea mă făcea în mod vinovat nefericită.
Apoi am auzit nişte paşi. Am văzut intrând în bucătărie umbra lui Sarratore, desculţ, în pijamaua lui albastră. Mi-am tras peste mine aşternutul. S-a dus la robinet, a umplut un pahar cu apă şi a băut. A rămas câteva secunde în picioare în faţa chiuvetei, a lăsat jos paharul şi s-a mişcat spre patul meu. S-a ghemuit pe o latură, cu coatele sprijinite pe marginea aşternutului.
— Ştiu că eşti trează, a spus.
— Da.
— Nu te gândi la prietena ta, odihneşte-te.
— Nu-i e bine, are nevoie de mine.
— Eu am nevoie de tine, a spus şi s-a întins, m-a sărutat pe gură fără uşurinţa fiului său, deschizându-mi buzele cu limba.
Am rămas nemişcată.
El a dat aşternutul puţin la o parte, continuând să mă sărute cu grijă, cu pasiune, şi mi-a căutat sânii cu mâna, mi i-a mângâiat pe sub cămaşă. Apoi m-a lăsat, a coborât între picioarele mele, mi-a apăsat cu putere două degete peste chiloţi. N-am spus, n-am făcut nimic, eram îngrozită de comportamentul acela, de repulsia pe care mi-o provoca, de plăcerea pe care, totuşi, o simţeam. Mustaţa lui îmi înţepa buza de sus, limba îi era aspră. Şi-a desprins încet gura de a mea, a îndepărtat mâna.
— Mâine-seară facem o plimbare, eu şi cu tine, pe plajă, a spus puţin răguşit, ţin mult la tine şi ştiu că şi tu ţii foarte mult la mine. Nu-i aşa?
N-am spus nimic. El mi-a atins din nou uşor buzele cu buzele, a spus în şoaptă noapte bună, s-a ridicat şi a ieşit din bucătărie. Eu am continuat să nu mă mişc, nu ştiu pentru cât timp. Oricât am încercat să scap de senzaţia limbii lui, de mângâierile lui, de apăsarea mâinii lui, nu puteam. Nino voise să mă avertizeze, ştia

că se va întâmpla? Am simţit o ură de nestăpânit pentru Donato Sarratore şi dezgust pentru mine, pentru plăcerea care-mi rămăsese în corp. Oricât de neverosimil poate părea astăzi, de când puteam să-mi amintesc până în seara aceea, nu-mi oferisem niciodată plăcere, n-o cunoşteam, m-a surprins s-o simt. Am rămas în aceeaşi poziţie nu ştiu câte ore. Apoi, la primele raze de lumină, m-am scuturat, mi-am strâns toate lucrurile, am desfăcut patul, am scris două rânduri de mulţumire pentru Nella şi am plecat.

Insula era aproape lipsită de sunete, marea nemişcată, doar mirosurile erau foarte intense. Cu banii număraţi pe care mi-i lăsase mama cu mai mult de o lună în urmă am luat primul vaporet care pleca. Imediat cum s-a pus în mişcare, şi insula, cu culorile ei fragede dimineaţa devreme, a fost suficient de departe, m-am gândit că, în sfârşit, aveam ceva de povestit căruia Lilei n-ar fi putut să-i opună nimic la fel de memorabil.

Dar am ştiut imediat că dezgustul faţă de Sarratore şi repulsia faţă de mine însămi m-ar fi împiedicat să deschid gura. De fapt, asta e prima dată când îmi caut cuvintele pentru acel neaşteptat sfârşit de vacanţă.

36.

Am regăsit Napoli cufundat într-o zăpuşeală duhnitoare şi putrefactă. Mama, fără să spună un cuvânt referitor la schimbarea mea – zero acnee, neagră de soare –, mi-a reproşat că mă întorsesem mai devreme faţă de cum era prevăzut.

— Ce-ai făcut, a spus, te-ai purtat urât, te-a gonit prietena învăţătoarei?

Cu tata a decurs altfel, i s-au umezit ochii şi mi-a făcut multe complimente dintre care, repetat de vreo sută de ori, se desprindea:

— Sfântă Fecioară, ce fată frumoasă am.

În ce-i priveşte pe fraţii mei, au spus cu dispreţ:

— Parcă eşti o negresă.

M-am privit în oglindă şi m-am minunat şi eu: soarele îmi făcuse părul de un blond strălucitor, dar chipul, braţele, picioarele parcă erau vopsite cu aur negru. Cât fusesem cufundată în culorile insulei, mereu printre feţe arse de soare, transformarea îmi păruse potrivită cu mediul; acum, odată revenită în contextul cartierului, unde fiecare chip, fiecare stradă rămăseseră de o paloare bolnavă, mi s-a părut excesivă, aproape o anomalie. Oamenii, clădirile, şoseaua foarte aglomerată şi prăfoasă mi-au dat impresia unei fotografii prost imprimate, precum cele din ziare.
Imediat cum am putut, am alergat la Lila. Am strigat-o din curte, a apărut la fereastră şi a ţâşnit pe uşa de la intrare. M-a îmbrăţişat, m-a sărutat, mi-a făcut multe complimente cum nu făcuse niciodată, astfel încât m-am simţit copleşită de toată afecţiunea aceea atât de explicită. Era aceeaşi şi totuşi, în ceva mai mult de o lună, se schimbase. Nu mai părea o fată, ci o femeie, o femeie de cel puţin optsprezece ani, vârstă care atunci mi se părea înaintată. Vechile rochii îi erau scurte şi strâmte, ca şi cum crescuse în ele în decursul a câteva minute şi îi strângeau corpul mai mult decât se cuvenea. Era şi mai înaltă, avea umerii drepţi, era sinuoasă. Iar chipul foarte palid pe gâtul subţire mi s-a părut de o delicată şi neobişnuită frumuseţe.
Am simţit că era nervoasă, pe stradă a privit în jurul ei şi peste umăr de mai multe ori, dar nu mi-a dat explicaţii. A spus doar atât:
— Vino cu mine.
Şi a dorit s-o însoţesc la mezelăria lui Stefano. A adăugat, luându-mă de braţ:
— E un lucru pe care-l pot face doar cu tine, bine că te-ai întors: credeam că trebuie să aştept până în septembrie.
Nu parcurseserăm niciodată drumul acela spre părculeţ atât de lipite una de cealaltă, atât de apropiate, atât de

fericite că ne-am regăsit. Mi-a povestit că lucrurile se înrăutăţeau în fiecare zi mai mult. Chiar cu o seară înainte, Marcello venise cu dulciuri şi şampanie şi îi dăruise un inel presărat cu briliante. Ea îl acceptase, şi-l pusese pe deget ca să evite probleme în faţa părinţilor, dar cu puţin înainte ca el să plece, la uşă, i-l dăduse înapoi în mod urât. Marcello protestase, o ameninţase cum deja o făcea tot mai des, apoi izbucnise în plâns. Fernando şi Nunzia îşi dăduseră seama imediat că nu mergea ceva. Mamei ei îi devenise drag Marcello, îi plăceau bunătăţile pe care le aducea în fiecare seară în casă, era mândră să fie proprietara unui televizor; şi Fernando se simţea de parcă terminase cu suferinţa, pentru că, graţie înrudirii apropiate cu familia Solara, putea să privească liniştit spre viitor. Astfel, cum plecase Marcello, amândoi o chinuiseră mai mult ca de obicei ca să afle ce se întâmpla.
Consecinţa: pentru prima dată după mult mult timp, Rino o apărase, urlase că dacă sora lui nu voia un cretin ca Marcello, era dreptul ei sacru să-l refuze şi că, dacă ei insistau să i-l dea, el, el în persoană, ar fi dat foc la tot, la casă şi la cizmărie, lui însuşi şi întregii familii. Tatăl şi fiul se bătuseră, Nunzia intervenise între ei, se treziseră toţi vecinii. Mai mult: Rino se aruncase pe pat foarte agitat, adormise brusc şi o oră mai târziu avusese un alt episod de somnambulism. Îl găsiseră în bucătărie în timp ce aprindea beţe de chibrit unul după altul şi le trecea pe lângă cheia de gaz ca să vadă dacă erau scăpări.
Nunzia o trezise pe Lila îngrozită, îi spusese: „Rino vrea într-adevăr să ne ardă pe toţi de vii” şi ea alergase să vadă şi o liniştise: Rino dormea şi, în somn, spre deosebire de atunci când era treaz, îl preocupa într-adevăr să nu fie scurgeri de gaz. Îl condusese înapoi în pat şi-l lăsase să doarmă.
— Nu mai pot, a încheiat, tu nu ştii prin ce trec, trebuie

să ies din situaţia asta.
S-a lipit de mine ca şi cum aş fi putut s-o încarc cu energie.
— Tu eşti bine, a spus, ţie-ţi merg toate bine: trebuie să mă ajuţi.
I-am răspuns că putea conta pe mine pentru orice şi mi s-a părut că se simte uşurată, m-a strâns de braţ şi a şoptit:
— Uite.
Am văzut de departe un fel de pată roşie care iradia lumină.
— Ce e?
— Nu vezi?
Nu vedeam bine.
— E maşina nouă pe care şi-a cumpărat-o Stefano.
Automobilul era parcat în faţa mezelăriei, care fusese extinsă, acum avea două intrări, era foarte aglomerată. Clientele, aşteptând să fie servite, aruncau priviri admirative spre acel simbol de bunăstare şi prestigiu: în cartier nu fusese niciodată văzută o astfel de maşină, numai geamuri şi metal, cu acoperişul care se deschidea. O maşină de mari domni, nu avea nimic de-a face cu Fiatul 1100 al fraţilor Solara.
Am dat ture în jurul ei în timp ce Lila stătea la umbră şi supraveghea strada ca şi cum se aştepta, dintr-un moment în altul, să aibă loc ceva violent. În pragul mezelăriei a apărut Stefano, cu halatul soios tot, capul mare şi fruntea înaltă care-i dădeau un aer de disproporţie, dar nu neplăcută. A traversat strada, m-a salutat cordial şi a spus:
— Ce bine arăţi, semeni cu o actriţă.
Şi el arăta bine: se bronzase la fel ca mine, poate că eram singurii din tot cartierul care aveam un aer atât de sănătos. I-am spus:
— Ce negru eşti.
— Mi-am luat o săptămână de vacanţă.

— Unde?
— La Ischia.
— Şi eu am fost la Ischia.
— Ştiu, mi-a spus Lina: te-am căutat, dar nu te-am văzut niciodată.
Am arătat maşina.
— E frumoasă.
Lui Stefano i-a apărut pe chip o expresie de consens moderat. A spus, făcând semn spre Lila, cu o privire amuzată:
— Am cumpărat-o pentru prietena ta, dar ea nu vrea să creadă.
M-am uitat la Lila care stătea serioasă, la umbră, cu o expresie încordată. Stefano i sa adresat vag ironic:
— Acum Lenuccia s-a întors, ce faci?
Lila a spus ca şi cum chestia i-ar fi displăcut:
— Să mergem. Dar ţine minte că ai invitat-o pe ea, nu pe mine: eu doar v-am însoţit.
El a zâmbit şi s-a întors în magazin.
— Ce se întâmplă? am întrebat-o dezorientată.
— Nu ştiu, a răspuns şi voia să spună că nu ştia precis în ce se băga.
Avea expresia din timpul momentelor când trebuia să facă în minte un calcul dificil, dar fără trăsătura obraznică dintotdeauna, era vizibil preocupată, ca şi cum încerca un experiment nesigur de rezolvare a situaţiei.
— A început totul, mi-a spus, odată cu sosirea acestui automobil.
Stefano, la început parcă glumind, apoi tot mai serios, îi jurase că pentru ea cumpărase maşina aceea, pentru plăcerea de a-i deschide măcar o dată portiera şi a o ajuta să urce. „Aici înăuntru numai tu arăţi bine”, îi spusese. Şi de când o primise, la sfârşitul lui iulie, o rugase încontinuu, dar nu obsedant, cu amabilitate, mai întâi să facă o plimbare cu el şi Alfonso, apoi cu el şi

Pinuccia, apoi chiar cu el şi mama lui. Dar ea răspunsese mereu nu. În sfârşit îi promisese: „Vin când se întoarce Lenuccia de la Ischia”. Şi acum eram acolo şi ce trebuia să se întâmple s-ar fi întâmplat.
— Dar ştie de Marcello?
— Sigur că ştie.
— Şi?
— Şi insistă.
— Mi-e teamă, Lila.
— Îţi aminteşti câte lucruri de care ne temeam am făcut? Te-am aşteptat înadins.
Stefano s-a întors fără halat, cu părul negru, cu faţa neagră, ochii negri strălucitori, cămaşă albă şi pantaloni închişi la culoare. A deschis automobilul, s-a aşezat la volan, a ridicat capota. Eu am dat să mă strecor în spaţiul mic din spate, dar Lila m-a oprit, s-a instalat ea în spate. M-am aşezat stânjenită lângă Stefano, el a pornit imediat îndreptându-se spre blocurile noi.
Vântul a dispersat zăpuşeala. M-am simţit bine, îmbătată de viteză şi, totodată, de calma încredere descătuşată din trupul lui Carracci. Mi s-a părut că Lila îmi explicase totul fără să-mi explice nimic. Era, da, automobilul acela sport, foarte nou care fusese cumpărat doar pentru a o scoate la o plimbare care tocmai începuse. Era, da, tânărul acela care, deşi ştiind de Marcello Solara, încălca reguli masculine fără nicio anxietate vizibilă. Eram, da, eu, târâtă în grabă în acea întâmplare ca să ascund, cu prezenţa mea, cuvinte secrete între ei, poate chiar o prietenie. Dar ce fel de prietenie? În mod sigur avea loc, cu acea plimbare cu maşina, ceva important, şi totuşi, Lila nu ştiuse sau nu dorise să-mi furnizeze datele necesare ca să înţeleg. Ce avea în minte? Era imposibil să nu ştie că era pe punctul de a declanşa un cutremur mai rău decât aruncatul cu bucăţele de hârtie îmbibate în cerneală. Şi totuşi era probabil să nu aibă nicio ţintă precisă. Ea aşa era, strica echilibre doar

pentru a vedea în ce alt mod putea să le refacă.
Astfel că, iată-ne la drum, cu părul în vânt, Stefano care conducea cu satisfăcută îndemânare, eu care stăteam lângă el ca şi cum aş fi fost logodnica lui. M-am gândit la felul în care mă privise când îmi spusese că păream o actriţă. M-am gândit la posibilitatea de a-i putea plăcea mai mult decât îi plăcea acum prietena mea. M-am gândit cu groază la eventualitatea ca Marcello Solara să tragă cu arma în el. Persoana lui frumoasă cu gesturi sigure şi-ar fi pierdut consistenţa precum cuprul oalei despre care îmi scrisese Lila.
Plimbarea pe lângă blocurile noi ne-a ajutat să evităm să trecem prin faţa cafenelei Solara.
— Mie nu-mi pasă dacă Marcello ne vede, a spus Stefano fără emfază, dar dacă-ţi pasă ţie, e bine aşa.
Am luat-o prin tunel, am mers cu viteză spre strada Marina. Era drumul făcut de mine şi de Lila cu mulţi ani în urmă, când ne prinsese ploaia. Eu am făcut aluzie la episodul acela, ea a zâmbit, Stefano a vrut să povestim. Am povestit totul, ne-am distrat şi, între timp, am ajuns la clădirea Granili.
— Cum vi se pare, aleargă, nu?
— Foarte rapidă, am zis entuziastă.
Lila n-a făcut niciun comentariu. Privea în jur, uneori îmi atingea umărul ca să-mi arate casele, sărăcia mizeră de pe stradă, de parcă vedea confirmarea unor lucruri şi eu trebuia să înţeleg din zbor. Apoi l-a întrebat serioasă pe Stefano, fără preambul:
— Tu chiar eşti diferit?
El a căutat-o în oglinda retrovizoare.
— De cine?
— Ştii.
N-a răspuns imediat. Apoi a spus în dialect:
— Vrei să-ţi spun adevărul?
— Da.
— Intenţia aia e, dar nu ştiu cum se va termina.

Am avut atunci confirmarea faptului că Lila probabil că nu-mi spusese multe etape.
Tonul acela aluziv dovedea că erau în raporturi strânse, că vorbiseră alte dăţi între ei şi nu în joacă, ci serios. Ce pierdusem în perioada cu Ischia? Am întors capul să mă uit la ea, îşi amâna replica, m-am gândit că răspunsul lui Stefano o enervase prin imprecizia lui. Am văzut-o inundată de soare, cu ochii mijiţi, bluza umflată de sâni şi de vânt.
— Aici sărăcia e mai rea decât la noi, a spus.
Şi apoi, fără legătură, râzând:
— Să nu crezi că am uitat de momentul când voiai să-mi înţepi limba.
Stefano a făcut semn că da.
— Era altă epocă, a spus.
— Laşul rămâne laş, erai de două ori cât mine.
El a zâmbit uşor stânjenit şi a accelerat, fără să răspundă, în direcţia portului.
Plimbarea a durat ceva mai puţin de jumătate de oră, ne-am întors pe Rettifilo, prin piaţa Garibaldi.
— Fratele tău nu se simte bine, a spus Stefano când eram din nou la marginea cartierului.
A căutat-o din nou în oglinda retrovizoare şi a întrebat:
— Pantofii pe care i-aţi făcut sunt cei expuşi în vitrină?
— Ce ştii tu de pantofi?
— Rino vorbeşte numai despre ei.
— Şi?
— Sunt foarte frumoşi.
Ea a mijit ochii până când aproape i-a închis de tot.
— Cumpără-ţi-i, a spus cu tonul ei provocator.
— Cu cât îi vindeţi?
— Vorbeşte cu tata.
Stefano a făcut o întoarcere în formă de U care m-a înfipt în portieră, am luat-o pe strada cu cizmăria.
— Ce faci? a întrebat Lila alarmată.
— Ai zis cumpără-ţi-i şi mă duc să mi-i cumpăr.

37.

A oprit maşina în faţa cizmăriei, a venit să-mi deschidă portiera şi mi-a întins o mână ca să mă ajute să cobor. Nu s-a ocupat de Lila, care s-a descurcat singură şi a rămas în urmă. El şi eu ne-am oprit în faţa vitrinei, sub ochii lui Rino şi ai lui Fernando care, din magazin, ne priveau cu o curiozitate încruntată.

Când Lila ne-a ajuns din urmă, Stefano a deschis uşa magazinului, mi-a dat voie să trec, apoi a intrat fără să-i dea voie şi ei. A fost foarte amabil cu tatăl şi cu fiul, a cerut să poată vedea pantofii. Rino s-a precipitat să-i ia, el i-a studiat şi i-a lăudat:

— Sunt uşori şi totuşi rezistenţi, chiar au o linie frumoasă.

M-a întrebat:

— Ce crezi, Lenù?

Eu am spus foarte stânjenită:

— Sunt foarte frumoşi.

I s-a adresat lui Fernando:

— Fiica dumneavoastră a spus că aţi muncit mult toţi trei şi că aveţi în plan să faceţi şi alţii, şi de damă.

— Da, a spus Rino, privindu-şi uimit sora.

— Da, a zis Fernando perplex, dar nu imediat.

— Şi nu există, ce ştiu eu, un desen, ceva ca să înţeleg mai bine?

Rino i-a spus surorii lui, uşor indispus pentru că se temea de un refuz:

— Adu-i desenele.

Lila, continuând să-l uimească, n-a opus rezistenţă. S-a dus în spate şi s-a întors întinzându-i foile fratelui ei care i le-a dat lui Stefano. Erau toate modelele care îi veniseră în minte cu aproape doi ani în urmă.

Stefano mi-a arătat o pereche de pantofi de damă cu tocul foarte înalt.

— Tu i-ai cumpăra?

— Da.

A reluat studierea desenelor. Apoi s-a aşezat pe un taburet şi şi-a scos pantoful drept.
— Ce număr sunt?
— 43, dar care ar putea merge şi la 44, a minţit Rino.
Lila, continuând să ne uimească, s-a aşezat în genunchi în faţa lui Stefano şi, folosindu-se de încălţător, i-a ajutat piciorul să-i alunece în încălţămintea nouă. Apoi i-a scos celălalt pantof şi a făcut aceeaşi operaţiune.
Stefano, care până în momentul acela jucase rolul unui om practic, expeditiv, a fost în mod vizibil tulburat. A aşteptat ca Lila să se ridice şi pe urmă a mai rămas aşezat câteva secunde, parcă trăgându-şi răsuflarea. Apoi s-a ridicat în picioare şi a făcut câţiva paşi.
— Sunt strâmţi, a spus.
Rino s-a albit, dezamăgit.
— Putem să ţi-i punem în aparat şi să-i lărgim, a intervenit Fernando, dar pe un ton nesigur.
Stefano m-a privit şi a întrebat:
— Cum îmi vin?
— Bine, am spus.
— Atunci îi iau.
Fernando a rămas impasibil, Rino s-a înseninat.
— Să ştii, Ste', că e un model exclusiv Cerullo, costă.
Stefano a zâmbit, a căpătat un ton afectuos:
— Şi dacă nu era un model exclusiv Cerullo, după tine, i-aş fi cumpărat? Când sunt gata?
Rino s-a uitat radios la tatăl lui.
— Să-i ţinem în aparat măcar trei zile, a spus Fernando, dar era limpede că ar fi putut spune zece, douăzeci, o lună, atât de mult voia să nu se grăbească în faţa acelei noutăţi neaşteptate.
— Foarte bine: voi gândiţi-vă la un preţ prietenos şi eu mă întorc aici peste trei zile şi-i iau.
A împăturit foile cu desenele şi le-a pus în buzunar sub ochii noştri perplecşi. Apoi le-a strâns mâinile lui Fernando, lui Rino şi s-a îndreptat spre uşă.

— Desenele, a spus Lila rece.
— Pot să ţi le aduc peste trei zile? a întrebat Stefano pe un ton cordial şi, fără să aştepte răspuns, a deschis uşa. M-a lăsat să trec şi a ieşit după mine.
Mă instalasem deja în maşină lângă el când a apărut Lila. Era furioasă:
— Crezi că tata e prost, că fratele meu e prost?
— Ce vrei să spui?
— Dacă crezi că faci pe măscăriciul cu familia mea şi cu mine, te înşeli.
— Mă jigneşti: eu nu sunt Marcello Solara.
— Atunci cine eşti?
— Un negustor: nu s-au mai văzut pantofi ca aceia desenaţi de tine. Şi nu mă refer doar la cei pe care i-am cumpărat: mă refer la toţi.
— Deci?
— Deci, lasă-mă să mă gândesc şi ne vedem peste trei zile.
Lila l-a ţintuit cu privirea ca şi cum ar fi vrut să-i citească gândurile, nu se îndepărta de maşină. În cele din urmă, a rostit o frază pe care eu n-aş fi avut niciodată curajul s-o rostesc:
— Vezi că Marcello a încercat deja în toate felurile să mă cumpere, dar pe mine nu mă cumpără nimeni.
Stefano a privit-o drept în ochi o lungă secundă.
— Eu nu cheltui o liră dacă nu cred că pot să scot o sută.
A pornit motorul şi am plecat. Acum eram sigură: plimbarea cu maşina fusese un fel de consimţire venită la capătul mai multor întâlniri, al mai multor discuţii. Am spus cu glas stins, în italiană:
— Te rog, Stefano, mă laşi la colţ? Dacă mă vede mama în maşină cu tine, îmi sparge faţa.

38.

Viaţa Lilei s-a schimbat decisiv în acea lună septembrie. N-a fost uşor, dar s-a schimbat.
În ce mă priveşte, mă întorsesem de la Ischia

îndrăgostită de Nino, însemnată de buzele şi mâinile tatălui său, sigură că aş fi plâns zi şi noapte din cauza amestecului de fericire şi oroare pe care le simţeam în mine. În schimb, n-am făcut nici cea mai mică încercare de a căuta o formă pentru emoţiile mele, totul s-a redimensionat în câteva ore. Am dat uitării vocea lui Nino, neplăcerea mustăţii tatălui său. Insula a pălit, s-a pierdut într-un fundal secret din mintea mea. Am făcut loc celor ce i se întâmplau Lilei.
În cele trei zile care au urmat plimbării stupefiante în maşina decapotabilă, ea, cu pretextul cumpărăturilor, s-a dus des la mezelăria lui Stefano, dar rugându-mă mereu s-o însoţesc. Am făcut-o cu sufletul la gură, speriată că ar fi putut da năvală Marcello, dar şi bucuroasă de rolul meu de confidentă generoasă în sfaturi, de complice în conceperea de intrigi, de obiect aparent al atenţiilor lui Stefano. Eram copile, chiar dacă ne închipuiam perfid lipsite de prejudecăţi. Brodam pe marginea faptelor – Marcello,
Stefano, pantofii – cu obişnuita noastră pasiune şi ni se părea că ştim să potrivim mereu totul. „Îi zic aşa”, făcea ea ipoteze, iar eu îi sugeram o mică variaţie: „Nu, spune-i aşa”. Apoi ea şi Stefano se adânceau într-o conversaţie într-un colţ din spatele tejghelei, în timp ce Alfonso schimba două vorbe cu mine, Pinuccia, enervată, servea clienţii şi Maria, la casă, îşi spiona neliniştită fiul cel mare care în ultima vreme nu era mai deloc atent la treabă şi întreţinea cleveteala bârfitoarelor.
Evident, improvizam. În timpul acelui du-te-vino am încercat să înţeleg ce-i trece cu adevărat Lilei prin minte, astfel încât să fiu în armonie cu obiectivele ei. La început am avut impresia că vrea pur şi simplu să-i ajute să câştige nişte bani pe tatăl şi fratele ei vânzându-i scump lui Stefano singura pereche de pantofi produsă de familia Cerullo, dar curând mi s-a părut că scopul ei

era mai ales să se debaraseze de Marcello folosindu-se de tânărul mezelar. Decisiv, în acest sens, a fost momentul în care am întrebat-o:
— Dintre cei doi care-ţi place mai mult?
A ridicat din umeri.
— Marcello nu mi-a plăcut niciodată, mi-e scârbă de el.
— Te-ai logodi cu Stefano doar ca să-l goneşti pe Marcello din casa ta?
S-a gândit o clipă şi a răspuns da.
Din acel moment, scopul ultim al întregii noastre complotări ni s-a părut acela: să luptăm prin orice mijloace împotriva intrării lui Marcello în viaţa ei. Restul a venit grămadă aproape întâmplător şi noi ne-am limitat la a-i da un curs, uneori la a face o adevărată orchestraţie. Sau cel puţin aşa am crezut. Cel care a acţionat, în realitate, a fost tot timpul Stefano şi numai el.
Punctual, trei zile mai târziu, s-a dus la magazin şi a cumpărat pantofii, deşi îl strângeau. Cei doi Cerullo, foarte nesiguri, i-au cerut douăzeci şi cinci de mii de lire, însă gata să scadă la zece mii. El n-a clipit şi a pus alte douăzeci de mii în schimbul desenelor Lilei care – a spus – îi plăceau, voia să le înrămeze.
— Să le înrămezi? a întrebat Rino.
— Da.
— Ca pe tabloul unui pictor?
— Da.
— Şi surorii mele i-ai spus că-ţi cumperi şi desenele ei?
— Da.
Stefano nu s-a oprit acolo. În zilele următoare a apărut din nou la cizmărie şi i-a anunţat pe tată şi pe fiu că închiriase spaţiul lipit de magazin.
— Pentru moment e acolo, a spus, dar dacă într-o bună zi veţi decide să vă extindeţi, amintiţi-vă că sunt la dispoziţia voastră.
În casa Cerullo s-a discutat îndelung, cu voce scăzută, în

legătură cu ce însemna fraza aceea.
— Să ne extindem?
Lila, în cele din urmă, dat fiind că nu înţelegeau singuri, a spus:
— Vă propune să transformaţi cizmăria într-un atelier pentru fabricarea pantofilor Cerullo.
— Şi banii? a întrebat Rino prudent.
— Îi pune el.
— Ţi-a spus ţie? s-a alarmat Fernando uimit, urmat imediat de Nunzia.
— V-a spus-o vouă, a spus Lila arătând spre tatăl şi fratele ei.
— Dar ştie că pantofii făcuţi manual costă?
— I-aţi demonstrat-o.
— Şi dacă nu se vând?
— Voi pierdeţi efortul şi el banii.
— Şi atât?
— Atât.
Întreaga familie a trăit zile agitate. Marcello a trecut pe planul al doilea. Venea seara la opt şi jumătate şi cina nu era încă gata. S-a trezit adesea în faţa televizorului singur cu Melina şi Ada, în timp ce membrii familiei Cerullo şuşoteau în altă cameră.
Bineînţeles, cel mai încântat era Rino care şi-a recăpătat energia, culoarea, veselia şi, aşa cum fusese prieten intim al fraţilor Solara, la fel a început să devină prietenul intim al lui Stefano, Alfonso, Pinuccia, chiar şi al doamnei Maria. Când, în sfârşit, toate rezervele lui Fernando s-au risipit, Stefano s-a dus la magazin şi, după o mică discuţie, s-a ajuns la o înţelegere verbală pe baza căreia el urma să suporte toate cheltuielile şi cei doi Cerullo urmau să dea drumul producţiei, atât a modelului pe care Lila şi Rino îl realizaseră deja, cât şi a tuturor celorlalte modele, rămânând stabilit că vor face jumătate-jumătate eventualele profituri. A scos foile dintr-un buzunar şi li le-a arătat una după alta.

— Veţi face asta, asta, asta, a spus, dar să sperăm că nu vă va lua doi ani cum ştiu că s-a întâmplat cu cealaltă pereche.
— Fiica mea e femeie, s-a justificat Fernando stânjenit, iar Rino n-a învăţat încă bine meseria.
Stefano a clătinat cordial din cap.
— Pe Lina lăsaţi-o în pace. Voi va trebui să angajaţi lucrători.
— Şi cine-i plăteşte? a întrebat Fernando.
— Tot eu. Alegeţi doi sau trei, în mod liber, după judecata voastră.
La ideea de a avea chiar nişte angajaţi, Fernando s-a inflamat şi i s-a dezlegat limba cu o dezaprobare vizibilă a fiului. A povestit despre când învăţase meseria de la răposatul lui tată. A povestit cât de urâtă fusese munca la maşini, la Casoria. A povestit despre greşeala lui de a se fi căsătorit cu Nunzia, care avea mâini moi şi nicio dorinţă de a face efort, dar dacă s-ar fi căsătorit cu Ined, o iubire din tinereţe, care era foarte muncitoare, ar fi avut de mult o activitate proprie, mai bună decât Campanile, cu mostre de expus, eventual, la Mostra d'Oltremare. A povestit, în fine, că avea în minte pantofi foarte frumoşi, marfă perfectă, că dacă Stefano nu s-ar fi fixat pe acele prostii ale Linei, acum ar fi putut fi lucraţi şi ştii câţi ar fi vândut. Stefano a ascultat cu răbdare, dar apoi a răspuns că pe el, pentru moment, îl interesa doar să vadă realizate la perfecţie desenele Lilei. Atunci Rino i-a luat foile surorii, le-a analizat bine, bine şi l-a întrebat pe un ton uşor ironic:
— După ce le înrămezi, unde le agăţi?
— Aici.
Rino s-a uitat la tatăl lui, care, însă, se posomorâse din nou şi n-a spus nimic.
— Sora mea e de acord cu toate astea? a întrebat.
Stefano a zâmbit:
— Şi cine crezi că are chef să facă vreun lucru dacă sora

ta nu e de acord?
S-a ridicat, a strâns cu putere mâna lui Fernando şi s-a îndreptat spre uşă. Rino l-a însoţit şi, cuprins dintr-odată de o grijă, i-a strigat din prag, în timp ce mezelarul mergea spre decapotabila roşie:
— Marca pantofilor rămâne Cerullo.
Stefano i-a făcut un semn din mână fără să se întoarcă:
— O membră a familiei Cerullo i-a inventat şi Cerullo se vor numi.

39.

În aceeaşi seară, Rino, înainte să iasă la plimbare cu Pasquale şi Antonio, a spus:
— Marcè, ai văzut ce maşină şi-a tras Stefano?
Marcello, cretinizat de televizorul aprins şi de tristeţe, nici n-a răspuns.
Atunci, Rino a scos pieptănul din buzunar, s-a pieptănat şi a menţionat în treacăt, vesel:
— Ştii că şi-a cumpărat pantofii noştri cu patruzeci şi cinci de mii de lire?
— Se vede că are bani de aruncat, a răspuns Marcello şi Melina a izbucnit în râs, nu se ştie dacă din cauza acelei replici sau a celor transmise la televizor.
Din momentul acela, Rino a găsit, seară de seară, cum să-l enerveze pe Marcello şi atmosfera a devenit tot mai încordată. În plus, imediat cum venea Solara, întotdeauna bine primit de Nunzia, Lila dispărea, zicea că era obosită şi se ducea să se culce. Într-o seară, Marcello, cu moralul la pământ, a vorbit cu Nunzia.
— Dacă fiica dumneavoastră merge la culcare imediat cum sosesc, eu la ce mai vin?
Spera, evident, că ea îl va consola, spunându-i ceva ca să-l încurajeze să persevereze în încercarea de a câştiga iubirea fetei. Dar Nunzia n-a ştiut ce să-i răspundă, şi el atunci a mormăit:
— Îi place altul?
— Nici vorbă.

— Ştiu că merge la cumpărături la Stefano.
— Şi unde ar trebui să se ducă, fiule, la cumpărături?
Marcello a tăcut, cu privirea în jos.
— A fost văzută în maşină cu mezelarul.
— Era şi Lenuccia: Stefano se ţine după fiica portarului.
— Lenuccia nu mi se pare o companie bună pentru fiica dumneavoastră. Spuneţi-i să nu se mai vadă cu ea.
Eu nu eram o companie bună? Lila nu trebuia să se mai vadă cu mine? Când prietena mea mi-a vorbit despre rugămintea lui Marcello, am trecut definitiv de partea lui Stefano şi am început să-i laud comportamentul discret, determinarea calmă.
— E bogat, i-am spus la sfârşit.
Dar în timp ce rosteam propoziţia aceea, mi-am dat seama de felul în care continua să se modifice bogăţia visată când eram mici. Cuferele pline cu monede de aur pe care o procesiune de servitori în livrea le-ar fi depozitat în castelul nostru când am fi publicat o carte ca *Micuţele doamne* – bogăţie şi faimă – păliseră definitiv. Persista, poate, ideea de bani ca element de a ne consolida existenţa şi a-i împiedica tăierea marginilor odată cu persoanele care ne erau dragi. Dar trăsătura fundamentală care domina acum era concreteţea, gestul cotidian, negocierea. Această bogăţie a adolescenţei încolţea, da, dintr-o iluminare fantastică încă infantilă – desenele de pantofi originali –, dar se materializase în nemulţumirea agresivă a lui Rino, care voia să cheltuiască precum un mare domn, în televizorul, în prăjiturile şi în inelul lui Marcello al cărui scop era să cumpere un sentiment, şi, în fine, încetul cu încetul, în acel tânăr amabil Stefano, care vindea mezeluri, avea o maşină roşie decapotabilă, cheltuia patruzeci şi cinci de mii de lire ca popa, înrăma desene, voia să facă negoţ şi cu pantofi, nu doar cu brânzeturi, investea în pielărie şi forţă de muncă, părea convins că ştie că inaugurează o nouă epocă de pace şi bunăstare în cartier: era, în fine,

o bogăţie care stătea în faptele cotidiene şi, de aceea, fără splendoare şi fără glorie.
— E bogat, am auzit-o pe Lila repetând, şi am început să râdem.
Dar apoi a adăugat:
— Şi simpatic, şi bun, iar eu m-am declarat imediat de acord, ultimele erau calităţi pe care Marcello nu le avea, un motiv în plus ca să fii de partea lui Stefano. Totuşi, acele două adjective m-au tulburat, am simţit că dau lovitura finală strălucirii fanteziilor copilăreşti. Niciun castel, niciun cufăr – mi s-a părut că înţeleg – n-ar mai fi avut legătură doar cu Lila şi cu mine, stând aplecate să scriem o poveste ca *Micuţele doamne*.
Bogăţia întruchipată de Stefano începea să ia înfăţişarea unui tânăr bărbat cu halatul unsuros, aplica trăsături, miros, voce, exprima simpatie şi bunătate, era un bărbat pe care-l cunoşteam dintotdeauna, fiul cel mare al lui don Achille.
M-am neliniştit.
— Oricum, voia să-ţi înţepe limba, am spus.
— Era un băieţel, a replicat ea emoţionată, sentimentală cum n-o auzisem niciodată, astfel încât abia atunci am realizat că mersese mult mai departe decât îmi spusese în cuvinte.
În zilele următoare a devenit tot mai clar. Am văzut cum vorbea cu Stefano şi cum vocea ei parcă-l şlefuia pe el. M-am adaptat pactului pe care tocmai îl făceau, nu voiam să fiu lăsată pe dinafară. Şi am complotat ore în şir – noi două, noi trei – ca să facem astfel încât să se transforme degrabă persoanele, sentimentele, ordinea lucrurilor. În spaţiul de lângă cizmărie a venit un muncitor care a dărâmat peretele despărţitor.
Cizmăria a fost reorganizată. Au apărut trei ucenici, băieţi din provincie, veneau de la Melito, aproape muţi. Într-un colţ au continuat să pingelească, în restul spaţiului Fernando a aranjat bănci de lucru, dulapuri,

uneltele sale, formele sale din lemn în funcţie de numerele diferite şi a început, cu neaşteptată energie, nebănuită la un bărbat foarte slab şi devorat dintotdeauna de o nemulţumire ranchiunoasă, să discute în legătură cu ce să facă.
Chiar în ziua în care munca nouă era pe punctul de a începe, şi-a făcut apariţia Stefano. Căra un pachet din hârtie de ambalat. Au sărit toţi în picioare, şi Fernando, ca şi cum ar fi venit în inspecţie. A desfăcut pachetul şi înăuntru erau multe tablouaşe de aceleaşi dimensiuni, cu vergele de lemn maro pe margini. Erau foile de caiet ale Lilei, sub sticlă, de parcă ar fi fost nişte relicve preţioase. I-a cerut voie lui Fernando să le atârne pe pereţi, Fernando a mârâit ceva, iar pe Stefano l-a ajutat Rino şi ucenicii să bată cuiele. Stefano, numai după ce tablouaşele au fost atârnate, le-a cerut celor trei asistenţi să meargă să-şi ia cafea şi le-a dat câteva lire. Cum a rămas singur cu cârpaciul şi fiul său, a anunţat cu voce scăzută că voia să se căsătorească cu Lila.
S-a lăsat o linişte insuportabilă. Rino s-a limitat la un zâmbet prezumţios, Fernando a spus, în sfârşit, cu o voce firavă:
— Stefano, Lila e logodită cu Marcello Solara.
— Fiica dumneavoastră nu ştie.
— Ce spui?
A intervenit Rino, foarte vesel:
— Spune adevărul: tu şi mama îl lăsaţi să vină acasă pe tâmpitul ăla, dar Lina nu l-a vrut niciodată şi nu-l vrea.
Fernando s-a uitat urât la fiul lui. Mezelarul a spus cu amabilitate, privind în jur:
— Avem o treabă deja începută, să nu ne frământăm. Eu vă cer un singur lucru, don Fernà: lăsaţi-o pe fiica dumneavoastră să decidă. Dacă-l vrea pe Marcello Solara, mă resemnez. Ţin foarte mult la ea, aşa încât, dacă e fericită cu altul, eu mă retrag şi între mine şi dumneavoastră rămâne totul ca acum. Dacă, în schimb,

mă vrea pe mine – dacă mă vrea pe mine –, nu stăm la discuţii, trebuie să mi-o daţi.
— Mă ameninţi, a spus Fernando, dar fără zel, pe un ton de resemnată constatare.
— Nu, vă rog să faceţi ce e bine pentru fiica dumneavoastră.
— Eu ştiu ce-i bine pentru ea.
— Da, dar ea ştie mai bine ca dumneavoastră.
Şi aici Stefano s-a ridicat, a deschis uşa, m-a strigat pe mine care stăteam afară aşteptând împreună cu Lila.
— Lenù.
Am intrat amândouă. Ce mult ne plăcea să ne simţim în mijlocul acelor întâmplări, noi două împreună, şi să le privim cum se rezolvă. Îmi amintesc tensiunea electrizată din acel moment. Stefano i-a spus Lilei:
— Îţi spun asta în faţa tatălui tău: te iubesc foarte mult, mai mult decât viaţa mea.
Vrei să te căsătoreşti cu mine?
Lila a răspuns serioasă:
— Da.
Fernando s-a poticnit puţin, apoi a murmurat cu aceeaşi supunere pe care, în vremuri apuse, o manifestase în raport cu don Achille:
— Îi aducem o mare jignire nu numai lui Marcello, dar întregii familii Solara. Cine-i spune, acum, bietului băiat?
Lila a spus:
— Eu.

40.

Într-adevăr, două seri mai târziu, în faţa întregii familii, cu excepţia lui Rino care era la plimbare, înainte să se aşeze la masă, înainte să se aprindă televizorul, Lila l-a întrebat pe Marcello:
— Mergem să luăm o îngheţată?
Lui Marcello nu i-a venit să-şi creadă urechilor.
— Îngheţată? Fără să mâncăm înainte? Eu şi cu tine?

Şi a întrebat-o imediat pe Nunzia:
— Doamnă, vreţi să veniţi şi dumneavoastră?
Nunzia a aprins televizorul şi a spus:
— Nu, mulţumesc, Marcè. Dar să nu staţi mult. Doar zece minute, vă duceţi şi vă întoarceţi.
— Da, mulţumesc, a promis el fericit.
A repetat de cel puţin patru ori cuvântul mulţumesc. I se părea că momentul multaşteptat venise, Lila era pe punctul de a-i spune da.
Dar imediat cum au ieşit din bloc, ea l-a înfruntat şi a silabisit, cu răutatea rece ca gheaţa care-i stătea bine încă din primii ani de viaţă:
— Nu ţi-am spus niciodată că te vreau.
— Ştiu. Dar acum mă vrei?
— Nu.
Marcello, care era mare şi voinic, un tip zdravăn, un ditamai tânărul coleric de douăzeci şi trei de ani, s-a sprijinit de stâlpul unui felinar cu inima distrusă.
— Chiar nu?
— Nu. Iubesc pe altul.
— Cine e?
— Stefano.
— Ştiam deja, dar nu puteam crede.
— Trebuie să crezi, aşa e.
— O să vă omor pe amândoi.
— Cu mine poţi încerca imediat.
Marcello s-a desprins de felinar, grăbit, dar cu un fel de horcăit şi-a muşcat până la sânge mâna dreaptă făcută pumn.
— Te iubesc prea mult şi nu pot s-o fac.
— Atunci lasă-l pe fratele tău s-o facă, pe tatăl tău, pe vreun prieten de-al vostru, e posibil ca ei să fie capabili. Dar să le spui clar tuturor că trebuie să mă omoare mai întâi pe mine. Fiindcă dacă vă atingeţi de oricine altcineva cât trăiesc, eu sunt cea care vă omor şi ştii c-o fac, încep cu tine.

Marcello a continuat să-şi muşte degetul cu îndârjire. Apoi a scos un fel de suspin reprimat care i-a zguduit pieptul, a întors spatele şi a plecat.
Ea i-a strigat din urmă:
— Trimite pe cineva să ia televizorul, n-avem nevoie de el.

41.

Totul a avut loc în ceva mai mult de o lună şi Lila, la final, mi s-a părut fericită. Găsise o rezolvare pentru proiectul cu pantofii, îi dăduse o oportunitate fratelui ei şi întregii familii, se debarasase de Marcello Solara şi devenise logodnica celui mai respectabil tânăr înstărit din cartier. Ce-şi putea dori mai mult? Nimic. Avea totul. Când a reînceput şcoala, m-am simţit mai tristă ca de obicei. Am fost reabsorbită de studiu şi, pentru a evita ca profesorii să mă poată prinde nepregătită, am reînceput să trudesc până la unsprezece seara şi să mă trezesc la cinci şi jumătate. Am văzut-o pe Lila tot mai puţin.
În compensaţie, s-a consolidat relaţia cu fratele lui Stefano, Alfonso. Deşi muncise în mezelărie toată vara, trecuse examenele în mod strălucitor, cu şapte la fiecare materie la care fusese lăsat corijent: latină, greacă şi engleză. Gino, care îşi dorise să fie trântit ca să poată repeta împreună clasa a patra de gimnaziu, a fost foarte afectat. Când şi-a dat seama că noi doi, de-acum în clasa a cincea de gimnaziu, mergeam la şcoală şi ne întorceam împreună în fiecare zi, s-a înfuriat şi mai mult şi a devenit meschin. Nu ne-a mai adresat un cuvânt nici mie, fosta lui logodnică, nici lui Alfonso, fostul lui coleg de bancă, deşi clasa lui era lângă a noastră şi ne întâlneam adesea pe coridoare, ca şi pe străzile din cartier. Dar a făcut şi mai mult, au ajuns până la mine zvonuri, curând, că povestea lucruri urâte despre noi. Spunea că eu mă îndrăgostisem de Alfonso şi-l atingeam în timpul lecţiilor, chiar dacă Alfonso nu-mi împărtăşea

sentimentele pentru că, aşa cum ştia bine el, care-i stătuse alături timp de un an, nu-i plăceau fetele, prefera băieţii. I-am spus acest lucru micului Carracci aşteptându-mă să se ducă să-i spargă faţa lui Gino, cum era obligatoriu în acele cazuri, dar el s-a limitat să spună, pe un ton dispreţuitor, în dialect: „Ştiu toţi că bulangiul e el”.
Alfonso a fost o plăcută şi providenţială descoperire. Emana o impresie de curat şi bună creştere. Deşi, ca trăsături, semăna foarte mult cu Stefano, aceiaşi ochi, acelaşi nas, aceeaşi gură; deşi, crescând, corpul lui se configura în acelaşi identic mod, cap mare, picioare puţin scurte în raport cu bustul; deşi în privire şi în gesturi manifesta aceeaşi blândeţe, în el simţeam cea mai totală absenţă a determinării care, în schimb, se ascundea în fiecare celulă a lui Stefano şi care, în cele din urmă, după mine, îi reducea politeţea la un fel de ascunziş de unde să ţâşnească pe neaşteptate. Alfonso era un băiat liniştitor, specia aceea de fiinţă umană, rară în cartier, de la care ştii că nu trebuie să aştepţi nimic rău. Parcurgeam traseul schimbând puţine cuvinte, dar nu ne simţeam stânjeniţi. Avea întotdeauna ce-mi trebuia şi, dacă nu avea, alerga să facă rost. Mă iubea fără nicio încordare şi eu însămi l-am îndrăgit liniştit. În prima zi de şcoală am ajuns să stăm în aceeaşi bancă, lucru îndrăzneţ în acea perioadă, şi chiar dacă ceilalţi băieţi râdeau de el pentru modul în care stătea mereu pe lângă mine şi fetele mă întrebau încontinuu dacă ne logodiserăm, niciunul dintre noi doi n-a decis să-şi schimbe locul.
Era o persoană de încredere. Dacă vedea că aveam nevoie de timp pentru mine, fie mă aştepta deoparte, fie mă saluta şi pleca. Dacă îşi dădea seama că voiam să rămână lângă mine, rămânea chiar dacă avea altceva de făcut.
M-am folosit de el ca să-l evit pe Nino Sarratore. Când,

pentru prima dată după Ischia, ne-am văzut de departe, Nino a venit imediat în întâmpinarea mea foarte prietenos, dar l-am lichidat cu două replici reci. Deşi îmi plăcea foarte mult, dacă doar i se ivea silueta înaltă şi subţire, mă înroşeam şi inima îmi bătea nebuneşte. Şi totuşi, acum că Lila era cu adevărat logodită, logodită oficial – şi cu ce logodnic, un bărbat de douăzeci şi doi de ani, nu un băieţel: amabil, hotărât, curajos –, era mai mult ca niciodată urgent să am şi eu un logodnic de invidiat şi să reechilibrez astfel raportul nostru. Ar fi fost foarte frumos să ieşim în patru, Lila cu logodnicul ei, eu cu al meu.
Bineînţeles, Nino nu avea maşina roşie decapotabilă. Bineînţeles, era un elev din clasa a doua de liceu, nu avea o liră. Dar era cu douăzeci de centimetri mai înalt decât mine, în vreme ce Stefano era cu câţiva centimetri mai scund decât Lila. Şi dacă voia, vorbea într-o italiană din cărţi. Şi citea şi discuta despre orice şi era sensibil la marile probleme ale condiţiei umane, în timp ce Stefano trăia închis în mezelăria lui, vorbea aproape exclusiv în dialect, se oprise la şcoala profesională, de casieria magazinului se ocupa mama lui care făcea socotelile mai bine decât el şi, chiar dacă avea un caracter bun, era sensibil mai ales la circulaţia fructuoasă a banilor. Totuşi, oricât de devorată de pasiune eram, oricât vedeam de clar tot prestigiul pe care l-aş fi câştigat în ochii Lilei având o legătură cu el, pentru a doua oară de când îl văzusem şi mă îndrăgostisem de el n-am avut chef să stabilesc o relaţie. Motivaţia mi s-a părut mult mai solidă decât cea din vremurile copilăriei. Când îl vedeam, îmi revenea imediat în minte Donato Sarratore, chiar dacă nu semănau deloc. Şi dezgustul, furia pe care mi le provoca amintirea a ceea ce-mi făcuse tatăl lui, fără ca eu să fi fost capabilă să-l resping, se întindeau până la el.
Bineînţeles, îl iubeam. Îmi doream să-i vorbesc, să mă

plimb cu el şi uneori mă gândeam, chinuindu-mă: de ce te comporţi aşa, tatăl nu e fiul, fiul nu e tatăl, fă cum a făcut Stefano cu familia Peluso. Dar nu puteam. Imediat ce îmi imaginam că-l sărut, simţeam gura lui Donato şi un val de plăcere şi dezgust îi amesteca pe tată şi pe fiu într-o singură persoană.
La complicarea situaţiei a contribuit apoi un episod care m-a alarmat. De-acum Alfonso şi eu ne obişnuiserăm să ne întoarcem acasă pe jos. Mergeam până la Piaţa Nazionale şi apoi ajungeam pe bulevardul Meridionale. Era o plimbare lungă, dar vorbeam despre teme, profesori, colegii noştri şi era plăcut. Când iată că odată, imediat după lacuri, la intrarea pe şosea, m-am răsucit şi mi s-a părut că-l văd pe terasamentul căii ferate, în uniformă de controlor, pe Donato Sarratore. Am tresărit de furie şi de oroare, am întors imediat privirea. Când m-am întors să mă uit din nou, nu mai era.
Adevărată sau falsă cum o fi fost apariţia aceea, mi-a rămas imprimat zgomotul pe care-l făcuse inima în piept, ca o împuşcătură, şi nu ştiu de ce mi-a revenit în minte fragmentul din scrisoarea Lilei despre zgomotul pe care-l făcuse oala de cupru spărgându-se. Zgomotul acela a revenit identic, chiar a doua zi, doar zărindu-l pe Nino.
Atunci, speriată, m-am furişat în afecţiunea pentru Alfonso şi, atât la intrare, cât şi la ieşire, am stat mereu aproape de el. Cum apărea silueta jigărită a băiatului pe care-l iubeam, mă adresam fiului cel mic al lui don Achille ca şi cum aş fi avut lucruri foarte urgente să-i spun şi ne îndepărtam pălăvrăgind.
În fine, a fost o perioadă tulbure, aş fi vrut să mă simt aproape de Nino, în schimb aveam grijă să stau lipită de Alfonso. Dimpotrivă, de teamă că se va plictisi şi mă va lăsa pentru alte colege, m-am comportat mereu politicos cu el, uneori chiar foloseam un ton dulce. Dar imediat ce îmi dădeam seama că riscam să încurajez o înclinaţie a

lui pentru mine, schimbam tonul. „Dacă mă înţelege greşit şi îmi declară iubirea lui?” mă îngrijoram. Ar fi fost stânjenitor, ar fi trebuit să-l resping: Lila, de vârsta mea, se logodise cu un bărbat în toată firea care era Stefano şi ar fi fost umilitor să mă împrietenesc cu un băieţel, fratele mai mic al logodnicului ei. Oricum, mintea-mi desena arabescuri necontrolate, născoceam. Odată, când mă întorceam cu Alfonso pe bulevardul Meridionale şi îl simţeam lângă mine ca un scutier care mă escorta printre miile de pericole ale oraşului, mi s-a părut frumos că doi bărbaţi din familia Carracci, Stefano şi el, îşi asumaseră rolul de a ne apăra, chiar dacă în forme diferite, pe Lila şi pe mine, de răul cumplit al lumii, de acelaşi rău pe care-l experimentaserăm pentru prima dată chiar urcând scara care ducea acasă la ei, când merseserăm să ne luăm înapoi păpuşile pe care ni le furase tatăl lor.

42.

Îmi plăcea să descopăr conexiuni de tipul acela, mai ales dacă o priveau pe Lila. Trasam linii între momente şi întâmplări îndepărtate între ele, stabileam convergenţe şi divergenţe. În perioada aceea a devenit un exerciţiu cotidian: pe cât mă simţisem de bine la Ischia, pe atât se simţise Lila de rău în dezolarea cartierului; pe cât suferisem eu părăsind insula, pe atât se simţise ea tot mai fericită. Era ca şi cum, printr-o magie neagră, bucuria sau suferinţa uneia presupunea suferinţa sau bucuria celeilalte. Şi aspectul fizic, mi s-a părut, participa la acea alternanţă. La Ischia mă simţisem frumoasă şi impresia nu se atenuase la întoarcerea la Napoli, ba, în timpul complotării asidue alături de Lila ca s-o ajut să se debaraseze de Marcello, fuseseră chiar momente în care mă crezusem din nou mai frumoasă decât ea şi în unele priviri ale lui Stefano surprinsesem posibilitatea de a-i plăcea. Dar Lila acum o luase din nou înainte, mulţumirea îi sporise frumuseţea, în timp ce eu,

copleşită de eforturile şcolare, istovită de pasiunea frustrată pentru Nino, iată că redeveneam urâtă. Pălea culoarea sănătoasă, revenea acneea. Şi, într-o dimineaţă, a apărut brusc şi ameninţarea ochelarilor.
Profesorul Gerace m-a întrebat în legătură cu ceva ce scrisese pe tablă şi şi-a dat seama că nu vedeam aproape nimic. Mi-a spus că trebuia să merg imediat la un oftalmolog, a vrut să-mi scrie asta în caiet şi a pretins, pentru a doua zi, semnătura unuia dintre părinţii mei. M-am întors acasă, am arătat caietul, eram plină de sentimente de vinovăţie pentru cheltuiala presupusă de ochelari. Tata s-a posomorât, mama a urlat la mine:
— Eşti tot timpul cu nasul în cărţi şi ţi-ai stricat vederea.
Am fost foarte dezamăgită. Fusesem pedepsită, aşadar, pentru mândria de a dori să studiez? Dar Lila? Nu citise mult mai mult decât mine? Păi, atunci din ce motiv ea avea o vedere perfectă şi eu vedeam tot mai slab? De ce eu ar fi trebuit să port ochelari pentru tot restul vieţii şi ea nu?
Necesitatea ochelarilor mi-a accentuat obsesia de a găsi un plan care, la bine şi la rău, să ţină laolaltă destinul meu şi pe cel al prietenei mele: eu oarbă, ea un şoim; eu cu pupila opacă, ea care dintotdeauna mijea ochii fulgerând priviri mai ascuţite; eu agăţată de braţul ei, în umbră, ea care mă ghida cu o privire precisă. În cele din urmă, tata, graţie afacerilor lui la primărie, a găsit banii. Închipuirile s-au atenuat. Am mers la oftalmolog, am fost diagnosticată cu o miopie puternică, ochelarii s-au concretizat.
Când m-am privit în oglindă, imaginea mea prea clară a fost o lovitură dură: impuritate a pielii, faţă lată, gură mare, nas mare şi ochii prizonieri în rama monturii care părea trasată cu îndârjire de un desenator furios sub sprâncenele deja ele însele prea stufoase. M-am simţit definitiv desfigurată şi am decis să-mi pun ochelari doar

în casă sau, cel mult, dacă trebuia să copiez ceva de la tablă. Dar, într-o dimineaţă, la ieşirea de la şcoală, i-am uitat pe bancă. M-am întors în clasă în fugă, ce era mai rău se întâmplase.
În graba care ne cuprindea pe toţi după ce suna ultima oară clopoţelul, ajunseseră pe jos: acum aveau un braţ rupt şi o lentilă spartă. Am început să plâng.
N-am avut curaj să mă întorc acasă, m-am refugiat la Lila căutând ajutor. I-am povestit ce mi se întâmplase, mi-a cerut ochelarii şi i-a studiat. A spus să i-i las. S-a exprimat cu o determinare diferită de cea pe care o avea de obicei, a fost mai calmă, de parcă nu mai era nevoie să se lupte până la extrem pentru orice lucru mic. Mi-am imaginat nişte intervenţii miraculoase ale lui Rino cu uneltele lui de cizmar şi m-am întors acasă, sperând ca părinţii mei să nu observe că eram fără ochelari.
După câteva zile, după-amiaza târziu, m-am auzit strigată din curte. Jos era Lila, avea ochelarii mei pe nas şi, pe moment, nu m-a izbit atât că erau ca noi, cât faptul că-i stătea bine. Am alergat jos gândindu-mă: de ce ei, care n-are nevoie de ochelari, îi stă bine şi mie, care nu mă pot lipsi de ei, îmi strică faţa? Cum am apărut la intrarea în bloc şi-a scos ochelarii amuzată, bătând din pleoape. A spus:
— Mă dor ochii.
Şi mi i-a pus ea însăşi pe nas exclamând:
— Ce frumos arăţi, trebuie să-i porţi tot timpul.
Îi dăduse ochelarii lui Stefano care îi dăduse unui optician din centru să-i repare.
Am murmurat stânjenită că n-aş fi putut niciodată s-o răsplătesc, a răspuns ironică, poate cu o împunsătură perfidă:
— Să mă răsplăteşti în ce sens?
— Să-ţi dau banii.
A zâmbit, apoi a spus mândră:
— Nu-i nevoie, acum fac ce vreau cu banii.

43.

Banul a dat şi mai multă forţă impresiei că ea avea ceea ce îmi lipsea mie şi invers, într-un joc continuu de schimburi şi răsturnări care, când cu veselie, când cu suferinţă, făceau să ne fim necesare una alteia.

„Ea îl are pe Stefano, pocneşte din degete şi ochelarii îmi sunt reparaţi: eu ce am?” m-am întrebat după episodul acela.

Mi-am răspuns că aveam şcoala, privilegiu pe care ea îl pierduse pentru totdeauna.

Aceea e bogăţia mea, am încercat să mă conving. Şi, în realitate, anul acela profesorii, toţi, au reînceput să mă laude. Carnetul de note a fost tot mai strălucitor şi chiar şi cursul de teologie prin corespondenţă a decurs foarte bine, am primit ca premiu o Biblie cu coperte negre.

Mi-am etalat succesele ca şi cum ar fi fost brăţara de argint a mamei mele şi, totuşi, nu ştiam ce să fac cu acea pricepere. În clasă nu era nimeni cu care să pot vorbi despre lucrurile pe care le citeam, despre ideile care-mi veneau în minte. Alfonso era un băiat silitor, după eşecul din anul precedent, reintrase pe făgaş şi avea note bune la toate materiile. Dar când încercam să reflectez împreună cu el în legătură cu *Logodnicii*, sau cu romanele minunate pe care continuam să le iau de la biblioteca învăţătorului Ferraro, sau chiar şi cu Sfântul Duh, se limita să asculte şi, din timiditate sau din ignoranţă, nu spunea nimic care să-mi stimuleze alte gânduri. În plus, când era ascultat folosea o italiană bună, dar faţă-n faţă nu părăsea niciodată dialectul şi în dialect era dificil să meditezi în legătură cu corupţia justiţiei pământeşti, cum bine se observa în timpul prânzului în casa lui don Rodrigo, sau cu relaţia dintre Dumnezeu, Sfântul Duh şi Iisus, care, deşi fiind o singură persoană, după mine, atunci când se împărţea în trei, trebuia în mod obligatoriu să se ordoneze în funcţie de o ierarhie şi atunci cine venea primul şi cine ultimul?

Curând mi-am amintit de ceva ce-mi spusese odată Pasquale: liceul meu, chiar dacă era unul clasic, probabil nu era dintre cele mai bune. Am ajuns la concluzia că avea dreptate. Rar le vedeam pe colegele mele de şcoală bine îmbrăcate ca fetele de pe strada dei Mille. Şi nu se întâmpla niciodată să vină să le ia, la ieşire, tineri elegant îmbrăcaţi, cu maşini mai luxoase decât cele ale lui Marcello şi Stefano. Chiar şi meritele intelectuale lipseau. Singurul băiat care se înconjurase de o faimă similară cu a mea era Nino, dar de-acum, dată fiind răceala cu care îl tratasem, o ştergea cu capul în jos, nici măcar nu mă privea. Ce era de făcut, atunci?
Aveam nevoie să mă exprim, mintea îmi era ticsită. Mă întorceam la Lila, mai ales când era vacanţă. Ne întâlneam, vorbeam între noi. Îi povesteam detaliat despre lecţii, despre profesori. Ea mă asculta cu atenţie, iar eu speram să devină din nou curioasă şi să revină la faza în care, în secret sau în mod deschis, alerga imediat să-şi procure cărţile care i-ar fi permis să ţină pasul cu mine. Dar nu s-a întâmplat niciodată, era ca şi cum o parte din ea ţinea zdravăn în lesă cealaltă parte. În schimb, şi-a făcut apariţia curând o tendinţă de a interveni brusc, în general ironic. Odată, doar ca să dau un exemplu, i-am spus despre cursul meu teologic şi am menţionat în treacăt, ca s-o impresionez cu problemele cu care-mi băteam capul, că nu ştiam ce să cred despre Sfântul Duh, nu-mi era clar rolul lui.
— Ce e, am gândit cu voce tare, o entitate subordonată, în serviciul atât al lui Dumnezeu, cât şi al lui Iisus, un fel de mesager? Sau o emanaţie a primelor două persoane, un fluid miraculos al lor? Dar, în primul caz, cum e posibil ca o entitate care e mesager apoi e totuna cu Dumnezeu şi cu fiul Său? N-ar fi ca şi cum aş spune că tata, care e portar la primărie, e totuna cu primarul, cu comandantul Lauro? Şi dacă, în schimb, te uiţi la al doilea caz, ei bine, un fluid, transpiraţia, vocea sunt

parte din persoana din care izvorăsc: ce sens are deci să-l consideri pe Sfântul Duh separat de Dumnezeu şi de Iisus? Fie Sfântul Duh e persoana cea mai importantă şi celelalte două sunt un mod de a fi al său, fie nu înţeleg care e rolul lui.
Lila, îmi amintesc, tocmai se pregătea să iasă cu Stefano: se duceau la un cinematograf din centru împreună cu Pinuccia, Rino şi Alfonso. O priveam în timp ce-şi punea o fustă nouă, un sacou nou şi era chiar o altă persoană de-acum, nici gleznele nu mai semănau cu două vreascuri. Totuşi, am văzut că ochii i se micşorau ca atunci când încerca să înţeleagă ceva ambiguu. A spus în dialect:
— Tu pierzi încă vremea cu lucrurile astea, Lenù? Noi zburăm peste o minge de foc.
Partea care s-a răcit pluteşte pe lavă. Pe această parte construim blocurile, podurile şi străzile. Din când în când, lava iese din Vezuviu sau provoacă un cutremur care distruge totul. Există microbi peste tot care te fac să te îmbolnăveşti şi să mori. Există războaiele. În jurul nostru e o sărăcie care ne face pe toţi răi. În fiecare secundă se poate întâmpla ceva care să te facă să suferi în aşa fel încât nu-ţi ajung niciodată lacrimile. Şi tu ce faci? Un curs teologic în care te chinui să înţelegi ce e Sfântul Duh?
Las-o baltă, Diavolul a fost cel care a inventat lumea, nu Tatăl, Fiul şi Sfântul Duh. Vrei să vezi şiragul de perle pe care mi l-a dăruit Stefano?
A vorbit aşa, în mare, tulburându-mă. Şi nu doar cu acea ocazie, ci tot mai des, până când tonul acela s-a stabilizat, a devenit modul ei de a-mi ţine piept. Dacă eu menţionam în treacăt ceva despre Sfânta Treime, ea, cu câteva replici impetuoase, dar aproape întotdeauna blânde, anula orice discuţie posibilă şi îmi arăta cadourile de la Stefano, inelul de logodnă, colierul, o rochie nouă, o pălărioară, în vreme ce lucrurile care mă

pasionau, cu care făceam impresie frumoasă asupra profesorilor astfel încât ei mă considerau o elevă bună, se vlăguiau într-un ungher lipsite de sens. Lăsam baltă idei, cărţi. Admiram toate darurile acelea în contrast cu obişnuita casă săracă a lui Fernando cârpaciul; probam hainele şi obiectele de valoare; luam imediat act de faptul că pe mine n-ar fi stat niciodată bine ca pe ea; şi o ştergeam pe furiş.

44.

În rol de logodnică, Lila a fost foarte invidiată şi a provocat destulă nemulţumire. De altfel, modul ei de a fi enervase şi atunci când era o fetiţă uscată, ce să mai vorbim acum, când era o fată foarte norocoasă. Ea însăşi mi-a povestit despre ostilitatea tot mai mare a mamei lui Stefano şi mai ales a Pinucciei. Cele două femei aveau gânduri rele clar imprimate pe chip. Cine se credea fata cârpaciului? Ce poţiune malefică îl pusese pe Stefano să bea? Cum de imediat ce ea deschidea gura, el deschidea portofelul? Vrea să vină să facă pe stăpâna în casa noastră?

Dacă Maria se limita la o încruntătură tăcută, Pinuccia nu se abţinea, exploda adresându-i-se astfel fratelui ei:

— De ce ei îi cumperi totul şi mie nu numai că nu mi-ai cumpărat niciodată nimic, ci dimpotrivă, imediat cum îmi cumpăram ceva frumos, m-ai criticat întotdeauna spunându-mi că făceam cheltuieli inutile?

Stefano afişa zâmbetul lui vag şi liniştit şi nu răspundea. Dar curând, în armonie cu modul lui de a se comporta împăciuitor, i-a făcut daruri şi surorii sale. Aşa a început o competiţie între cele două fete, mergeau la coafor împreună, îşi cumpărau haine identice. Însă asta n-a făcut decât s-o irite şi mai mult pe Pinuccia. Nu era urâtă, era mai mare cu câţiva ani decât noi, poate că era mai bine făcută, dar efectul pe care orice haină sau obiect îl aveau asupra Lilei nu era nici măcar comparabil cu efectul avut asupra ei. Prima care a băgat

de seamă a fost mama ei. Maria, când le vedea pe Lila şi pe Pinuccia pregătite să iasă, cu coafuri similare, cu rochii similare, găsea mereu modul de a divaga şi a ajunge pe căi ocolite, pe un ton fals binevoitor, să-şi critice viitoarea noră pentru ceva ce făcuse cu câteva zile în urmă, lăsase lumina aprinsă în bucătărie sau robinetul deschis după ce-şi pusese apă într-un pahar. Apoi se întorcea în cealaltă parte ca şi cum ar fi fost foarte ocupată şi mormăia iritată:
— Să vă întoarceţi repede.
Noi, fetele din cartier, am avut curând probleme asemănătoare. În zilele de sărbătoare, Carmela, care insista să i se spună Carmen, Ada şi Gigliola au început să se gătească fără s-o spună, fără să şi-o spună, în competiţie cu Lila. Mai ales Gigliola, care lucra la cofetărie şi care, deşi neoficial, se împrietenise cu Marcello Solara, îşi cumpăra şi voia să i se cumpere înadins lucruri frumoase pe care să le etaleze la plimbare sau în maşină. Dar nu exista competiţie, Lila părea imposibil de întrecut, o tipă la modă care seduce în contre-jour.
La început, noi am încercat s-o constrângem, să-i impunem vechile obiceiuri. L-am atras pe Stefano în grupul nostru, l-am răsfăţat, l-am învăluit şi el a părut bucuros, aşa încât într-o sâmbătă, poate îmboldit de o simpatie pentru Antonio şi Ada, i-a spus Lilei:
— Vezi dacă Lenuccia şi copiii Melinei vin mâine-seară să mănânce ceva împreună cu noi.
Prin „noi” înţelegea ei doi, plus Pinuccia şi Rino, care de-acum ţinea mult să-şi petreacă timpul liber cu viitorul cumnat. Am acceptat, dar a fost o seară complicată.
Ada, temându-se să nu facă o figură proastă, a împrumutat o rochie de la Gigliola.
Stefano şi Rino n-au ales o pizzerie, ci un restaurant pe Santa Lucia. Pentru că nici eu, nici Antonio, nici Ada nu mai fuseserăm la restaurant, chestie de domni, am fost

copleşiţi de nelinişte: cum să ne îmbrăcăm, cât ar fi costat? În vreme ce ei patru au ieşit cu furgoneta, noi am ajuns cu autobuzul până la piaţa Plebiscito şi restul drumului l-am parcurs pe jos. Odată ajunşi la destinaţie, ei au comandat cu dezinvoltură foarte multe feluri de mâncare, noi aproape nimic de teamă că nota ar fi devenit foarte mare pentru posibilităţile noastre. Am stat aproape tot timpul tăcuţi, pentru că Rino şi Stefano au vorbit mai ales despre bani şi nu s-au gândit deloc să-l implice în diverse discuţii nici măcar pe Antonio. Ada, neresemnată cu ideea marginalizării, a încercat toată seara să-i atragă atenţia lui Stefano comportându-se excesiv de afectat, fapt care l-a deranjat pe fratele ei. În cele din urmă, când trebuia făcută plata, am descoperit că se gândise deja mezelarul la asta şi, în timp ce lucrul acesta nu l-a tulburat deloc pe Rino, Antonio s-a întors nervos acasă, pentru că, deşi de aceeaşi vârstă cu Stefano şi cu fratele Lilei, deşi muncind la fel ca ei, se simţise tratat ca un cerşetor. Dar lucrul cel mai semnificativ a fost că eu şi Ada, cu sentimente diferite, ne-am dat seama că într-un loc public, în afara relaţiei prieteneşti apropiate, nu ştiam ce să-i spunem Lilei, cum s-o tratăm. Era atât de bine machiată, atât de bine îmbrăcată, că părea potrivită pentru furgonetă, pentru decapotabilă, pentru restaurantul din Santa Lucia, dar deja nepotrivită, fizic, să urce în metrou împreună cu noi, să călătorească cu autobuzul, să se plimbe pe jos, să mănânce o pizza pe bulevardul Garibaldi, să meargă la cinematograful din cartier, să danseze acasă la Gigliola.
În seara aceea s-a văzut clar că Lila îşi schimba statutul. În câteva zile, luni a devenit o domnişoară care imita fotomodelele din revistele de modă, pe fetele de la televizor, pe fetişcanele văzute la plimbare pe strada Chiaia. Când o vedeai, emana o strălucire care părea o palmă foarte violentă peste faţa sărăciei din cartier. Corpul fetiţei ale cărui urme mai existau încă atunci

când am ţesut intriga care o dusese la logodna cu Stefano, a fost alungat repede în ţinuturi întunecate. La lumina zilei a apărut, în schimb, o tânără femeie care, ieşind duminica la braţul logodnicului ei, părea să aplice clauzele unei înţelegeri de cuplu, iar Stefano, cu darurile lui, părea că vrea să demonstreze cartierului că Lila putea să fie şi mai frumoasă decât era; şi ea părea să fi descoperit bucuria de a ajunge la izvorul inepuizabil al frumuseţii ei şi de a simţi şi etala faptul că niciun profil bine conturat n-o putea subjuga în mod definitiv, aşa încât o nouă coafură, o nouă rochie, un nou machiaj al ochilor şi al gurii erau doar limite tot mai înaintate care le anulau pe precedentele. Stefano părea să caute în ea simbolul cel mai evident al viitorului plin de bogăţie şi putere spre care tindea; iar ea părea să folosească sigiliul pe care el i-l impunea pentru a se proteja pe ea însăşi, pe fratele ei, părinţii ei, celelalte rude de tot ce, în mod confuz, înfruntase şi sfidase încă de mică.

Nu ştiam încă nimic despre ce, în secret, în sinea ei, după urâta experienţă de Anul Nou, numea tăierea marginilor. Dar cunoşteam povestea oalei explodate, pândea tot timpul dintr-un colţ al minţii mele, mă tot gândeam la ea. Şi-mi amintesc că acasă, într-o seară, am recitit intenţionat scrisoarea pe care mi-o trimisese la Ischia. Cât era de seducător modul ei de a vorbi despre sine şi cum părea acum foarte departe. A trebuit să accept faptul că Lila care-mi scrisese scrisoarea aceea dispăruse. În scrisoare era încă cea care scrisese *La fata blu*, fetiţa care învăţase latină şi greacă singură, cea care devorase jumătate din biblioteca învăţătorului Ferraro, chiar şi cea care făcuse desenele de pantofi înrămate din cizmărie. Dar în viaţa de zi cu zi n-o mai vedeam, n-o mai auzeam. Nervoasa, agresiva Cerullo parcă se înmuiase. Deşi continuând atât eu, cât şi ea să locuim în acelaşi cartier, deşi avuseserăm aceeaşi

copilărie, deşi trăind amândouă cel de-al cincisprezecelea an de viaţă, sfârşiserăm, pe neaşteptate, în două lumi diferite. Pe măsură ce lunile zburau, eu mă transformam într-o fată şleampătă, ciufulită, ochelaristă, aplecată peste cărţile zdrenţuite care răspândeau mirosul urât al volumelor luate cu mari sacrificii de la anticariate sau căpătate de la învăţătoarea Oliviero. Ea trecea la braţul lui Stefano pieptănată ca o divă, îmbrăcată cu rochii care o făceau să pară o actriţă sau o prinţesă.
O priveam de la fereastră, simţeam că forma ei de dinainte se distrusese şi mă gândeam din nou la fragmentul acela foarte frumos din scrisoare, la cuprul crăpat şi răsucit. Era o imagine pe care deja o foloseam tot timpul, de fiecare dată când presimţeam o ruptură în ea sau în mine. Ştiam – poate că speram – că nicio formă n-ar fi putut-o îngloba vreodată pe Lila şi că, mai devreme sau mai târziu, ar fi distrus din nou totul.

45.

După seara urâtă de la restaurantul din Santa Lucia nu s-au mai ivit alte ocazii ca aceea şi nu pentru că cei doi logodnici nu ne-au mai invitat, ci pentru că noi ne-am eschivat când cu o scuză, când cu alta. În schimb, când temele nu-mi consumau toată energia, mă lăsam târâtă la câte un dans casnic, la o pizza cu tot grupul de odinioară. Preferam să ies însă numai când eram sigură că ar fi venit şi Antonio, care de ceva vreme mi se dedica total, făcându-mi curte discret, plin de atenţie. Desigur, pielea de pe faţă îi lucea şi era plină de puncte negre, dinţii, din loc în loc, albăstrui, mâinile aspre, degetele robuste cu care odată deşurubase fără efort piuliţele roţii găurite de la o maşină foarte veche de care făcuse rost Pasquale. Dar avea un păr ondulat foarte negru că îţi venea cheful să-l mângâi şi, chiar dacă era foarte timid, când deschidea gura, spunea lucruri amuzante. Şi, de altfel, era singurul care băga de seamă

prezenţa mea. Enzo apărea rar, avea viaţa lui despre care noi nu ştiam mai nimic, dar când era, se dedica fără să exagereze niciodată, în modul lui detaşat, lent, Carmelei. În ce-l priveşte pe Pasquale, părea că-şi pierduse interesul pentru fete după refuzul Lilei. Îi acorda foarte puţină atenţie până şi Adei, care cu el era foarte fandosită, chiar dacă repeta întruna că nu mai suporta să ne vadă tot timpul feţele urâte.
Bineînţeles, în acele seri ajungeam, mai devreme sau mai târziu, să vorbim despre Lila, chiar dacă părea că niciunul nu voia s-o pomenească: toţi băieţii erau puţin dezamăgiţi, fiecare dintre ei ar fi vrut să fie în locul lui Stefano. Dar cel mai nefericit era Pasquale: dacă n-ar fi simţit o ură foarte veche în legătură cu fraţii Solara, probabil că ar fi trecut public de partea lui Marcello împotriva familiei Cerullo. Suferinţele lui din dragoste îl rodeau pe dinăuntru şi îi dispărea bucuria de a trăi dacă numai îi zărea împreună pe Lila şi pe Stefano. Totuşi, prin natura lui, era un băiat cu sentimente bune şi gânduri bune, aşa încât era foarte atent să-şi ţină sub control propriile reacţii şi să se aşeze de partea dreptăţii. Când se aflase că Marcello şi Michele se luaseră de Rino într-o seară şi, deşi nu-l atinseseră nici cu un deget, îl acoperiseră cu insulte, Pasquale aderase explicit la motivele lui Rino. Când se aflase că Silvio Solara, tatăl lui Michele şi al lui Marcello, se dusese personal la cizmăria restructurată a lui Fernando şi îi reproşase liniştit că nu ştiuse să-şi educe bine fiica şi apoi, privind în jurul lui, observase că ar fi putut fabrica toţi pantofii pe care-i voia, dar pe urmă unde s-ar fi dus să-i vândă, n-ar fi găsit niciodată un magazin care să-i ia, fără să mai pui la socoteală faptul că, cu tot cleiul ăla din jur, cu toată aţa şi smoala şi formele din lemn şi tălpi, şi tălpiţe nu trebuia mult ca să ia foc totul, Pasquale îşi promisese, în caz de incendiu la cizmăria Cerullo, să se ducă împreună cu câţiva colegi de-ai lui

de încredere să dea foc cafenelei Solara. Dar în legătură cu Lila era critic. Spunea că ar fi trebuit mai degrabă să fugă de acasă decât să accepte ca Marcello să se ducă acolo s-o curteze în fiecare seară. Spunea că ar fi trebuit să spargă televizorul cu ciocanul şi nu să se uite la el împreună cu cine se ştia că îl cumpărase numai ca s-o aibă pe ea. Spunea, în fine, că era o fată prea inteligentă ca să se fi îndrăgostit cu adevărat de un prost ipocrit ca Stefano Carracci.
Eu, în acele ocazii, eram singura care nu tăcea, ci dezaprobam explicit criticile lui Pasquale. Replicam cu lucruri de genul: doar nu e uşor să fugi de acasă; doar nu e uşor să te opui voinţei persoanelor la care ţii; doar nu e uşor nimic, astfel încât o critici pe ea în loc să te superi pe prietenul tău, Rino: el a fost cel care a băgat-o în necazul acela cu Marcello şi, dacă Lila n-ar fi găsit modalitatea de a ieşi din el, ar fi trebuit să se mărite cu Marcello. Încheiam cu panegiricul lui Stefano, care, dintre toţi băieţii care o cunoşteau pe Lila de când era mică şi o iubeau, fusese singurul care avusese curajul s-o susţină şi s-o ajute. Se lăsa atunci o tăcere neplăcută şi eu mă simţeam foarte mândră că retezasem orice critică adusă prietenei mele pe un ton şi cu o limbă care, de altfel, îi înspăimântaseră.
Dar, într-o seară, s-a ajuns la o ceartă urâtă. Eram toţi, şi Enzo, să mâncăm o pizza pe Rettifilo, într-un loc unde margherita şi o bere costau cincizeci de lire. De data aceea au început fetele: Ada, mi se pare, a spus că, după ea, Lila era ridicolă plimbându-se mereu proaspăt coafată şi cu rochiile marca Soraya chiar dacă punea otravă pentru gândaci în faţa uşii casei şi, unii mai mult, alţii mai puţin, am râs cu toţii. Apoi, dintr-una în alta, Carmela a ajuns să spună clar că, după ea, Lila se împrietenise cu Stefano pentru bani, ca să-şi aranjeze fratele şi restul familiei. Eu mă pregăteam să încep obişnuita apărare din oficiu când Pasquale m-a întrerupt

şi a spus:
— Problema nu e asta. Problema e că Lina ştie de unde vin banii ăia.
— Acu’ iar vrei să-l evoci pe don Achille, şi bursa neagră, şi comerţul ilegal, şi camăta, şi toate porcăriile de dinainte şi de după război? am spus eu.
— Da, şi dacă prietena ta era acum aici, îmi dădea dreptate.
— Stefano e doar un negustor care ştie să vândă.
— Şi banii pe care i-a băgat în cizmăria familiei Cerullo îi vin de la mezelărie?
— De ce, după tine de unde vin?
— Ăia provin de la obiectele din aur ale mamelor de familie ascunse de don Achille în saltea. Lina face pe doamna cu sângele tuturor amărâţilor din cartieru’ ăsta. Şi se lasă întreţinută, ea şi toată familia ei, înainte chiar să se mărite.
Eu eram pe punctul de a-i răspunde când s-a băgat Enzo cu detaşarea lui obişnuită:
— Scuză-mă, Pascà, ce înseamnă „se lasă întreţinută”?
Mi-a fost de ajuns să aud întrebarea aceea ca să înţeleg că va ieşi rău. Pasquale s-a făcut roşu, s-a ruşinat:
— Să întreţii înseamnă să întreţii. Cine plăteşte, scuze, când Lina se duce la coafor, când îşi cumpără rochiile şi genţile? Cine a băgat bani în cizmărie ca să se joace cârpaciul de-a fabricantul de încălţăminte?
— Adică tu zici că Lina nu s-a îndrăgostit, nu s-a logodit, nu se va căsători curând cu Stefano, dar s-a vândut?
Am rămas toţi muţi. Antonio a bombănit:
— Dar nu, Enzo: Pasquale nu vrea să spună asta; ştii că o iubeşte pe Lina aşa cum o iubim noi toţi.
Enzo i-a făcut semn să tacă.
— Taci, măi, Antò, lasă-l pe Pasquale să răspundă.
Pasquale a zis posac:
— Da, s-a vândut. Şi i se rupe de duhoarea banilor pe care îi cheltuie zilnic.

Am încercat din nou să-mi spun părerea, în acel punct, dar Enzo m-a atins pe braţ.
— Scuze, Lenù, vreau să ştiu cum numeşte Pasquale o femeie care se vinde.
Aici Pasquale a avut o manifestare de violenţă pe care i-am citit-o toţi în ochi şi a spus ceea ce de luni de zile avea în minte să spună, să o strige întregului cartier:
— Curvă, o numesc curvă. Lina s-a comportat şi se comportă ca o curvă!
Enzo s-a ridicat şi a zis aproape cu voce scăzută:
— Vino afară.
Antonio a sărit în sus, l-a ţinut de un braţ pe Pasquale, care voia să se ridice, şi a spus:
— Acu' să nu exagerăm, Enzo. Ce spune Pasquale nu e o acuzaţie, e o critică pe care toţi simţim s-o facem.
Enzo a răspuns, de data asta cu voce ridicată:
— Eu nu.
Şi s-a dus spre ieşire scandând:
— Vă aştept afară pe amândoi.
Le-am interzis lui Pasquale şi Antonio să-l urmeze, nu s-a întâmplat nimic. S-au limitat la a fi supăraţi câteva zile, apoi totul a revenit la normal.

46.

Am povestit această mare ceartă ca să spun cum a trecut anul acela şi ce atmosferă a fost în jurul alegerilor făcute de Lila, mai ales printre tinerii care, în secret sau pe faţă, o iubiseră, o doriseră şi, foarte probabil, încă o iubeau şi o doreau. În ceea ce mă priveşte, e dificil să spun în ce învălmăşeală de sentimente mă găseam. Cu fiecare ocazie, o apăram pe Lila şi-mi plăcea s-o fac, îmi plăcea să simt că vorbesc cu autoritatea cuiva care face studii dificile. Dar ştiam şi că aş fi povestit la fel de bucuroasă, poate exagerând puţin, cum Lila se aflase într-adevăr în spatele fiecărei mişcări a lui Stefano, şi eu împreună cu ea, făcând legături între toţi paşii ca şi cum ar fi fost o problemă de matematică,

până la acel rezultat: să se aranjeze, să-şi aranjeze fratele, să încerce să realizeze proiectul cu fabrica de încălţăminte şi chiar să facă rost de bani ca să-mi repare ochelarii dacă se spărgeau.
Treceam prin faţa vechiului atelier al lui Fernando şi aveam un sentiment de victorie moderat. Lila, era evident, reuşise. Cizmăria, care nu avusese niciodată firmă, acum expunea în vârful vechii uşi un fel de placă cu inscripţia: Cerullo. Fernando, Rino şi cei trei ucenici munceau la unit, lipit, ciocănit, şlefuit de dimineaţa până noaptea târziu aplecaţi peste mese. Se ştia că tatăl şi fiul se certau mult. Se ştia că Fernando susţinea că pantofii, mai ales cei de damă, nu se puteau realiza cum îi inventase Lila, erau doar o fantezie de copil. Se ştia că Rino susţinea contrariul şi că se ducea la Lila să-i ceară să intervină. Se ştia că Lila zicea că nu mai voia să audă şi că, deci, Rino se ducea la Stefano şi-l târa în atelier să-i dea el ordine precise tatălui său. Se ştia că Stefano se ducea şi că privea îndelung desenele Lilei înrămate de pe pereţi, zâmbea în sinea lui şi spunea calm că voia exact pantofii cum se vedeau în acele tablouaşe, că doar le agăţase înadins acolo. Se ştia, în fine, că totul mergea cu încetinitorul şi că muncitorii mai întâi primeau instrucţiuni de la Fernando şi apoi Rino le schimba şi totul se bloca şi se relua şi Fernando îşi dădea seama de modificări şi schimba din nou şi venea Stefano şi punct şi de la capăt, se ajungea la urlete, la obiecte sparte.
Aruncam o privire şi o ştergeam de acolo. Dar îmi rămâneau în minte tablouaşele agăţate pe pereţi. Mă gândeam: „Desenele acelea, pentru Lila, au fost o născocire, banii nu au legătură cu asta, vânzarea nu are legătură cu asta. Toată roboteala asta este rezultatul final al unei toane de-a ei, celebrată de Stefano numai din dragoste. Ferice de ea că este atât de iubită, că iubeşte. Ferice de ea că e adorată pentru ceea ce este şi pentru ce ştie să inventeze. Acum când va fi sigură că i-a

dat fratelui ei ceea ce fratele îşi dorea, acum când îl va fi luat de lângă pericole, va inventa cu siguranţă altceva. De aceea nu vreau s-o pierd din vedere. Ceva se va întâmpla”.
Dar nu s-a întâmplat nimic. Lila s-a statornicit în rolul de logodnică a lui Stefano. Şi, de asemenea, în discuţiile pe care le aveam, când găseam eu puţin timp, mi s-a părut mereu mulţumită de ce devenise, ca şi cum dincolo de asta nu mai vedea nimic, nu *voia* să mai vadă nimic, în afară de căsătorie, o casă, copii.
M-am întristat. Părea îmblânzită, fără asprimile dintotdeauna. Mi-am dat seama de asta după o vreme, când, prin intermediul Gigliolei Spagnuolo, au ajuns la mine zvonuri dezonorante pe seama ei.
Gigliola mi-a spus cu invidie, în dialect:
— Acum prietena ta face pe prinţesa. Dar ştie Stefano că atunci când Marcello se ducea acasă la ea, i-o lua la muie în fiecare seară?
Nu ştiam ce înseamnă muie. Cuvântul îmi era cunoscut de când eram mică, dar ştiam doar că făcea referire la un fel de afront, la ceva foarte umilitor.
— Nu e adevărat.
— Marcello aşa spune.
— E un mincinos.
— Da? Şi-i spune minciuni şi fratelui lui?
— Ţie ţi-a spus Michele?
— Da.
Am sperat ca acele palavre să nu ajungă la Stefano. De fiecare dată când mă întorceam de la şcoală îmi spuneam că poate trebuie s-o înştiinţez pe Lila înainte să se întâmple ceva urât. Dar mă temeam că s-ar fi înfuriat şi că, după cum era crescută, după cum era făcută, s-ar fi dus direct la Marcello Solara cu cuţitul de cizmărie. Oricum, în cele din urmă m-am hotărât: era mai bine să-i comunic ce aflasem, astfel s-ar fi pregătit să înfrunte situaţia. Dar am descoperit că ştia deja totul.

Mai mult: era mai informată decât mine în legătură cu ce era o muie. Mi-am dat seama din faptul că a folosit o formulă mai clară ca să-mi spună că ea chestia aia nu i-ar fi făcut-o niciunui bărbat, atât de tare o dezgusta, nici vorbă să ne imaginăm că tocmai lui Marcello Solara.
Apoi mi-a povestit că zvonul ajunsese deja la Stefano şi că el întrebase ce tip de relaţie fusese între ea şi Marcello în perioada în care frecventase casa familiei Cerullo. Ea îi răspunsese mânioasă: „Niciuna, eşti nebun?" Şi Stefano se grăbise să răspundă că o credea, că nu avusese niciodată îndoieli, că-i pusese întrebarea aceea doar ca ea să afle că Marcello povestea porcării pe seama ei. Dar între timp îşi luase expresia distrată a cuiva care, chiar şi fără s-o vrea, urmăreşte scenele unui masacru care i se formează în minte. Lila băgase de seamă şi discutaseră îndelung, îi mărturisise că şi ea simţea în mâini nevoia de sânge. Dar la ce folosea? Tot vorbind, până la urmă hotărâseră să se aşeze, de comun acord, cu o treaptă mai sus faţă de fraţii Solara, de logica cartierului.
— O treaptă mai sus? am întrebat-o uimită.
— Da, să-i ignorăm: pe Marcello, pe fratele lui, pe tată, pe bunic, pe toţi. Să ne purtăm ca şi cum n-ar exista.
Astfel, Stefano continuase cu munca lui fără să apere onoarea logodnicei sale, Lila continuase cu viaţa ei de logodnică fără să recurgă la cuţitul de cizmărie sau la altceva, fraţii Solara continuaseră să răspândească obscenităţi. Am lăsat-o, eram stupefiată. Ce se întâmpla? Nu înţelegeam. Mi se părea mai clar comportamentul fraţilor Solara, mi se părea coerent cu lumea pe care o cunoşteam de copii. Ea şi Stefano, în schimb, ce aveau în minte, unde credeau că trăiesc? Se comportau într-un mod care nu se găsea nici măcar în poemele pe care le studiam la şcoală, în romanele pe care le citeam. Eram uluită. Nu reacţionau la jigniri, nici la cea cu adevărat insuportabilă pe care i-o aduceau fraţii Solara. Etalau

amabilitate şi politeţe faţă de toţi, de parcă ar fi fost John şi Jacqueline Kennedy în vizită într-un cartier de cerşetori. Când ieşeau împreună la plimbare, el ţinându-i un braţ după umeri, părea că niciuna dintre vechile reguli n-avea nicio valoare pentru ei: râdeau, glumeau, se îmbrăţişau, se sărutau pe gură. Îi vedeam trecând în viteză în decapotabilă, singuri chiar şi seara, mereu îmbrăcaţi ca nişte actori de cinema şi mă gândeam: se duc cine ştie unde nesupravegheaţi şi nu pe ascuns, ci cu consimţământul părinţilor, cu consimţământul lui Rino, să-şi vadă de-ale lor fără să le pese de ce spun oamenii. Lila era cea care-l îndupleca pe Stefano la acel comportament care făcea din ei cuplul cel mai admirat şi mai bârfit din cartier? Era aceea ultima noutate pe care o inventase? Voia să iasă din cartier rămânând în cartier? Voia să ne târască afară din noi înşine, să ne smulgă vechea piele şi să ne impună una nouă, potrivită celei pe care şi-o inventa ea?

47.

Totul a revenit brusc pe făgaşul obişnuit când zvonurile despre Lila au ajuns până la Pasquale. S-a întâmplat într-o duminică, în timp ce eu, Carmela, Enzo, Pasquale şi Antonio eram la plimbare de-a lungul şoselei. Antonio a spus:

— Mi s-a spus că Marcello Solara le povesteşte tuturor că Lila a fost cu el.

Enzo n-a clipit, Pasquale s-a aprins imediat:

— A fost cum?

Antonio s-a ruşinat din cauza prezenţei mele şi a Carmelei şi a spus:

— Ai înţeles.

S-au îndepărtat de noi, au vorbit între ei. Am văzut şi am auzit că Pasquale se enerva tot mai mult, că Enzo devenea fizic tot mai compact, ca şi cum nu mai avea braţe, picioare, gât şi era un bloc de materie dură. De ce, mă întrebam, cum de se enervează atât de mult? Lila

nu le e soră şi nici măcar verişoară. Şi totuşi se simt datori să se indigneze, toţi trei, mai mult decât Stefano, mult mai mult decât Stefano, ca şi cum ar fi fost ei adevăraţii logodnici. În special Pasquale mi s-a părut ridicol. El, care cu doar puţin timp înainte spusese ceea ce spusese, a zbierat la un moment dat şi l-am auzit bine, cu urechile astea:
— Io-i sparg faţa prostului ăluia, o lasă să treacă drept o curvă. Dar dacă Stefano i-o permite, cu siguranţă nu i-o permite subsemnatul.
Apoi tăcere, ni s-a alăturat din nou şi am ars gazul fără chef, eu care pălăvrăgeam cu Antonio, Carmela care stătea între fratele ei şi Enzo. După o vreme ne-au condus acasă.
I-am văzut îndepărtându-se, Enzo, care era cel mai scund, în mijloc, iar Antonio şi Pasquale de-o parte şi de alta.
A doua zi şi în zilele următoare s-a vorbit mult despre Fiatul 1100 al fraţilor Solara.
Fusese făcut bucăţi. Mai mult: cei doi fraţi fuseseră bătuţi cu sălbăticie, dar nu ştiau să spună de cine. Jurau că fuseseră atacaţi de cel puţin zece persoane pe o străduţă întunecată, oameni veniţi din afara cartierului. Dar eu şi Carmela ştiam foarte bine că agresorii erau doar trei şi ne-am simţit foarte îngrijorate. Am aşteptat inevitabilele răsturnări de situaţie o zi, două, trei. Dar, evident, lucrurile fuseseră făcute cum trebuie.
Pasquale a continuat să fie zidar, Antonio mecanic, Enzo să umble cu căruţa. Fraţii Solara, în schimb, o vreme s-au deplasat numai pe jos, bătuţi, puţin confuzi, mereu împreună cu patru sau cinci prieteni de-ai lor. Recunosc că m-am bucurat să-i văd în condiţiile alea. Am fost mândră de prietenii mei. Împreună cu Carmen şi Ada l-am criticat pe Stefano, şi chiar şi pe Rino, fiindcă se prefăcuseră că nu se întâmplase nimic.
Apoi a trecut timpul, Marcello şi Michele şi-au cumpărat

o furgonetă verde şi au reînceput să se comporte ca nişte stăpâni ai cartierului. Bine sănătoşi, mai dominanţi ca înainte. Semn că poate Lila avea dreptate: oamenii de teapa aia trebuiau să fie combătuţi dobândind o viaţă superioară, din cele pe care ei nici măcar nu şi le puteau imagina. Când dădeam examenele de clasa a cincea de gimnaziu, m-a anunţat că în primăvară, la şaisprezece ani şi un pic, urma să se căsătorească.

48.

Vestea aceea m-a tulburat. Când mi-a spus Lila de nunta ei era iunie, la câteva ore de la examenele orale. Lucru previzibil, desigur, dar acum când fusese fixată o dată, 12 martie, mi s-a părut că mă lovesc, din neatenţie, de o uşă. Am avut gânduri meschine.

Am numărat lunile: nouă. Poate că nouă luni erau suficient de lungi pentru ca invidia perfidă a Pinucciei, ostilitatea Mariei, palavrele lui Marcello Solara, care continuau să zboare din gură în gură prin tot cartierul ca Fama din *Eneida*, să-l consume pe Stefano ducându-l la ruptura logodnei. M-am ruşinat de mine, dar n-am mai putut să urmăresc un desen coerent şi în distanţarea destinelor noastre. Concreteţea acelei date a făcut concretă bifurcarea care ar fi îndepărtat una de alta vieţile noastre. Şi, ce e mai rău, am fost sigură că soarta ei ar fi fost mai bună decât a mea. Am simţit mai puternic ca niciodată insignifianţa unui drum de studii, mi-a fost clar că apucasem pe el cu ani în urmă numai ca să-i par Lilei de invidiat. Şi, în schimb, ea, acum, nu mai acorda cărţilor nicio importanţă. Nu m-am mai pregătit pentru examen, n-am dormit noaptea. M-am gândit la foarte săraca mea experienţă amoroasă: îl sărutasem o dată pe Gino, abia atinsesem buzele lui Nino, suportasem atingerile efemere şi obscene ale tatălui său: atâta tot. Lila, în schimb, din martie, la şaisprezece ani, ar fi avut un soţ şi, în decursul unui an, la şaptesprezece ani, un copil, şi apoi un altul şi încă unul,

şi încă unul. M-am simţit o umbră, am plâns disperată.
A doua zi m-am dus fără niciun chef să dau examenele. Dar s-a întâmplat un lucru care m-a făcut să mă simt mai bine. Profesorul Gerace şi profesoara Galiani, care făceau parte din comisie, au lăudat foarte mult lucrarea mea la italiană. Gerace, în special, a spus că interpretarea mea se îmbunătăţise. A vrut să citească un pasaj restului comisiei.
Şi, doar ascultându-l, mi-am dat seama de ceea ce încercasem să fac în acele luni de fiecare dată când mi se întâmpla să scriu: să mă eliberez de nuanţele mele artificiale, de frazele prea rigide; să încerc o scriere fluidă şi curgătoare ca a Lilei în scrisoarea de la Ischia. Când am auzit cuvintele mele în vocea profesorului, în timp ce profesoara Galiani asculta şi aproba în tăcere, mi-am dat seama că reuşisem. Bineînţeles că nu era modul de a scrie al Lilei, era al meu. Şi le părea profesorilor mei ceva cu adevărat ieşit din comun.
Am fost promovată în prima clasă de liceu cu note de zece, dar acasă la mine nimeni nu s-a minunat de asta, nici nu m-a sărbătorit. Am văzut că erau mulţumiţi, asta da, lucru care m-a bucurat, dar n-au dat nicio importanţă evenimentului. Mama, dimpotrivă, a considerat succesul meu şcolar absolut firesc, tata mi-a spus să mă duc imediat la învăţătoarea Oliviero ca s-o îmboldesc să facă rost din timp de cărţile pentru anul următor. Când ieşeam, mama a strigat la mine:
— Şi dacă vrea să te trimită din nou la Ischia, spune-i că eu nu mă simt bine şi că trebuie să mă ajuţi în casă.
Învăţătoarea m-a lăudat, dar fără chef, pe de o parte fiindcă şi ea dădea ca sigură priceperea mea, pe de alta fiindcă avea probleme de sănătate, boala din gură o necăjea mult. Nu s-a referit deloc la nevoia mea de odihnă, la verişoara ei Nella, la Ischia. În schimb, pe neaşteptate, a început să vorbească despre Lila. O văzuse pe stradă, de departe. Era cu logodnicul ei, a

spus, mezelarul. Apoi a adăugat o frază pe care am s-o ţin minte mereu:
— Frumuseţea pe care Cerullo o avea în minte încă de mică nu s-a manifestat, Greco, şi i-a ajuns toată pe faţă, în piept, pe coaste şi pe cur, locuri de unde trece repede şi e ca şi cum n-ai avut-o niciodată.
N-o auzisem niciodată vorbind urât, de când o cunoşteam. Cu acea ocazie a spus „cur” şi apoi a mormăit:
— Scuze.
Dar nu asta m-a impresionat. Ci regretul, ca şi cum învăţătoarea îşi dădea seama că din Lila ceva se irosise tocmai pentru că ea, ca învăţătoare, nu-l protejase şi dezvoltase bine. M-am simţit eleva ei cea mai reuşită şi am plecat alinată.
Singurul care m-a sărbătorit în mod clar a fost Alfonso, promovat şi el cu note de şapte. Am simţit că admiraţia lui era autentică şi asta mi-a făcut plăcere. În faţa tabelelor, cuprins de entuziasm, în prezenţa colegilor şi a părinţilor noştri, a făcut ceva nepotrivit, de parcă ar fi uitat că eram fată şi că nu trebuia să mă atingă nici în treacăt: m-a îmbrăţişat cu putere, m-a sărutat pe un obraz, un sărut zgomotos. Apoi s-a dezorientat, mi-a dat drumul imediat, a spus scuze şi totuşi nu s-a abţinut, a strigat:
— Numai zece, imposibil, numai zece.
Întorcându-ne acasă, am vorbit mult despre nunta fratelui său, despre Lila. Pentru că mă simţeam foarte în largul meu, l-am întrebat pentru prima dată ce crede despre viitoarea lui cumnată. A stat puţin să se gândească înainte să răspundă:
— Îţi aminteşti de concursul organizat la şcoală?
— Păi, cine-l poate uita?
— Eu eram sigur că voi câştiga, vă era tuturor frică de tata.
— Şi Linei: de fapt, o vreme a încercat să nu te înfrângă.

— Da, dar pe urmă a decis să câştige şi m-a umilit. M-am întors acasă plângând.
— E nasol să pierzi.
— Nu de asta: mi s-a părut insuportabil că pe toţi îi îngrozea tata, pe mine în primul rând, şi pe fetiţa aceea nu.
— Te-ai îndrăgostit de ea?
— Glumeşti? M-a înspăimântat mereu.
— În ce sens?
— În sensul că fratele meu e chiar curajos să se însoare cu ea.
— Ce spui?
— Spun că tu eşti mai bună şi că dacă aş fi fost eu cel care să aleagă, m-aş fi căsătorit cu tine.
Şi asta mi-a făcut plăcere. Am izbucnit în râs, când ne-am salutat, râdeam încă. El era condamnat să petreacă vara în mezelărie, eu, mai mult din decizia mamei decât a tatei, trebuia să-mi găsesc un loc de muncă pe vară. Ne-am promis să ne vedem, să mergem măcar o dată împreună la mare. Nu s-a întâmplat.
În zilele următoare am dat ture apatice prin cartier. L-am întrebat pe don Paolo, droghistul de la şosea, dacă avea nevoie de o vânzătoare. Nimic. L-am întrebat pe vânzătorul de ziare: nu-i eram de folos nici lui. Am trecut pe la papetăreasă, a început să râdă: avea nevoie, da, dar nu acum; trebuia să revin la toamnă, când reîncepea şcoala. Am dat să plec şi ea m-a strigat din nou. A spus:
— Tu eşti o fată foarte serioasă, Lenù, în tine am încredere: ai fi în stare să-mi duci fetiţele la mare?
Am ieşit din magazin cu adevărat fericită. Papetăreasa m-ar fi plătit – şi plătit bine – dacă le duceam la mare pe cele trei fetiţe ale sale toată luna iulie şi primele zece zile din august. Mare, soare şi bani. Trebuia să mă duc în fiecare zi într-un loc aflat între Mergellina şi Posillipo despre care nu ştiam nimic, avea un nume străin, se

numea Sea Garden. Am pornit spre casă încântată ca şi cum viaţa mea ar fi luat o întorsătură decisivă. Aş fi câştigat bani pentru părinţii mei, aş fi făcut baie, aş fi devenit mătăsoasă şi aurie la soare ca în vara la Ischia. Cât de dulce e totul, m-am gândit, când ziua e frumoasă şi fiecare lucru bun pare să te aştepte numai pe tine.
Am făcut câţiva paşi şi impresia aceea de ore faste s-a întărit. M-a ajuns din urmă Antonio, în salopetă, murdar de ulei. Am fost bucuroasă, cu oricine m-aş fi întâlnit în momentul acela de veselie ar fi fost bine primit. Mă văzuse trecând şi alergase după mine. I-am povestit imediat de papetăreasă, probabil că mi-a citit pe faţă că acela era un moment fericit. Luni de zile trudisem, simţindu-mă singură, urâtă. Deşi eram sigură că-l iubesc pe Nino Sarratore, îl evitasem mereu şi nu mă dusesem să văd nici dacă fusese promovat şi cu ce note. Lila se pregătea să facă un salt definitiv în afara vieţii mele, n-aş mai fi reuşit să ţin pasul cu ea. Dar acum mă simţeam bine şi voiam să mă simt şi mai bine. Când Antonio, intuind că eram în dispoziţia potrivită, m-a întrebat dacă voiam să mă logodesc cu el, i-am spus da imediat, chiar dacă iubeam pe altul, chiar dacă nu simţeam pentru el nimic altceva decât puţină simpatie. Să-l am ca logodnic pe el, mare, de vârsta lui Stefano, muncitor, mi s-a părut un lucru diferit de promovarea cu note de zece, de datoria de a le duce, plătită, pe fiicele papetăresei la Sea Garden.

49.

Au început munca mea, logodna mea. Papetăreasa mi-a făcut un fel de abonament şi în fiecare dimineaţă traversam oraşul cu cele trei fete, în autobuze aglomerate, şi le duceam în locul acela foarte colorat, cu umbrele de plajă, mare albastră, platforme de ciment, studenţi, femei înstărite cu mult timp liber, femei arătoase cu feţe lacome. Îi tratam cu amabilitate pe băiaşii care încercau să intre în vorbă cu mine. Aveam

grijă de fete, făceam băi lungi cu ele etalându-mi costumul pe care, cu un an înainte, mi-l cususe Nella. Le hrăneam, mă jucam cu ele, le lăsam să bea în voie de la ţâşnitoarea unei fântâni de piatră, fiind atentă să nu alunece şi să-şi spargă dinţii de bazin.
Ne întorceam în cartier după-amiaza târziu. Îi înapoiam fetele papetăresei, alergam la întâlnirea secretă cu Antonio, arsă de soare, sărată de apa mării. Mergeam la lacuri pe căi secundare, mi-era frică să nu fiu văzută de mama şi, poate şi mai rău, de învăţătoarea Oliviero. Primele săruturi adevărate le-am schimbat cu el. I-am permis repede să mă atingă pe sâni şi între picioare. Eu însămi, într-o seară, i-am strâns penisul ascuns în pantaloni, încordat, gros, şi când l-a scos, i l-am ţinut cu plăcere într-o mână în timp ce ne sărutam. Am acceptat acele practici cu două întrebări foarte clare în minte.
Prima era: Lila face aceleaşi lucruri cu Stefano? A doua era: plăcerea pe care o simt cu băiatul acesta e aceeaşi pe care am simţit-o în seara în care Donato Sarratore m-a atins?
În ambele cazuri Antonio sfârşea prin a fi doar o fantezie utilă pentru a evoca, pe de o parte, amorurile dintre Lila şi Stefano, iar de cealaltă, emoţia puternică, dificil de ordonat, pe care mi-o provocase tatăl lui Nino. Dar nu m-am simţit niciodată vinovată.
Îmi era atât de recunoscător, manifesta faţă de mine o asemenea totală dependenţă pentru acele puţine contacte de la lacuri, încât curând m-am convins că el îmi era dator mie, că plăcerea pe care i-o ofeream era de departe superioară celei pe care mi-o oferea el mie.
Uneori, duminica, ne însoţea pe mine şi pe fete la Sea Garden. Cheltuia mulţi bani cu o dezinvoltură prefăcută, deşi câştigând foarte puţini, şi, în plus, detesta să se prăjească la soare. Dar o făcea pentru mine, doar ca să-mi fie alături, fără nicio compensaţie imediată, dat fiind că toată ziua nu aveam cum să ne sărutăm şi să ne

atingem. Şi, în plus, le distra pe fete cu caraghioslâcuri de clovn şi sărituri de atlet. În timp ce el se juca împreună cu ele, eu mă întindeam la soare să citesc şi mă dizolvam în pagini ca o meduză.
Într-una din acele ocazii am ridicat pentru o clipă privirea şi am văzut o fată înaltă, subţire, elegantă, cu un costum foarte frumos din două piese, roşu. Era Lila. Obişnuită deja să fie privită de bărbaţi, se mişca de parcă în acel loc aglomerat n-ar fi fost nimeni, nici măcar tânărul băiaş care mergea înaintea ei, însoţind-o până la umbrelă. Nu m-a văzut şi eu n-am ştiut dacă s-o strig. Purta ochelari de soare, etala o geantă din stofă foarte colorată. Nu-i spusesem încă de munca mea şi nici de Antonio: probabil că mă temeam de părerea ei atât despre una, cât şi despre celălalt. Să aşteptăm să mă strige ea, m-am gândit şi mi-am întors privirea la carte, dar fără să reuşesc să mai citesc.
Oricum, curând am privit din nou în direcţia ei. Băiaşul îi desfăcuse şezlongul, ea se aşezase la soare. Între timp venea Stefano, foarte alb, într-un costum albastru, cu portofelul în mână, bricheta, ţigările. A sărutat-o pe Lila pe buze, cum fac prinţii cu frumoasele adormite, s-a aşezat la rândul lui pe un şezlong.
Am încercat din nou să citesc. Eram obişnuită de mult să mă autodisciplinez şi, de data asta, câteva minute, am reuşit, într-adevăr, să prind din nou sensul cuvintelor, îmi amintesc că romanul era *Oblomov*. Când am ridicat din nou privirea, Stefano era încă aşezat privind marea, Lila nu mai era. Am căutat-o din ochi şi am văzut că stătea de vorbă cu Antonio, iar Antonio arăta spre mine. I-am făcut un semn de salut bucuros la care ea a răspuns la fel de bucuros şi întorcându-se imediat să-l strige pe Stefano.
Am făcut baie noi trei împreună, în timp ce Antonio avea grijă de fetele papetăresei.
A fost o zi aparent veselă. La un moment dat, Stefano

ne-a târât pe toţi la bar, a comandat toate bunătăţile: sandviciuri, băuturi, îngheţate şi fetele l-au abandonat imediat pe Antonio şi i-au acordat lui toată atenţia. Când cei doi tineri au început să vorbească despre nu ştiu ce probleme la decapotabilă, o conversaţie în care Antonio a făcut o impresie foarte bună, le-am luat pe fete ca să nu-i deranjeze. Lila a venit după mine.
— Cât te plăteşte papetăreasa? m-a întrebat.
I-am spus.
— Puţin.
— După mama, mă plăteşte chiar prea mult.
— Trebuie să te valorizezi, Lenù.
— Mă voi valoriza când va trebui să-i duc la mare pe copiii tăi.
— Îţi voi da lăzi cu monede de aur, ştiu cât valorează petrecerea timpului cu tine.
Am privit-o ca să înţeleg dacă glumea. Nu glumea, a glumit imediat după, când a făcut aluzie la Antonio:
— El îţi cunoaşte valoarea?
— Suntem logodiţi de douăzeci de zile.
— Îl iubeşti?
— Nu.
— Şi atunci?
Am sfidat-o cu privirea.
— Tu-l iubeşti pe Stefano?
A spus serioasă:
— Foarte mult.
— Mai mult decât pe părinţii tăi, mai mult decât pe Rino?
— Mai mult decât pe toţi, dar nu mai mult decât pe tine.
— Îţi baţi joc de mine.
Dar între timp m-am gândit: chiar dacă îşi bate joc de mine, e frumos să vorbim aşa, la soare, aşezate pe cimentul cald, cu picioarele în apă; nu-i nimic dacă nu m-a întrebat ce carte citesc; nu-i nimic dacă nu s-a informat în legătură cu modul în care decurseseră

examenele de clasa a cincea de gimnaziu; poate că nu e totul încheiat: chiar şi după ce se va căsători, ceva între noi va rezista. I-am spus:
— Vin aici în fiecare zi. De ce nu vii şi tu?
A entuziasmat-o acea posibilitate, i-a vorbit lui Stefano care a fost de acord. A fost o zi frumoasă, în care toţi, în mod miraculos, ne-am simţit în largul nostru. Apoi soarele a început să coboare, era timpul să le duc înapoi pe fete. Stefano s-a dus la casă şi acolo a aflat că Antonio plătise deja totul. S-a mâhnit foarte tare, a mulţumit călduros. Pe drum, imediat ce Stefano şi Lila au şters-o în decapotabilă, i-am reproşat. Melina şi Ada spălau scările din blocuri, el lua patru lire la atelierul mecanic.
— De ce ai plătit tu? aproape că am strigat la el în dialect, enervată.
— Pentru că eu şi cu tine suntem mai frumoşi şi mai nobili, a răspuns el.

50.

M-am ataşat de Antonio aproape fără să-mi dau seama. Jocurile noastre sexuale deveniseră puţin mai îndrăzneţe, puţin mai plăcute. M-am gândit că dacă Lila ar mai fi venit la Sea Garden, aş fi întrebat-o ce se întâmpla între ea şi Stefano când se îndepărtau în maşină singuri. Făceau aceleaşi lucruri pe care le făceam eu şi Antonio sau mai mult, de exemplu, lucrurile pe care i le atribuiau zvonurile răspândite de cei doi Solara? Nu aveam pe nimeni cu care să mă consult în afară de ea. Dar n-a existat nicio ocazie ca să încerc să-i pun acele întrebări, n-a mai venit la Sea Garden.
Aproape de Sfânta Maria, munca mea s-a încheiat şi s-a încheiat şi bucuria soarelui şi a mării. Papetăreasa a fost foarte mulţumită de felul în care avusesem grijă de fete şi deşi ele, în ciuda sfaturilor mele, îi povestiseră mamei că uneori venea la mare un tânăr prieten de-al meu cu

care făceam sărituri frumoase, în loc să-mi reproşeze, m-a îmbrăţişat şi mi-a spus:
— Ce bine, dă puţin frâu liber, te rog, eşti prea echilibrată pentru vârsta ta.
Şi a adăugat perfidă:
— Gândeşte-te la Lina Cerullo câte face.
La lacuri, seara, i-am spus lui Antonio:
— Întotdeauna a fost aşa, de când eram mici: toţi cred că ea e rea şi eu bună.
El m-a sărutat, a murmurat ironic:
— De ce, nu e aşa?
Răspunsul acela m-a înduioşat şi m-a împiedicat să-i spun că trebuia să ne despărţim. Era o decizie care mi se părea urgentă, afecţiunea nu era iubire, îl iubeam pe Nino, ştiam că l-aş fi iubit pentru totdeauna. Aveam pregătit pentru Antonio un discurs calm, voiam să-i spun: a fost o perioadă frumoasă, m-ai ajutat mult într-un moment în care eram tristă, dar acum începe din nou şcoala şi anul acesta sunt în prima clasă de liceu, am materii noi, e un an dificil, va trebui să învăţ mult; îmi pare rău, dar trebuie să ne oprim aici. Simţeam că era necesar şi în fiecare după-amiază mă duceam la întâlnirea noastră la lacuri cu micul meu discurs pregătit. Dar el era atât de afectuos, atât de pasional, încât îmi lipsea curajul şi amânam. De Sfânta Maria. După Sfânta Maria. Până la sfârşitul lunii. Îmi spuneam: nu poţi săruta, nu poţi atinge o persoană, nu poţi să te laşi atinsă de ea şi să fii doar puţin ataşată de ea; Lila îl iubeşte foarte mult pe Stefano, eu pe Antonio nu.
A trecut timpul şi n-am găsit niciodată momentul potrivit ca să-i vorbesc. Era îngrijorat. Odată cu căldura, starea Melinei, în general, se înrăutăţea, dar în a doua jumătate a lunii august înrăutăţirea a devenit evidentă. Îi revenise în minte Sarratore, căruia ea îi spunea Donato. Spunea că-l văzuse, spunea că venise s-o ia, copiii nu ştiau cum să facă s-o calmeze. Pe mine m-a

neliniştit faptul că Sarratore apăruse cu adevărat pe străzile din cartier şi că n-o căuta pe Melina, ci pe mine. Noaptea mă trezeam brusc cu impresia că intrase pe fereastră şi stătea în cameră. Apoi m-am liniştit, m-am gândit: o fi în vacanţă la Barano, la Maronti, sigur nu aici, cu căldura asta, muştele, praful.
Dar într-o dimineaţă, când mă duceam să fac cumpărături, m-am auzit strigată. M-am întors şi pe moment nu l-am recunoscut. Apoi i-am văzut clar mustaţa neagră, trăsăturile plăcute aurite de soare, gura cu buzele subţiri. Am mers mai departe, el a venit după mine. A spus că-l făcuse să sufere faptul că nu m-a găsit acasă la Nella, la Barano, în vara aceea. A spus că nu se gândea decât la mine, că fără mine nu putea trăi.
A spus că, pentru a da o formă iubirii noastre, scrisese multe poezii şi că ar fi vrut să mi le citească. A spus că voia să mă vadă, să-mi vorbească nestânjenit, şi că dacă l-aş fi refuzat, s-ar fi omorât. Atunci m-am oprit şi i-am spus şuierat că trebuia să mă lase în pace, că eram logodită, că nu voiam să-l mai văd niciodată. S-a lăsat pradă disperării. A spus şoptit că m-ar fi aşteptat toată viaţa, că în fiecare zi, la prânz, ar fi stat la intrarea în tunel, pe şosea. Am clătinat din cap energic: nu m-aş fi dus niciodată. S-a întins să mă sărute, eu am sărit în spate făcând un gest de dezgust, a zâmbit dezamăgit. A şoptit:
— Eşti bună, eşti sensibilă, îţi voi aduce poeziile la care ţin cel mai mult.
Şi a plecat.
Eram foarte speriată, nu ştiam ce să fac. Am decis să apelez la Antonio. În aceeaşi seară, la lacuri, i-am spus că mama lui avea dreptate, Donato Sarratore dădea târcoale prin cartier. Mă oprise pe stradă. Mă rugase să-i spun Melinei că el ar fi aşteptat-o toată viaţa, în fiecare zi, la intrarea în tunel, la prânz. Antonio a devenit posac şi a murmurat:

— Ce trebuie să fac?
I-am spus că-l voi însoţi eu însămi la întâlnire şi că împreună îi vom ţine lui Sarratore un discurs clar despre starea de sănătate a mamei lui.
N-am dormit toată noaptea de grijă. A doua zi ne-am dus la tunel. Antonio era taciturn, mergea fără grabă, simţeam că îl apăsa o greutate care-l încetinea. O parte din el era furibundă şi alta înspăimântată. M-am gândit cu mânie: a fost capabil să meargă să-i înfrunte pe fraţii Solara pentru sora lui, Ada, pentru Lila, dar acum era intimidat, Donato Sarratore, în ochii lui, e o persoană importantă, prestigioasă. Să-l simt aşa m-a făcut mai hotărâtă, aş fi vrut să-l scutur, să-i strig: tu n-ai scris nicio carte, dar eşti mult mai bun decât bărbatul acela. M-am limitat să-l iau de braţ.
Când Sarratore ne-a văzut de departe, a încercat să dispară în grabă în întunericul tunelului. Eu l-am strigat:
— Domnule Sarratore.
S-a întors împotriva voinţei lui.
I-am spus, vorbindu-i cu dumneavoastră, lucru, pe vremea aia, ieşit din comun în mediul nostru:
— Nu ştiu dacă vi-l amintiţi pe Antonio, e fiul cel mare al doamnei Melina.
Vocea lui Sarratore a fost răsunătoare, foarte afectuoasă:
— Sigur că mi-l amintesc, salut, Antonio.
— Eu şi el suntem logodiţi.
— A, bine.
— Şi am vorbit mult, acum o să vă explice.
Antonio a înţeles că venise momentul lui şi a spus foarte palid, încordat, străduindu-se să vorbească în italiană:
— Sunt foarte bucuros să vă văd, domnule Sarratore, eu nu uit. Vă voi fi mereu recunoscător pentru ce aţi făcut pentru noi după moartea tatălui meu. Vă mulţumesc mai ales pentru că mi-aţi aranjat să lucrez în atelierul mecanic al domnului Gorresio, dumneavoastră vă

datorez faptul că am învăţat o meserie.
— Spune-i despre mama ta, l-am îndemnat nervoasă.
El s-a supărat, mi-a făcut semn să tac. A continuat:
— Dar dumneavoastră nu mai locuiţi în cartier şi nu vă e clară situaţia. Mama, numai dacă aude numele dumneavoastră, îşi pierde capul. Şi dacă vă vede, dacă vă vede şi numai o singură dată, ajunge la balamuc.
Sarratore s-a bâlbâit:
— Antonio, fiule, eu n-am avut niciodată nicio intenţie de a-i face rău mamei tale.
Tu, pe bună dreptate, îţi aminteşti cât m-am sacrificat pentru voi. Şi, de fapt, am vrut întotdeauna doar s-o ajut pe ea şi pe voi toţi.
— Atunci, dacă vreţi în continuare s-o ajutaţi, n-o căutaţi, nu-i trimiteţi cărţi, nu vă arătaţi în cartier.
— Nu-mi poţi cere asta, nu-mi poţi interzice să revăd locuri care-mi sunt dragi, a spus Sarratore cu o voce caldă, în mod artificial emoţionată.
Tonalitatea aceea m-a indignat. O cunoşteam, o folosise adesea la Barano, pe plaja Maronti. Era dulce, mângâietoare, tonalitatea pe care el şi-o închipuia că trebuie s-o aibă un bărbat cu greutate care scria versuri şi articole în *Roma*. Am fost pe punctul de a interveni, dar Antonio, uimindu-mă, mi-a luat-o înainte. Şi-a arcuit spatele, şi-a îndesat capul între umeri şi în timpul ăsta a întins o mână spre toracele lui Donato Sarratore, izbindu-l cu degetele lui puternice. A spus în dialect:
— Eu nu v-o interzic. Dar vă promit că dacă-i luaţi mamei bucăţica de raţiune care ia rămas, o să vă treacă pentru totdeauna cheful de a revedea locurile astea de rahat.
Sarratore s-a făcut foarte palid.
— Da, am înţeles, mulţumesc, a spus grăbit.
S-a răsucit pe călcâie şi a tulit-o în direcţia gării.
L-am luat pe Antonio de braţ, mândră de reacţia lui plină de orgoliu, dar mi-am dat seama că tremura. M-am

gândit, poate pentru prima dată, la ce trebuia să fi însemnat pentru el, copil fiind, moartea tatălui său, apoi munca, responsabilitatea care-i revenise, prăbuşirea mamei lui. L-am tras după mine plină de afecţiune şi mi-am dat o altă scadenţă: o să-l părăsesc după nunta Lilei, mi-am spus.

51.

Cartierul şi-a amintit multă vreme de nunta aceea. Pregătirile s-au intersectat cu lenta, elaborata, conflictuala apariţie a pantofilor Cerullo şi au părut două acţiuni care, dintr-un motiv sau din altul, nu s-ar fi încheiat niciodată.

De altfel, influenţa nunţii asupra cizmăriei nu era mică. Fernando şi Rino trudeau mult nu numai cu pantofii noi, care pentru moment nu rentau deloc, ci şi cu mii de alte mici munci imediat rentabile, de încasările cărora aveau nevoie. Trebuiau să strângă suficienţi bani pentru a-i asigura Lilei un mic trusou şi să facă faţă cheltuielii cu băutura pe care au vrut cu orice preţ să şi-o asume ca să nu lase impresia de cerşetori. În consecinţă, tensiunea din casa Cerullo a fost, luni de zile, foarte mare: Nunzia broda aşternuturi zi şi noapte, iar Fernando făcea încontinuu scene regretând epoca fericită în care, în cămăruţa lui întunecoasă al cărei rege era, încleia, cosea, ciocănea liniştit cu cuiele între buze.

Singurii senini păreau cei doi logodnici. Au fost doar două mici momente de neînţelegere între ei. Primul a avut legătură cu viitoarea lor casă. Stefano voia să cumpere un mic apartament în noul cartier, Lila, în schimb, ar fi preferat să ia un apartament în blocurile vechi. Au discutat. Casa din cartierul vechi era mai mare, dar întunecată şi nu avea vedere, ca, de altfel, toate casele din zona aceea. Apartamentul din noul cartier era mai mic, dar avea o cadă imensă, ca aceea din reclama la Palmolive, bideu şi vedere spre Vezuviu. A fost inutil să atragă atenţia asupra faptului că, în

vreme ce Vezuviul era un contur neclar şi îndepărtat care pălea pe cerul nebulos, la mai puţin de două sute de metri se întindeau clare şinele de cale ferată. Stefano era sedus de nou, de apartamentele cu podele strălucitoare, de pereţii foarte albi, şi Lila, curând, a cedat. Mai mult decât orice altceva conta faptul că, la mai puţin de şaptesprezece ani, ar fi fost stăpâna casei sale, cu apă caldă care curgea de la robinete, şi nu închiriată, ci în proprietate.
Al doilea motiv de neînţelegere a fost voiajul de nuntă. Stefano a propus ca destinaţie Veneţia, şi Lila, dezvăluind o tendinţă care pe urmă i-a marcat întreaga viaţă, a insistat să nu se îndepărteze mult de Napoli. A sugerat o şedere la Ischia, la Capri şi, eventual, pe coasta amalfitană, locuri în care nu fusese niciodată. Viitorul soţ s-a declarat aproape imediat de acord.
În rest au fost tensiuni minore, mai mult reverberaţii ale problemelor interne dintre cele două familii. De exemplu, dacă Stefano mergea la cizmăria Cerullo, ajungea întotdeauna, când se întâlnea apoi cu Lila, să-i scape cuvinte ofensatoare în legătură cu Fernando şi Rino şi ea se supăra, izbucnea în apărarea lor. El clătina din cap puţin convins, începea să vadă în povestea cu pantofii o investiţie excesivă de bani şi, la sfârşitul verii, când au fost tensiuni puternice între el şi cei doi Cerullo, a impus o limită precisă lucrului după bunul plac al tatălui, a fiului, a ucenicilor. A spus că până în noiembrie voia primele rezultate: cel puţin modelele de iarnă, pentru bărbaţi şi pentru femei, gata să fie expuse în vitrină de Crăciun. Apoi, destul de nervos, i-a lăsat să-i scape, de faţă cu Lila, că Rino era mai pregătit să ceară bani decât să muncească. Ea şi-a apărat fratele, el a replicat, ea s-a înfuriat, el a dat imediat înapoi. S-a dus să ia perechea de pantofi de la care se născuse tot proiectul acela, pantofi cumpăraţi şi niciodată purtaţi, păstraţi ca o dovadă foarte preţioasă a poveştii lor, şi i-a

pipăit, i-a mirosit, s-a emoţionat vorbind despre cum simţea, vedea, văzuse întotdeauna mânuţele ei de copil aproape, care lucraseră împreună cu ditamai mâinile fratelui ei. Erau pe terasa vechii case, unde aprinseseră artificii la întrecere cu fraţii Solara. I-a luat degetele şi i le-a sărutat unul câte unul, spunând că n-ar mai fi îngăduit niciodată să reînceapă să se distrugă.
Lila însăşi mi-a povestit gestul acela de iubire, foarte bucuroasă. A făcut-o atunci când m-a dus să văd noua casă. Ce frumuseţe: podele cu plăci foarte lucioase, cada pentru făcut baie cu spumă, mobilele sculptate din sufragerie şi din dormitor, răcitorul şi chiar şi telefonul. Mi-am notat numărul emoţionată. Ne născuserăm şi trăiserăm în case mici, fără să avem camera noastră, fără un loc unde să învăţăm. Eu încă trăiam aşa, ea, în curând, nu. Am ieşit pe balconul care dădea spre căile ferate şi spre Vezuviu, am întrebat-o prudent:
— Tu şi Stefano veniţi aici şi singuri?
— Uneori da.
— Şi ce se întâmplă?
M-a privit ca şi cum nu înţelegea.
— În ce sens?
M-am ruşinat.
— Vă sărutaţi?
— Uneori.
— Şi pe urmă?
— Pe urmă nimic, încă nu suntem căsătoriţi.
Am fost confuză. Era posibil? Atâta libertate şi nimic? Atâtea bârfe în tot cartierul, obscenităţile fraţilor Solara şi doar câteva sărutări?
— Dar el nu-ţi cere?
— De ce, ţie îţi cere Antonio?
— Da.
— El mie nu. E de acord că trebuie mai întâi să ne căsătorim.
Dar mi s-a părut foarte tulburată de întrebările mele, pe

cât am fost eu impresionată de răspunsurile ei. Aşadar, ea nu-i făcea nicio favoare lui Stefano, chiar dacă ieşeau cu maşina singuri, chiar dacă urmau să se căsătorească, chiar dacă aveau deja o casă a lor mobilată, patul cu saltelele încă ambalate. Şi eu, în schimb, care cu siguranţă nu trebuia să mă căsătoresc, mersesem, de mult, dincolo de sărut. Când m-a întrebat, inocent de curioasă, dacă îi ofeream lui Antonio ce-mi cerea, mi-a fost ruşine să-i spun adevărul.
Am răspuns nu şi a părut bucuroasă.

52.

Am rărit întâlnirile de la lacuri şi pentru că urma să înceapă şcoala. Eram convinsă că Lila, exact datorită lecţiilor, temelor, nu m-ar fi implicat în pregătirile pentru nuntă, se obişnuise cu dispariţiile mele în timpul anului şcolar. Dar n-a fost aşa. Tensiunile dintre ea şi Pinuccia crescuseră mult în timpul verii. Nu mai era vorba despre rochii sau pălării, sau eşarfe, sau bijuterii. Pinuccia i-a zis la un moment dat fratelui ei, în prezenţa Lilei şi în mod clar, că fie logodnica lui venea să muncească în mezelărie, dacă nu imediat, cel puţin după voiajul de nuntă – să muncească aşa cum făcea dintotdeauna întreaga familie, cum făcea şi Alfonso de fiecare dată când şcoala îi permitea –, fie n-ar mai fi muncit nici ea. Iar mama, de data asta, a susţinut-o în mod explicit.
Lila n-a clipit, a spus că ar fi început chiar şi atunci, chiar de-a doua zi, în orice rol ar fi vrut-o familia Carracci. Răspunsul acela, ca toate răspunsurile dintotdeauna ale Lilei, deşi încercând să fie conciliant, avea ceva integru, arogant, care a făcut-o pe Pinuccia să se înfurie şi mai tare. A devenit foarte limpede că fata cârpaciului era percepută deja de cele două femei ca o vrăjitoare venită să facă pe stăpâna, să arunce bani pe fereastră fără să mişte un deget ca să-i câştige, să-l domine pe bărbatul casei cu farmecele ei, punându-l să

facă lucruri foarte incorecte împotriva propriei familii, adică împotriva surorii de sânge şi chiar şi împotriva mamei sale.
Stefano, după obiceiul lui, n-a replicat imediat. A aşteptat ca sora lui să se descarce, apoi, ca şi cum problema Lilei şi a poziţionării ei în mica afacere de familie n-ar fi fost pusă niciodată, a spus calm că Pinuccia, în loc să muncească în mezelărie, ar fi făcut bine s-o ajute pe logodnică la pregătirea nunţii.
— Nu mai ai nevoie de mine? a izbucnit fata.
— Nu: de mâine o pun în locul tău pe Ada, fiica Melinei.
— Ţi-a sugerat-o ea? a urlat sora lui arătând spre Lila.
— Nu e treaba ta.
— Ai auzit, mami? L-ai auzit ce-a zis? Se crede stăpânul absolut aici.
A fost un moment insuportabil de tăcere, apoi Maria s-a ridicat de pe scaunul din spatele casei şi i-a spus fiului ei:
— Găseşte pe cineva şi pentru locul ăsta, pentru că eu sunt obosită şi nu mai vreau să trudesc.
Stefano, în punctul acela, a cedat puţin. A zis încet:
— Să ne calmăm, nu sunt stăpânul a nimic, problemele mezelăriei nu mă privesc doar pe mine, ci pe noi toţi. Trebuie luată o decizie. Pinù, tu ai nevoie să munceşti? Nu.
Mamă, aveţi nevoie să staţi toată ziua acolo în spate? Nu. Atunci să dăm de lucru celor care au nevoie. La servit o pun pe Ada şi la casă mă mai gândesc. Altfel cine are grijă de trusou?
Nu ştiu sigur dacă în spatele expulzării Pinucciei şi a mamei din prezenţa zilnică în mezelărie, în spatele angajării Adei era de fapt Lila (Ada cu siguranţă a fost convinsă de asta, şi a fost convins mai ales Antonio, care a început să vorbească despre prietena noastră ca despre o zână bună). Cu siguranţă nu i-a plăcut faptul că soacra şi cumnata aveau o grămadă de timp liber ca să

dea buzna peste nunta ei. Cele două femei i-au complicat mai mult existenţa, în legătură cu orice fleac apăreau conflicte: invitaţiile, aranjarea bisericii, fotograful, mica orchestră, sala de primire, meniul, tortul, bombonierele, verighetele, chiar şi voiajul de nuntă, dat fiind că Pinuccia şi Maria considerau că e un fleac să meargă la Sorrento, Positano, Ischia şi Capri. Astfel, brusc, am fost implicată, aparent ca să-i dau Lilei un sfat despre una şi alta, în realitate ca s-o susţin într-o luptă dificilă.
Eram la începutul primei clase de liceu, aveam multe materii noi, dificile. Obişnuita şi încăpăţânata mea sârguinţă deja mă distrugea, învăţam cu prea multă îndârjire. Dar o dată, întorcându-mă de la şcoală, m-am întâlnit cu prietena mea şi ea mi-a spus pe neaşteptate:
— Te rog, Lenù, vii mâine să-mi dai un sfat?
Nici măcar nu ştiam despre ce vorbeşte. Fusesem ascultată la chimie şi nu făcusem o impresie bună, chestie care mă făcea să sufăr.
— Un sfat pentru ce?
— Pentru rochia de mireasă. Te rog, nu-mi spune nu, pentru că, dacă nu vii, ajung să le omor pe cumnata mea şi pe soacra mea.
M-am dus. M-am alăturat ei, Pinucciei şi Mariei cu mare disconfort. Magazinul era pe Rettifilo şi îmi amintesc că îmi vârâsem câteva cărţi într-o geantă sperând să fac cumva să învăţ. A fost imposibil. De la patru după-amiaza la şapte seara am privit modele, am atins materiale, Lila a probat rochii de mireasă expuse pe manechinele din magazin. Orice îmbrăca, frumuseţea ei punea în valoare rochia, rochia îi punea în valoare frumuseţea. Îi veneau bine organdiul rigid, atlazul moale, tulul diafan. Îi veneau bine fusta largă la fel şi cea strâmtă, trena foarte lungă la fel şi cea scurtă, voalul vaporos ca şi cel prins, coroniţa cu strasuri la fel şi cea cu perluţe sau flori de portocal.

În plus, ea, ascultătoare, observa modele sau încerca să îmbrace rochiile care arătau frumos pe manechine. Dar uneori, când nu mai suporta atitudinea năzuroasă a viitoarelor ei rude, se ivea Lila de odinioară care mă fixa drept în ochi şi spunea ironică, alarmându-şi soacra şi cumnata:
— Dacă am merge pe un frumos atlaz verde sau un organdi roşu sau un frumos tul negru sau, şi mai bine, galben?
Era nevoie de râsul meu pentru a semnala că mireasa glumea, ca să reluăm examinarea cu seriozitate invidioasă a materialelor şi modelelor. Croitoreasa nu făcea altceva decât să repete entuziasmată:
— Vă rog, orice alegeţi, să-mi aduceţi poze de la nuntă, pentru că vreau să le expun aici în vitrină, aşa voi putea spune: pe fata asta am îmbrăcat-o eu.
Însă problema era să aleagă. De fiecare dată când Lila înclina pentru un model, pentru un material, Pinuccia şi Maria luau apărarea altui model, a altui material. Eu am tăcut tot timpul, puţin zăpăcită de toate discuţiile acelea şi, de asemenea, de mirosurile ţesăturilor noi. Apoi Lila m-a întrebat încruntată:
— Tu ce crezi, Lenù?
S-a făcut linişte. Am simţit imediat, cu o anume stupoare, că cele două femei aşteptau momentul acela şi se temeau de el. Am folosit o tehnică pe care o învăţasem la şcoală şi care consta în asta: de fiecare dată când nu ştiam să răspund la o întrebare, făceam exces de premise cu vocea sigură a cuiva care ştie clar unde vrea să ajungă. Am spus – în italiană – că îmi plăceau foarte mult modelele preferate de Pinuccia şi mama ei. M-am lansat nu în laude, ci în argumentări care demonstrau cât erau de potrivite formelor Lilei. În momentul în care, ca în clasă cu profesorii, am simţit că am admiraţia, simpatia mamei şi a fiicei, am ales unul dintre modele la întâmplare, fiind atentă să nu-l iau

dintre cele pentru care înclina Lila şi am început să demonstrez că sintetiza atât calităţile modelelor preferate de cele două femei, cât şi calităţile preferate de prietena mea. Croitoreasa, Pinuccia şi mama au fost imediat de acord cu mine. Lila s-a limitat să mă privească cu ochii mijiţi. Apoi i-a revenit privirea obişnuită şi s-a declarat şi ea de acord.
La ieşire atât Pinuccia, cât şi mama erau foarte bine dispuse. I se adresau Lilei aproape cu afecţiune şi, comentând achiziţia, mă evocau încontinuu cu fraze de genul: cum a spus Lenuccia sau Lenuccia a spus corect. Lila a făcut aşa încât să rămână puţin în spate, în mulţimea serală de pe Rettifilo. M-a întrebat:
— Asta înveţi la şcoală?
— Ce?
— Să foloseşti cuvintele ca să-ţi baţi joc de oameni.
M-am simţit jignită, am spus în şoaptă:
— Nu-ţi place modelul pe care l-am ales?
— Îmi place foarte mult.
— Şi atunci?
— Atunci fă-mi plăcerea să vii cu noi de fiecare dată când ţi-o cer.
Eram furioasă, am spus:
— Vrei să mă foloseşti ca să-mi bat joc de ele?
A înţeles că eram ofensată, mi-a strâns cu putere o mână:
— Nu voiam să-ţi spun ceva urât. Voiam să spun doar că te pricepi să te faci îndrăgită. Diferenţa dintre mine şi tine, dintotdeauna, e că oamenii se tem de mine şi de tine nu.
— Poate pentru că tu eşti rea, i-am spus tot mai furioasă.
— Posibil, a răspuns şi am simţit că o rănisem cum şi ea mă rănise pe mine. Atunci, regretând, am adăugat imediat ca să remediez:
— Antonio s-ar lăsa omorât pentru tine: a zis să-ţi mulţumesc pentru că i-ai dat de lucru surorii lui.

— Stefano i-a dat de lucru Adei, a replicat ea. Eu sunt rea.

53.

Din acel moment am fost chemată încontinuu să particip la alegerile mai disputate şi, uneori – am descoperit –, nu la cererea Lilei, ci a Pinucciei şi a mamei ei. De fapt, eu am ales bombonierele. De fapt, eu am ales restaurantul din strada Orazio. De fapt, eu am ales fotograful, convingându-le să adauge la serviciul fotografic un filmuleţ pe peliculă Super 8. În fiecare împrejurare mi-am dat seama că, în vreme ce eu puneam pasiune în orice, ca şi cum fiecare din acele chestiuni ar fi fost un exerciţiu pentru când mi-ar fi venit mie rândul să mă căsătoresc, Lila acorda foarte puţină atenţie detaliilor nunţii ei. Asta m-a mirat, dar lucrurile stăteau cu siguranţă aşa. Insista într-adevăr în a stabili, o dată pentru totdeauna, faptul că în viaţa ei viitoare de soţie şi de mamă, în casa ei, cumnata şi soacra n-ar fi trebuit să se bage. Dar nu era obişnuitul conflict dintre soacră, noră, cumnată. Am avut impresia, din felul în care mă folosea, din felul în care-l manipula pe Stefano, că se agită să găsească, din colivia în care se închisese, un mod de a fi numai al ei, care însă îi rămânea deocamdată necunoscut.

Bineînţeles, pierdeam după-amieze întregi ca să pun capăt problemelor lor, învăţam puţin şi de câteva ori am ajuns chiar să nu mă duc la şcoală. Consecinţa a fost că notele de pe primul trimestru nu au fost foarte strălucite. Noua mea profesoară de latină şi greacă, foarte stimata Galiani, mă purta în palmă, dar la filosofie, chimie şi matematică abia am reuşit să iau suficient. În plus, într-o dimineaţă am intrat într-un bucluc. Pentru că profesorul de religie făcea continuu discursuri acuzatoare împotriva comuniştilor, împotriva ateismului lor, m-am simţit îmboldită să reacţionez, nu ştiu bine dacă din afecţiunea mea pentru Pasquale, care

se declarase mereu comunist, sau pur şi simplu pentru că am perceput că tot răul pe care preotul îl spunea despre comunişti mă privea direct, fiindcă eram protejata comunistei prin excelenţă, profesoara Galiani. Cert este că am ridicat mâna şi am spus că eu, care făcusem cu succes un curs teologic prin corespondenţă, credeam că această condiţie umană era atât de evident expusă furiei oarbe a întâmplării, încât a te încredinţa unui Dumnezeu, lui Iisus, Sfântului Duh – o entitate, aceasta din urmă, complet superfluă, era acolo doar ca să compună o trinitate, în mod ştiut mai nobilă decât obişnuitul binom tată-fiu – era acelaşi lucru cu a face colecţie de statuete în timp ce oraşul arde în flăcările infernului. Alfonso şi-a dat seama imediat că exageram şi m-a tras timid de şorţ, dar eu nu l-am băgat în seamă şi am mers până la capăt, până la acea comparaţie concluzivă.
Pentru prima dată am fost dată afară din sală şi am primit o notă de blam în catalog.
Cum am ieşit pe coridor, mai întâi m-am simţit dezorientată – ce se întâmplase, de ce mă comportasem atât de nesăbuit, de unde îmi venise convingerea absolută că lucrurile pe care le spuneam erau corecte şi trebuiau spuse? —, apoi mi-am amintit că avusesem acele discuţii cu Lila şi mi-am dat seama că mă vârâsem în acea încurcătură numai pentru că, în ciuda a tot, continuam să-i acord o autoritate suficientă ca să-mi dea puterea să-l sfidez pe profesorul meu de religie. Lila nu mai deschidea nicio carte, nu mai studia, urma să devină soţia unui mezelar, ar fi ajuns probabil la casa de marcat în locul mamei lui Stefano, şi eu? Eu îmi trăsesem de la ea energia pentru a inventa o imagine care definea religia drept o colecţie de statuete în timp ce oraşul arde în flăcările infernului? Nu era adevărat, aşadar, că şcoala era averea mea personală, departe de-acum de influenţa ei? Am plâns cu lacrimi tăcute în faţa uşii

clasei.
Dar lucrurile s-au schimbat pe neaşteptate. A apărut în capătul coridorului Nino Sarratore. După noua întâlnire cu tatăl lui, cu atât mai mult mă purtam ca şi cum n-ar exista, dar în acea situaţie grea m-am simţit însufleţită să-l văd, mi-am şters în grabă lacrimile. El probabil că şi-a dat seama oricum că ceva era în neregulă şi a venit spre mine. Crescuse, avea mărul lui Adam foarte proeminent, trăsături scobite de barba albăstrie, o privire mai hotărâtă. Imposibil să fug de el. Nu puteam intra din nou în clasă, nu mă puteam îndepărta spre toaletă, ambele lucruri mi-ar fi complicat apoi situaţia dacă ar fi ieşit profesorul de religie. Am rămas acolo şi, când a apărut în faţa mea şi m-a întrebat de ce eram afară, ce se întâmplase, i-am povestit totul. S-a încruntat şi a spus:
— Mă întorc imediat.
A dispărut şi a reapărut câteva minute mai târziu cu profesoara Galiani.
Galiani m-a copleşit cu laude.
— Însă acum, a spus ca şi cum ne-ar fi ţinut mie şi lui Nino o lecţie, după critica profundă, e timpul pentru mediere.
A bătut la uşa clasei mele, a închis-o în spatele ei şi, după cinci minute, a ieşit din nou veselă. Puteam să intru cu condiţia să-mi cer scuze faţă de profesor pentru tonul prea agresiv pe care-l avusesem. I-am cerut scuze, ezitând între neliniştea pentru represiunile probabile şi mândria pentru susţinerea care-mi venise de la Nino şi de la Galiani.
Am avut mare grijă să nu povestesc întâmplarea părinţilor mei, dar i-am spus totul lui Antonio, care, cu mândrie, i-a relatat totul lui Pasquale, care, la rândul lui, s-a întâlnit într-o dimineaţă cu Lila şi, doborât de emoţia iubirii pe care încă o simţea pentru ea, neştiind ce să-i spună, s-a agăţat de întâmplarea mea ca de un colac de

salvare şi i-a povestit-o. Am devenit astfel, într-o clipită, eroina atât a prietenilor mei dintotdeauna, cât şi a sfrijitului, dar foarte viteazului grup de profesori şi elevi care luptau împotriva dăscălelilor profesorului de religie. Între timp, pentru că îmi dădusem seama că scuzele faţă de preot nu fuseseră suficiente, m-am străduit să recâştig încrederea lui şi a celorlalţi profesori care gândeau ca el. Am separat, fără efort, cuvintele mele de mine: cu toţi profesorii care-mi deveniseră ostili am devenit foarte respectuoasă, serviabilă, silitoare, de ajutor, astfel încât au reînceput curând să mă considere un omuleţ bine crescut căruia i se puteau ierta anumite afirmaţii bizare. Am descoperit astfel că ştiam să fac la fel ca Galiani: să-mi expun cu fermitate opiniile şi între timp să mediez, câştigând stima tuturor cu un comportament ireproşabil. În decursul câtorva zile mi s-a părut că revenisem, împreună cu Nino Sarratore, care era în clasa a treia de liceu şi anul acela ar fi dat bacalaureatul, în vârful listei celor mai promiţători elevi ai mizerului nostru liceu.
Nu s-a încheiat acolo. După câteva săptămâni, Nino mi-a cerut, direct, cu aerul lui rezervat, să scriu în mare grabă o jumătate de pagină de caiet în care să povestesc confruntarea cu preotul.
— Ce să faci cu ea?
Mi-a spus de colaborarea lui la o revistă care se numea *Napoli Albergo dei poveri*.
Povestise episodul în redacţie şi îi spuseseră că, dacă aş fi făcut un rezumat în timp util, ar fi încercat să-l introducă în numărul următor. Mi-a arătat revista. Era o fasciculă de vreo cincizeci de pagini de un gri murdar. La cuprins apărea el, prenume şi nume, cu un articol intitulat *Le cifre della miseria*. Mi-a venit în minte tatăl lui, mulţumirea, vanitatea cu care-mi citise pe plaja Maronti articolul publicat în *Roma*.
— Scrii şi poezii? l-am întrebat.

A negat cu o energie atât de dezgustată, că i-am promis imediat:
— Bine, încerc.
M-am întors acasă foarte agitată. Îmi simţeam deja capul plin de fraze pe care le-aş fi scris, şi pe drum i-am vorbit detaliat lui Alfonso despre asta. S-a îngrijorat pentru mine, m-a implorat să nu scriu nimic.
— Îl vor semna cu numele tău?
— Da.
— Lenù, preotul se va înfuria din nou şi te va pica: o va atrage de partea lui pe profesoara de chimie şi pe cea de matematică.
Mi-a transmis neliniştea lui şi mi-am pierdut încrederea. Dar imediat cum ne-am despărţit, ideea de a le putea arăta în curând revista, articolul meu, numele meu tipărit Lilei, părinţilor mei, învăţătoarei Oliviero, învăţătorului Ferraro a triumfat. Apoi aş fi reparat-o eu cumva. Fusese foarte exaltant să primesc aprobarea celor care mi se păreau cei mai buni (Galiani, Nino), luând poziţie împotriva celor care mi se păreau cei mai răi (preotul, profesoara de chimie, profesorul de matematică), dar comportându-mă în timpul ăsta cu adversarii astfel încât să nu pierd simpatia şi stima lor. M-aş fi străduit ca asta să se repete la apariţia articolului.
Am petrecut după-amiaza scriind şi rescriind. Am găsit fraze sintetice şi compacte.
Am încercat să acord poziţiei mele cantitatea maximă de demnitate teoretică, recurgând la cuvinte dificile. Am scris: „Dacă Dumnezeu e peste tot, ce nevoie are să se răspândească prin Sfântul Duh?”. Dar jumătatea de pagină se consuma repede, doar cu preambulul. Şi restul? O luam de la capăt. Şi pentru că eram antrenată de la şcoala elementară să încerc şi să reîncerc cu încăpăţânare, la final am ajuns la un rezultat apreciabil şi am început să învăţ pentru a doua zi.

Dar în decursul unei jumătăţi de oră au revenit îndoielile, am simţit nevoia de confirmări. Cui puteam să-i dau să citească textul meu ca să obţin o părere? Mamei mele? Fraţilor mei? Lui Antonio? Bineînţeles că nu, singura era Lila. Dar să mă adresez ei însemna să continui să-i recunosc o autoritate, când de fapt eu eram cea care, deja, ştiam mai mult decât ea. Astfel, iniţial am rezistat. Mă temeam că ar fi lichidat jumătatea mea de pagină cu o replică minimizantă. Mă temeam şi mai mult că acea replică mi-ar fi lucrat oricum în minte, împingându-mă spre gânduri excesive pe care aş fi ajuns să le transcriu în jumătatea mea de pagină, stricându-i echilibrul. Şi totuşi, în cele din urmă am cedat şi am alergat la ea sperând s-o găsesc. Era acasă la părinţii ei. I-am spus despre propunerea lui Nino şi i-am dat caietul.
S-a uitat la pagină apatică, de parcă scrierea i-ar fi rănit ochii. Exact ca Alfonso, m-a întrebat:
— Vor pune numele tău?
Am făcut semn că da.
— Chiar Elena Greco?
— Da.
Mi-a întins caietul:
— Nu sunt în stare să-ţi spun dacă e bun sau nu.
— Te rog.
— Nu, nu sunt în stare.
A trebuit să insist. I-am spus, deşi ştiind că nu era adevărat, că dacă nu-i plăcea, dacă chiar va refuza să-l citească, nu i-l voi da lui Nino să-l publice.
Până la urmă a citit. Mi s-a părut că se încordează toată, ca şi cum aş fi aruncat asupra ei o greutate. Şi am avut impresia că face un efort dureros ca s-o elibereze din adâncul ei pe vechea Lila, cea care citea, scria, desena, plănuia cu caracterul imediat, natural al unei reacţii instinctive. Când a reuşit, totul a părut în mod plăcut uşor.

— Pot să şterg?
— Da.
A şters multe cuvinte şi o frază întreagă.
— Pot să mut ceva?
— Da.
Mi-a încercuit o frază şi a mutat-o cu o linie ondulată în susul foii.
— Pot să recopiez totul pe o altă foaie?
— Fac eu asta.
— Nu, lasă-mă pe mine.
I-a luat ceva timp să recopieze. Când mi-a dat caietul înapoi, a spus:
— Eşti foarte bună, bineînţeles că-ţi dau mereu zece!
Am simţit că nu era ironie, că era un compliment real. Apoi a adăugat cu o neaşteptată duritate:
— Nu mai vreau să citesc nimic din ce scrii.
— De ce?
S-a gândit.
— Pentru că-mi face rău, şi şi-a lovit fruntea în mijloc cu degetele, izbucnind în râs.

54.

M-am întors acasă fericită. M-am închis în baie ca să nu deranjez restul familiei şi am învăţat până spre trei noaptea, când în sfârşit m-am dus la culcare. M-am sculat la şase şi jumătate ca să recopiez textul. Dar înainte l-am citit în frumoasa grafie rotundă a Lilei, o grafie rămasă pe loc în vremea şcolii elementare, foarte diferită deja de a mea, care se micşorase şi se simplificase. Pe pagină era exact ce scrisesem, dar mai limpede, mai direct. Ştersăturile, mutările, micile adaosuri şi, într-un fel, însăşi grafia ei mi-au dat impresia că fugisem de mine şi că acum alergam cu o sută de paşi mai în faţă cu o energie şi, totodată, cu o armonie pe care persoana rămasă în urmă nu ştia că le are.
Am decis să las textul în grafia Lilei. I l-am dus lui Nino

în felul acela ca să păstrez urma vizibilă a prezenţei ei înăuntrul cuvintelor mele. El l-a citit clipind de mai multe ori din genele lui lungi. La sfârşit a spus, cu o neaşteptată tristeţe:
— Galiani are dreptate.
— Cu ce?
— Ştii să scrii mai bine decât mine.
Deşi am protestat stânjenită, a repetat fraza aceea, apoi mi-a întors spatele fără să mă salute şi a plecat. Nu mi-a spus nici măcar când ar fi apărut revista şi cum aş fi putut să mi-o procur, şi nici eu n-am avut curajul să-l întreb. A fost un comportament care m-a enervat. Mai ales că, în timp ce se îndepărta, am recunoscut, câteva secunde, mersul tatălui lui.
Aşa s-a terminat noua noastră întâlnire. Am greşit totul încă o dată. Zile în şir Nino s-a purtat ca şi cum a scrie mai bine decât el era o vină care trebuia plătită. M-am necăjit. Când brusc mi-a reîncredinţat corpul, viaţa, prezenţa şi mi-a cerut să parcurgem o bucată de drum împreună, i-am răspuns rece că eram deja ocupată, trebuia să vină să mă ia logodnicul meu.
O vreme a crezut probabil că logodnicul e Alfonso, dar îndoiala i-a trecut când odată, la ieşire, a apărut sora lui, Marisa, care avea să-i spună nu ştiu ce. Nu ne văzuserăm de la Ischia. A alergat spre mine, s-a bucurat foarte mult, mi-a spus cât îi păruse de rău că nu mă întorsesem la Barano în vara aceea. Pentru că mă aflam în compania lui Alfonso, i l-am prezentat. Ea a insistat, dat fiind că fratele ei plecase deja, să facem câţiva paşi împreună. Mai întâi ne-a povestit toate suferinţele ei din dragoste.
Apoi, când şi-a dat seama că eu şi Alfonso nu eram logodiţi, nu mi s-a mai adresat şi a început să vorbească, în felul ei captivant, cu el. Când s-a întors acasă, cu siguranţă i-a povestit fratelui ei că între mine şi Alfonso nu era nimic, pentru că el, a doua zi, cu promptitudine,

a început din nou să-mi dea târcoale. Dar acum mă enervam numai văzându-l. Era superficial ca tatăl lui, deşi îl detesta? Credea că oamenii nu pot trăi fără să-l vrea, să-l iubească? Era atât de plin de sine, încât nu putea tolera alte virtuţi decât pe ale sale? I-am cerut lui Antonio să vină să mă ia de la şcoală. M-a ascultat imediat, dezorientat şi totodată onorat de solicitarea aceea. Ceea ce probabil că l-a uimit mai mult a fost faptul că acolo, în public, în faţa tuturor, l-am luat de mână şi mi-am împletit degetele cu ale lui. Refuzasem mereu să mă plimb în felul acela, atât în cartier, cât şi în afara lui, pentru că mi se părea că sunt încă mică şi că merg la plimbare cu tata. De data aceea am făcut-o. Ştiam că Nino ne privea şi voiam să înţeleagă cine eram. Scriam mai bine decât el, urma să public în revista în care publica el, eram bună la şcoală cât el şi mai mult decât el, aveam un bărbat, iată-l: şi de aceea n-aş fi alergat niciodată după el ca un animăluţ fidel.

55.

Lui Antonio i-am cerut să mă însoţească şi la nunta Lilei, să nu mă lase deloc singură, să vorbească şi, eventual, să danseze numai cu mine. Mă temeam mult de ziua aceea, o simţeam ca pe o ruptură definitivă şi voiam alături pe cineva care să mă susţină.

Solicitarea aceea probabil că i-a complicat apoi viaţa. Lila trimisese invitaţiile tuturor. În casele din cartier, mamele, bunicile munceau deja de mult să coasă rochii, să facă rost de pălării şi genţi, să caute un dar de nuntă, ce ştiu eu, un set de pahare, un serviciu de farfurii, de tacâmuri. Nu făceau neapărat pentru Lila efortul acela; era pentru Stefano, care era foarte cumsecade, îţi îngăduia să plăteşti la sfârşitul lunii. Dar, în special, o nuntă era o împrejurare în care nimeni nu putea face impresie proastă, în special fetele fără logodnic care, cu acea ocazie, aveau posibilitatea să-l găsească şi să se aranjeze, căsătorindu-se, la rândul lor, în vreo câţiva ani.

Tocmai din acel ultim motiv am vrut ca Antonio să mă însoţească. Nu intenţionam deloc să oficializez chestia – eram atenţi să ţinem complet ascunsă relaţia noastră –, dar tindeam să ţin sub control anxietatea de a fi atrăgătoare. Voiam, cu acea ocazie, să mă simt plăcută, liniştită, cu ochelarii mei, rochia mea ponosită cusută de mama, pantofii vechi şi între timp să mă gândesc: am tot ce trebuie să aibă o fată de şaisprezece ani, n-am nevoie de nimic şi de nimeni.
Dar Antonio a luat-o diferit. Mă iubea, mă considera cel mai mare noroc care i se întâmplase vreodată. Se întreba mereu cu voce tare, cu un fir de nelinişte încordată sub aparenţa distrată, cum de-l alesesem tocmai pe el care era prost şi nu ştia să lege două cuvinte. În realitate, abia aştepta să se prezinte acasă la părinţii mei ca să oficializeze relaţia noastră. În consecinţă, solicitarea mea probabil că l-a făcut să se gândească la faptul că în sfârşit mă hotăram să-l scot din clandestinitate şi s-a îndatorat ca să-şi facă un costum la croitor, fără să pună la socoteală cât îl costa deja darul de nuntă, îmbrăcămintea Adei şi a celorlalţi fraţi, o aparenţă prezentabilă pentru Melina.
Nu mi-am dat seama de nimic. Am continuat împărţită între şcoală, sfaturile urgente de fiecare dată când se încurcau lucrurile între Lila, cumnata şi soacra ei, anxietatea plăcută datorată articolaşului pe care-l puteam vedea publicat dintr-un moment într-altul. Eram în secret convinsă că aş fi existat cu adevărat abia în momentul în care ar fi apărut publicată semnătura mea, Elena Greco, şi mă chinuiam să trăiesc aşteptând ziua aceea fără să-i acord prea multă atenţie lui Antonio, care-şi pusese în minte să-şi completeze vestimentaţia cu o pereche de pantofi Cerullo. Din când în când mă întreba:
— Tu ştii în ce punct se află?
Îi răspundeam:

— Întreabă-l pe Rino, oricum Lina nu ştie nimic.
Lucrurile stăteau aşa. Cei doi Cerullo, în noiembrie, l-au convocat pe Stefano fără să le pese deloc să-i arate mai întâi Lilei pantofii, care totuşi locuia încă în casa lor. Stefano, în schimb, a apărut intenţionat cu logodnica lui şi cu Pinuccia, toţi trei părând ieşiţi din ecranul televizorului. Lila mi-a spus că, văzând realizaţi pantofii pe care-i desenase cu ani în urmă, a simţit o emoţie foarte puternică, ca şi cum apăruse o zână şi îi îndeplinise o dorinţă. Pantofii erau exact cum îi imaginase la vremea ei. Şi Pinuccia a rămas cu gura căscată. A vrut să probeze un model care-i plăcea şi i-a făcut multe complimente lui Rino, lăsând să se înţeleagă că-l considera adevăratul artizan al acelor capodopere de lejeritate robustă, de armonie disonantă. Singurul care s-a arătat nemulţumit a fost Stefano. A întrerupt bucuria cu care şi-a întâmpinat Lila fratele, tatăl şi pe muncitori, a închis gura cu voce mieroasă a Pinucciei care-l complimenta pe Rino ridicând o gleznă ca să-i arate piciorul în mod extraordinar îmbrăcat şi, model după model, a criticat modificările aduse desenelor originale. S-a îndârjit mai ales asupra comparaţiei dintre pantoful bărbătesc cum fusese realizat de Rino şi Lila pe ascuns de Fernando şi acelaşi pantof, cum fusese stilizat de tată şi fiu.
— Ce e ciucurele ăsta, ce sunt cusăturile astea, ce e catarama asta mică aurie? a întrebat enervat.
Şi oricât a explicat Fernando toate modificările din motive de soliditate sau răsuciri care să camufleze vreun defect de creaţie, Stefano a rămas ferm pe poziţii. A spus că investise chiar prea mulţi bani nu ca să obţină nişte pantofi oarecare, ci identici cu pantofii Lilei.
Au fost multe tensiuni. Lila a trecut blând de partea tatălui, i-a spus logodnicului ei să renunţe: fanteziile ei erau nişte fantezii de copil, iar modificările, de altfel nu atât de importante, erau cu siguranţă necesare. Dar

Rino l-a sprijinit pe Stefano şi discuţia a continuat îndelung. S-a întrerupt numai când Fernando, devorat de epuizare, s-a aşezat într-un colţ şi, privind tablouaşele de pe perete, a spus:
— Dacă vrei pantofii pentru Crăciun, îi ai aşa. Dacă îi vrei identici cu cei desenaţi de fiica mea, dă-i altuia să ţi-i facă.
Stefano a cedat, a cedat şi Rino.
De Crăciun, pantofii au apărut în vitrină, o vitrină cu o cometă desenată din vată.
Am trecut să-i văd: erau obiecte elegante, îngrijit finisate; doar dacă te uitai la ei îţi dădeau o impresie de bunăstare care distona cu vitrina săracă, cu peisajul dezolant din exterior, cu interiorul cizmăriei, tot numai fragmente din piele şi mese de lucru, şi sule, şi forme de lemn, şi cutii cu pantofi îngrămădite până la tavan, în aşteptarea clienţilor.
Deşi cu modificările aduse de Fernando, era încălţămintea visurilor noastre copilăreşti, negândită pentru realitatea cartierului.
Într-adevăr, de Crăciun nu s-a vândut nici măcar o pereche. Doar Antonio s-a prezentat, i-a cerut lui Rino un 44, i-a probat. Apoi mi-a povestit despre plăcerea pe care o încercase simţindu-se atât de bine încălţat, închipuindu-se cu mine la nuntă, cu costumul nou pe el şi pantofii aceia în picioare. Dar n-a contat. Când l-a întrebat care era preţul şi Rino i-a răspuns, a rămas cu gura căscată:
— Eşti nebun?
Şi când Rino i-a spus:
— Ţi-i vând în rate lunare, i-a răspuns râzând:
— Mai bine îmi cumpăr o Lambretta.

56.

Pe moment, Lila, prinsă cu nunta, nu şi-a dat seama cum fratele ei, până atunci vesel, poznaş, chiar dacă sleit de oboseală, redevenea sumbru, dormea din nou prost, se

enerva din nou din nimic.
— E ca un copil, a spus ca să justifice cumva faţă de Pinuccia unele izbucniri, îşi schimbă dispoziţia în funcţie de satisfacerea imediată a capriciilor sale, nu ştie să aştepte.
Ea, ca şi Fernando de altfel, n-a perceput deloc lipsa vânzării de Crăciun a pantofilor ca pe un eşec. În definitiv, realizarea încălţămintei nu urmărise niciun plan: apărută din voinţa lui Stefano de a vedea concretizată inspiraţia foarte pură a Lilei, exista cea călduroasă, dar şi cea lejeră, acoperea toate anotimpurile. Şi ăsta era un lucru bun. În cutiile albe stivuite în cizmăria Cerullo se găsea un discret sortiment. Era suficient să aştepţi şi la iarnă, la primăvară, la toamnă pantofii s-ar fi vândut.
Dar Rino a devenit tot mai agitat. După Crăciun, din propria iniţiativă, s-a dus la patronul magazinului prăfuit de încălţăminte din capătul şoselei şi, deşi ştia că ăla era legat de mâini şi de picioare de fraţii Solara, i-a propus să expună câteva perechi de pantofi Cerullo, fără obligaţii, doar ca să vadă cum merg. Omul i-a zis în mod politicos nu, produsul acela nu era potrivit pentru clientela lui. El s-a simţit jignit şi a rezultat din asta un schimb de înjurături care s-a aflat în tot cartierul. Fernando s-a înfuriat pe fiul lui, Rino l-a insultat şi Lila a reînceput să-şi perceapă fratele ca pe un element de dezordine, o manifestare a forţelor distructive care o speriaseră dintotdeauna. Când ieşeau în patru, observa cu nelinişte că fratele ei făcea în aşa fel încât s-o lase pe ea împreună cu Pinuccia s-o ia înainte şi să rămână cu cinci paşi în spate să discute cu Stefano. În general, mezelarul îl asculta fără să dea semne de enervare. O singură dată Lila l-a auzit spunând:
— Scuze, Rino, după tine, eu am băgat mulţi bani în fabrica de încălţăminte aşa, nerambursabil, doar din dragoste pentru sora ta? Am făcut pantofii, sunt frumoşi,

trebuie să-i vindem. Problema e că trebuie să găsim piaţa potrivită.
Acel „doar din dragoste pentru sora ta” nu i-a plăcut. Dar a trecut peste, pentru că, în schimb, cuvintele acelea au avut un efect bun asupra lui Rino, care s-a liniştit şi a început să facă pe strategul de vânzări, mai ales cu Pinuccia. Spunea că trebuia să gândeşti la scară mare. De ce eşuaseră atâtea iniţiative bune? De ce atelierul mecanic al lui Gorresio fusese nevoit să renunţe la mopeduri? De ce buticul negustoresei de mercerie durase şase luni? Pentru că erau afaceri de mică respiraţie. Pantofii Cerullo, în schimb, ar fi ieşit foarte curând de pe piaţa cartierului şi s-ar fi afirmat pe pieţe mai bogate.
Între timp, se apropia data nunţii. Lila alerga să probeze rochia de mireasă, făcea ultimele retuşuri la viitoarea ei casă, se lupta cu Pinuccia şi Maria care, între multe altele, nu tolerau bine amestecul Nunziei. Tensiunile în preajma zilei de 12 martie au crescut tot mai mult. Dar nu de aici au apărut ciocniri în stare să provoace fisuri. Au fost în special două evenimente, unul după altul, care au rănit-o pe Lila profund.
Într-o după-amiază geroasă de februarie m-a întrebat pe neaşteptate dacă o puteam însoţi la învăţătoarea Oliviero. Nu manifestase niciodată niciun interes faţă de ea, nicio afecţiune, nicio recunoştinţă. Acum, în schimb, simţea nevoia să-i ducă personal invitaţia. Pentru că în trecut nu-i vorbisem despre tonul ostil folosit adesea de învăţătoare când se referea la ea, nu mi s-a părut cazul să-i spun nici cu acea ocazie, cu atât mai mult cu cât, recent, Oliviero mi se păruse mai puţin agresivă, cu un aer mai melancolic şi poate că ar fi primit-o bine.
Lila s-a îngrijit foarte atent de vestimentaţie. Ne-am dus pe jos până la blocul unde locuia învăţătoarea, la doi paşi de biserică. În timp ce urcam, mi-am dat seama că era foarte agitată. Eu eram obişnuită cu traseul acela,

cu scările acelea, ea nu, n-a spus un cuvânt. Am rotit cheiţa clopoţelului, am auzit paşii târşâiţi ai lui Oliviero.
— Cine e?
— Greco.
A deschis. Avea pe umeri o pelerină violet şi jumătate de faţă înfăşurată într-o eşarfă. Lila i-a zâmbit imediat şi a spus:
— Doamna învăţătoare, vă amintiţi de mine?
Oliviero a fixat-o cu privirea cum făcea la şcoală când Lila deranja, apoi mi s-a adresat mie cu dificultăţi în vorbire, ca şi cum ar fi mestecat ceva:
— Cine e, n-o cunosc.
Lila s-a zăpăcit şi a zis în grabă, în italiană:
— Sunt Cerullo. V-am adus invitaţia, mă căsătoresc. Şi aş fi foarte bucuroasă dacă aţi veni la nunta mea.
Învăţătoarea mi s-a adresat mie spunând:
— Pe Cerullo o cunosc, asta nu ştiu cine e.
Ne-a închis uşa în nas.
Am rămas nemişcate pe palier câteva minute, apoi i-am atins uşor o mână ca s-o încurajez. Ea s-a retras, a strecurat invitaţia pe sub uşă şi a pornit pe scări. Pe drum a vorbit neîntrerupt de toate plictiselile birocratice la primărie şi cu biserica şi despre cât se demonstrase preotul de util.
Cealaltă durere, poate mult mai profundă, a venit pe neaşteptate de la Stefano şi de la povestea cu pantofii. Se decisese de mult ca naşul de cununie să fie o rudă a Mariei care plecase la Florenţa după război şi pusese pe picioare o mică afacere de lucruri la mâna a doua de provenienţă diferită, mai ales obiecte din metal. Această rudă se căsătorise cu o florentină şi el însuşi dobândise accentul local. Datorită modulaţiei vocii sale se bucura în familie de un anumit prestigiu, motiv pentru care fusese deja naşul de botez al lui Stefano. Doar că, dintr-odată, viitorul mire s-a răzgândit.
Lila mi-a vorbit la început ca de un semn de nervozitate

de ultim moment. Ei îi era cu totul indiferent că naşul era unul sau altul, important era să se decidă. Dar câteva zile Stefano i-a dat numai răspunsuri vagi, confuze, nu reuşeai să înţelegi cu cine trebuia înlocuit cuplul florentin. Apoi, când mai era mai puţin de o săptămână până la nuntă, a ieşit la iveală adevărul. Stefano i-a comunicat ca pe un lucru decis, fără nicio justificare, că naşul va fi Silvio Solara, tatăl lui Marcello şi Michele.
Lila, care până în acel moment nici măcar nu luase în considerare posibilitatea ca o rudă, chiar şi îndepărtată, a lui Marcello Solara să fie prezentă la nunta *ei*, a redevenit pentru câteva zile fetiţa pe care o cunoşteam bine. L-a jignit foarte vulgar pe Stefano, a spus că nu mai voia să-l vadă niciodată. S-a închis în casa părinţilor ei, nu s-a mai ocupat de nimic, nu s-a dus la ultima probă a rochiei de mireasă, n-a făcut absolut nimic din ce avea de-a face cu nunta iminentă.
A început procesiunea rudelor. Prima a sosit mama ei, Nunzia, şi i-a vorbit blând despre binele familiei. Apoi a sosit Fernando, ursuz, care i-a spus să nu se comporte ca un copil: pentru oricine voia să aibă un viitor în cartier, era obligatoriu să-l ai ca naş pe Silvio Solara. În fine, a sosit Rino, care i-a explicat cum stăteau lucrurile pe un ton foarte agresiv şi cu atitudinea unui om de afaceri căruia îi pasă doar de profit: Solara tatăl era un fel de bancă şi, mai ales, era mijlocul pentru a plasa în magazinele de pantofi modelele Cerullo:
— Ce vrei să faci? a urlat la ea cu ochii umflaţi, cu vinişoare roşii, vrei să mă distrugi pe mine şi toată familia şi tot efortul pe care l-am făcut până acum?
A apărut imediat după aceea chiar şi Pinuccia, care i-a spus, pe un ton uşor fals, câtă plăcere i-ar fi făcut şi ei să-l aibă ca naş de cununie pe negustorul de metale din Florenţa, dar trebuia să se gândească, nu putea arunca în aer o nuntă şi anula o iubire pentru o chestiune atât

de neimportantă.
Au trecut o zi şi o noapte. Nunzia a stat mută într-un colţ fără să se mişte, fără să facă nimic în casă, fără să se ducă la culcare. Apoi s-a furişat din camera fetei şi a venit să mă cheme ca să vorbesc cu Lila şi să pun o vorbă bună. M-am simţit măgulită, m-am gândit îndelung de partea cui să fiu. Era în joc o nuntă, un lucru practic, foarte articulat, supraîncărcat de afecte şi de interese. M-am speriat. Eu, care de-acum ştiam că puteam să mă enervez public pe Sfântul Duh sfidând autoritatea profesorului de religie, excludeam faptul că, dacă m-aş fi aflat în locul Lilei, aş fi avut curajul să arunc totul în aer. Dar ea da, ea ar fi fost în stare, chiar dacă nunta era la un pas de a avea loc. Ce era de făcut? Simţeam că mi-ar fi trebuit foarte puţin ca s-o împing pe calea aceea şi că mi-ar fi oferit multă plăcere să mă străduiesc în acel scop. În fond, asta îmi doream cu adevărat: să o readuc la acea Lila palidă, cu coada de cal, cu ochii mijiţi de pasăre răpitoare, purtând zdrenţe de doi bani. Gata cu aerele alea, comportamentul acela de Jacqueline Kennedy de cartier.
Dar, spre necazul ei şi al meu, aşa ceva mi s-a părut ceva meschin. Crezând că-i fac un bine, n-am vrut s-o restitui cenuşiului casei Cerullo şi astfel mi s-a înfipt în minte o singură idee şi n-am ştiut să fac altceva decât să i-o spun şi să i-o repet cu o delicateţe convingătoare: Silvio Solara, Lila, nu e Marcello şi nici Michele; e greşit să-i confunzi, o ştii mai bine decât mine, ai spus-o tu însăţi cu alte ocazii. Nu el a tras-o în maşină pe Ada, nu el a tras în noi în noaptea de Anul Nou, nu el s-a plantat cu forţa în casa ta, nu el a spus lucrurile acelea urâte despre tine; Silvio va fi naşul de cununie şi-i va ajuta pe Rino şi pe Stefano cu vânzarea pantofilor, atâta tot; nu va avea nicio importanţă în viaţa ta viitoare. Am amestecat din nou cărţile pe care deja le cunoşteam amândouă suficient. Am vorbit despre înainte şi după,

despre vechea generaţie şi despre a noastră, despre cum eram noi diferiţi, despre cât erau ea şi Stefano de diferiţi. Şi acest ultim argument i-a intrat pe sub piele, a sedus-o, am revenit asupra lui cu multă pasiune. A stat şi m-a ascultat în linişte, evident că voia să fie ajutată să se liniştească şi încet, încet s-a liniştit. Dar i-am citit în ochi că acea mişcare a lui Stefano i-a arătat ceva din el ce nu reuşea încă să vadă cu claritate şi că tocmai de asta o speria şi mai mult decât obsesiile lui Rino. Mi-a spus:
— Poate că nu e adevărat că mă iubeşte.
— Cum adică nu te iubeşte? Face tot ce spui tu.
— Doar când nu-i risc banii adevăraţi, a spus pe un ton dispreţuitor pe care nu-l folosise niciodată pentru Stefano Carracci.
În orice caz, a reînceput să funcţioneze. Nu s-a arătat în mezelărie, nu s-a dus la noua casă, n-a fost ea, în fine, cea care să caute reconcilierea. A aşteptat să fie Stefano cel care să-i spună:
— Mulţumesc, te iubesc mult, ştii că sunt lucruri pe care eşti obligat să le faci.
Numai atunci l-a lăsat să vină în spatele ei şi s-o sărute pe gât. Dar pe urmă s-a întors brusc şi, privindu-l drept în ochi, i-a spus:
— La nunta mea Marcello Solara nu trebuie sub nicio formă să pună piciorul.
— Cum fac asta?
— Nu ştiu, dar trebuie să-mi juri asta.
El a bufnit şi a spus râzând:
— Bine, Lila, îţi jur.

57.

A sosit 12 martie, o zi blândă, deja primăvăratică. Lila a vrut să mă duc devreme la vechea ei casă, s-o ajut să se spele, să se pieptene, să se îmbrace. A gonit-o de acolo pe mama ei, am rămas singure. S-a aşezat pe marginea patului în chiloţi şi sutien. Lângă ea avea rochia de

mireasă, care părea corpul unei moarte; în faţă, pe podeaua în hexagoane, era vasul din cupru plin ochi cu apă aburindă. M-a întrebat dintr-odată:
— După tine, greşesc?
— Făcând ce?
— Căsătorindu-mă.
— Te gândeşti încă la povestea cu naşul de cununie?
— Nu, mă gândesc la învăţătoare. De ce nu m-a lăsat să intru?
— Pentru că e o bătrână capricioasă.
A stat tăcută puţin timp privind fix apa care strălucea în vas, apoi a spus:
— Orice s-ar întâmpla, tu continuă să studiezi.
— Încă doi ani: apoi iau diploma şi am terminat.
— Nu, să nu termini niciodată: îţi dau eu banii, trebuie să studiezi mereu.
Am zâmbit nervos, apoi am spus:
— Mulţumesc, dar, la un anumit moment, şcolile se termină.
— Nu pentru tine: tu eşti prietena mea genială, trebuie să devii cea mai bună dintre toţi, bărbaţi şi femei.
S-a ridicat, şi-a scos chiloţii şi sutienul, a spus:
— Hai, ajută-mă, că altfel întârzii.
N-o văzusem niciodată dezbrăcată, mi s-a făcut ruşine. Astăzi pot spune că a fost ruşinea de a-mi lăsa cu plăcere privirea pe corpul ei, de a fi martora implicată a frumuseţii ei de fată de şaisprezece ani cu puţine ore înainte ca Stefano s-o atingă, s-o pătrundă, s-o deformeze, poate, lăsând-o însărcinată. Atunci a fost doar o tumultoasă senzaţie de disconfort necesar, o situaţie în care nu poţi întoarce privirea în altă parte, nu poţi îndepărta mâna fără să-ţi recunoşti propria tulburare, fără s-o declari tocmai retrăgându-te, fără, deci, să intri în conflict cu inocenţa netulburată a celei care te tulbură, fără să exprimi chiar cu refuzul emoţia violentă care te răscoleşte, aşa că-ţi impui să rămâi, să-ţi

laşi privirea pe umerii de băiat, pe sânii cu sfârcurile întărite, pe coapsele înguste şi fesele încordate, pe sexul foarte negru, pe picioarele lungi, pe genunchii moi, pe gleznele ondulate, pe tălpile elegante, şi te prefaci că nu s-a întâmplat nimic când, în schimb, totul e în desfăşurare, prezent, acolo în camera săracă şi puţin întunecoasă, cu mobila mizerabilă în jur, pe o podea scâlciată pătată de apă şi-ţi bate inima, ţi se umflă venele.
Am spălat-o cu gesturi lente şi atente, mai întâi lăsând-o ghemuită în vas, apoi cerându-i să se ridice în picioare, şi am încă în urechi zgomotul apei care picură şi mi-a rămas impresia că arama vasului n-avea o consistenţă diferită de carnea Lilei, care era netedă, tare, liniştită. Am avut sentimente şi gânduri confuze: s-o îmbrăţişez, să plâng cu ea, s-o sărut, s-o trag de păr, să râd, să simulez talente sexuale şi s-o instruiesc cu o voce doctă, să mă distanţez de ea prin cuvinte tocmai în momentul de maximă apropiere. Dar în cele din urmă a rămas doar gândul ostil că o purificam din creştetul capului până la tălpi, dimineaţa devreme, doar pentru ca Stefano s-o murdărească în timpul nopţii. Mi-am închipuit-o goală cum era în acel moment, în braţele soţului ei, în patul noii case, în timp ce trenul huruia sub ferestrele lor şi carnea lui violentă intra în ea cu o lovitură clară, precum dopul de plută împins de palmă în gâtul unei sticle de vin. Şi mi s-a părut, pe neaşteptate, că singurul remediu contra durerii pe care o simţeam, pe care aş fi simţit-o, era să găsesc un ungher suficient de izolat pentru ca Antonio să-mi facă mie, în aceleaşi ore, exact acelaşi lucru.
Am ajutat-o să se şteargă, să se îmbrace, să pună pe ea rochia de mireasă pe care eu – eu, m-am gândit cu un amestec de mândrie şi suferinţă – o alesesem pentru ea.
Materialul s-a animat, peste candoarea ei s-a răspândit căldura Lilei, roşul buzelor, ochii foarte negri şi duri. La

sfârşit şi-a pus pantofii desenaţi de ea însăşi. Presată de Rino, care dacă nu i-ar fi încălţat, ar fi simţit un fel de trădare, îşi alesese o pereche cu tocul jos, ca să evite să pară mult mai înaltă decât Stefano. S-a privit în oglindă ridicând puţin rochia.
— Sunt urâţi, a spus.
— Nu-i adevărat.
A râs nervos.
— Ba da, uite: visurile din mintea mea au ajuns sub picioare.
S-a întors cu o expresie neaşteptată de spaimă:
— Ce urmează să mi se întâmple, Lenù?

58.

În bucătărie, aşteptându-ne nerăbdători, gata deja de o vreme, erau Fernando şi Nunzia. Nu-i văzusem niciodată să arate atât de îngrijit. Pe vremea aceea, părinţii ei, ai mei, toţi mi se păreau bătrâni. Nu făceam mare diferenţă între ei şi bunicii materni, cei paterni, creaturi care, în ochii mei, aveau toate o viaţă rece, o existenţă fără nimic în comun cu a mea, cu a Lilei, Stefano, Antonio, Pasquale. Persoanele cu adevărat devorate de căldura sentimentelor, de elanul gândurilor, eram noi. Abia acum, când scriu, îmi dau seama că Fernando, pe vremea aceea, probabil că nu avea mai mult de patruzeci şi cinci de ani, Nunzia era cu siguranţă cu câţiva ani mai tânără şi împreună, în dimineaţa aceea, el în cămaşă albă şi costum închis la culoare, cu chipul lui Randolph Scott, şi ea toată în albastru, cu o pălărioară albastră şi voaletă albastră, făceau o impresie foarte frumoasă. La fel şi părinţii mei, în legătură cu a căror vârstă pot să fiu mai exactă: tata avea treizeci şi nouă de ani, mama treizeci şi cinci. I-am privit îndelung în biserică. Am simţit cu neplăcere că, în acea zi, succesele mele la învăţătură nu-i consolau nici măcar un pic, ci dimpotrivă, demonstrau, mai ales mamei mele, că era vorba de o pierdere de vreme inutilă. Când Lila,

splendidă în aureola de strălucitoare candoare a rochiei sale şi a voalului vaporos, a înaintat prin biserica Sacra Famiglia la braţul cârpaciului şi a ajuns lângă Stefano, foarte frumos, în faţa altarului plin de flori – ferice de florarul care le furnizase din abundenţă –, mama, chiar dacă ochiul ei strabic părea îndreptat în altă parte, m-a privit ca să-mi pună în cârcă faptul că eu eram acolo, ochelaristă, departe de centrul atenţiei, în timp ce prietena mea rea cucerise un soţ înstărit, o activitate economică pentru familie, casa ei chiar în proprietate, cu cadă de baie, răcitor, televizor şi telefon.
Ceremonia a fost lungă, preotul a făcut-o să dureze o veşnicie. La intrarea în biserică, rudele şi prietenii mirelui se aşezaseră toţi pe o parte, rudele şi prietenii miresei de cealaltă. Fotograful a făcut tot timpul un număr infinit de poze – flash, reflectoare –, în timp ce tânărul lui asistent filma momentele importante ale slujbei.
Antonio a stat devotat lângă mine tot timpul, cu costumul lui nou de croitorie, lăsându-i Adei, foarte enervată pentru că, fiind vânzătoare în mezelăria mirelui, ar fi aspirat la cu totul altă poziţie, sarcina de a se aşeza în spate, lângă Melina, şi s-o supravegheze, împreună cu ceilalţi fraţi. O dată sau de două ori mi-a şoptit ceva la ureche, dar nu i-am răspuns. Trebuia să se limiteze să stea lângă mine fără să arate o intimitate specială, ca să evităm bârfele. Am parcurs cu privirea biserica aglomerată, lumea se plictisea şi, la fel ca mine, privea încontinuu în jur. Era o mireasmă intensă de flori, un miros de haine noi. Gigliola era foarte frumoasă, foarte frumoasă era şi Carmela Peluso. Iar băieţii nu erau mai prejos. Enzo şi mai ales Pasquale păreau că vor să demonstreze că acolo, în faţa altarului, lângă Lila, ar fi ştiut să facă o impresie mai bună decât Stefano. Iar Rino, în timp ce zidarul şi vânzătorul de fructe stăteau în spatele bisericii ca nişte santinele ale bunului mers al

ceremoniei, el, fratele miresei, rupând ordinea alinierilor familiale, se dusese să stea lângă Pinuccia, în zona rudelor mirelui, şi el perfect în costumul nou, cu pantofii Cerullo în picioare, lucitori ca părul dat cu briantină. Ce fast. Era evident că oricine primise invitaţia nu voise să lipsească şi, dimpotrivă, participase îmbrăcat ca un mare domn, lucru care, din ce ştiam eu, din ce ştiau toţi, însemna de fapt că nu puţini – poate că Antonio în primul rând, care stătea lângă mine – fuseseră nevoiţi să se ducă să ceară bani împrumut. M-am uitat atunci la Silvio Solara, voinic, în costum închis la culoare, în picioare lângă mire, cu mult aur strălucitor la încheieturi. M-am uitat la soţia lui, Manuela, îmbrăcată în roz, super-încărcată de bijuterii, care stătea lângă mireasă. Banii ostentaţiei veneau de acolo.
Cu don Achille mort, erau acel bărbat, cu o culoare palidă, ochi albaştri, părul foarte rărit la tâmple, şi acea femeie slabă, cu nasul lung şi buzele subţiri, cei care împrumutau bani întregului cartier (sau, mai bine spus, Manuela era cea care gestiona aspectele practice ale acelei activităţi: faimos şi temut era registrul cu copertă roşie în care ea nota cifre şi scadenţe). Nunta Lilei fusese, de fapt, o afacere nu doar pentru florar, nu doar pentru fotograf, dar mai ales pentru cuplul acela, care, printre altele, furnizase şi tortul, şi dulciurile din bomboniere.
Lila, am băgat de seamă, nu s-a uitat niciodată la ei. Nu s-a întors niciodată nici măcar spre Stefano, s-a uitat fix doar la preot. M-am gândit că, văzuţi aşa, din spate, nu erau o pereche frumoasă. Lila era mai înaltă, el mai scund. Lila răspândea în jur o energie pe care nimeni n-o putea ignora, el părea un omuleţ lipsit de strălucire. Lila părea extrem de concentrată, ca şi cum s-ar fi dedicat înţelegerii profunde a semnificaţiei acelui ritual, el, în schimb, se întorcea, din când în când, spre mama

lui sau schimba zâmbete cu Silvio Solara sau se scărpina uşor în cap. La un anumit moment, m-a cuprins neliniştea. M-am gândit: şi dacă Stefano într-adevăr nu e cel care pare? Dar nu mi-am dus gândul până la capăt din două motive. Întâi de toate, cei doi miri şi-au spus da în mod hotărât şi limpede, în emoţia generală: au făcut schimb de inele, s-au sărutat, a trebuit să iau act de faptul că Lila se căsătorise cu adevărat. Şi apoi s-a întâmplat că brusc n-am mai fost atentă la miri. Mi-am dat seama că-i zărisem pe toţi în afară de Alfonso, l-am căutat cu privirea printre rudele mirelui, printre cele ale miresei şi l-am găsit în spatele bisericii, aproape ascuns după o coloană. I-am făcut un semn, a răspuns, s-a mişcat spre mine. Dar în spatele lui a apărut foarte îngâmfată Marisa Sarratore. Şi imediat după, costeliv, cu mâinile în buzunare, ciufulit, cu jacheta şi pantalonii mototoliţi pe care-i purta la şcoală, Nino.

59.

Continuarea a fost o aglomerare confuză în jurul mirilor care ieşeau din biserică însoţiţi de sunetele vibrante de orgă şi flash-urile fotografului. Lila şi Stefano au stat pe treptele din faţa bisericii printre pupături, îmbrăţişări, haosul automobilelor şi stările de nervozitate ale rudelor care erau lăsate să aştepte, în timp ce alţii, nici măcar înrudiţi cu ei – dar poate mai importanţi, mai iubiţi, mai bine îmbrăcaţi, doamnele cu pălării foarte extravagante –, erau urcaţi imediat în maşini şi duşi pe strada Orazio, la restaurant.

Cât se aranjase Alfonso. Nu-l văzusem niciodată în costum închis la culoare, cămaşă albă şi cravată. Fără hainele lui modeste de şcoală, fără halatul de mezelar, mi s-a părut nu doar că avea mai mult de cei şaisprezece ani ai săi, dar brusc – m-am gândit – diferit fizic de fratele lui, Stefano. Era mai înalt deja, era mai subţire, mai ales părea frumos ca un balerin spaniol pe care-l văzusem la televizor, cu ochi mari, buze groase, nicio

urmă încă de barbă. Marisa, evident, nu se dezlipea de el, relaţia crescuse, probabil că se văzuseră fără să ştiu nimic despre asta. Alfonso, deşi atât de devotat mie, fusese cucerit de coafura numai bucle a Marisei şi de vorbăria ei de neoprit care-l scutea de obligaţia, pe el atât de timid, de a umple golurile conversaţiei? Se logodiseră?
Mă îndoiam, mi-ar fi spus-o. Dar lucrurile se aflau în mod clar într-un punct bun, astfel că o invitase la nunta fratelui său. Iar ea, în mod cert ca să aibă permisiunea părinţilor, îl târâse după ea cu forţa pe Nino.
Iată-l, aşadar, acolo, pe treptele bisericii, pe tânărul Sarratore, complet neadecvat cu îmbrăcămintea lui neîngrijită, prea înalt, prea slab, cu părul prea lung şi nepieptănat, cu mâinile prea adâncite în buzunarele pantalonilor, cu aerul cuiva care nu ştie unde să stea, cu privirea asupra mirilor ca toţi ceilalţi, dar fără niciun interes, ci doar ca s-o fixeze pe ceva. Prezenţa aceea neaşteptată a contribuit mult la dezordinea emotivă a zilei. Ne salutaserăm în biserică, un murmur şi atât, bună, bună. Nino apoi se ţinuse după sora lui şi Alfonso, eu fusesem prinsă zdravăn de Antonio de un braţ şi, deşi mă zbătusem imediat, sfârşisem oricum în compania Adei, a Melinei, a lui Pasquale, a Carmelei, a lui Enzo. Acum, în înghesuială, în timp ce mirii s-au urcat într-o maşină mare albă împreună cu fotograful şi asistentul lui ca să meargă să facă poze în parcul Rimembranza, m-a apucat neliniştea că mama lui Antonio îl va recunoaşte pe Nino, că-i va citi pe chip vreo trăsătură a lui Donato. Dar grija a fost nefondată. Mama Lilei, Nunzia, a târât-o după sine, distrată, împreună cu Ada şi copiii mai mici, într-un automobil care a luat-o de acolo.
De fapt, nimeni nu l-a recunoscut pe Nino, nici Gigliola, nici Carmela, nici Enzo. N-au băgat-o de seamă nici pe Marisa, chiar dacă ea avea încă trăsături apropiate de copila care fusese. Cei doi Sarratore, pe moment, au

trecut complet neobservaţi. Şi între timp Antonio mă împingea deja spre vechea maşină a lui Pasquale, şi cu noi urcau Carmela şi Enzo, şi deja urma să pornim, iar eu n-am ştiut să spun altceva decât:
— Unde sunt părinţii mei? Să sperăm că cineva se ocupă de ei.
Enzo a răspuns că-i văzuse în nu ştiu ce automobil şi, în sfârşit, n-a fost nimic de făcut, am plecat şi abia am apucat să-i arunc o privire lui Nino, încremenit încă pe treptele bisericii, împreună cu Alfonso şi Marisa care vorbeau între ei, apoi l-am pierdut.
Am devenit nervoasă. Antonio mi-a şoptit la ureche, sensibil la fiecare schimbare de-a mea de dispoziţie:
— Ce e?
— Nimic.
— Te-a enervat ceva?
— Nu.
Carmela a râs:
— A enervat-o faptul că Lina s-a căsătorit şi ar vrea să se căsătorească şi ea.
— De ce, tu n-ai vrea să te căsătoreşti? a întrebat Enzo.
— Eu, dacă ar fi după mine, m-aş căsători şi mâine.
— Şi cu cine?
— Ştiu eu cu cine.
— Taci, a spus Pasquale, că pe tine nu te ia nimeni.
Am mers în jos, spre Marina, Pasquale conducea agresiv. Antonio îi pusese la punct maşina atât de bine, că o trata ca pe una de curse. Trecea în viteză, foarte zgomotos, ignorând hurducăturile cauzate de străzile distruse. Se apropia rapid de maşinile din faţa lui, ca şi cum ar fi vrut să le răstoarne, frâna la câţiva centimetri înainte să intre în ele, vira brusc şi le depăşea. Noi, fetele, scoteam ţipete de groază sau rosteam indignate sfaturi care-l făceau să râdă şi-l împingeau să facă şi mai rău. Antonio şi Enzo nu clipeau, cel mult făceau comentarii înspăimântătoare despre şoferii înceţi, lăsau

în jos fereastra şi, în timp ce Pasquale îi depăşea, urlau înjurături.
Pe traseul acela spre strada Orazio am început să mă simt clar o străină devenită nefericită din cauza propriei mele înstrăinări. Crescusem cu tinerii aceia, le consideram normale comportamentele, limba lor violentă era a mea. Dar şi urmam zilnic, deja de şase ani, un traseu pe care ei nu-l cunoşteau deloc şi pe care eu, în schimb, îl înfruntam în mod atât de strălucitor, încât rezultam cea mai capabilă. Cu ei nu puteam folosi nimic din ce învăţam în fiecare zi, trebuia să mă abţin, într-un fel să mă autodegradez.
Acolo eram obligată să pun între paranteze ce eram la şcoală sau să folosesc asta pe neaşteptate, ca să-i intimidez. M-am întrebat ce căutam în maşina aceea. Erau prietenii mei, desigur, era logodnicul meu, mergeam spre petrecerea de nuntă a Lilei. Dar tocmai acea petrecere confirma faptul că Lila, singura persoană de care simţeam că am încă nevoie, în ciuda vieţilor noastre divergente, nu ne mai aparţinea şi, fără ea, orice mediere între mine şi acei tineri, maşina aceea în mişcare pe acele drumuri, se consumase. De ce, atunci, nu eram cu Alfonso, cu care împărţeam atât originea, cât şi fuga? De ce, mai ales, nu mă oprisem să-i spun lui Nino rămâi, vino la recepţie, spune-mi când apare revista cu articolul meu, să vorbim, să ne săpăm o vizuină care să ne ţină departe de modul acesta de a şofa al lui Pasquale, de vulgaritatea lui, de tonalităţile violente ale Carmelei şi ale lui Enzo, chiar şi – da, chiar şi – de ale lui Antonio?

60.

Am fost primii tineri care am intrat în sala de recepţie. M-am simţit şi mai prost dispusă.
Silvio şi Manuela Solara erau deja la masa lor împreună cu negustorul de metale, cu consoarta lui florentină, cu mama lui Stefano. Părinţii Lilei erau şi ei la o masă

lungă cu alte rude, părinţii mei, Melina, Ada, care era agitată şi care l-a întâmpinat pe Antonio cu gesturi furioase. Mica formaţie îşi ocupa locul, instrumentiştii îşi încercau instrumentele, cântăreţul microfonul. Ne-am învârtit stânjeniţi. Nu ştiam unde să ne aşezăm, niciunul din noi nu îndrăznea să-i întrebe pe ospătari, Antonio stătea lipit de mine străduindu-se să mă distreze.
Mama m-a strigat, m-am prefăcut că nu aud. M-a strigat din nou şi eu nimic. Atunci s-a ridicat, a venit lângă mine cu pasul ei şchiopătat. Voia să mă duc să mă aşez lângă ea. Am refuzat. A şuierat:
— De ce stă tot timpul lângă tine fiul Melinei?
— Nu stă nimeni tot timpul lângă mine, mamă.
— Crezi că sunt proastă?
— Nu.
— Vino să stai lângă mine.
— Nu.
— Ţi-am spus să vii. Nu te ajutăm să înveţi ca să te laşi distrusă de un muncitor cu o mamă nebună.
Am ascultat-o, era furioasă. Au început să vină alţi tineri, toţi prieteni de-ai lui Stefano. Între ei am văzut-o pe Gigliola, care mi-a făcut semn să mă duc la ea. Mama m-a oprit. Pasquale, Carmela, Enzo, Antonio s-au aşezat în sfârşit cu grupul Gigliolei. Ada, care reuşise să se debaraseze de mama ei încredinţând-o Nunziei, a venit să-mi vorbească la ureche şi a spus: „Vino”. Am încercat să mă scol, dar mama m-a prins cu ţâfnă de un braţ. Ada a făcut o mutră dezamăgită şi s-a dus să se aşeze lângă fratele ei, care, din când în când, mă privea şi eu îi făceam semn, ridicând ochii spre tavan, că eram prizonieră.
Mica formaţie a început să cânte. Solistul, la vreo patruzeci de ani, aproape chel, cu trăsături foarte delicate, a fredonat ceva de probă. Au sosit alţi invitaţi, sala s-a aglomerat. Nimeni nu-şi ascundea foamea, dar, bineînţeles, trebuiau aşteptaţi mirii. Am încercat să mă

ridic din nou, dar mama mi-a şuierat:
— Trebuie să stai lângă mine.
Lângă ea. M-am gândit la cât era de contradictorie fără să-şi dea seama, cu furiile ei, cu gesturile ei imperioase. N-ar fi vrut să studiez, dar, dat fiind că deja studiam, mă considera mai bună decât tinerii cu care crescusem şi îşi dădea seama, cum de altfel făceam şi eu chiar în acea circumstanţă, de faptul că locul meu nu era printre ei. Totuşi, iată că-mi impunea să stau lângă ea ca să mă oprească de la cine ştie ce mare agitată, de la cine ştie ce vâltoare sau prăpastie, toate pericole care în acel moment erau reprezentate, în ochii ei, de Antonio. Dar să stau lângă ea însemna să rămân în lumea ei, să devin întru totul la fel ca ea. Şi dacă aş fi devenit întru totul la fel ca ea, cine altul mi s-ar fi cuvenit dacă nu Antonio?
Între timp au intrat mirii, aplauze entuziasmate. Orchestra a început imediat marşul nupţial. Am legat indisolubil de mama, de corpul ei, stranietatea care creştea tot mai mult în mine. Iat-o pe Lila sărbătorită de cartier, părea fericită. Zâmbea elegant, amabilă, mână în mână cu soţul ei. Era foarte frumoasă. La ea, la mersul ei, ţintisem de mică, ca să scap de mama. Greşisem. Lila rămăsese acolo, legată în mod vădit de lumea aceea, din care îşi imagina că scosese ce era mai bun. Şi ce era mai bun era tânărul acela, nunta aceea, petrecerea aceea, jocul cu pantofii pentru Rino şi tatăl ei. Nimic care să aibă de-a face cu traseul meu de fată studioasă. M-am simţit complet singură.
Cei doi miri au fost obligaţi să danseze printre bliţurile fotografului. S-au învârtit prin sală, cu mişcări precise. Trebuie să accept asta, m-am gândit: din lumea mamei mele nici măcar Lila, în ciuda a tot, n-a reuşit să fugă. Eu, în schimb, trebuie s-o fac, nu mai pot să fiu docilă. Trebuie s-o anihilez, cum ştia să facă Oliviero când se prezenta la noi acasă ca să-i impună binele meu. Mă ţinea de un braţ, dar eu trebuia s-o ignor, să-mi amintesc

că eram cea mai bună la italiană, latină şi greacă, să-mi amintesc că-l înfruntasem pe profesorul de religie, să-mi amintesc că urma să apară un articol cu semnătura mea în aceeaşi revistă în care scria un băiat frumos şi foarte bun din clasa a treia de liceu.
În momentul acela a intrat Nino Sarratore. L-am văzut înainte să-i văd pe Alfonso şi pe Marisa, l-am văzut şi am sărit în picioare. Mama a încercat să mă ţină de marginea rochiei, dar eu am tras haina. Antonio, care nu mă pierdea din ochi, s-a înseninat, mi-a aruncat o privire seducătoare. Dar eu, cu o mişcare opusă faţă de cea a Lilei şi Stefano care acum se duceau să ia loc în mijlocul mesei lungi, între soţii Solara şi perechea din Florenţa, am pornit drept spre intrare, spre Alfonso, Marisa, Nino.

61.

Am găsit loc. Am sporovăit generalităţi cu Alfonso şi Marisa, speram ca Nino să se decidă să-mi adreseze vreun cuvânt. Între timp, Antonio a venit în spatele meu, s-a aplecat să-mi vorbească la ureche:
— Ţi-am păstrat un loc.
Am şoptit:
— Du-te de aici, mama s-a prins de tot.
A privit în jur nesigur, foarte intimidat. S-a întors la masa lui.
Era o rumoare de nemulţumire în sală. Invitaţii mai invidioşi au început imediat să observe lucrurile care nu funcţionau. Vinul nu era de aceeaşi calitate la toate mesele.
Unii erau deja la primul fel când altora nu le fusese încă servit antreul. Alţii care ziceau deja cu voce tare că unde stăteau rudele şi prietenii mirelui serviciul era mai bun decât unde stăteau rudele şi prietenii miresei. Am simţit că detest tensiunile alea, felul lor de a se ambala pus pe ceartă. Mi-am făcut curaj şi l-am tras pe Nino în conversaţie, i-am cerut să-mi vorbească despre articolul lui în legătură cu sărăcia la Napoli, propunându-mi să-i

cer imediat după, firesc, veşti despre următorul număr al revistei şi despre jumătatea mea de pagină. El a început cu discursuri foarte interesante şi foarte informate despre starea oraşului. M-a izbit încrederea lui. La Ischia avea încă trăsături de băieţel chinuit, acum mi s-a părut chiar prea matur. Cum era posibil ca un băiat de optsprezece ani să vorbească nu generic despre sărăcie pe un ton îndurerat, cum făcea Pasquale, ci despre fapte concrete, în mod detaşat, citând date precise?
— Unde ai învăţat lucrurile astea?
— E de-ajuns să citeşti.
— Ce?
— Ziarele, revistele, cărţile care abordează aceste probleme.
Eu nici măcar nu răsfoisem vreodată un ziar sau o revistă, citeam doar romane. Lila însăşi, pe vremea când citea, nu citise niciodată altceva în afară de romane zdrenţuite de la bibliotecă. Eram în urmă cu totul, Nino putea să mă ajute să recuperez teren.
Am început să-i pun tot mai multe întrebări, el răspundea. Răspundea, da, dar nu dădea răspunsuri fulgerătoare ca Lila, nu avea capacitatea ei de a face orice lucru seducător. Construia discursuri cu atitudine de studios, pline de exemple concrete şi fiecare întrebare de-a mea era un mic imbold care stârnea o avalanşă: vorbea fără întrerupere, fără înfrumuseţări, fără nicio ironie, dur, tăios. Alfonso şi Marisa s-au simţit curând izolaţi. Marisa a spus:
— Doamne, plicticos mai e şi frate-miu, şi au început să vorbească între ei.
Şi eu, şi Nino ne-am izolat. N-am mai auzit nimic din ce se întâmpla în jurul nostru: nu ştiam ce ne serveau în farfurii, ce mâncam sau beam. Eu mă străduiam să găsesc întrebări să-i pun, ascultam sobră răspunsurile-fluviu. Am prins însă repede faptul că firul discursurilor

lui era alcătuit dintr-o singură idee fixă care însufleţea fiecare frază: refuzul cuvintelor neclare, necesitatea de a identifica cu claritate probleme, de a face ipoteze în legătură cu soluţii practicabile, de a interveni. Eu făceam mereu semn că da, mă declaram de acord în legătură cu tot. Am avut un aer perplex doar când a vorbit rău despre literatură.
— Dacă vor să fie impostori, a repetat de două sau de trei ori foarte supărat pe duşmanii lui, adică oricine era impostor, să facă romane, le voi citi cu plăcere; dar dacă trebuie schimbate cu adevărat lucrurile, atunci discuţia e alta.
În realitate – mi s-a părut că înţeleg – se folosea de cuvântul „literatură” ca să se supere pe cine distrugea mintea oamenilor cu ceea ce numea pălăvrăgeli inutile. La un protest nesigur al meu, de exemplu, a răspuns aşa:
— Prea multe romane cavalereşti proaste, Lenù, creează un don Quijote; dar noi, cu tot respectul pentru don Quijote, nu avem nevoie aici, la Napoli, să ne luptăm cu morile de vânt, e doar curaj irosit: avem nevoie de persoane care ştiu cum funcţionează morile şi le fac să funcţioneze cu adevărat.
În scurt timp mi-am dorit să pot discuta în fiecare zi cu un băiat de nivelul acela: câte greşeli făcusem cu el; ce prostie fusese să-l vreau, să-l iubesc şi totuşi să-l evit mereu. Vina tatălui său. Dar şi vina mea: eu – eu care eram atât de supărată pe mama – lăsasem ca tatăl să-şi arunce umbra sa asupra fiului? Am regretat, m-am bucurat de regretul meu, de romanul în care mă simţeam cufundată. Între timp ridicam mereu vocea ca să acopăr zgomotul sălii, muzica, şi la fel făcea şi el. Uneori priveam spre masa Lilei: râdea, mânca, pălăvrăgea, nici măcar nu băgase de seamă unde eram, persoana cu care vorbeam. Rar, în schimb, priveam spre masa lui Antonio, mă temeam să nu-mi facă semn să mă

duc la el. Dar simţeam că nu mă scăpa din ochi şi că era nervos, se înfuria. Asta e, m-am gândit, oricum, am hotărât deja, am să-l părăsesc mâine: nu pot continua cu el, suntem prea diferiţi. Desigur, mă adora, mi se dedica total, dar ca un căţeluş. Eram uimită, în schimb, de felul în care-mi vorbea Nino: fără nicio condiţie de subaltern. Îmi expunea viitorul lui, ideile pe baza cărora l-ar fi construit. Mintea mi se înflăcăra ascultându-l, aproape la fel cum, altădată, mi-o înflăcăra Lila. Felul în care mi se dedica mă făcea să cresc. El, da, m-ar fi scăpat de mama, el care nu voia altceva decât să scape de tatăl său.
M-am simţit atinsă pe umăr, era din nou Antonio. A spus sumbru:
— Să dansăm.
— Mama nu vrea, am şoptit.
A replicat nervos, cu vocea ridicată:
— Dansează toţi, care e problema?
I-am zâmbit vag stânjenită lui Nino, el ştia bine că Antonio era logodnicul meu. M-a privit serios, i s-a adresat lui Alfonso. M-am dus.
— Nu mă ţine strâns.
— Nu te ţin strâns.
Era o mare hărmălaie şi o veselie cherchelită. Dansau tineri, adulţi, copii. Dar eu simţeam ce era cu adevărat în spatele aparenţei de petrecere. Nemulţumirea de pe feţele răvăşite ale rudelor miresei semnala faptul că erau puşi pe ceartă. Mai ales femeile. Sărăciseră din cauza cadoului, a hainelor pe care le purtau, se îndatoraseră şi acum erau tratate ca nişte cerşetoare, cu vin prost, întârzieri intolerabile în servire? De ce nu intervenea Lila, de ce nu protesta faţă de Stefano? Le cunoşteam. Şi-ar fi stăpânit furia din dragoste pentru Lila, dar la sfârşitul recepţiei, când ea s-ar fi dus să se schimbe, când s-ar fi întors îmbrăcată cu rochia de călătorie, când ar fi împărţit dulciurile, când ar fi plecat

elegantă împreună cu soţul ei, atunci ar fi izbucnit o ceartă epocală, care ar fi dat naştere la o ură de luni de zile, de ani şi ranchiune, şi insulte care i-ar fi implicat pe soţi, pe fii, pe toţi cu obligaţia de a le arăta mamelor, surorilor, bunicilor că ştiu să fie bărbaţi. Le cunoşteam pe toate, pe toţi. Vedeam privirile feroce ale băieţilor îndreptate spre solist, spre instrumentiştii care se uitau nepotrivit la logodnicele lor sau li se adresau cu formule aluzive. Vedeam cum îşi vorbeau Enzo şi Carmela în timp ce dansau, îi vedeam şi pe Pasquale şi pe Ada aşezaţi la masă: era evident că până la sfârşitul petrecerii s-ar fi împrietenit şi apoi s-ar fi logodit şi, foarte probabil, peste un an, peste zece, s-ar fi căsătorit. Îi vedeam pe Rino şi pe Pinuccia. În cazul lor totul ar fi fost mai rapid: dacă fabrica de încălţăminte Cerullo ar fi pornit cu adevărat, peste un an cel mult ar fi avut o petrecere de nuntă nu mai puţin fastuoasă decât aceasta. Dansau, se priveau în ochi, se îmbrăţişau puternic. Iubire şi interes. Mezelărie plus încălţăminte.
Blocuri vechi plus blocuri noi. Eram ca ei? Încă eram aşa?
— Cine e ăla? a întrebat Antonio.
— Cine vrei să fie? Nu-l recunoşti?
— Nu.
— E Nino, fiul cel mare al lui Sarratore. Şi aia e Marisa, ţi-o aminteşti?
De Marisa nu-i păsa deloc, de Nino da. A spus nervos:
— Iar tu mai întâi mă duci la Sarratore să-l ameninţ şi apoi stai să pălăvrăgeşti ore în şir cu fiu-său? Mi-am făcut costum nou ca să stau să mă uit cum te distrezi cu ăla de acolo, care nici măcar nu s-a tuns, nu şi-a pus nici cravata?
M-a lăsat în mijlocul sălii şi s-a îndreptat cu paşi rapizi spre uşa din sticlă care dădea spre terasă.
N-am ştiut ce să fac câteva secunde. Să mă duc după Antonio. Să mă întorc la Nino.

Aveam aţintită asupra mea privirea mamei mele, chiar dacă ochiul ei strabic părea să privească în altă parte. Aveam aţintită asupra mea privirea tatălui meu şi era o privire urâtă. M-am gândit: dacă mă întorc la Nino, dacă nu mă duc după Antonio pe terasă, mă va părăsi el şi pentru mine va fi mai bine aşa. Am traversat sala în timp ce orchestra continua să cânte, perechile continuau să danseze. M-am aşezat la locul meu.

Pe Nino a părut că nu-l interesează deloc ce se întâmplase. Acum vorbea în felul lui torenţial despre profesoara Galiani. Îi lua apărarea în faţa lui Alfonso, care ştiam bine cât o detesta. Spunea că şi el ajungea adesea să se confrunte cu ea – prea rigidă –, dar ca profesoară era extraordinară, îl încurajase mereu, îi transmisese capacitatea de a studia. Am încercat să mă bag în discuţie. Simţeam nevoia să mă agăţ din nou de Nino, nu voiam să înceapă să discute cu colegul meu de clasă exact cum făcuse cu mine până cu puţin timp înainte. Aveam nevoie – ca să nu alerg să mă împac cu Antonio, să-i spun în lacrimi: da, ai dreptate, nu ştiu ce sunt şi ce vreau cu adevărat, te folosesc şi apoi te arunc, dar nu e vina mea, mă simt jumi-juma, iartă-mă – ca Nino să mă implice în mod exclusiv în lucrurile pe care le ştia, în capacităţile lui, să mă recunoască drept semenul lui. De aceea aproape că i-am luat cuvântul din gură şi, în timp ce el se străduia să-şi reia discursul întrerupt, am înşirat cărţile pe care, de la începutul anului, mi le împrumutase profesoara, sfaturile pe care mi le dăduse. A făcut semn că da, puţin încruntat, şi-a amintit că profesoara, mai de mult, îi împrumutase şi lui unul dintre acele texte şi a început să-mi vorbească despre asta. Dar eu aveam tot mai mult nevoie de recompense care să-mi distragă atenţia de la Antonio şi l-am întrebat fără nicio legătură:

— Revista când apare?

M-a fixat cu o privire nesigură, uşor neliniştit:

— A apărut acum câteva săptămâni.
Am tresărit de bucurie, l-am întrebat:
— Unde o găsesc?
— Se vinde la librăria Guida. Oricum, pot să-ţi fac eu rost de ea.
— Mulţumesc.
A ezitat, apoi a zis:
— Dar n-au pus fragmentul tău, n-au mai avut spaţiu.
Alfonso a zâmbit imediat uşurat şi a şoptit:
— Ce bine.

62.

Noi aveam şaisprezece ani. Eu stăteam în faţa lui Nino Sarratore, a lui Alfonso, a Marisei şi mă străduiam să zâmbesc, ziceam cu nepăsare prefăcută:
— Bine, se va ivi altă ocazie.
Lila se afla la celălalt capăt al sălii – era mireasa, regina petrecerii – şi Stefano îi vorbea la ureche şi ea zâmbea.
Recepţia lungă şi istovitoare era la final. Mica orchestră cânta, solistul cânta.
Antonio, cu spatele, îşi înfrâna în piept durerea provocată de mine şi privea marea.
Enzo poate că-i şoptea Carmelei că o iubea. Rino cu siguranţă făcuse deja asta cu Pinuccia, care-i vorbea privindu-l fix în ochi. Pasquale, foarte probabil, se învârtea în jurul ideii speriat, dar Ada ar fi făcut astfel încât, înainte să se termine petrecerea, să-i smulgă din gură cuvintele necesare. De ceva vreme se învălmăşeau toasturi cu aluzii obscene şi în arta aceea strălucea negustorul de metale. Podeaua era pătată de sosuri împroşcate de pe o farfurie scăpată de un copil, de vin vărsat de bunicul lui Stefano. Mi-am înghiţit lacrimile. M-am gândit: poate că vor publica rândurile mele în numărul următor, poate că Nino n-a insistat suficient, poate c-aş fi făcut bine să mă ocup eu însămi de asta. Dar n-am spus nimic, am continuat să zâmbesc, am găsit chiar şi puterea să spun:

— De altfel, cu preotul mă certasem deja, să mă cert încă o dată ar fi fost inutil.
— Exact, a spus Alfonso.
Dar nimic nu atenua dezamăgirea. Mă luptam să scap de un fel de întunecare din minte, o dureroasă cădere de tensiune, şi nu reuşeam. Am descoperit că publicarea acelor câteva rânduri, semnătura mea tipărită le considerasem un fel de semn că aveam cu adevărat un destin, că efortul studiului ducea cu siguranţă în sus, undeva, că învăţătoarea Oliviero avusese dreptate să mă împingă înainte pe mine şi s-o abandoneze pe Lila. „Ştii ce e plebea?" „Da, doamnă învăţătoare." Am aflat în acel moment ce era plebea şi mult mai clar decât în momentul în care, cu ani în urmă, mă întrebase Oliviero. Plebea eram noi. Plebea însemna acea disputare a mâncării împreună cu vinul, cearta aceea pentru cine era servit primul şi mai bine, acea podea murdară peste care tot treceau chelnerii, toasturile acelea tot mai vulgare. Plebea era mama, care băuse şi acum se lăsa cu spatele pe umărul tatălui meu, serios, şi râdea cu gura până la urechi din cauza aluziilor sexuale ale negustorului de metale. Râdeau toţi, şi Lila, cu aerul cuiva care are un rol şi-l duce până la capăt.
Probabil dezgustat de spectacolul în desfăşurare, Nino s-a ridicat, a spus că pleacă. S-a înţeles cu Marisa să se întoarcă acasă împreună şi Alfonso a promis s-o însoţească la ora şi la locul stabilite. Ea a părut foarte mândră să aibă un cavaler atât de binecrescut.
I-am spus lui Nino, nesigură:
— Nu vrei s-o saluţi pe mireasă?
A făcut un gest larg, a bolborosit ceva despre vestimentaţia lui şi, fără măcar o strângere de mână, un semn oarecare făcut mie sau lui Alfonso, s-a dus spre uşă cu obişnuitul mers legănat. Ştia să intre şi să iasă din cartier cum voia, fără să se lase contaminat. Putea s-o facă, era capabil s-o facă, poate că învăţase asta cu ani

în urmă, pe vremea mutării furtunoase care aproape că-l costase viaţa.
Eu am avut îndoieli că voi reuşi. Să studiez era inutil: notele de zece pe care le puteam lua la şcoală nu însemnau mai mult de atât; în schimb, cine lucra la revistă adulmecase rezumatul meu, rezumatul meu şi al Lilei, şi nu-l tipărise. Nino da, putea totul: avea chipul, gesturile, mersul cuiva care va fi mereu mai bun. Când a dispărut, mi s-a părut că a dispărut singura persoană din toată sala care avea energia să mă târască de acolo.
Apoi am avut impresia că uşa restaurantului e închisă de o pală de vânt. În realitate, nu a fost vânt şi nici izbitură de canaturi. S-a întâmplat doar ce era previzibil să se întâmple. Au apărut exact la tort, pentru bomboniera, foarte frumoşii, foarte eleganţii fraţi Solara. S-au mişcat prin sală salutând pe unul şi pe altul în felul lor de stăpâni.
Gigliola s-a aruncat de gâtul lui Michele şi l-a târât să se aşeze lângă ea. Lila, cu o roşeaţă neaşteptată pe gât şi în jurul ochilor, l-a tras energic pe soţul ei de braţ şi i-a spus ceva la ureche. Silvio a făcut un semn obosit spre fiii lui, Manuela i-a privit cu mândrie de mamă. Solistul a început să cânte *Lazzarella*, imitându-l discret pe Aurelio Fierro. Rino, zâmbind prietenos, l-a invitat pe Marcello să se aşeze. Marcello s-a aşezat, şi-a slăbit cravata, şi-a pus un picior peste celălalt.
Imprevizibilul a ieşit la iveală doar atunci. Am văzut că Lilei îi piere culoarea, devine foarte palidă, ca atunci când era mică, mai albă decât rochia ei de mireasă, şi ochii ei au avut acea neaşteptată contracţie care îi transforma în nişte crăpături. Avea în faţă o sticlă de vin şi m-am temut că privirea ei o va străpunge cu o asemenea violenţă, încât o să se facă ţăndări, cu vinul care ţâşnea peste tot. Dar nu se uita la sticlă. Se uita mai departe, se uita la pantofii lui Marcello Solara.
Erau pantofi Cerullo bărbăteşti. Nu modelul de vânzare,

nu cel cu catarama aurie.
Marcello avea în picioare pantofii cumpăraţi mai de mult de Stefano, soţul ei. Era perechea pe care ea o realizase împreună cu Rino, făcând şi desfăcând luni de zile, distrugându-şi mâinile.